

*Arhivă
1965*

GLASUL BISERICII

REVISTA OFICIALĂ
A SFINTEI MITROPOLII A UNGROVALAHIEI

ANUL XLIV, Nr. 5-6 — MAI—IUNIE 1965

GLASUL BISERICII

REVISTA OFICIALĂ
A SFINTEI MITROPOLII A UNGROVLAHIEI

ANUL XLIV, Nr. 5 — 6

MAI - IUNIE

1985

Redacția și Administrația : Sectorul Cultural-Social al Arhiepiscopiei Bucureștilor
Str. Patriarhiei nr. 21 — Sectorul IV

COMITETUL DE REDACȚIE

PREȘEDINTE :

Prea Fericitul Părinte

I U S T I N

**Mitropolitul Ungrovlahiei și
Patriarhul Bisericii
Ortodoxe Române**

VICEPREȘEDINȚI :

I. P. S. Dr. ANTIM
Arhiepiscopul Tomisului
și Dunării de Jos

P. S. EPIFANIE
Episcopul Buzăului

MEMBRI :

P. S. ROMAN IALOMIȚEANUL
Episcop-vicar al Arhiepiscopiei
Bucureștilor

P. C. Pr. OCTAVIAN POPESCU
Vicar mitropolitan

REDACTOR RESPONSABIL :

P. C. Pr. ILIE GEORGESCU
Consilier cultural mitropolitan

REDACTOR :

Drd. MIHAI HAU

C U P R I N S

	<u>Pag.</u>
De ziua Victoriei (9 mai 1945 — 9 mai 1985)	285
PASTORALE	
<i>Pastorală la Aniversarea Centenarului Autocefaliei Bisericii Ortodoxe Române (1885—1985)</i>	287
POPAS ANIVERSAR	
P. S. VASILE TIRGOVIȘTEANUL, Vicar patriarhal, Centenarul Autocefaliei Bisericii Ortodoxe Române,	293
Pr. Conf. AL. I. STAN, Autocefalia și viața bisericească	298
Pr. Gh. I. DRĂGULIN, Mărturii ale prestigiului extern al Bisericii Ortodoxe Române din preajma dobândirii autocefaliei	306
Pr. Ion IONESCU, Contextul istoric al dobândirii autocefaliei Bisericii Ortodoxe Române	314
Pr. N. ȘERBĂNESCU, Centenarul recunoașterii autocefaliei Bisericii Ortodoxe Române	335
ÎNDRUMĂRI OMILETICE ȘI PASTORALE	
<u>Diac. Conf. Petre David, Cuvînt despre Izvorul Tămăduirii</u>	351
Pr. David POPESCU, Cuvînt la Duminica Samarincii	355
Pr. Ioan MIRCEA, Mironosifele și femeile creștine	358
DIN SCRIERILE SFINȚILOR PĂRINȚI	
Pr. Prof. Const. CORNIȚESCU, Manualul disciplinei	366
DOCUMENTARE	
A. DOBJANSCHI, V. SIMION, O temă iconografică rară și semnificația ei în contextul artei vechi românești	380
DIN JUDEȚELE ARHIEPISCOPIEI	
Pr. D. D. SANDU, Realizări industriale și economice în județele din cuprinsul Arhiepiscopiei Bucureștilor	396
ȘTIRI DIN CUPRINSUL MITROPOLIEI UNGROVLAHIEI	
ARHIEPISCOPIA BUCUREȘTILOR : Conferința profească din luna mai. Reslințirea bisericilor din com. Vasilați și Epurești (Giurgiu). Adormiți în Domnul	399

ARHIEPISCOPIA TOMISULUI ȘI DUNĂRII DE JOS: <i>Lucrările celui de al IV-lea dialog luterano-ortodox de la Techirghiol. Slujbe arhieresti, hirotonii și hramuri. Sfințiri de biserici. Conferința preoțească din 14—30 mai a.c. Cursuri misionare</i>	408
EPARHIA BUZĂULUI: <i>Sfințiri de biserici. Vizite canonice. Hirotonii. Conferințele de orientare preoțească pe lunile martie—mai a.c. Conferința administrativă din luna aprilie. Activitatea misionară. Alte activități. Adormiți în Domnul</i>	414

NOTE ȘI COMENTARII

<i>Mînăstirea Căldărușani — scurtă prezentare</i>	429
---	-----

PREZENTĂRI BIBLIOGRAFICE

Pr. prof. I. MIRCEA, <i>Dicționar al Noului Testament</i> , Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, București, 1984, 528 pag. + 7 hărți și planuri (Pr. Sabin Verzan)	433
Sfântul Grigorie Taumaturgul și Metodiul de Olimp, <i>Scrieri</i> , studiu introductiv, traducere, note și indici de Pr. prof. C-tin Cornițescu, în colecția «Părinți și scriitori bisericești», vol. X, Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, București, 1984, 250 pag. (Pr. dr. N. V. Dură)	435
Cosma Lazăr Octavian, <i>Hronicul Muzicii Românești (1898—1920)</i> , vol. VI, Editura muzicală, București, 1984, 530 pag. (Diac. prof. Marin VELEA)	438

DE ZIUA VICTORIEI (9 MAI 1945 — 9 MAI 1985)

Marile aniversări din istoria popoarelor sînt adevărate punți peste timp, care leagă prezentul cu trecutul și viitorul, dînd noi semnificații momentelor de răscruce, generate de lupta pentru libertate și dreptate socială — luptă plină de sacrificii și jertfe grele — ce deschide noi perspective progresului social și afirmării potențialului creator al maselor.

Un asemenea moment de importanță istorică îl sărbătorim la 9 Mai 1985.

Este știut că celebrarea marilor evenimente implică întotdeauna o retrospectivă istorică mai largă. Înscrise într-o ordine procesuală ale cărei coordonate generale reprezintă expresia specifică a devenirii unui popor, a unei națiuni, faptele și momentele care îi marchează istoria dobîndesc totodată o valoare simbolică intens semnificativă, alcătuint în timp o suită impresionantă de repere esențiale. A le evoca, înseamnă, a face dovada cea mai elocventă a existenței lor ca elemente spirituale perene, evenimentul istoric fiind asumat și văzut în cele mai profunde înțelesuri ale sale, din perspectiva eternității lor.

De aceea există, în asemenea retrospective fundamentale, un adînc sentiment al prezenței istoriei ca forță catalizatoare și totodată o conștiință vie, activă a contemporaneității ca demers angajat istoricește pe o cale definită cu claritate, cu trăsături proprii evidente.

Această integrare a prezentului în istorie, o istorie esențială și glorioasă, constituie modalitatea cea mai convingătoare a demonstrării caracterului legitim al devenirii istorice a unui popor.

Calendaristic, anul 1985 va rămîne anul al 40-lea de la terminarea celui de al II-lea război mondial, anul în care vor fi cu siguranță înscrise în analele istoriei speranțele exprimate jubiliar și urările aniversare adresate de omenire sieși, dar și celor care reprezintă în forurile publice, de conducere, ca destinul civilizației să fie marcat de acum încolo de o absență necesară — a războiului — și de o prezență indispensabilă: a păcii.

Știut este că fiecare anotimp ne aduce culoarea distinctă a chipului său, în succesiunea actelor sociale și în așezarea evenimentelor decisive

ale istoriei (noastre), după calendarul adevărului pe pedestalul cunoașterii și al conștiinței naționale.

Evocarea faptelor nemuritoare ale trecutului patriei noastre, a personalităților de seamă, a paginilor de eroism nemuritor, fireasca și repetata punte aruncată între prezent și trecut, cu înalte valențe de învățămînt pentru viitor, afirmă marcant însemnătatea istoriei în viața publică a statului nostru.

Nimic nu poate fi exprimat în termeni mai pătrunzători ca ființa națională și evenimentele mărețe legate de EA și niciodată nu vom putea spune, evocînd ființa noastră istorică, și nu vom putea cuprinde ceea ce nu-i de cuprins decît în credința și în ardoarea iubirii de neam și de țară.

Au trecut patru decenii de la sfîrșitul celui de al II-lea război mondial. Ca apa s-au dus. Rănilile s-au închis, lacrimile au încetat să mai sape adînc fețele noastre secînd, iar viața a prins a-și face iarăși simțită prezența. Viața a învins din nou prin puterea vieții.

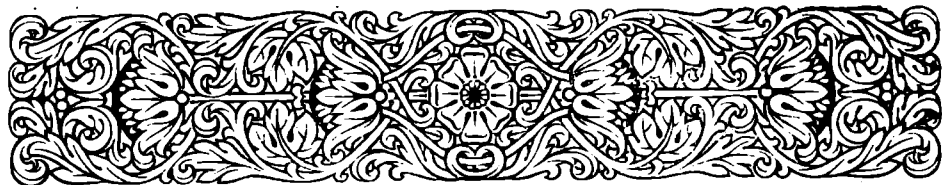
Și, dacă acum noi cei de azi, fii demni ai celor de «ieri» ne-am clădit cu dragoste și trudă un drum luminos, pe acest pămînt sfințit prin jertfele nemuritoare ale eroilor noștri, și avem astăzi pe masă și piine și sare, este pentru că atunci... cu ani în urmă, a existat un MAI, un 9 MAI nemuritor, o zi de aur, o zi cît toate visele și năzuințele noastre... o zi cît o istorie.

9 Mai 1945 ziua Victoriei, a biruinței asupra răului, o zi a păcii și a dreptății, reprezintă însăși istoria ca destin și conștiință, oricînd și oricum am privi-o, o pagină de aur în cartea conștiinței umane.

De atunci, vechea lege năzuită a dreptății s-a reinstaurat pe temelii trainice, pe temelii biruinței, și toate s-au văzut în viața oamenilor, în neodihnitul act al construirii, al creației, în manifestarea căruia generațiile noii societăți au adăugat valori după valori, pînă la imaginea de astăzi a țării, cu satele și orașele ei, cu elementele de temelie ale pămîntului și ale edificiilor industriale, ale spiritului și ale edificiilor culturii, în echilibrarea zonelor țării și în fructificarea bunurilor naționale, posibilă numai într-o societate stăpină pe toate bogățiile ei, pe destinul său istoric.

Cu sentimentul acesta am intrat în mai și ne apropiem de ziua sărbătorii noastre naționale, privind cu bucurie și cu îndreptățită mîndrie patriotică faptele mărețe ale minunatului nostru popor și scopurile lui menite numai spre binele oamenilor, spre întărirea sentimentului de solidaritate umană și de colaborare cu toate popoarele, pentru afirmarea dreptății și a păcii în lume, pentru apărarea civilizației de un nou război nimicitor, de un cataclism nuclear amenințător.

(REDACTIA)

**PASTORALĂ LA ANIVERSAREA CENTENARULUI AUTOCEFALIEI
BISERICII ORTODOXE ROMÂNE (1885—1985)**

**SFÎNTUL SINOD
AL BISERICII ORTODOXE ROMÂNE**

**IUBITULUI NOSTRU CLER ȘI DREPTCREDINCIOȘILOR
CREȘTINI DIN CUPRINSUL PATRIARHIEI ROMÂNE,
HAR, MILĂ ȘI PACE DE LA DUMNEZEU, IAR DE LA NOI
ARHIEREȘTI BINECUVÎNTĂRI**

Iubiți fii duhovnicești,

În aceste zile, scâldate în lumina Învierii Domnului, Biserica Ortodoxă Română prăznuiește împlinirea a 100 de ani de la recunoașterea autocefaliei sale.

De la începutul ființării în sinul neamului, pe pământul vechii Dacii, Biserica noastră a mărturisit neîncetat, aceeași credință, una și sfântă, cu întreaga Biserică dreptmăritoare, și s-a cîrmuit cu înțelepciune, potrivit cu nevoile și năzuințele credincioșilor ei.

Cea dintii episcopie cunoscută pe pământul Patriei s-a organizat în Scitia Mică — Dobrogea de astăzi — cu reședința la Tomis-Constanța, care, potrivit mărturiilor istorice era cunoscută în secolele V—VI, ca arhiepiscopie autocefală și apoi mitropolie. Drept mărturie a vieții creștine în vremea aceea pe întreg teritoriul Patriei noastre ne stau urmele străvechilor locașuri sfinte care ies mereu la iveală în toate laturile țării, precum și mulțimea martirilor credinței de care se pomenește în documentele vechi.

Stăpîni din cele mai vechi timpuri pe acest pămînt, în vremea migrației popoarelor, strămoșii noștri au rămas pe loc, uniți prin legătură sfântă de pămînt, de neam, de credință și de limba făurită de ei din rădăcini daco-latine, tîlcuind într-un minunat grai propriu dumnezeiasca Evanghelie, în cuvinte de temelie care se păstrează în limba noastră bisericească pînă astăzi. Cu această zestre trainică am străbătut veacurile, urzindu-ne și desăvîrșindu-ne ființa noastră națională și organizîndu-ne treptat în formații statale în toate ținuturile locuite de români: Transilvania, Muntenia și Moldova.

Împletindu-și firele vieții sale cu firele vieții poporului nostru, cu aspirațiile lui pentru unitate, libertate și independență, Biserica, prin episcopi și preoți, ca o maică sfîntă, a slujit, a mîngîiat și a învățat

poporul drept-credincios, susținând și apărând ființa și unitatea neamului și a credinței.

Ori de câte ori poporul român a pășit pe o nouă treaptă a organizării sale de stat, Biserica noastră urmînd sfințele canoane, a dobîndit și ea forme noi de organizare, în armonie cu realizările din viața neamului. Astfel afirmarea independenței Țării Românești prin biruința de la Posada din 1330, avea să aducă după sine cîrmuirea Bisericii prin căpetenii proprii. De aceea, domnitorul Țării Românești, Nicolae Alexandru Basarab, a stăruit ca neapărat să fie cîrmuitor al Bisericii țării mitropolitul Iachint de la Vicina, pe care îl și chemase el în scaunul de mitropolit de la Curtea de Argeș. Patriarhia ecumenică s-a învoit cu mutarea făcută, dînd act de recunoaștere în 1359. De asemenea, după organizarea Țării Moldovei ca stat independent, în 1359, Iosif Mușat va fi recunoscut ca mitropolit al Moldovei, în 1401, la cererea domnitorului Alexandru cel Bun și a țării.

Este demn de luat în seamă faptul că la români alegerea de căpetenii bisericești din partea locului întreținea și sporea conștiința maturizării lor bisericești de a se cîrmui singuri. În același timp, nu slăbea nici conștiința unității cu Bizanțul de unde, pentru marile lor acte bisericești, românii cereau binecuvîntarea și recunoașterea.

Deși nevoiți să se organizeze și să trăiască în state separate, românii de pretutindeni au păstrat și și-au afirmat permanent conștiința unității lor de neam, de limbă, de obiceiuri și de credință ortodoxă.

Odată cu legăturile neîntrerupte dintre Bisericile celor trei principate românești, au fost întreținute și legăturile noastre cu toate celelalte Biserici Ortodoxe. Veacuri de-a rîndul voievozii și ierarhii români au împodobit Biserica română cu numele de milostivă și primitoare prin daniile și ajutoarele pe care ei le făceau cu mîna largă pretutindeni unde nevoile ieșeau la iveală: la patriarhiile vechi, la mînaștirile din Sfîntul Munte Athos și la alte centre ale Răsăritului ortodox. Ierarhi și mari cărturari, călugări, aflau pe pămîntul românesc loc de mîngîiere, adăpost și sprijin.

În cetatea Iașilor s-a ținut soborul din 1642 care a dat formă definitivă *Mărturisirii ortodoxe* a mitropolitului român Petru Movilă al Kievului, carte de învățătură pentru întreaga Ortodoxie. Este cunoscut, de asemenea, faptul că la noi se tipăreau cărți de slujbă și de învățătură în limbile greacă, slavă, arabă, pentru Bisericile ortodoxe surori.

Înaintînd pe firul istoriei, marile înfăptuiri ale secolului al XIX-lea din viața poporului nostru: Unirea Principatelor la 1859 și Independența statului român la 1877, au adus și importante împliniri bisericești, între care îndeosebi recunoașterea autocefaliei Bisericii noastre. Recunoașterea autocefaliei Bisericii a rezultat așadar, firesc și necesar, mai cu seamă, din dobîndirea independenței de stat a României, eveniment pe care noi îl aniversăm în fiecare an, în ziua de 9 mai. Încă din 1857, în Divanul ad-hoc din Moldova, o comisie bisericească, ocupîndu-se de viitoarea organizare a Bisericii Române, numea Biserica strămoșească drept «Biserica autocefală și ortodoxă a Moldo-României, fiică și membră a Sfintei Biserici sobornicești și apostolice a Răsăritului, al cărei Cap și Începător este Domnul nostru Iisus Hristos».

Acest titlu acordat Bisericii s-a oglindit și în alte mărturii și acte ale vremii. Domnitorul Alexandru Ioan Cuza declara în 1865: «Vreau ca Biserica Ortodoxă Română să aibă o exprimare legală în Stat, iar în Biserica de Răsărit, gradul și acea independență pe care a dobândit-o de mult față de celelalte Biserici Ortodoxe, căci numai așa va putea face bine nației». În același duh, Constituția din 30 iunie 1866 legifera în articolul 21: «Biserica Ortodoxă Română este și rămâne neatirnată de orice chiriarchie străină, păstrându-și unitatea cu Biserica ecumenică a Răsăritului în privința dogmelor». Iar «Legea Organică a Bisericii Ortodoxe Române», promulgată în 1872, constituie traducerea în viață a autocefaliei, exprimată prin constituirea și funcționarea «Sfintului Sinod al Bisericii Autocefale Ortodoxe Române».

Cu conștiința cîrmuirii de sine și a răspunderii Bisericii pentru cerințele duhovnicești ale credincioșilor, membrii Sfintului Sinod al Bisericii Ortodoxe Române, în Joia Mare, la 25 martie 1882, au sfințit, în Catedrala din București, Sfântul și Marele Mir.

Iubit cler și dreptmăritori creștini,

Binecuvîntarea și recunoașterea oficială a autocefaliei Bisericii noastre s-au dat de către Patriarhia ecumenică, în Sinodul întrunit în acest scop la 25 aprilie 1885. Atunci a fost alcătuit Tomosul sinodal, semnat de Patriarhul ecumenic Ioachim al IV-lea și de ceilalți membri ai Sinodului din jurul său, socotindu-se că acest act este «rațional, drept și corespunzător cu așezămintele bisericesti».

Tomosul sinodal al Patriarhiei ecumenice, invocînd unitatea indisolubilă a credinței dintre Bisericile ortodoxe surori, întemeiată pe legătura dragostei, «*recunoștea și binecuvînta*» autocefalia Bisericii Ortodoxe Române astfel: «Așadar, după ce am deliberat cu Sfântul Sinod, cel de pe lîngă noi, al Prea iubiților noștri frați în Sfîntul Duh, declarăm că Biserica Ortodoxă din România să fie, să se zică și să se recunoască de către toți neatirnată și autocefală, administrîndu-se de propriul și Sfîntul său Sinod..., nerecunoscîndu-se în propria sa administrație internă nici o altă autoritate bisericască, fără numai pe Capul Bisericii Ortodoxe, celei una, sfîntă, sobornicească și apostolică, pe Mîntuitorul, Dumnezeu-Omul, care este singura temelie și piatra cea din capul unghiului și întiul și supremul și veșnicul Arhiereu și Arhipăstor». ...«Sfînta și Marea noastră Biserică a lui Hristos binecuvîntează din adîncul sufletului pe iubita sa soră în Hristos, Biserica autocefală a României». Totodată, Patriarhia ecumenică înștiința și celelalte Biserici autocefale despre acest fapt îmbucurător.

Sfîntul Sinod al Bisericii Ortodoxe Române, în ședința sa solemnă din 6 mai 1885, a dat citire Tomosului pentru recunoașterea autocefaliei Bisericii Ortodoxe Române, exprimîndu-și bucuria pentru acest mare act bisericesc de dragoste frățească și vestind evenimentul și celorlalte Biserici Ortodoxe autocefale surori.

Bucuria pentru acest moment istoric din viața Bisericii Ortodoxe Române a fost evidențiată și de înalta autoritate de stat a vremii în mesajul de deschidere a Sfintului Sinod, prin cuvintele: «Sînt fericit a anunța Prea Sfințiilor Voastre că autocefalia seculară a Bisericii Or-

todoxe Române a căpătat binecuvîntarea Sanctității Sale Patriarhului ecumenic, și că astfel, poziția Bisericii Române, egal îndreptățită cu celelalte Biserici Ortodoxe autocefale, surorile ei de aceeași credință și de același rit, se află bine definită... Faptul acesta, care întărește și mai mult poziția Bisericii în înălțimea și demnitatea ce i se cuvin, trebuie să umple de bucurie inimile noastre, ale tuturor. Biserica, din a cărei apărare în secolii trecuți, românii își fac gloria lor, a fost întotdeauna nedezlipită de destinele Țării».

Aceste acte încheiau și adăugau deopotrivă strălucire unei înfăptuirii istorice: *Autocefalia Bisericii Ortodoxe Române*.

În Ortodoxie, autocefalia înseamnă cîrmuirea Bisericii unui neam prin căpetenie proprie, precum și dreptul și puterea ei de a-și da legi de organizare și bună funcționare, păstrînd unitatea de credință, de cult și de organizare canonică, cu toate celelalte Biserici Ortodoxe surori. Înseamnă, în același timp, respectarea specificului și geniului fiecărui popor, respectarea tradițiilor bisericești proprii care înfrumusețază și slujesc unitatea Ortodoxiei ecumenice.

Dobîndind puteri noi, o Biserică autocefală are răspunderi noi. Ea este împreună-sfințitoare, împreună-învățătoare și împreună-cîrmuitoare cu celelalte Biserici, avînd împreună cu ele același Cap, pe Domnul nostru Iisus Hristos. Departe de a se separa de celelalte Biserici, prin dobîndirea autocefaliei, o Biserică ortodoxă se află mai strîns unită și mai puternic integrată în lucrarea Bisericii ecumenice sau universale și deplin slujitoare a credincioșilor ei și a lumii.

Iubiți fii sufletești,

Credincioasă acestor principii, Biserica Ortodoxă Română, în tot trecutul ei, ca și în cei o sută de ani de la recunoașterea autocefaliei, ca Biserică națională s-a identificat cu aspirațiile poporului în mijlocul căruia și-a îndeplinit misiunea ei de slujitoare a patriei și a neamului. A propășit în toate cele trei laturi de activitate specifică ei: învățătoarească, sfințitoare și de bună păstorire a credincioșilor. Și-a îmbogățit din an în an tezaurul duhovnicesc prin traduceri ale Sfintei Scripturi în limba poporului, prin înflorirea învățămîntului religios, prin propovăduirea cuvîntului de zidire a sufletelor, prin opere teologice valoroase, cunoscute astăzi în întreaga lume creștină.

Urmare firească a înfăptuirii cu multe jertfe a Statului național unitar român la 1 Decembrie 1918, Biserica Ortodoxă Română, avînd acum un număr mai mare de credincioși și de eparhii și-a dat o organizare unică și unitară pe întreg teritoriul românesc. Iar ca încoronare a tuturor împlinirilor din viața poporului și statului nostru, Biserica Ortodoxă Română urcînd pe cea mai înaltă treaptă a organizării ei unitare și a afirmării autocefaliei sale, a dobîndit în anul 1925 demnitatea și titlul de Patriarhie, eveniment de la a cărui înfăptuire aniversăm, tot în acest an, șase decenii.

În răstimpul de la recunoașterea autocefaliei sale, pînă acum, Biserica Ortodoxă Română a avut și bucuria de a reprimi la sîn, în anul 1948, pe fiii ei care, cu două veacuri și jumătate mai înainte, fuseseră rupți din trupul Ortodoxiei transilvănene.

Vrednic de amintit aici este și actul canonizării de sfinți români ca o manifestare a unei Biserici în plenitudinea lucrării ei în viața credincioșilor.

În afară, în aria Ortodoxiei ecumenice, Biserica noastră și-a atras prețuirea Bisericilor Ortodoxe surori pentru lucrarea ei în promovarea spiritului de dragoste frățească, de strângere a legăturilor dintre Bisericile Ortodoxe, de sporire a înriuririi Ortodoxiei în întreaga lume creștină și pentru deștelenirea căilor către unirea tuturor Bisericilor. Pe plan intercreștin, participând, prin ierarhii și teologii ei la întilnirile marilor organizații creștine mondiale: Consiliul Ecumenic al Bisericilor, Conferința Bisericilor Europene, Conferința Creștină pentru Pace etc., Biserica Ortodoxă Română își aduce consecvent contribuția ei la soluționarea problemelor care frământă creștinătatea și întreaga omenire contemporană: unitatea creștină și apărarea vieții și păcii în lume.

Privind acum, cu bucuria sufletească pe care o trăim, la împlinirile Bisericii Ortodoxe Române din acest ultim veac, se cuvine să aducem un pios omagiu tuturor înaintașilor noștri — ierarhi, preoți și dreptcredincioși — care, prin strădaniile lor, au contribuit la realizarea acestor acte istorice, bisericesti și naționale.

Prinos de mulțumire și recunoștință îndreptăm către înalta Conducere de stat a țării noastre, în frunte cu mult stimatul nostru Președinte, Domnul Nicolae Ceaușescu, pentru condițiile de deplină libertate religioasă pe care le asigură desfășurării vieții religioase a Bisericii Ortodoxe Române și a celorlalte culte, încredințându-l de întregul nostru devotament, de prețuirea și de dragostea noastră, cinstindu-i strădaniile de apărare a păcii în lume și de zidire a unei țări noi, frumoasă și bogată, liberă, puternică și deplin stăpînă pe destinele ei.

Iar noi, uniți cu toții în Sfînta noastră credință ortodoxă și în dragoste de neam, să sporim neîncetat lucrul nostru pentru a da un chip tot mai luminos Bisericii noastre Ortodoxe și românești, întru slava lui Dumnezeu, slujirea poporului și a lumii în care trăim.

Harul Domnului nostru Iisus Hristos și dragostea lui Dumnezeu-Tatăl și împărtășirea Sfîntului Duh să fie cu noi cu toți! Amin.

PREȘEDINTELE SFÎNTULUI SINOD

† IUSTIN

PATRIARHUL BISERICII ORTODOXE ROMÂNE

† TEOCTIST

MITROPOLITUL MOLDOVEI
ȘI SUCEVEI

† NESTOR

MITROPOLITUL OLTENIEI

† ANTIM

ARHIEPISCOPUL TOMISULUI
ȘI DUNĂRII DE JOS

† ANTONIE

MITROPOLITUL ARDEALULUI

† NICOLAE

MITROPOLITUL BANATULUI

† TEOFIL

ARHIEPISCOPUL VADULUI,
FELEACULUI ȘI CLUJULUI

† GHERASIM
EPISCOPUL RIMNICULUI
ȘI ARGEȘULUI

† EPIFANIE
EPISCOPUL BUZĂULUI

† EFTIMIE
EPISCOPUL ROMANULUI ȘI HUȘILOR

† EMILIAN
EPISCOPUL ALBA IULIEI

† TIMOTEI
EPISCOPUL ARADULUI, IENOPOLEI
ȘI HĂLMAGIULUI

† VASILE
EPISCOPUL ORADIEI

† VASILE TÎRGOVIȘTEANUL
EPISCOP-VICAR PATRIARHAL

† ROMAN IALOMIȚEANUL
EPISCOP-VICAR AL ARHIEPISCOPIEI
BUCUREȘTILOR

† PIMEN SUCEVEANUL
EPISCOP VICAR AL
ARHIEPISCOPIEI IAȘILOR

† LUCIAN FĂGĂRĂȘANUL
EPISCOP-VICAR AL ARHIEPISCOPIEI
SIBIULUI

† DAMASCHIN SEVERINEANUL † JUSTINIAN MARAMUREȘANUL
EPISCOP-VICAR AL ARHIEPISCOPIEI EPISCOP-VICAR AL ARHIEPISCOPIEI
CRAIOVEI CLUJULUI

† GHERASIM HUNEDOREANUL
ARHIEREU-VICAR AL EPISCOPIEI
ARADULUI, IENOPOLEI
ȘI HĂLMAGIULUI

POPAS ANIVERSAR

100 DE ANI DE AUTOCEFALIE

Autocefalia — «conducere de sine» — presupune o unitate statală o ierarhie organizată, care supraveghează și conduce întreaga activitate de învățare, sfințire și administrare, precum și legătura cu celelalte Biserici surori în păstrarea unității dogmatice, canonice și de cult. Ea este o realitate profund ancorată în viața creștină.

Autocefalia bisericească se bazează pe faptul că același Duh Sfânt, în mod indivizibil, atît în Biserica Ortodoxă în totalitate, cît și în Biserica autocefală națională, este întreg în lucrarea Sa în totalitate și în fiecare din părți. Mîntuitorul a trimis pe Sfinții Apostoli «să predice Evanghelia la toate neamurile» (Mt. 28,18), consacînd în felul acesta principiul național.

Bisericile Ortodoxe autocefale sînt egale în drepturi, de vreme ce limbile de foc ale Sfîntului Duh care s-au pogorit asupra Sfinților Apostoli, n-au desființat limba națională a mulțimilor care le ascultau predica, ci fiecare a înțeles în limba sa. Același Duh Sfînt întreg lucrează în fiecare Biserică autocefală cu plenitudinea darurilor Sale și le menține pe toate în unitate frățească și sobornicitate, în unitatea vieții în Hristos. Ele sînt membre diferite ale Trupului Tainic al lui Hristos.

Fiecare Biserică ortodoxă, în virtutea sobornicității, nu reprezintă un factor de disensiune și nici de susținere a tendințelor dominante ale unui popor împotriva altuia. Biserica trebuie să fie îndeosebi un factor de sprijinire a înfrățirii, colaborării și a păcii între popoare. Azi această misiune corespunde mai mult ca oricînd aspirațiilor popoarelor la independență, înfrățire și pace.

Ortodoxia, conștientă de misiunea sa, a susținut dreptul fiecărei națiuni, mare sau mică la libertate și identitate etnică, culturală și spirituală. Libertatea nu poate fi revendicată pentru un popor mai mult decît pentru altul, ci în mod egal pentru toți.

Pe baza acestor realități, creștinismul răsăritean s-a organizat încă de la început ținînd seamă de principiul etnic. Acest principiu implică autonomia, independența, suveranitatea și libertatea, care pot fi înțelese în cadrul unui neam cu istoria și valorile sale spirituale și materiale, cu pămîntul pe care-l stăpînește și cu idealul său național. Cu acesta creștinismul crește împreună și este solidar. Principiul etnic stă la baza autocefaliei unei Biserici, fiindcă fiecare Biserică aparține unui popor.

Canonul 17 al Sinodului IV Ecumenic de la Calcedon stabilea în acest sens că «împărțirea parohiilor bisericești să urmeze alcătuirii civile și de stat».

Istoria fiecărei Biserici cunoaște aspecte specifice legate de dobândirea autocefaliei. Tuturor le este cunoscut cât de mult apreciau getodacii demnitatea și neatîrnarea lor. Poporul nostru are o bază solidă spirituală și etică. Romanitatea ne-a oferit o structură și un stil propriu de limbă, cultură, conștiința apartenenței noastre la o moștenire istorică de prestigiu, spirit de libertate și suveranitate. Creștinismul, de la început autentic ortodox, ne-a dat conștiința religiei celei adevărate. Poporul român nu cunoaște o dată cronologică a încreștinării sale. El este creștin de la formarea sa etnică în bazinul carpatic și cel dunărean.

Sămînța creștinismului a fost semănată aici de însuși Sf. Apostol Andrei. Tot aici au mai propovăduit ucenicii Sf. Apostol Pavel. Creștinismul s-a răspândit și prin coloniștii romani aduși de Traian în Dacia cucerită la începutul secolului II d.Hr. cât și prin negustorii veniți din diferite părți ale lumii creștine.

Așa se explică de ce la sfîrșitul persecuțiilor se constată în aceste părți existența a numeroși martiri creștini.

La fel constatăm în această perioadă existența Episcopiei de Tomis (Constanța) ai cărei titulari iau parte la primele Sinoade Ecumenice și se fac cunoscuți prin activitatea lor (ca Gherontie care semnează actele Sinodului II Ecumenic); prin realizări cărturărești (ca Teotim); ori prin sfințenia vieții lor (ca Vetranio).

Năvălirile popoarelor migratoare împiedică afirmarea mai puternică a organizării bisericești unitare și independente pînă în secolul XIV. În a doua jumătate a acestui secol împrejurări mai favorabile fac posibilă constituirea celor două state românești feudale — Vlahia și Moldova — și tot atunci se organizează cele două mitropolii ortodoxe sub tutela Patriarhiei Ecumenice. Încă de pe atunci apar în documente premisele de afirmare a unei independențe bisericești.

O atenție deosebită se acordă ortodoxiei românești care lupta împotriva expansiunii turcești și a prozelitismului romano-catolic. Așa se explică de ce mitropolitul Țării Românești adică al Ungro-Vlahiei avea și atribuțiile de «Exarh al întregii Ungarii și al Plaiurilor». Mitropolitul era reprezentant al Patriarhiei Ecumenice *pontru românii ortodocși* de dincolo de Carpați, avînd dreptul de a hirotoni pe mitropolitul Ardealului, care primea de la el sfaturi și îndrumări.

Drepturile Bisericii noastre și poziția sa în raport cu Constantinopolul cînd unii ierarhi greci voiau o subordonare totală, le definește sfatul țării care în 1631 hotărăște: «să nu mai fie volnic Patriarhul din Constantinopol să trimită în țara noastră, nici mitropolit nici episcopi, nici egumeni, iar Patriarhul să-i dea binecuvîntarea, cum a fost din veac».

Autocefalia era în viața Bisericii noastre un drept de care se bucură Biserica «ab antiquo», așa cum va afirma mitropolitul Calinic Miculescu în memoriul către Patriarhia Ecumenică pentru recunoașterea formală a autocefaliei. În secolul V, cînd termenul de autocefalie era rar folosit, Tomisul era condus de un episcop autocefal. Astfel că autocefalia va în-

semna consacrarea unor eforturi și realități pe care vitregiile vremii le-au împiedicat să se oficializeze, dar care erau de la sine înțelese în conștiința credincioșilor creștini de pe meleagurile românești.

Legăturile dintre mitropoliile române au fost totdeauna legături prietenești de bunăvoie, legături morale cu centrul Ortodoxiei, dar n-au fost reglementate niciodată prin nici un canon bisericesc, sau lege politică. Autocefalia a fost practică de români neîntrerupt ca o demnitate inerentă a unei națiuni autonome. Este vorba de o autonomie internă completă și de o dependență externă mai mult nominală decât reală.

Mitropolia Moldovei, cu toată împotrivirea Constantinopolului, încă de la început alege în persoana lui Iosif Mușat, fost episcop al Cetății Albe, un ierarh pămîntean. Deoarece prin actul sinodal trimis de Ioan VII Paleologul, mitropolia Moldovei este scoasă de sub ascultarea oricărui scaun ierarhic ortodox, fiind așezată cu drepturi patriarhale.

Merite deosebite și-a agonisit Biserica românească din ambele mitropolii prin milosteniile, daniile și ajutoarele date de voievozi, ierarhi și boieri români patriarhiilor răsăritene sărăcite de opresiunea turcească. Veacuri de-a rîndul mulți ierarhi greci găseau la noi loc de refugiu, ajutor material și moral.

Un rol deosebit l-a jucat Biserica Moldovei la sinodul inter-ortodox de la Iași (1642), cînd s-a discutat și aprobat Mărturisirea de credință a lui Petru Movilă.

După căderea Constantinopolului, Țările Române au jucat un rol de frunte prin tipărirea cărților de cult în limba greacă și slavă, necesare pentru popoarele ortodoxe vecine. De asemenea, s-au tipărit cărți în limba arabă pentru credincioșii din Patriarhia Antiohiei. Pe timpul lui Constantin Brâncoveanu și Antim Ivireanul se trimit tiparnițe și tipografi români pentru creștinii din Siria și Georgia.

Biserica Ortodoxă Română s-a caracterizat încă de la început ca Biserică națională. Prin tradiția și structura sa canonică și prin întreaga ei activitate, Biserica Ortodoxă Română s-a integrat profund în viața națională, socială și culturală a credincioșilor, sprijinind aspirația legitimă a poporului român la libertate și independență. În Ardeal lupta pentru apărarea credinței ortodoxe a fost o formă de apărare și afirmare a ființei și unității sale naționale. Chiar dacă românii erau separați prin granițe, păstrarea unității de credință, cult și organizare bisericească a fost un sprijin pentru păstrarea și afirmarea unității naționale.

Episcopia Vadului, Feleacului și Clujului, întemeiată în secolul XV de către Ștefan cel Mare, era în dependență canonică de Mitropolia Moldovei.

Organizarea și dezvoltarea vieții bisericești, mai ales în ultimele două secole a mers paralel cu marile evenimente istorice și au dus la consolidarea statului românesc de azi. Toate acestea au dus la schimbări corespunzătoare în structura și organizarea Bisericii.

Incetarea domniilor fanariote și revenirea domnilor pămînteni, unirea celor două principate române (1859) și unificarea vieții politice în 1862, impun o nouă organizare a vieții bisericești, potrivit cu situația politică nouă a statului.

În anul 1864 s-a promulgat decretul organic pentru înființarea unei autorități sinodale centrale a Bisericii noastre, ceea ce reprezenta un pas important spre autocefalie, pentru că acest sinod însemna o tendință spre neatîrnare față de orice chirie străină.

De fapt, autocefalia fusese cerută în noiembrie 1857 de către Comisia Bisericească în divanul ad-hoc care și-a însușit această idee.

Un impuls asemănător în acest sens l-au constituit eforturile lui Andrei Șaguna, care în 1864 obține reînființarea vechii Mitropolii a Ardealului, iar în 1868 recunoașterea autonomiei depline.

După Decretul organic din 1864 autocefalia a fost consacrată legal de autoritatea politică a Statului în articolul 21 al Constituției Țării din 1866, care stabilea că «Biserica Ortodoxă Română este liberă de orice atîrnare străină, dar păstrează unitatea dogmatică cu Biserica Ecumenică a Răsăritului», avînd «o autoritate sinodală centrală pentru reglementarea treburilor ei canonice și disciplinare». Pe baza acestor principii constituționale s-a întocmit apoi legea organică a Bisericii Ortodoxe Române promulgată în 1872. Mitropolitul Ungro-Vlahiei avea titlul de «primat al României și președinte al Sfintului Sinod».

Cucerirea Independenței României în 1877 a fost un pas decisiv pentru recunoașterea autocefaliei Bisericii Ortodoxe Române.

De fapt în 1882 Biserica noastră se manifesta de sine stătătoare prin sfințirea pentru prima dată a Sfintului Mir de către sinodul arhierilor săi în Joia Patimilor din acel an.

După o oarecare opoziție din partea Patriarhiei Ecumenice, un document-memoriu, alcătuit de către episcopul Melchisedec al Romanului a convins Patriarhia Ecumenică de dreptatea cauzei noastre astfel încît la solicitarea formală a mitropolitului primat Calinic Miclescu, președintele Sfintului Sinod, la 25 aprilie 1885, patriarhul Ioachim al IV-lea prin tomosul patriarhicesc, răspunde favorabil. În tomos se scrie printre altele: «găsind cererea Bisericii românești întemeiată, dreaptă și corespunzătoare cu așezămintele bisericești o aprobă» și «binecuvîntează Biserica Ortodoxă Română, recunoscînd-o autocefală și ocîrmuindu-se de sine în toate».

Astfel, se recunoaște formal autocefalia Bisericii noastre, ceea ce însemna o formă de manifestare a conștiinței *de sine a poporului român* ca și afirmarea pe plan religios a dreptului său firesc la libertate și independență politică după secole de lupte și jertfe. Autocefalia însemna, totodată, manifestarea Bisericii noastre ca forță vie în cadrul celorlalte Biserici surori și creștine în general. Ea însemna ultimul pas pe calea organizării bisericești la rangul de Patriarhie, care s-a realizat după împlinirea unității politice din 1918, și anume în 1925.

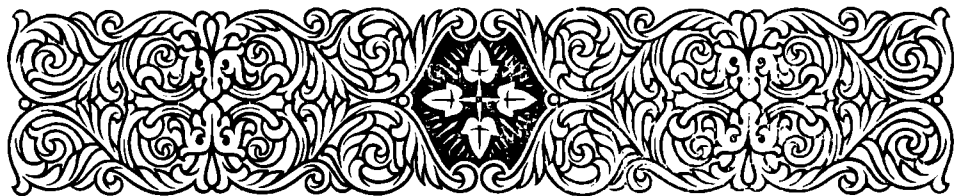
Aniversarea în anul acesta, la 25 aprilie 1985, a o sută de ani de la declararea autocefaliei Bisericii Ortodoxe Române, înseamnă pentru noi un eveniment cu adînci semnificații pentru istoria Bisericii noastre și a întregului popor român. Înfrățuirea de atunci își are rădăcinile adînc înfipte în istoria poporului român. Ea nu poate fi înțeleasă separat de năzuințele pentru libertate și neatîrnare ale întregului popor, așa după cum fluviul nu poate fi înțeles fără izvoarele lui.

Pe baza argumentelor din istoria organizării Bisericilor creștine și din viața poporului nostru, avînd ca bază demnitatea Statului român în anul 1885 se recunoaște maturitatea Bisericii Ortodoxe Române ca păstrătoare și apărătoare a credinței ortodoxe.

Această coexistență armonioasă, care s-a statornicit de-a lungul istoriei între viața Bisericii noastre și cea a poporului român, în zilele noastre înseamnă pentru noi păstrarea cu sfințenie și valorificarea în noul context de viață a tradiției de identificare cu interesele întregului popor, în eforturile sale de întărire a independenței naționale, de progres și pace în întreaga lume. Biserica Ortodoxă Română atuocefală, păstrînd unitatea dogmatică, canonică și cultică cu celelalte Biserici Ortodoxe surori, își aduce contribuția sa prețioasă la îmbogățirea tezaurului spiritual al întregii Ortodoxii și în același timp, este un factor activ în strădania tuturor Bisericilor de pretutindeni spre unitate creștină.

EPISCOP,

† VASILE TIRGOVIȘTEANUL
Vicar Patriarhal

AUTOCEFALIA ȘI VIAȚA BISERICESCĂ

Intre cele mai de seamă evenimente din viața unei Biserici Ortodoxe naționale este și acela al recunoașterii autocefaliei sale de către celelalte Biserici Ortodoxe surori. Un astfel de eveniment a avut loc, pentru Biserica Ortodoxă Română, în anul 1885, la numai 7 ani de la proclamarea Independenței de Stat a României și de la dobândirea acesteia din urmă prin glorioasele jertfe ale bravilor ostași români pe câmpul de luptă. Și oricât ar căuta cineva să separe evenimentul autocefaliei de acela al Independenței, nu ar reuși să o facă, pentru că afirmarea națiunii române și dobândirea neatirnării au deschis largi perspective în relațiile României cu alte state suverane și, implicit, Biserica Ortodoxă Română și-a putut formula clar dezideratul ei de autocefalie sau independență față de Constantinopol.

Autocefalia Bisericii Ortodoxe Române, recunoscută prin tomosul special, de către patriarhul ecumenic Ioachim al IV-lea, în aprilie 1885, era însă o autocefalie veche, în fapt, datînd chiar de la înființarea mitropoliilor în Țara Românească (1359) și Moldova (1401). Atît în Țara Românească, pe de o parte, cît și în Moldova, pe de alta, în cea de a doua jumătate a secolului al XIV-lea viața bisericească ortodoxă era atît de intensă încît organizarea mitropoliilor era un act administrativ care nu mai admitea nici o întîrziere. Evident, în ambele țări românești la care ne referim, existau deja episcopi, mănăstiri cu stareți, călugări și ucenici, preoți care acordau asistența religioasă necesară poporului credincios. Ar fi fost firesc, pentru aceea, ca autocefalia să se acorde încă de pe atunci, dar dorința patriarhilor de Constantinopol, de a avea la noi un loc dependent de scaunul ecumenic, a întîrziat timp de secole recunoașterea autocefaliei. Faptul s-a reflectat în viața bisericească locală, cînd mănăstirile închinat au dus greul aprovizionării multor centre bisericești aflate sub dominația otomană, între care Patriarhia de Constantinopol a beneficiat în foarte mare măsură. În caz că Biserica din Țara Românească și cea din Moldova ar fi fost recunoscute ca autocefale atît de devreme — cum s-ar fi cuvenit —, legăturile cu Patriarhia de Constantinopol și cu celelalte Patriarhii Răsăritene (apostolice) ar fi avut o istorie diferită.

Dar ce este autocefalia? *Stricto-sensu*, autocefalia înseamnă *independență administrativă*. Biserica autocefală este, deci, acea Biserică maturizată din toate punctele de vedere, care are un spațiu de jurisdicție propriu, comparabil cu al altor Biserici autocefale, și un număr de credincioși suficient de mare pentru a dispune de un cler reprezentat în toate gradele ierarhice posibile. De asemenea, autocefală are drep-

tul să fie acea Biserică în care viața bisericească se dezvoltă în trei direcții, și anume: în direcția *auto-susținerii*, *auto-governării* și *auto-extinderii*, cu condiția menținerii unității dogmatice, canonice și de cult cu toate celelalte Biserici autocefale Ortodoxe și cu celelalte Biserici surori. Pentru importanța ei deosebită în viața Bisericii locale naționale, autocefalia a fost comparată cu *suveranitatea* și s-a precizat că, totuși, întrucitva, termenii nu se acoperă. Astfel, «autocefalia nu este identică cu aceasta (cu suveranitatea, n.n.), întrucit suveranitatea are caracteristica de a reprezenta o independență nelimitată principial prin nimic, pe când autocefalia reprezintă o independență limitată prin norme obligatorii pentru toate Bisericile autocefale și anume prin norme cu caracter dogmatic, ceremonial-liturgic și canonic-disciplinar» (Pr. Prof. Liviu Stan, *Despre autocefalie*, în «Ortodoxia», an VIII (1956), nr. 3, p. 373).

1. *Biserica în întregimea ei este autocefală.* Puterea Bisericii de a exista în lume și de a-și îndeplini scopul ei izvorăște din legătura ei nemijlocită, ca Trup al lui Hristos, cu Hristos, Capul Bisericii. Înșiși membrii Bisericii, credincioșii care o alcătuiesc, se află în strînsă relație cu Hristos, din momentul înveșmîntării lor cu Hristos prin Taina Botezului și prin primirea Lui directă în Sfînta Euharistie. Dintre credincioși însă, aceia care au fost promovați în cler au îndatorirea expresă de a lucra nu pentru ei înșiși ci pentru Capul Bisericii, pentru Hristos, în Duhul Sfînt: «Rămîneți în Mine și Eu în voi. Precum mlădița nu poate să aducă roadă de la sine, dacă nu rămîne în viță, tot așa nici voi, dacă nu rămîneți în Mine. Eu sînt vița, voi sînteți mlădițele. Cel ce rămîne în Mine și Eu în el, acela aduce roadă multă, căci fără de Mine nu puteți face nimic» (Ioan 15, 4—5). Tot de la Hristos este și primirea cuiva în ierarhia bisericească și, ca urmare, dependența clericului sau a ierarhului de Hristos este, incontestabil, o realitate stringentă a vieții bisericești ortodoxe: «Nu voi M-ați ales pe Mine, ci Eu v-am ales pe voi și v-am rinduit să mergeți și roadă să aduceți, și roada voastră să rămînă, ca Tatăl să vă dea orice-I veți cere în numele Meu» (Ioan 15, 16).

Deoarece Biserica este Trupul viu al lui Hristos în lume, iar Hristos este Capul Bisericii (Ef. 5, 23), Biserica lucrează ceea ce îi poruncește Hristos: «Datu-Mi-s-a toată puterea, în cer și pe pămînt. De aceea, mergînd, învățați toate neamurile, botezîndu-le în numele Tatălui și al Fiului și al Sfîntului Duh, învățîndu-le toate cîte v-am poruncit vouă» (Matei 28, 18—20). Îndeplinindu-și obligațiile ei față de lume, Biserica trăiește cu Hristos în fiecare credincios al ei și în fiecare neam. Ea viază ca Trup și are viață de la Hristos, capul Bisericii, Care are viață în Sine, deoarece El Însuși S-a definit pe Sine ca Viață (Ioan 14, 6). Libertatea fiecărei părți a Bisericii este o libertate în autocefalie, sub conducerea supremă a unicului Cap — Hristos. Dar libertatea fiecărui mădular al Bisericii totale este o libertate în sinodalitate, în egalitate sinodală cu celelalte mădulare și care o apără, în principiu, de orice amestec neavenit, din afară, în lucrarea lui, impus de calea arbitrariului sau chiar a circumstanțelor silite, cum ar fi impunerea pe cale administrativă sau chiar canonică și cultică a unor poveri materiale sau spirituale apăsătoare. Nici o Biserică Ortodoxă națională, de aceea, nu

poate impune altei Biserici Ortodoxe naționale principii de organizare și de manifestare în lume, altele decât acelea care sînt proprii tuturor celorlalte Biserici Ortodoxe, în cazul cînd, datorită unor circumstanțe istorice, o Biserică Ortodoxă națională ar fi dependentă de o alta. Și în acest caz, excepția intervine numai pe cale ocolită și nu ține de natura divino-umană a Bisericii. Excepția — dacă este — se va lovi de autonomia episcopală locală și va genera conflicte între episcopul local și tendințele monarhiste ale unui scaun socotit central. Căci, evident, potrivit învățăturii de credință ortodoxe, precum și practicii disciplinare a Bisericii Ortodoxe, locului central pe care-l ocupă Hristos în viața Bisericii nu i se poate substitui în nici un chip locul vreunui ierarh, oricîtă pondere onorifică i s-ar recunoaște acestuia în perspectiva trecutului istoric. Căci, într-adevăr, în viața Bisericii, istoricul nu elimină ceea ce este dogmatic, ceea ce este propriu ființial Bisericii de totdeauna ca Trup viu al lui Hristos în lume. Unele încercări de gravă imixtiune în viața Bisericilor locale, din partea unor Biserici Ortodoxe mai vechi, prin așa-numitul drept de stavropighie, nu au avut nicidecum darul de a lega sufletește pe credincioșii locali de o administrație din afară, străină și hrăpăreață. În acest caz, recunoașterea autocefaliei Bisericii ortodoxe locale este un *act de restituire*, de respectare a drepturilor firești pe care Biserica locală trebuie să și le exercite în propria ei casă.

Exercitarea dreptului canonic în teritoriul de jurisdicție, fără nici un fel de îngrădire, este posibilă în planul spiritual datorită relației dintre Hristos și Biserică. Autoritatea mijlocitoare — clerul de toate gradele, sub îndrumarea și supravegherea nemijlocită a episcopului — susține credința ortodoxă și o menține în toată puritatea ei, conduce viața bisericească potrivit cu legea dragostei ca poruncă supremă (Ioan 15, 17), răspîndește cuvîntul Evangheliei la toate generațiile în virtutea unei îndatoriri fără scuză (1 Cor. 9, 16).

Înțelegerea autocefaliei ca act sinodal are, deci, o latură dogmatică pronunțată. Interpretarea autocefaliei comportă o pătrundere în profunzimile insondabile ale dragostei dumnezeiești față de lume, în însuși misterul sau taina Întrupării. Astfel, trebuie înțeles că omul cel dintîi, Adam, căzut prin păcat, adîncind prăpastia depărtării de Dumnezeu, a devenit muritor, a îngăduit o pervertire a firii sale cu consecințe nefaste pentru toți urmașii (Rom. 5, 12). Iar dacă Adam și-a pierdut «autocefalia» sa în urma căderii în păcat, această «autocefalie» se redobîndește prin Hristos, prin Întruparea Fiului lui Dumnezeu și mîntuirea lumii din păcatul strămoșesc. *Noul Adam este autocefal*. Creștinul este autocefal în noua sa stare, de restaurare. Biserica, reunind pe toți cei restaurați în Hristos, este o comunitate autocefală, o comunitate prin excelență a autocefaliei. Numai așa înțelegem îmbinarea dintre veșnicia dumnezeiască și temporalitatea umană din persoana Mîntuitorului Hristos, îmbinare prin care temporalitatea umană se împărtășește de nemurire, pentru ca Biserica să existe prin veacuri ca Trup indestructibil al lui Iisus Hristos. O astfel de înțelegere a lucrurilor, dogmatică, a și stat întotdeauna la temeliea celor mai bune relații dintre Bisericile Țărilor românești : Țara Românească, Moldova și Transilvania și Patriarhia de

Constantinopol, atât înainte cit și după căderea Imperiului bizantin, fără ca vicisitudinile istoriei să cauzeze o breșă în unitatea Ortodoxiei. Este tocmai ceea ce recunoștea și Mitropolitul Meliton de Calcedon, când afirma următoarele: «Biserica României a creat o civilizație care realizează sinteza dintre «cultus» și «cultura», sinteză care nu este nici latină, nici greacă, nici slavonă, ci propriu românească, inseparabilă atât de matricea națională daco-romană cit și de credința ei ortodoxă răsăriteană. Unirea elementului latin cu creștinismul răsăritean, temeluită în întâlnirea dintre spiritul aristotelic și cel platonice — cu preponderanța celui de al doilea —, s-a desăvârșit din vremea când ținutul românesc și-a elaborat legături strinse de comuniune cu comunitatea popoarelor Bizanțului, în special cu Marea Biserică a lui Hristos. Patriarhii Constantinopolului, a căror jurisdicție se întindea pînă în regiunile dunărene, au jucat un rol însemnat în procesul de consolidare (συνέλευση) a Ortodoxiei și de organizare a Bisericii în acele vremuri. În chip special, instituirea de către patriarhul Calist I, sub principele Alexandru Basarab, a celor două mitropolii, a (Ungro)Vlahiei și a Moldovei, a dus la organizarea vieții bisericești a Bisericii Ortodoxe din Țările Române, care s-a menținut (διετηρήθη) și după destrămarea Imperiului Roman de Răsărit» (*O sută de ani de autocefalie a Bisericii României*, în «Episkopsis», versiunea greacă, nr. 335, din 6 mai 1985, p. 4).

Desigur, se poate distinge, pe undeva, o nuanță de idealism și alta de pragmatism creștin ortodox în viața Bisericii Ortodoxe Române — așa cum încerca să se exprime mitropolitul Meliton de Calcedon în citatul de mai sus —, dar trebuie subliniat cu insistență că nu filosofia greacă artistotelică sau platonice a inspirat trăirea duhovnicească elevată a adevărului creștin în această Biserică, ci tocmai conștiința unei legături eterne între Dumnezeu și om, pe care a avut-o în permanență poporul românesc încă de la formarea lui. Această conștiință, cu temelii în spiritualitatea și în moralitatea geto-dacă, s-a amplificat, s-a decantat și s-a desăvârșit prin osmoza credinței creștine apostolice cu elementele perene ale tradiției de cultură daco-romană marcate de sobrietate și de experiența nemijlocită a sacralului. Din această osmoză, în cultul Bisericii Ortodoxe Române, în iconografie, în imnologia colindelor și în predica de la amvonul bisericilor sătești și citadine, s-a profilat chipul unui Hristos local, al Fiului lui Dumnezeu Care se identifică cu chipul fiecărui credincios, acolo unde trăiește el, fără să țină seama de pretențiile omești de jurisdicție impuse cîndva de organizarea statală a Imperiului Roman de Răsărit, sau de alte imperii. Este greu de imaginat că Biserica locală ar fi putut transmite mesajul evanghelic altfel decît în cadrul formelor de cultură ale credincioșilor săi, deși nu au lipsit unele tendințe de cosmopolitism, îndeosebi la sfîrșitul veacului al XVII-lea și în primele decade ale secolului al XVIII-lea. Un lucru rămîne însă bine stabilit, anume că Biserica, în totalitatea ei — cel puțin Biserica Ortodoxă —, nu a îngăduit nicidecum tendințelor de hegemonie omească să acopere sau să întunece adevărul dogmatic al unității în Hristos, pe care se și întemeiază însăși organizarea canonică a Bisericii Ortodoxe. Așa se explică de ce, *chiar în lipsa unui tomos de recunoaștere a autocefaliei*, Biserica română din Țara Românească, Moldova și

Transilvania și-a făcut datoria cu prisosință — uneori chiar prin martiriu — față de propovăduirea curată a Cuvîntului lui Dumnezeu, în mijlocul poporului credincios.

De la începuturile ei sub forme de mitropolie — căci episcopii trebuie să fi existat de foarte multă vreme —, Biserica Ortodoxă de pe meleagurile românești și-a păstrat deopotrivă sinodalitatea și ecumenicitatea ei, ca substitute ale autocefaliei, funcționînd normal în cadrele ei de jurisdicție. Din acest motiv, s-a și afirmat că «ecumenicitatea ca legătură vie în cadrul unității Bisericii, cuprinde o bogăție și o varietate de viață cu atîtea minunate aspecte, încît ea poate fi considerată ca un caleidoscop singular al vieții Bisericii, ca o recapitulare a acesteia, în care orice varietate nu îndeplinește decît rostul de a spori frumusețea unității ecumenice a Bisericii, iar nicidecum de a o știrbi sau de a o surpa» (Pr. Prof. Liviu Stan, *Probleme de ecclesiologie*, în «Studii Teologice», an. VI (1954), nr. 5—6, p. 304).

Pentru a reafirma și astăzi modul autocefalic în care s-a și desfășurat viața Bisericii românești, în concordanță și la unison cu întreaga Ortodoxie, este de ajuns, poate, să amintim că mitropoliții români, în *capacitatea lor de arhiepiscopi* recunoscuți de celelalte căpetenii ale Bisericilor Ortodoxe surori, au lucrat sinodal pe tot parcursul istoriei Bisericii Ortodoxe Române, punînd mai presus de interesele locale întotdeauna interesul general ortodox și, îndeosebi, scofînd în relief faptul că numai Hristos este Capul Bisericii, că Lui au dorit să-I slujească din tot sufletul.

2. *Specificul autocefaliei în Biserica Ortodoxă Română.* Dacă în ce privește istoria Bizanțului s-a vorbit de un Bizanț după Bizanț, în ce privește Biserica din Principatele Române se poate vorbi despre o *autocefalie înainte de autocefalie*. Cum este și firesc, este necesar să ne amintim că organizarea bisericească din sec. XIV și XV în Țările Române nu era nicidecum mai prejos de organizarea bisericească din alte părți ortodoxe. Deosebirea că în Biserica greacă mitropolitul este doar episcopul unei metropole cu un număr relativ mic de credincioși, iar arhiepiscopatul și-a pierdut cu timpul însemnătatea sa inițială sprijinită pe organizarea statală romană încă în vigoare și după moartea împăratului Iustinian I (527—565), nu a afectat cu nimic cîntecul ce s-a acordat mitropolitului în Țările Române. Acesta — mitropolitul — era, de fapt, arhiepiscop nu numai al unei provincii, ci al unei țări și îndeplinea, pe vremuri, funcțiile de patriarh. O atare exercitare de funcții era absolut necesară lîngă un domn care avea prerogativele cezarului față de împăratul bizantin și, după căderea Bizanțului, acela de autocrat, de basileu sau împărat în țara sa! Și este lesne de înțeles că mitropolitul Țării Românești, ca și mitropolitul Moldovei, avînd dreptul de *ungere* sau *pomazanie* a domnului țării, moșteneau aici drepturi pe care Patriarhul de Constantinopol le-a pierdut odată cu moartea eroică a lui Constantin al XI-lea Dragases, la 29 mai 1453, apărîndu-și capitala de invadatori. Prin acest act, consacring persoana domnului țării, mitropolitul Țării Românești și al Moldovei își exercitau dreptul divin de jurisdicție religioasă asupra țării sau principatului condus de respectivul domn, in-

clusiv asupra domnului și a familiei sale! Or, se știe că domnul țării acorda mitropolitului cinstea de prim sfetnic în sfatul domnesc și că lăsa țara în grija lui în timpul campaniilor militare, fapt care nu se întâmpla decât în raporturile dintre basileu și patriarhul de Constantinopol, în situații similare. Mai mult, anumite judecăți se făceau de către mitropolit, mai ales în lipsa domnului și, astfel, puterea jurisdicțională religioasă se împletea în chip armonios cu aceea de drept pămîntean, cunoscută sub numele de «*ius gladii*».

Simbioza realizată între puterea bisericească a mitropolitului și aceea a conducerii voievodale este un model de sinteză între elementul laic și cel religios la cel mai înalt nivel de autoritate, simbioză ce nu s-a putut perpetua nici la Constantinopol și nici în vreunul din celelalte patriarhate apostolice ortodoxe după 1453. Ca urmare, domnul țării nu contesta dreptul de autocefalie al Bisericii românești. Îl admitea, tacit, cunoscînd că între un patriarh care locuia la o distanță considerabilă și un mitropolit pe care îl vedea zilnic, era preferabil acesta din urmă. În fine, autocefalia practică din țările Române nu a fost împiedicată de nici un patriarh ecumenic, ci ea a fost socotită drept un avantaj autohton, cu repercusiuni pozitive asupra întregii Biserici Ortodoxe aflate sub dominație otomană. Adeseori ierarhi de prim rang din Patriarhia de Constantinopol și din celelalte patriarhii au poposit la noi și au fost primiți cu toate onorurile bizantine — de care nu s-au îndulcit în propriile scaune. Ba încă li s-a îngăduit uneori să ocupe scaune episcopale și mitropolitane-archiepiscopale în Principatele Române, în Țara Românească sau în Moldova. De aici ei au putut să-și ajute Bisericele de unde au plecat, cu bunuri materiale, cu cărți de cult și cu bani, cu aur și cu argint.

Situația specială pe care a avut-o Ortodoxia românească și locul ei cu totul providențial în istoria generală a Ortodoxiei, au fost scoase în relief, cu sinceritate, de același mitropolit de Calcedon — Meliton — afirmînd următoarele: «În general, în perioada în care Patriarhia Ecumenică a încurajat organizarea Bisericilor autonome și autocefale locale, care se aflau sub jurisdicția ei, și a creat noi relații între scaunul ecumenic și totalitatea Bisericilor Ortodoxe locale, Biserica Ortodoxă a României a dovedit că nu a avut numai capacitatea de autodeterminare în mod exemplar și autentic, întotdeauna în comuniune cu alte Biserici Ortodoxe, ci și harisma specială de a pune avutul său întru slujirea Ortodoxiei universale în clipe istorice grele» (În «*Episkepsis*», nr. cit., p. 4—5).

Recunoașterea acestei vrednicii a Ortodoxiei românești nu este nici gratuită și nici exagerată. Ea poate fi susținută cu exemple din cele mai grăitoare, dintre care se pot găsi cu miile în istoria Bisericii Ortodoxe Române. Este adevărat însă că fiecare Biserică ortodoxă națională își are meritul ei special în menținerea unității ortodoxe și în promovarea ei și în viitor. De aceea nu este deloc lipsit de importanță faptul că recunoașterea reciprocă a unor astfel de merite și contribuții, în particular și în public stimulează lucrarea prezentă și viitoare a credincioșilor ortodocși. Așa, de exemplu, Patriarhul Diodor al Ierusalimului, aflat în vizită în Moldova în anul 1982, remarca printre altele: «Aș vrea, îm-

plinind o îndatorire frățească, să mulțumesc cu bucurie și recunoștință Prea Fericitului Patriarh Iustin pentru prilejul pe care ni l-a oferit de a cunoaște la fața locului viața, preocupările și realizările Bisericii Ortodoxe Române. Auzisem multe lucruri bune în legătură cu evlavia poporului român. Dar nu ne-am putut închipui că există o viață atât de înălțătoare și o organizare atât de desăvârșită a Bisericii Ortodoxe din România. Nu ne-am așteptat la o atenție atât de mare a președintelui țării față de cultele religioase și la o colaborare atât de frumoasă între Biserică și Stat. Sîntem fericiți să constatăm că aici, în România, Biserica și Statul conlucrează armonios pentru un scop comun : pentru progresul țării și pentru bunăstarea poporului român, pentru promovarea păcii în lume. Vă felicităm din toată inima pe Prea Fericirea Voastră, pe înalții ierarhi și pe clerul Bisericii Voastre, pentru lucrarea pastorală și socială pe care o desfășurați în cadrul Bisericii.» (Pr. Dumitru Soare și Arhim. Nifon Mihăiță, *Vizita Prea Fericitului Patriarh Diodor al Ierusalimului*, în rev. «Biserica Ortodoxă Română», an. C (1982), nr. 9—10, p. 776).

În perspectiva secolelor de existență a organizării bisericești centralizate din Biserica poporului român, de la începuturi și pînă astăzi, se observă o linie directoare, continuă, ascendentă, potrivit căreia relațiile Bisericii Ortodoxe Române s-au lărgit și s-au amplificat neîncetat. Pe această linie, momentul recunoașterii autocefaliei face și el parte dintr-o serie de acte de recunoștință spirituală, pe care scaunul ecumenic de Constantinopol le-a exprimat față de aportul Bisericii Ortodoxe Române la supraviețuirea Ortodoxiei în condiții istorice diverse. Deja s-a scris enorm și există dovezi concrete despre generozitatea domnilor din țările române și ale poporului român ortodox față de ortodocșii de pretutindeni. Nu este cazul ca acestea să se reamintească aici. Ele dovedesc însă că Biserica Ortodoxă Română și-a făcut din viața sa un ideal pe care pot să-l admire și celelalte Biserici Ortodoxe surori. Iar viața acestei Biserici s-a identificat întotdeauna cu viața poporului credincios, a făcut întotdeauna din pieptul propriu un zid de apărare și din locașuri un adăpost în vremuri de restriște. Situația prosperă de acum nu s-a realizat însă prin tomosuri din afară, ci prin propria dăruire și jertfelnicie pentru viața poporului. Această orientare clară în istorie a dovedit că Biserica Ortodoxă Română este cu adevărat autocefală în sinea ei, iar recunoașterea ecumenică a autocefaliei o înalță la locul ce i s-a cuvenit dintotdeauna între celelalte Biserici Ortodoxe autocefale.

*

La centenarul autocefaliei sale, Biserica Ortodoxă Române este o Biserică bine ancorată în realitate. Toate compartimentele vieții ei se conformează învățăturii mîntuitoare a Domnului nostru Iisus Hristos, Evangheliei Sale. Ea este membru activ în Consiliul Ecumenic al Bisericilor, în Conferința Bisericilor Europene și în Conferința Creștină pentru Pace. Dar ea nu este deloc străină de toate problemele care frămîntă Ortodoxia azi, cum ar fi, de exemplu, refacerea unității creștine prin unitatea mărturisirii de credință, prin restabilirea unității sinodale a episcopatului și prin vindecarea tuturor rănilor pe care le-au provocat în trecut schismele, alunecările sectare și devierile disciplinare. Ea de-

pune toate eforturile posibile pentru ca slujirea aproapelui să fie la înălțimea sensurilor și preceptelor evanghelice, astfel încât chipul restaurat al aproapelui să fie clar conturat în lumina învățaturii apostolice și patristice întemeiate pe Revelație.

Dar una dintre cele mai importante preocupări ale Bisericii Ortodoxe Române la acest popas aniversar este, de bună seamă, aceea care privește lumea întreagă și pe fiecare om în parte, anume realizarea unei lumi fără arme nucleare, fără amenințare la adresa vieții. Împreună cu celelalte Culte din țara noastră, dar și alături de toate celelalte forțe iubitoare de pace din lumea întreagă, Biserica Ortodoxă Română, prin glasul răspicat al credincioșilor și al ierarhiei, își face cunoscută voința de pace și de prosperitate și dreptate pentru toate națiunile lumii. Dar și mai autorizat, glasul Bisericii Ortodoxe Române autocefale în favoarea păcii se face cunoscut prin chemarea întiiistătorului ei, al Prea Fericitului Părinte Patriarh Dr. IUSTIN, la Adunările Cultelor din România pentru dezarmare și pace, care au devenit o practică religioasă necesară în ultima vreme. Astfel, Prea Fericirea Sa afirmă cu toată ființa, în numele Bisericii Ortodoxe Române, următoarele: «Datoria Cultelor și a credincioșilor din țara noastră de a apăra pacea izvorăște astfel din conștiința noastră religioasă cu care slujim lui Dumnezeu, prin slujirea oamenilor, dar în același timp și din calitatea noastră de fii ai poporului din care facem parte. Atît prin rugăciunile lor, prin propovăduirea cuvîntului, prin educarea credincioșilor în acest spirit, cît și prin participarea la diversele întruniri inter-creștine și inter-religioase, cultele și-au exprimat cu tărie atît dorința lor de a trăi în pace între ele, cît și de a sprijini orice efort pentru apărarea ei în lume. Iar ca fii ai patriei sîntem angajați să sprijinim ferm toate propunerile și inițiativele de pace ale statului nostru» (*Cuvîntarea Prea Fericitului Părinte Patriarh Iustin* la «Adunarea Cultelor din România, pentru dezarmare și pace», București, 21—23 iunie, 1984, în rev. «Biserica Ortodoxă Română», an CII (1984), nr. 5—7, p. 332).

Desigur, Biserica Ortodoxă Română și-a valorificat și își valorifică talantul primit și lucrează temeinic în slujba lui Hristos. Ea dorește pacea și se roagă pentru pace prin slujitorii ei din toate parohiile și din toate așezămintele proprii. Mai mult, ea se face ecoul strădaniilor pentru pace și dezvoltare ale poporului credincios nu numai pe plan național ci și pe plan internațional, cu prilejul diferitelor schimburi de vizite ale întiiistătorilor din Bisericile creștine de orice confesiune și îndeosebi cu prilejul întilnirilor și vizitelor reciproce ale patriarhilor ortodocși.

Pe deplin vrednică de trecutul ei curat și jertfelnic, Biserica Ortodoxă Română își serbează autocefalia, centenarul autocefaliei, cu gîndul la unitatea creștină și la pacea lumii. Ea poate fi mulțumită de angajarea fermă pe care a socotit-o necesară alături de credincioși. De aceea și azi, ca și în viitor, orice popas aniversar al ei va fi cinstit cu toată cuviința. Autocefalie, de fapt, înseamnă responsabilitate matură. Pe aceasta Biserica Ortodoxă a probat-o cu toată ființa ei, în totalitatea ei.

Pr. Conf. AL. I. STAN

MĂRTURII ALE PRESTIGIULUI INTERN AL BISERICII ORTODOXE ROMÂNE DIN PRAJMA DOBÎNDIRII AUTOCEFALIEI

Deși domnitorul Alexandru Ioan Cuza a nutrit sentimente foarte frumoase față de Biserica strămoșească, legiuirile sale bisericești au fost întâmpinate de discuții și frământări potrivnice rămase în istoria noastră sub numele de «lupta pentru canonicitate». Exceptând unele greșeli de formă, — provenite în mare parte din necunoașterea temeinică a canoanelor și a rînduielilor tradiționale—, ele au fost foarte înaintate și în acord cu cerințele noilor schimbări din alte sectoare ale vieții societății românești de atunci. Faptul că unele măsuri gîndite și propuse de regimul acestui luminat domnitor au ajuns să fie puse în practică mai tîrziu și ele dăinuiesc pînă astăzi constituie cea mai evidentă dovadă a echilibrului și a valorii lor.

După Alexandru Ioan Cuza s-a cerut revenirea la canoanele și la vechile rînduieli bisericești răsăritene. În această atmosferă a apărut Legea organică din 1872. Ea este rezultatul unor proiecte locale reluate în care s-a cerut avizul Patriarhiei Ecumenice și marchează încheierea frământărilor organizatorice din deceniul precedent. În noua reglementare se prevedea menținerea în scaun a ierarhilor aflați atunci în funcție și modul recrutării lor în viitor. Constituindu-se Sfîntul Sinod în care intrau și cei opt arhiepiscopii titulari, Biserica românească păstra legătura dogmatică și canonică de mai înainte cu Biserica Ecumenică, precum și unitatea ei administrativă și disciplinară pe întreg teritoriul țării.

Pe temeiul principiilor din această lege fundamentală s-a putut pune apoi ordine în diferitele sectoare ale vieții noastre bisericești: întreținerea clerului, administrarea bunurilor parohiale și mănăstirești, disciplina monahală. Punîndu-se problema revizuirii și a imprimării cărților de slujbă, s-a ajuns la organizarea Tipografiei cărților bisericești. În 1874 se înființează buletinul oficial «Biserica Ortodoxă Română», iar peste un deceniu se va inaugura Facultatea de Teologie a Universității din București.

Considerînd aceste realizări de pe diferitele planuri ale vieții bisericești, care au constituit la vremea lor idealuri de mare însuflețire pentru generații întregi de oameni, este ușor să remarcăm prestigiul pe care Biserica strămoșească l-a dobîndit atît în țară cît și peste hotare. În străinătate, prețuirea aceasta nu putea decît să crească după dobîndirea independenței noastre de stat, fiind urmărită cu atenție și cu simpatie mai ales în cercurile bisericești apusene. La adîncirea și întreținerea fenomenului au contribuit desigur și alți factori, precum activitatea parohiilor românești din unele centre europene, contactele între teologi, specializările studenților în străinătate.

Realitățile și dimensiunile acestei cunoașteri și prețuiri a Țării și a Bisericii noastre peste hotare pot fi apreciate în mod exemplar după legăturile Protoiereului Dr. Wladimir Guettée (1816—1892) cu ierarhii români cu care a întreținut o îndelungată și interesantă corespondență. Reproducerea citorva idei și știri pe care le aflăm în această întinsă relație epistolară răsplătește pe cititor nu numai cu unele informații

istorice mai puțin cunoscute despre năzuințele și decepțiile contemporanilor, ci și cu obiectivitatea deplină a celor relatate. De aceea ne vom referi pe larg în paginile următoare la corespondența istoricului (bisericesc) francez, în parte inedită, după amintirea datelor biografice și a aspectelor spirituale pe care le socotim necesare pentru înțelegerea legăturilor sale sufletești cu teologii români.

Cunoscutul istoric, polemist și militant ecumenist francez René-François Guettée se decide în 1861 să intre în rândurile slujitorilor Bisericii Ortodoxe, în urma unor cenzurări din partea coreligionarilor săi de pînă atunci. Noua certitudine interioară pe care o dobîndise era afirmată și prin schimbarea numelui de botez în acela de Wladimir (pe care noi îl preluăm în grafia titularului). Fiind o dovadă de limpezire spirituală, convertirea celebrului cleric francez a însemnat reexaminarea tuturor datelor istorice și doctrinare în care crezuse pînă atunci și năzuința continuă după înțelegerea cît mai deplină a Adevărului. Așa se explică de ce el a putut depăși poziția polemică în care se închisese de obicei conștiințele convertiților dominate de căutări dramatice, dar și de nemulțumire față de frustrarea vieții lor religioase din trecut.

Opus ultramontanismului de odinioară, galican și republican convins, Wladimir Guettée a fost capabil totuși să se înalțe treptat pînă la altitudinea unor sentimente senine și de iubire creștină. Ilustrarea strădaniilor sale pentru bunele relații între oameni, pentru raporturile interortodoxe cît mai extinse și pentru pregătirea atitudinii ecumeniste de astăzi pe care a inițiat-o cu bună știință se poate face prin simpla amintire a importantei reviste «L'Union chrétienne», înființată de el. Mai bine de trei decenii, aceasta a vehiculat idei și opțiuni ortodoxe a căror semnificație deplină poate fi înțeleasă și apreciată abia în zilele noastre. «L'Union chrétienne» a fost înființată ca să servească de centru și de organ adevăraților creștini care vor să activeze în opere de unitate religioasă pe care Mîntuitorul nostru Iisus Hristos a venit ca să o întemeieze pe pămînt¹. «A munci pentru pace, pentru unire — se conchide cu alt prilej² — înseamnă deci a conlucra la opera dumnezeiască».

Asemenea strădanii de năzuință ecumenistă și de solidaritate umană, care se completează cu traducerea franceză a liturghiei Sfîntului Ioan Gură de Aur, cu redactarea unui *Catehism sobornicesc*, cu alte zeci de volume de istorie și de publicistică bisericească, ar putea fi enorm sporite. Ceea ce trebuie să relevăm numaidecît este realitatea dureroasă că ele nu au reușit să se impună atenției generale de la început. Altfel spus, Guettée — teologul ortodox și ecumenist — a fost multă vreme pus în umbră de către polemist și istoric contestatar. Chiar în cadrul teologiei răsăritene se pare că el a fost prețuit în limitele unei oarecare reticențe. Biserica Ortodoxă spre care celebrul istoric convertit s-a îndreptat și a aflat de la început o entuziastă prețuire și sprijin (material) a fost cea românească. Explicația faptului — la îndemîna oricui — o constituie mai întîi prestigiul peste hotare de care ea se bucura în

1. R.-F. Guettée, *Considerations générales sur le but que se proposent les fondateurs de l'U. Chr.*, în «L'Union chrétienne», 1-e année (1859), n. 1, p. 1.

2. Idem, *Un articol program despre unirea Bisericilor creștine*, trad. de Ilie Beleuță, în «Revista teologică», 1913, nr. 20, p. 540.

epoca dobândirii autocefaliei. În al doilea rând, originea latină a celor două popoare și tradiția vechilor noastre legături cu Franța au ușurat mult dănuirea acestor relații. Dacă ar fi nevoie să lămurim și mai precis cauzele prieteniei și ale ajutorului pe care Wladimir Guettée le-a aflat la noi ar trebui să amintim de activitatea capelei române din Paris și de personalitatea celor doi ierarhi: Mitropolitul-primat Iosif Gheorghian (1829—1909) și Episcopul Melchisedec al Romanului († 1892).

Cronologic, acela care pare că s-a interesat mai întâi la noi de cazul și de lucrările teologului francez a fost *Mitropolitul-primat Calinic Miclescu* (1822—1886). Lui i se datorează traducerea românească a *Epistolei către P. S. Episcop de Nantes, ca răspuns atacurilor făcute în contra Bisericii Rusiei* (Iași, 1863, 18 p.). Broșura a apărut sub pseudonimul «I. Wasilieff», dar astăzi se știe sigur că ea este opera Prot. W. Guettée³. Interesul traducătorului român pentru autorul său preferat se pare că a continuat și după aceea. Îl deducem cu siguranță și din amănuntul că «Foaia oficială bisericească a Sfintei Mitropolii a Moldovei», care a apărut între anii 1868 și 1872, la Iași, publică întâia oară în românește *Expunerea doctrinei Bisericii Ortodoxe*. Se știe de asemenea că primele volume ale operei majore a clericului parizian, care au ajuns în Moldova, au fost expediate pe adresa acestui cunoscut ierarh. Detaliul amintit indică de la sine pe autorul listei de abonați și contribuția sa la difuzarea cărților.

Ca fost student al Sorbonei, pe când era diacon la capela română din Paris, viitorul *Mitropolit-primat Iosif Gheorghian* trebuie că a venit în legătură cu teologul francez trecut la Ortodoxie cu mult înainte de anul 1874, dată care se susține de obicei⁴. Îl respectă pe acesta pentru confesiunea sa repetată că sarcina pe care și-a asumat-o e măreață și unică, deși singur recunoaște că «e un lucru greu să lucrezi pentru ortodoxie»⁵. Faptul că nu se descurajează este un element pozitiv și în concordanță cu realitatea. Pe Prot. W. Guettée îl sprijină nu numai acest ierarh român, ci și ceilalți sinodali și îndeosebi Melchisedec al Romanului. Față de cele relatate în legătură cu greutatea distribuirii în afara Franței a exemplarelor din *Istoria Bisericii*, corespondentul solicită grabnica permisiune de a traduce în românește opera acestuia, *Expunerea doctrinei Bisericii Crestine Ortodoxe*. Într-adevăr din ea au apărut la noi trei ediții: Huși, 1875; București, 1887 și 1901. Un exemplar al versiunii românești este trimis Episcopului Melchisedec, îndată după apariție. Odată cu aceasta ajunge la Roman și *Liturghia Sfintului Ioan Hrisostomul* pe care neobositul ecumenist francez o tradusese din grecește în limba sa maternă. Corespondentul român o apreciază ca fiind «mult superioară, ca traducțiune, celeia a părintelui Vasilieff»⁶.

3. Vezi Mgd. Gheorghe I. Drăgulin, *Wladimir Guettée și Ortodoxia*, în «Ortodoxia», XI (1959), nr. 3, p. 387.

4. Contra Pr. Paul Mihail, *Din corespondența Episcopului Melchisedec*, în «Biserica Ortodoxă Română», LXXVII (1959), nr. 5—6, p. 582.

5. Preotul Nicolae M. Popescu, *Corespondența lui Iosif Gheorghian cu Wladimir Guettée*, București, 1945, p. 23. Scr. V din 29 martie/10 aprilie 1875.

6. Const. C. Diculescu, *Din corespondențele Episcopului Melchisedec*, București, 1909, p. 66. Scr. datată: Huși, 5 sept. 1875.

La rîndul său, autorul cere încă un exemplar din versiunea românească a operei sale doctrinare pentru a o oferi unui diacon de la biserica rusă din Paris. Fiind la origine moldovean, acesta cunoștea limba noastră și astfel aprecia strădaniile depuse ⁷.

Conferințele teologice de la Bonn pentru unirea ortodocșilor cu vechii-catolici prilejuiesc un alt rodnic schimb de păreri între cei doi clerici de pe meridiane atât de depărtate, dar atât de apropiate din punct de vedere sufletesc. De la început, ecumenistul francez cere să i se trimită discursurile delegaților români pentru a fi tipărite în revista sa de la Paris, care devenea tot mai cunoscută în cercurile teologice ale epocii. Sugestia pornea desigur din prețuirea poziției ortodoxe comune, dar și dintr-o minimă precauție față de o eventuală reținere a partenerului dialogului în publicarea integrală a celor discutate. Aduagă apoi opiniile sale de teolog cu o îndelungată activitate ecumenistă — așa cum se înțelegea ea în ultimul pătrar al veacului trecut. El crede că unirea ortodocșilor cu vechii-catolici ar putea fi mai ușoară, în ciuda unor tendințe protestante ale lor, în comparație cu aceea a anglicanilor.

Documentîndu-se direct la episcopul Romanului asupra mersului lucrărilor amintitelor conferințe teologice, Iosif al Hușilor îi precizează corespondentului său francez că la Bonn a ținut un referat numai episcopul Argeșului, Ghenadie Țeposul (1813—1877). El însă nu a mers pînă la sfîrșit cu lectura pentru a nu indispuie pe anglicani. Se știe că aceștia au altă înțelegere a dogmei cinstirii icoanelor decît ortodocșii. Totuși teama și propunerea Dr. J. J. Overbeck s-au dovedit neîntemeiate, căci tematica principală a congresului nu cerea discutarea unui punct de credință atât de controversat.

La curent cu cercetările și cu publicațiile teologului francez, tot mai apreciat în întreaga Ortodoxie pe măsură ce strădaniile sale deveneau cunoscute, ierarhul se grăbește să reinnoiască abonamentul la revista acestuia și să-i înainteze o nouă listă de prenumerați la *Istoria Bisericii*. O subscripție substanțială îi era expediată în același timp de către Melchisedec al Romanului. Ca urmare, o scrisoare pariziană din 1 februarie 1877 ruga pe corespondentul de la Huși să transmită «acestui învățat și elocvent episcop» sentimentele sale de deosebită stimă și recunoștință.

Dar și de cealaltă parte simțămintele se înălțau la același nivel afectiv și duhovnicesc. Cu referire la Melchisedec, Iosif al Hușilor scria: «Aș putea asigura din nou pe Prea Cucernicia Voastră că sînteți foarte stimat de acest stimat episcop care, ca om cu adevărat savant este mai în măsură să aprecieze la justa lor valoare persoanele care se dedică edificării Ortodoxiei» ⁸. Și mai tîrziu, la 20 mai 1881, Iosif Gheorghian îl încredința pe Prot. Guettée că și acum vorbește cu prietenii săi despre el. Dintre aceștia, episcopul academician îl iubește în chip deosebit, dorindu-i viață îndelungată și deplină reușită în activitatea sa spre binele întregii Biserici Ortodoxe. Un cercetător al corespondenței celor doi

7. Preotul Nicolae M. Popescu, *ibid.*, p. 28. Scr. XI din sept. 1875.

8. *Ibidem*, p. 40. Scr. XXIII din 1877.

clerici cu patrii diferite ⁹ apreciază că un număr de douăzeci de scrisori dintr-un total de treizeci și nouă de piese fac ample referiri la Episcopul Melchisedec. Este și acesta un semn de distincție sufletească al caracterului viitorului Mitropolit-primat că, în acei ani, a știut să cinstească strădaniile cărturărești și vrednicia confratelui său de la Roman. Alți contemporani nu au știut sau nu au vrut să le aprecieze vreodată. La rîndul său, renumitul convertit la dreapta credință era prețuit ca teolog și ca istoric bisericesc foarte învățat. Cu știința sa se mîndrea Ortodoxia de pretutindeni. În cazul Episcopului Iosif, aprecierea aceasta se pare că privea în primul rînd pe Guettée-publicistul polemist și pe urmă pe teolog. Oricum, astăzi putem constata că, pentru justificarea supremei demnități pe care a purtat-o în Biserica Română, el nu a putut realiza ceva mai de preț decît traducerea în românește a principalelor lucrări ale acestuia.

Mentînîndu-ne la același nivel ierarhic, observăm că și *Mitropolitul Iosif Naniescu al Moldovei și Sucevei* era interesat de volumele Prot. W. Guettée și ale altor oameni de cultură francezi, precum Ernest Renan, Victor Duruy etc. Dintr-o notă a unui librar din București se știe că acesta își procurase prin el volumul II din *Istoria Bisericii*, iar abonamentul pe anul 1872 la revista «L'Union chrétienne» îl costase 124,20 franci ¹⁰.

Referitor la *Episcopul Melchisedec*, putem constata că solida sa formație istorico-teologică din tinerețe era ținută la zi cu ultimele realizări ale culturii. Cu abonamente regulate la publicațiile apusene, dar și la unele răsăritene, el a putut observa deosebita faimă de care se bucura Prot. W. Guettée în cuprinsul Ortodoxiei, îndeosebi în Rusia ¹¹. Între timp, acesta își exprimase dorința primirii lucrărilor istoricului de la Roman. Conferințele teologice cu vechii-calocilor întăresc și mai mult legăturile acestei prietenii. Teologul de la Paris fusese chiar anume rugat să-și spună părerile privitoare la dialogul anglicano-ortodox. «Credeam că la Bonn voi avea fericirea de a vedea pe Părintele Wladimir Guettée, dar n-a venit din cauza negreșit a antipatiei politice franceze către germani», mărturisește Episcopul Melchisedec la 9 septembrie 1875 ¹².

«L'Union chrétienne» ora acum sabotată la Paris. Fiindu-i oprită difuzarea la frontieră, a trebuit ca revista să fie tipărită la Bruxelles ¹³. Redactorul ei avea mare nevoie acum de «frați întru ortodoxie» și mai ales de «părinți în credință» — după exprimarea sa atît de plastică și de concisă. Trebuia ca măcar în străinătate, și în primul rînd România, operele sale să fie cunoscute și difuzate. De această rezolvare depindea

9. Diac. Ion Ivan, *Recleriri despre Episcopul Melchisedec Ștefănescu și despre războiul din 1877 într-o corespondență de epocă*, în «Mitropolia Moldovei și Sucevei», LIII (1977), nr. 5—6, p. 395.

10. Prof. Toma G. Bulat, *Din corespondența Mitropolitului Iosif Naniescu al Moldovei (1875—1902)*, în «Biserica Ortodoxă Română», XCIII (1975), nr. 7—8, p. 947.

11. Vezi, de pildă, trad. *Expunerii doctrinei...*, în «Vera i razum», Harkov, 1886, nr. 13, p. 1—17.

12. Const. C. Diculescu, *op. cit.*, p. 67.

13. Dr. W. Guettée, *Souvenirs d'un prêtre romain devenu prêtre orthodoxe*, Paris, 1889, p. 364.

tipărirea volumelor următoare și continuarea în Apus a întregii sale acțiuni ecumeniste și de popularizare ortodoxă. De aceea organul oficial al Sfintului Sinod de la noi nu ezită să publice imediat apelul Prot. W. Guettée pentru tipărirea volumului IV al *Istoriei Bisericii* pe care o avea redactată ¹⁴. Tot acum se pune hotărît și problema traducerii în românește a operelor sale, idee căreia i-a rămas mai consecvent Episcopul Iosif. Din relațiile de mai sus se poate constata că ierarhii noștri au înțeles cu toții necesitatea și importanța momentului, venind numaidecît în ajutor confratelui lor francez, după ample deliberări comune. Stăruințele Episcopului Iosif Gheorghian le-am amintit mai înainte. De aceeași intensitate și poate mai extinse în toate sferele activității și ale relațiilor sale au fost și inițiativele lui Melchisedec al Romanului. În urma deliberărilor din cadrul Sfintului Sinod, el a organizat subscrierea mai multor liste publice, care au adunat sumele oferite de la simplul preot pînă la prim-ministrul I. Brătianu. Se păstrează și astăzi conceptul circularei pe care el a trimis-o protopopilor din eparhia Dunării de Jos, îndemnîndu-i «să contribuie fiecare cu ceea ce va putea la această operă mare» ¹⁵. «M-am bucurat foarte mult de bucuria Părintelui Guettée și de aceea că am reușit noi să facem Biserica Română să participe la o lucrare de așa importanță pentru Biserica Ortodoxă», mărturisește de asemenea Episcopul Melchisedec ¹⁶.

Față de o atît de eficace și de evidentă solidaritate în linia credinței comune, autorul caută să-și arate recunoștința în diferite moduri. Încă de mai înainte publicase în «L'Union chrétienne» știri despre viața bisericească de la noi, despre unii ierarhi și profesori români. Ca și cum acestea i s-ar fi părut insuficiente, Prot. W. Guettée înscrie pe volumul tipărit cu atîtea strădaniî următoarea dedicație în limba franceză: «Venerabilei Bisericii a României, membru slăvit al Trupului lui Hristos care este Biserica Sfîntă, Catholică și Apostolică Ortodoxă: închin acest al patrulea volum din *Istoria Bisericii* ca mărturie a profundului meu respect și a viei mele recunoștințe».

Pe plan epistolar, sentimentele sale au aceeași nuanță de mulțumire și de dragoste creștină. Încă din corespondența cu Iosif Gheorghian, autorul recunoscuse că acțiunile hotărîte ale ierarhului academician au avut rolul decisiv în continuarea tipăririi opere sale. Cu o curtoazie într-adevăr franceză, el se adresează printr-o scrisoare din 2/14 aprilie 1877 și direct distinsului său binefăcător: «Vă respect, Preasfințite, pentru că sînteți legitimul urmaș al apostolilor și, de asemenea, pentru că, prin virtuțile și știința Voastră, faceți să fie cinstit înaltul caracter apostolic care V-a fost conferit; ...aș îndrăzni să vă spun că vă iubesc ca pe un părinte ...căci Dv. sînteți acela care ați dat în Biserica României acest

14. Cf. «Biserica Ortodoxă Română», II (1875), p. 696. Alte apeluri în sprijinul aceleiași acțiuni cu subscriitorii din rîndul membrilor Sf. Sinod și din diferite județe ale țării, *ibid.*, III (1877), p. 617. Nota aceasta se repetă în trei numere consecutive ale revistei. Pentru sumele importante și pentru numele celor care le-au oferit, vezi Const. C. Diculescu, *ibid.*, p. 68.

15. Arh. St. Iași, *Corespondența Episc. Melchisedec*, dosar din 1877; cit la Pr. Scarlat Porcescu, *Legăturile Episc. Melchisedec cu Wladimir Guettée*, în «Mitropolia Moldovei și Sucevei», LII (1976), nr. 9—12, p. 759.

16. Const. C. Diculescu, *ibid.*, p. 69.

impuls care mi-a furnizat mijloacele de a face să se tipărească acest volum»¹⁷.

Transcriem acum un fragment din cuvintele de mulțumire ale Episcopului Melchisedec la scrisoarea de mai sus: «*Istoria Bisericii*, pe care o publicați, este coroana nepieritoare a devotamentului pentru vocația dv., a profunde și vastei dv. științe teologice și a eminentelor calități, cu care Dumnezeu v-a înzestrat și v-a predestinat pentru a sluji dreapta și respectabila cauză a Bisericii Ortodoxe»¹⁸.

Ii trimite totodată și o fotografie a sa spre bună aducere-aminte a sentimentelor pe care i le păstrează.

Tot de orașul Roman se leagă și numele viitorului *Episcop Inochentie Moisiu* († 1894). El este amintit de mai multe ori în corespondența celor doi clerici și-l vizitează pe celebrul convertit la Paris, cu prilejul Expoziției din 1878.

Și membri ai corpului didactic din învățămîntul nostru teologic, de diferite grade, au cunoscut, au conlucrat și l-au iubit pe Prot. Guettée. Astfel *Arhimandritul Gavriil Rășcanu*, unul dintre tinerii cu studii în Rusia, figurează printre colaboratorii români la revista «*L'Union chrétienne*»¹⁹. Dr. Gheorghe Zottu adaugă la amintita calitate²⁰ și pe aceea de popularizator al lucrărilor istoricului francez la noi. Ca redactor la «*Biserica Ortodoxă Română*», el a publicat pe copertele revistei rezumate ale acestor lucrări, începînd cu numărul din ianuarie 1875.

Pentru grija răspîndirii, a traducerii și a prelucrării operei autorului de la Paris, o mențiune aparte se cuvine *Prot. Ilie I. Beleuță*. Sutele de pagini din «*Revista teologică*» și din «*Anuarul academiei teologice andreiene*» din Sibiu sînt o dovadă cunoscută și prețuită și astăzi a acestor strădanii. Tot lui i se datorează și traducerea românească a *Catehismului sobornicesc* (Făgăraș, 1913) și a volumului *Studii asupra creștinismului considerat ca legătură de unire între popoare* (Sibiu, 1924).

Tot cu intenția cunoașterii interesului produs de opera teologului francez în România mai amintim unele pagini ale sale devenite antologice²¹, recunoașterea aportului pe care el l-a adus la răspîndirea adevărului ortodox²² și două teze de licență în teologie închinată cercetării strădaniilor sale istorice și publicistice²³. Considerînd îndelunga sa popularizare prin traduceri făcute, fie din izvod rusesc, fie direct din franțuzește, socotim pe deplin îndreptățită concluzia că «la nici un alt

17. Arh. St. Iași, colecția «*Documente*», pac. 334/17; după Pr. Scarlat Porcescu, *ibid.*, Anexe.

18. Idem, *ibidem*, pac. 334/18.

19. Pr. Gheorghe I. Drăgulin, *Din contribuția Bisericii Ortodoxe la Mișcarea Ecumenică*, Wladimir Guettée și revista «*L'Union chrétienne*», în « *Glasul Bisericii*», XXIV (1956), nr. 5—6, p. 454.

20. Vezi, de pildă, recenzia acestuia la *Dreptul canonic* al Mitropolitului Andrei Șaguna, în «*L'Union chrétienne*», IX (1868), nr. 11, p. 527—528.

21. L'Arhimandrite Jules Scriban et colab., *Extraits des auteurs chrétiens français*, București, 1926, p. 244—249.

22. Pr. Prof. Isidor Todoran și colab., *Teologia dogmatică și simbolică*, vol. I, București, 1958, p. 41.

23. I. G. Dumitrașcu, *Viața și opera polemică a lui Wladimir Guettée*, 1938; Petre Vlădescu, *Viața și opera lui W. G.*, 1956 (dactilografii la Institutul Teologic din București).

popor ortodox opera acestui Odiseu intelectual n-a aflat o mai mare prețuire»²⁴. Se exceptează combaterea tardivă pe care i-a făcut-o Marius Teodorian-Carada²⁵.

•

Intorși de la studii sau de la parohii din străinătate, unii clerici români au ajuns în posturile cele mai înalte ale ierarhiei noastre bisericești, păstrând prietenii și idealurile de mai înainte. Din fericire, rîvna și strădaniile lor pentru realizarea unor «opere mari» din perioada formației intelectuale au beneficiat de un mediu prielnic de dezvoltare. Pentru Biserica Ortodoxă Română, epoca de după unirea Principatelor echivalează cu o astfel de perioadă pozitivă. Reorganizată la nivel central printr-o legislație unitară și acceptată de oameni ai credinței de diferite tendințe, ea a putut cunoaște progres, ordine și echilibru în toate sectoarele vieții obișnuite.

De aceea nu este de mirare că prestigiul ei a depășit curînd hotarele țării, fiind urmărit de cercurile bisericești străine, îndeosebi apusene.

Convertit la dreapta credință în anul 1861, după cercetări istorice și doctrinare remarcabile, concretizate într-un număr de 78 de volume tipărite²⁶, Prot. Dr. Wladimir Guettée începe să desfășoare curînd și o activitate ecumenistă și interortodoxă. Revista sa «Uniunea creștină» grupa colaboratori nu numai din diferite Biserici orientale, ci și dintre vechii-catolici, dintre anglicani etc.

În acest context, strădaniile sale de combatere a unor exagerări ale teologiei timpului și de propagare a adevărului creștin primar, de pleoară pentru raporturi pașnice între oameni și între comunități au ajuns să ia legătură și cu reprezentanți ai vieții religioase de la noi. În opinia sa, Biserica Ortodoxă Română era socotită un organism cu adevărat viu, activ și în evidentă dezvoltare. De aceea se reînnoiesc acum unele cunoștințe, iar prietenii de odinioară continuă să se adîncească. Tradiția latină comună și neîntreruptele confluente cultural-politice cu Franța înlesnesc dezvoltarea acestor relații.

Legăturile teologilor români cu cercul celebrului istoric convertit și în general cu Parisul, centrul lumii civilizate din ultimul pătrar al veacului trecut, s-au dovedit deosebit de folositoare. Din punct de vedere sufletesc, ele au însemnat într-un fel ieșirea acestora din mentalitatea provincială de pînă atunci, stare care era necesară pentru cererea și apoi dobîndirea autocefaliei bisericești. Prin firea lucrurilor, relațiile interconfesionale s-au extins în urma circulației oamenilor și a schimbului de corespondență. Pe lîngă opinii culturale și morale, aceștia au adus cu ei cărți din diferite domenii ale gîndirii umane, făcînd astfel să se dezvolte și schimbul de idei teologice.

În aceași perioadă s-au publicat în străinătate știri despre Biserica Română și despre unii ierarhi de la noi, Melchisedec al Romanului ocupînd aici locul de frunte. Odată cu ele circulau, întru cinstirea țării noastre, și alte elemente de actualitate : satisfacția românească generală

24. Mgd. Gheorghe I. Drăgulin, *Wladimir Guettée și Ortodoxia*, p. 382.

25. *Ibidem*, p. 386, nota 10.

26. Pr. I. Stoenescu, *Un mare ecumenist ortodox al secolului al XIX-lea*, în «Glasul Bisericii», XXV (1966), nr. 7—8, p. 597.

pentru victoria din războiul pentru independență de la 1877, bunele raporturi dintre Stat și Biserică etc.

La rîndul lor, teologii români au prețuit pe W. Guettée, atît pentru curajoasa sa activitate ecumenistă cît și pentru adîncirile istorico-patristice pe care ei le-au socotit în folosul întregii Ortodoxii. Să ne amintim că *Expunerea doctrinei...* a echivalat în învățămîntul nostru de pe la sfîrșitul veacului trecut cu un manual clasic, foarte apropiat valoric de *Mărturisirea ortodoxă*. De aceea românii au apreciat și au sprijinit pe autor, moral și material. Se știe că marele istoric bisericesc intenționa să dea drept pildă Sfîntului Sinod al Rusiei pe ierarhii români, pentru concursul bănesc și pentru interesul continuu arătat operei și activității sale ²⁷.

Pe lîngă înțelegerea aceasta nedezmîntită, schimbul de opinii cu prilejul conferințelor teologice de la Bonn, unele întîlniri, donațiile reciproce de lucrări, felicitările cu ocazia sărbătorilor creștinești au constituit alte manifestări de iubire și de comuniune între teologii noștri și confratele lor de la Paris.

Prețuirea reciprocă și identitatea de vederi în folosul întregii Biserici Ortodoxe — cum a fost înțeleasă această prietenie din anii premergători dobîndirii autocefaliei — a rămas astfel și un element important al secularelor legături româno-franceze.

Pr. GHEORGHE I. DRĂGULIN

CONTEXTUL ISTORIC AL DOBÎNDIRII AUTOCEFALIEI BISERICII ORTODOXE ROMÂNE

Autocefalia bisericească este independența administrativă-jurisdicțională a unei unități bisericești ortodoxe, constituită pe bază sinodală, în cuprinsul unui stat suveran, față de altă unitate constituită în același fel în cadrul Ortodoxiei ecumenice. Ea este forma tradițională de organizare a unităților bisericești *administrative în cadrul Ortodoxiei*, care, laolaltă se administrează unitar, sub aspectul dogmatic, ceremonial-liturgic și canonic-administrativ, recunoscînd drept căpetenie supremă numai pe întemeietorul Bisericii, Domnul Iisus Hristos ¹.

Sfinții Apostoli și-au desfășurat activitatea lor misionară în mod independent, în sensul autocefaliei, și toate Bisericile pe care le-au întemeiat se conduceau în mod autocefal, așa cum au fost Bisericile din Ierusalim, Antiohia, Efes, Tesalonic, Corint, Filipi, Roma etc. Mărturie ne stau și epistolele adresate de Sfîntul Apostol Pavel: Romanilor, Corintenilor, Galatenilor, Tesalonicenilor etc., după cum mărturie ne sînt

27. Preotul Nicolae M. Popescu, *op. cit.*, p. 37. Scr. XIX din 3/15 decembrie 1876.

1. Pr. Prof. Liviu Stan, *Despre autocefalie*, în «Ortodoxia», an. VIII (1956), Nr. 3, p. 369—396.

în Apocalips cele 7 Biserici ca autocefale sau independente din Asia Mică (Apoc. 1, 4, 11).

Prin canonul 34 apostolic se rînduiește ca episcopii fiecărui neam să-l cinstească pe cel dintii dintre ei și să-l socotească drept căpetenie a lor, iar canonul 37 apostolic dispune ca sinodul episcopilor din unitățile constituite în jurul cite unei căpetenii să se întrunească de două ori pe an.

De la început se constată că națiunile sint cadre determinante fi-rești ale autocefaliilor bisericești, iar autocefaliile bisericești au spri-jinit, au ajutat, au slujit națiunile să se organizeze statal, să-și în-chege și să-și dezvolte conștiința lor de națiuni, ca unități etnice cu personalitate proprie și independentă, purtind răspundere în fața lui Dumnezeu și a umanității de Cuvîntul lui Dumnezeu primit și întrupat în limba fiecărei națiuni, chemată la mîntuire.

Mîntuitorul le-a poruncit Apostolilor: «Drept aceea, mergînd învă-țați toate neamurile, botezîndu-le în numele Tatălui și al Fiului și al Sfîntului Duh» (Mat. 28, 19).

Tema autocefaliei Bisericii Ortodoxe Române cuprinde astfel atît aspecte administrativ-bisericești, cît și probleme de unitate și inde-pendență națională, ambele conjugîndu-se și ajutorîndu-se reciproc în istoria poporului român.

Creștinismul ortodox românesc este de origine apostolică, propo-văduit aici încă din a doua jumătate a secolului I. Informația ne-o dă episcopul Eusebiu de Cezareea Palestinei (265—339/40), cel mai mare istoric din veacurile primare creștine, că Sfîntul Apostol Andrei a pro-povăduit și în Scythia, înțelegîndu-se viitoarea provincie romană Scyt-hia Minor, Dobrogea de astăzi, unde avem și cele dintii centre de or-ganizare și administrație bisericească, începînd de la finele secolului al III-lea în episcopia și mai tîrziu în secolul al VI-lea mitropolia Tomi-sului, Constanța de astăzi, cu 14 episcopii sufragane².

În Imperiul roman, Bisericile locale s-au grupat în organizarea lor bisericească după organizarea politică statală, conform canonului 17 al Sinodului IV ecumenic de la Calcedon, din 451, ca «împărțirea paro-hiilor bisericești (și a eparhiilor) să urmeze (alcătuirilor) organizării civile și de stat».

Sub împăratul Dioclețian (284—305) Imperiul roman a fost împăr-țit în patru prefecturi, cu 12 dieceze sau dioceze și cu 101 provincii, iar fiecare provincie era împărțită în unități teritoriale mai mici, numite parohii (παροκία).

În anul 330, Constantin I cel Mare (306—337) a ridicat numărul diocezelor la 14 și al provinciilor la 117, cu aceleași prefecturi: a Orientului, avînd capitala la Nicomedia, cu diocezele : Egipt, Siria, Asia, Pont și Tracia ; a doua prefectură era Illyricum, avînd capitala cînd la Sirmium cînd la Tesalonic, cu diocezele : Illyricum, avînd capitala la Sirmium, Dacia, avînd capitala la Sardica, și Macedonia, avînd capi-tala la Tesalonic. Dacia și Macedonia aparțineau Illyricum-ului Ori-

2. Mai nou, bibliografia la Prof. Dr. Emilian Popescu, *Epigrafia greacă izvor pentru istoria Bizanțului în secolele IV—IX*, în «Glasul Bisericii», an. XLIII (1984), Nr. 1—2, p. 73—74.

ental. A treia prefectură era Italia, avînd capitala la Roma, mai apoi la Mediolanum sau Ravenna, cu diocesele : Italia, partea de nord a Italiei, Roma și Africa. A patra prefectură era Gallia, avînd capitala la Treveri, cu diocesele : Gallia, Spania și Britania³.

În fruntea fiecărei prefecturi era un prefect, în fruntea diocezei un vicar, numit și exarh, iar în fruntea unei provincii, numită de greci eparhie, era un proconsul sau praeses.

Scythia Minor, constituită ca provincie sub Dioclețian (284—305) a fost înglobată în dioceza Traciei, cu capitala la Heracleea și intra în prefectura Orientului, avînd capitala la Nicomedia.

La 11 mai 330, Constantin cel Mare a inaugurat noua capitală a Imperiului în fosta colonie grecească Byzantion, cu origine tracă, sub numele de Constantinopol. Prin canonul 3 al Sinodului II ecumenic de la Constantinopol din 381 s-a acordat episcopului din Constantinopol primul de onoare, după Roma. Începînd din 381, dioceza Traciei în care intrau provinciile Scythia Minor și Moesia Inferior au depins de Constantinopol.

Cu doi ani înainte de inaugurarea oficială a Constantinopolului, Constantin cel Mare a inaugurat în iulie 328 podul de peste Dunăre dintre Oescus (Ghighen în Bulgaria) și Sucidava (Celei-Corabia), care făcea legătura directă dintre Constantinopol și fosta provincie Dacia Traiana, pînă în platoul Transilvaniei, pe valea Oltului, vechea *via gentium*. Cuceririle lui Constantin cel Mare de pe malul stîng al Dunării au transplatat creștinismul în aceste teritorii, în limba latină, dovadă că populația de aici continua să vorbească limba latină. Cuvîntul *basilica* (= biserică) pentru locașul de cult și apoi și pentru comunitatea creștină în limba română corespunde cu perioada de creștinare în masă a populației daco-romane, care «datează numai din epoca lui Constantin cel Mare»⁴. În 322, Constantin cel Mare a încheiat pacea cu goții, acordîndu-le statutul de foederati, prin care a asigurat libertatea de credință pentru toți creștinii din stînga Dunării, teritorii considerate că aparțineau *de iure* Imperiului.

Unitatea Imperiului roman s-a divizat după moartea lui Teodosie cel Mare (379—395), între cei doi fii ai săi : Arcadiu a devenit împărat al provinciilor din Răsărit, cu capitala la Constantinopol, iar Honoriu al celor din Apus, cu capitala la Ravenna. Illyricul apusean, cu provinciile Noricum, Pannonia și Dalmatia, a fost înglobat în Imperiul roman de Apus, în prefectura Italia, iar Illyricul de Răsărit, cu diocesele Macedonia și Dacia, cu provinciile Dacia Ripensis, Dacia Inferior, Dardania, Moesia Superior, Praevalitania, care constituiau prefectura propriu-zisă a Illyricului, avînd capitala cînd la Tesalonica, cînd la Sirmium, făcea

3. Pr. Prof. Dr. Mircea Păcurariu, *Istoria Bisericii Ortodoxe Române*, vol. 1, București, 1980, p. 123—128.

4. C. Daicoviciu, în «Steaua», 1967, Nr. 7, p. 113; Hadrian Daicoviciu, *Considerații asupra problemei continuității*, în «Muzeul Național», III, București, 1976, p. 43; G. Ivănescu, *Istoria limbii române*, Iași, 1980, p. 93; I. Barnea, *Preocupări ale Sîntului Constantin cel Mare la Dunărea de Jos*, în «Mitropolia Olteniei», an. XXXII (1980), Nr. 1—2, p. 32; Pr. I. Ionescu, *Aspecte cu caracter istoric privind Sinodul al II-lea ecumenic legate de finiturile daco-romane*, în «Glasul Bisericii», an. XL (1981), Nr. 6—8, p. 613.

parte din Imperiul roman de Răsărit. Toate Bisericile din prefectura Illyricului, care făceau parte din Imperiul de Răsărit, erau supuse Constantinopolului. Prin canonul 28 al Sinodului IV ecumenic de la Calcedon din 451 se acordau scaunului din Constantinopol, Roma cea nouă, aceleași prerogative ca și Romei celei vechi, dându-i-se jurisdicție peste Pont, Asia, Tracia și «ținuturile barbare», înțelegându-se prin ele, după unii comentatori, provinciile dunărene, căzute sub invazia hunilor⁵.

Episcopii provinciilor s-au grupat în jurul episcopului din capitala diocezei, numit mitropolit, după numele reședinței, metropolis, iar episcopii din capitalele prefecturilor aveau să fie numiți patriarhi, sau papi, în jurul cărora aveau să se grupeze mitropoliții din prefecturi.

La Sinodul IV ecumenic de la Calcedon din 451 s-au fixat cele cinci scaune patriarhale: Roma, Constantinopol, Alexandria, Antiohia și Ierusalim^{5a}.

Canonul 2 al Sinodului al II-lea ecumenic a stabilit principiul ca «Episcopii să nu-și întindă jurisdicția asupra altor Biserici, în afara hotarelor Bisericii lor, nici să tulbure Bisericile. Potrivit canoanelor, episcopul Alexandriei să poarte grijă numai de treburile Egiptului; episcopii diocezei Orientului să administreze numai cele din Orient, păstrându-se prerogativele recunoscute de canoanele de la Niceea Bisericii din Antiohia; episcopii diocezei Asia să administreze numai cele din Asia, cei din Pont numai cele ale Pontului, iar cei din Tracia numai pe cele ale Traciei. Nefiind chemați, episcopii să nu treacă peste diocesele lor, pentru hirotonie sau alte treburi bisericești, păzindu-se canonul prescris pentru diocază, căci este clar că, în fiecare eparhie, potrivit celor hotărâte la Niceea va cărmui sinodul eparhiei. Iar Bisericile lui Dumnezeu care sînt la popoarele barbare trebuie să se administreze după Tradiția păstrată de la Părinți»⁶.

În lumina acestui canon, ca și a canonului 34 apostolic, menționat, este stabilit principiul ierarhic, potrivit căruia numai episcopii, ca urmași ai Apostolilor, dețin și exercită puterea bisericească, și aceasta colegial-sinodal, potrivit căruia puterea centrală bisericească se exercită numai de colegiul episcopilor întruniți în sinod, fiind toți egali în putere, indiferent de rangul onorific pe care unii îl au potrivit organizației administrative bisericești, adică de mitropolit, mitropolit primat, exarh, patriarh sau papă.

Potrivit acestui principiu canonic normativ în Biserică, ierarhia unei Biserici ortodoxe naționale, constituită în sinod, ca autoritate centrală

5. Emilienne Demougeot, *De l'unité à la division de l'Empire romain*, 395—410. *Essai sur le gouvernement impérial*, Paris, 1951; Idem, *À propos des partages de l'Illyricum en 380—395*, în «Actes du VI-e Congrès international d'Études byzantines», Paris, 27 Juillet — 2 août 1948, tom. I, p. 87—92; Pr. Prof. Dr. Milan Šesani, *Iliricul între Roma și Bizanț*, în «Mitropolia Ardealului», an V (1960), Nr. 3—4, p. 202—224. Prof. Ioan Rămureanu, *Creștinismul în provinciile romane dunărene ale Iliricului la sfîrșitul sec. IV*, în «Studii Teologice», XV (1964), nr. 7—8, p. 408—450.

5 a. Lucrare de referință. Le Métropolit Maxime de Sardes, *Le Patriarcat Ecumenique dans l'Eglise Orthodoxe*, Paris, 1975. Lucrarea a primit marelă premiu al Academiei din Atena în 1973, apărută în limba greacă în acel an.

6. Dr. Nicodim Milaš, *Canoanele Bisericii Ortodoxe însoțite de comentarii*, vol. I, partea a II-a; Arad, 1931, p. 91, 92, 95.

în cuprinsul unui stat suveran, exercită în Biserica națională respectivă deplină putere bisericească, adică învățătoarească, sfințitoare și de conducere, în mod independent de ierarhia oricărei alte Biserici ortodoxe autocefale, dar păstrînd legătura permanentă cu autoritatea centrală a celorlalte Biserici ortodoxe autocefale, în spiritul irenic al dragostei frățești, recunoscînd drept căpetenie supremă numai pe Întemeietorul Bisericii, pe Domnul Iisus Hristos.

Pe temeiul acestor principii canonice, adaptarea Bisericii la situația Statului, ca și a unităților ei bisericești la împărțirea administrativ-politică a Statului, așa cum a fost decretată în Sinoadele ecumenice, I, II și IV, a fost urmată și în Biserica Ortodoxă Română. Canoanele: 14, 15 și 35 apostolice; 13 și 22 Antiohia; 15, I ecumenic; 2, II ecumenic; 56 Cartagina prevăd categoric că un episcop nu poate depăși hotarele teritoriului său, sub pedeapsa caterisirii^{6a}.

Cum s-a arătat, Biserica din fostă provincia Scythia Minor, Dobrogea de astăzi, a făcut parte din dioceza Traciei, cu metropola la Heracleea, apoi la Constantinopol. Istoria ei ne este mai bine cunoscută. Biserica din fostă Dacia Romană, ajunsă în secolul al IV-lea în părțile Buzăului de astăzi, sub vizigoți, Gothia Romană, (Muntenia de nord-est și Moldova de sud) au făcut parte din dioceza Illyricului de Răsărit, cu capitala (după Sirmium) la Tesalonic. Istoria ei mai întîmpină greutăți.

Cunoaștem astăzi situația ei canonică-ierarhică din cele două scrisori de mulțumire ale Sfîntului Vasile cel Mare, 164 și 165, din Colecția J. P. Migne^{6b}, adresate în 373/374 episcopului Tesalonicului Ascholius (*Ἀσχωλίω ἐπισκόπῳ θεσσαλονίκης*) pentru darul primit, moaștele Sfîntului Sava Gothul, înecat în apele Buzăului la 12 aprilie 372, trimise «*prin voința presbiteriului*» din Gothia Romană (*διὰ θελήματος τοῦ πρεσβυτερίου*), însoțite de scrisoarea redactată și scrisă în limba greacă de *Presbiteriul Bisericii* (din Gothia Romană), numită «*Pătîmirea Sfîntului Sava Gothul*» (*Μαρτύριον τοῦ ἁγίου Σάβα Γόθου*), caracterizată ca «una din perlele hagiografiei vechi»⁷, și «care ar trebui să figureze în orice tratat de literatură română veche, ca fiind primul document scris ce ni se păstrează, provenind de pe pămîntul țării noastre»⁸. Biserica din «*ținuturile barbare*» ale fostei Dacii Romane a aparținut ca și Daciile din dreapta Dunării jurisdicțional canonic Illyricului de Răsărit. Biserica era organizată.

Scrisoarea este adresată de «*Biserica lui Dumnezeu care locuiește în Gothia către Biserica lui Dumnezeu care se află în Capadocia și tuturor comunităților Sfintei Biserici universale*»⁹.

6a. *Ibidem*, partea I, p. 91, 92, 95.

6b. P.G., tom. XXXII, col. 633—637; 637—640.

7. Hippolyte Delehaye, *Saints de Thrace et de Mesie*, în «*Analecta Bollandiana*», XXXI (1912), p. 291.

8. Pr. I. Ionescu, *Sansala, primul preot creștin daco-roman atestat documentar*, în «*Mitropolia Olteniei*», anul 1970, Nr. 5—8, p. 485.

9. Pr. I. Ionescu, *Aspecte cu caracter istoric...*, cit., p. 625. În traducerea lui Emilian Popescu, *Creștinismul în Eparhia Buzăului pînă în secolul al VII-lea*, în «*Spiritualitate și istorie la întorsura Carpaților*», Buzău, 1983, vol. I, p. 273': «*Biserica lui Dumnezeu din Gothia care scrie Bisericii lui Dumnezeu din Cappadocia și tuturor parohiilor sfintei biserici ortodoxe din acel loc*».

În ținuturile nord-dunărene Biserica se va dezvolta și organiza puternic în timpul lui Constantin cel Mare și a succesorilor săi, și va dispune de episcopi și de preoți, de cîntăreți bisericești, ca Sfîntul Sava Gothul, care «psalmodia» în biserică, și de alt personal necesar cultului, de minăstiri, va întreține legături cu bisericile surori din celelalte părți ale Imperiului roman, și va avea caracter predominant ortodox. Persecuțiile goților din 347—348 și 369—372 va da Bisericii creștine nord-dunărene numeroși martiri.

Peste ținuturile nord-dunărene s-au abătut invaziile goților (circa 300—378), hunilor (376—453), gepizilor (453—566), avarilor (566—799) și ale altor popoare migratoare, cu toate urmările lor distructive. În aceste grele vremuri, credincioșii Bisericii nord-dunărene vor găsi un reazem puternic în unitatea cu creștinii din dreapta Dunării. Această unitate morală, cînd unitatea politică în Imperiul roman se dezmembrase, a contribuit esențial la desăvîrșirea procesului de formare a limbii și poporului român, după cum spunea Alexandru Philippide: «Eu cred că mult trebuie atribuit influenței Bisericii din punct de vedere al vitalității limbii latinești comune, pînă la sfîrșitul secolului VI, căci influența pe care o putea să i-o dea statul politic roman a fost în tot cursul secolelor V și VI foarte precară»¹⁰.

Prin rolul ei, Biserica creștină ortodoxă avea să îndeplinească în istoria poporului român misiunea importantă de a-l sluji în păstrarea unității conștiinței de limbă, de credință ortodoxă și de neam romanic, mărturisitor al credinței niceo-constantinopolitane a României Orientale¹¹.

Prima fază din istoria creștinismului românesc este faza numită populară și latină, paleocreștină, după care urmează faza a doua, începînd cu epoca creștinării slavilor (secolul IX), care are un caracter feudal și slavon, medieval.

În prima fază are loc transformarea calitativă a daco-romanilor în români și a latinei populare în română, încît în cursul secolului VII—VIII procesul de formare a poporului român este încheiat.

Creștinarea ca și formarea poporului nostru s-au dezvoltat pe ambele maluri ale Dunării, în cadrul romanității orientale și cu legături neîntrerupte cu Imperiul de Răsărit¹², și cu Biserica Ortodoxă a Răsăritului.

În genere, spune P. P. Panaitescu, poporul nostru a trăit un creștinism primitiv, fără episcopat, într-o țară unde nu erau orașe și deci nu puteau fi episcopii. Numai mai târziu au intrat în limbă cuvinte creștine de origine slavă, care privesc organizarea bisericii: *popă*, *vîlădică*, *călugăr*, *mînăstire*, *stareț*¹³.

În realitate, neavînd cetăți și orașe, fiind distruse de migrația năvălitorilor, n-am putut avea *episcopate* și *episcopii*, dar a trebuit să avem

10. Alexandru Philippide, *Originea Românilor*, vol. I, Iași, 1923, p. 362.

11. Pr. I. Ionescu, *Aspecte cu caracter istoric...*, cit., p. 621.

12. P. P. Panaitescu, *Introducere la istoria culturii românești*, București, 1969, p. 105.

13. *Ibidem*, p. 104; Același punct de vedere greșit este expus în «*Istoria României*», I, 1960, p. 633.

episcopi, fiindcă nu se poate concepe Biserică creștină fără episcop. De vreme ce am avut biserici și am avut preoți (*presbiteri*), am avut și episcopi. Acești episcopi fără sedii episcopale au fost numiți *periodeuți* sau *periodevți* (περί + ὁδῶν = a merge împrejur, a fi ambulant, a nu fi stabil). Ei stăteau în cetatea de scaun a episcopului eparhiot sau a mitropolitului diocesei și se deplasau unde dispunea acesta în eparhie, pentru nevoile religioase ale bisericilor, și se întâlnesc pe o perioadă din secolul al IV-lea pînă prin secolele VIII—IX, adică în perioada formării limbii și a poporului român, pe perioada obștilor sătești.

Alături de acești episcopi «ambulanți», «îngrijitori de suflete», sînt și episcopii numiți *horepiscopi* (χωρεπίσκοποι), episcopi de sat sau de țară (ἡ χώρα, — ας = sat), un fel de episcopi vicari ai mitropoliților sau ai episcopilor eparhioti, care și ei erau trimiși, ca delegați, ai episcopului sau mitropolitului eparhiot în lumea satelor credincioșilor la depărtări de centrul eparhial.

Lipsa episcopatului ortodox la nordul Dunării n-a însemnat și lipsa de organizare bisericească, «un creștinism primitiv», din contră, lipsa episcopatului, a episcopiiilor nord-dunărene, a făcut ca Biserica de aici să fie și mai legată de sudul Dunării, contribuind și mai eficace la romanizarea nord-dunăreană, prin *episcopii periodeuți* sau *horepiscopi*, care erau trimiși de aici, de la sediul diocesei din Tesalonic sau din Sirmium și de la sediile episcopiiilor din dreapta Dunării, care se întindeau ca o salbă, al căror număr «se ridică la circa 20»¹⁴.

Actul martiric al Sfîntului Sava Gothul ne spune clar că sfințele moaște au fost trimise «prin voința Presbiteriului» (διὰ θελήματος τοῦ πρεσβυτερίου). Deci, cel ce a aprobat, a hotărît și s-a făcut cu voia sa trimiterea, în numele «Bisericii lui Dumnezeu din Gothia», a fost *Presbyterium* adică Conducerea administrativă a Bisericii eparhiei respective. *Presbyterium* era colegiul sau *consiliul preoților, sfatul episcopului eparhiot, consiliul eparhial*, cum am spune astăzi. În timpul de vacanță episcopală sau de absența episcopului, *Presbiteriul*, prin reprezentanții preoților, conducea și administra comunitățile creștine din parohiile împrăștiate în lumea satelor pe întinsul țărilor române de astăzi, și *Presbiteriile* vor fi păstrate și purtat legăturile și între ele, ca și cu celelalte Biserici Ortodoxe, cum avem documentarea despre *Presbyterium*-ul din fosta Gothia Romană în anii 373/374, în timpul persecuției regelui Athanarich, cînd scaunul episcopal este vacant.

Dacia, cum spune P. P. Panaitescu, a rămas sub romani cum fusese și înainte de romani, o țară de obștii și nu avea organizație sclavagistă și nici nu cunoștea instituția colonatului. Obștea țărănească a fost veștigă între orînduirea comunei primitive și feudalism. Timp de mai multe veacuri, în vremea migrațiunii popoarelor, obștea țărănească a fost singura formă de viață socială de pe teritoriul țării noastre¹⁵.

În aceste obști țărănești s-a dezvoltat la început creștinismul românesc și el poartă specificul obștei sătești, păstrat în tradițiile lui cere-

14. G. Ivănescu, *op. cit.*, p. 91; Pr. I. Ionescu, *Aspecte cu caracter istoric*, cit., p. 623.

15. P. P. Panaitescu, *op. cit.*, p. 159, 175.

moniale pînă astăzi ¹⁶. O asemenea obște sătească, o întîlnim și în *Pătîmirea Sfîntului Sava Gothul*, cu biserică, cu preotul său autohton, Sansala, cu cîntăreț bisericesc slujind împreună cu preotul Sansala în biserica satului, Sfîntul Sava Gothul ¹⁷. Și ca această obște vor fi fost și celelalte obști sătești de pe cuprinsul fostei Dacii, cu bisericile lor, clădite de obști, cu preoții și personalul de cult din lumea obștilor sătești. Acești preoți, cît de modești ar fi fost, erau știutori de carte, și învățau poporul, și în biserici și în jurul bisericilor lumina învățătura de carte, de omenie, de dreptate și nădejde, era prezent Cuvîntul lui Dumnezeu aprins în inimile oamenilor, și *Cuvîntul Evangheliei* era *lege pentru oameni*, după care se conduceau în conduita lor, devenită «*legea românească*», iar *preoții* erau «*părinți*» și *învățătorii* «*legii românești*», iar între ei erau «*frați*». Așa am intrat în istorie, *români și creștini* sau *creștini și români*, *frați* contopiți ca într-o logodnă de *Cuvînt* (conventus = adunare, întrunire; conventum = înțelegere).

Cum spunea acad. C. Daicovici: «Prin creștinismul împăciuitor și blind, predicat în limba latină și cucerind și pe «varvari», s-a întîmplat nu numai *păstrarea* romanității din Carpați, ci și *întărirea* acestei romanități» ¹⁸.

În faza următoare fazei paleocreștine a preromânei sau străromânei, obștile sătești s-au organizat de-a lungul unor riuri sau depresiuni, în formațiuni teritoriale mai mari, numite mai întii «*romanii populare*», iar după aceea cnezate, voievodate sau «țări». Acestea au cuprins întregul teritoriu locuit de români, din Bucovina pînă în Banat, din Maramureș pînă în Dobrogea, Moldova, Țara Românească și Transilvania: Țara Cîmpulungului moldovenesc, Țara Tigheciului, Țara Vrancei, Țara Loviștei, Țara Severinului, Țara Hațegului, Țara Birsei, Țara Năsăudului, Țara Maramureșului etc. Aceste formațiuni politice erau conduse de *juzi*, care aveau atribuții judecătorești și de apărare, iar mai tirziu de *cneji* și *voievozi*.

Descoperirile arheologice din ultima vreme dovedesc, în general, că aceste formațiuni politice aveau centre fortificate, ceea ce demonstrează evoluția societății românești spre forme și caracteristici feudale.

Săpăturile arheologice de la Cetățuia lui Negru Vodă, cetate medievală de zid de la Cetățeni, jud. Argeș, din secolul al XIII-lea atribuită voievodului Seneslau, au dus la concluzia că «virfurile societății feudale românești, boierii, cnezii, voievozii, n-au creat numai o organizație politică nouă, ci și una culturală politică proprie, comună celor trei țări românești. Ei au creat biserica feudală, care a început să ia locul celei populare» ¹⁹.

16. Pr. Ioan Ionescu, *Podurile și punțile, datini legate de problema continuității în ritualul funerar din Oltenia*, în «Noi Tracii», an. XIII, Nr. 118, septembrie 1984, p. 8—15.

17. Pr. I. Ionescu, *Sansala, primul preot creștin daco-roman*, cit.

18. C. Daicoviciu, *Dacica*, Cluj, 1969, p. 525.

19. Lucian Chițescu, *Cetățeni — important centru politic și cultural al formațiunii românești din secolul al XIII-lea conduse de voievodul Seneslau*, în «Revista muzeelor și monumentelor», 1, 1983, p. 36.

În aceste centre administrative, cnezate sau voievodate, au putut lua loc acum alături de conducătorii politici și conducători ierarhici, *episcopi stabili, episcopi ai locului*.

În timpul ofensivei catolice în Transilvania, în special sub Inocențiu al III-lea (1198—1216), documentele ne vorbesc de prezența episcopilor de rit ortodox-grecesc în lupta lor de rezistență, alături de rezistența voievozilor pentru afirmarea independenței lor. La 16 aprilie 1204 papa vorbea în Transilvania de prezența «călugărilor greci», ca și de «episcopi diecezeni», despre care, în scrisoarea din 3 mai 1205 către arhiepiscopul de Calocea menționa prezența unui episcop «de rit grecesc» pe moșiile fiilor cnezului Bilea (Belo cnese), din Țara Beiușului («terra filiorum Belocnese»), care cerea să fie adus sub ascultarea Romei²⁰.

Cunoscuta scrisoare a papei Grigore al IX-lea din 14 noiembrie 1234 amintește în episcopatul cumanilor de prezența românilor și a episcopilor lor, pe care îi numește «pseudo-episcopi, care țin de ritul grecilor». De asemenea, diploma cavalerilor ioaniți din 2 iunie 1247, vorbind de cnezatele lui Ioan și Farcaș și de voievodatele lui Litovoi și Seneslau, vorbește ca să rămână «neatinse cinstea și drepturile arhiepiscopilor și episcopilor, pe care se știe că le au»²¹.

La un moment dat, voievodatele de pe văi și domenii cneziale au ajuns să se unească sub formă de stat, datorită transformărilor economice și sociale interne. Orașele au fost un factor principal care a contribuit la fundarea statelor.

Cînd «țările» dintre Carpați și Dunăre s-au unit, spune P.P. Panaitescu, i s-a zis statului mai mare tot «țară», Țara Românească, iar conducătorul, pe lângă titlul nou de domn, a păstrat și pe acela vechi de «șef de țară», «voievod»²².

Era firesc ca o dată cu unificarea politică a vechilor formațiuni cneziale și voievodale să fi avut loc și unificarea organizației bisericești. Astfel, în locul mai multor episcopi existenți pe lângă cneji și voievozi a fost ales un singur ierarh, cu sediul în capitala țării, a metropolei, iar ierarhul ales avea să poarte titlul de *mitropolit*²³. Basarab I (circa 1310—1352, cu mormîntul la Cîmpulung) a devenit singurul domn al Țării Românești și independent după lupta de la Posada din 1330. Recunoașterea Țării Românești ca stat suveran și independent în relațiile sale cu celelalte state s-a făcut sub fiul său, Alexandru-Nicolae Basarab (1352—1364).

Granițele Țării Românești se întinseseră sub Basarab I, peste ambele maluri ale Dunării maritime, care cuprindeau și cetatea Vicinei, centru bizantin autonom, cu mitropolia ei, unde «mitropolitul a fost reprezentantul suprem al autorității politice și eclesiastice a Bizanțului

20. Radu Popa, *Țara Beiușului*, în «Magazin istoric», anul XIX, 1985, nr. 7, (iulie), p. 20.

21. *Documenta Romaniae Historica D. Relațiile între Țările Române*, vol. I, București, 1977, p. 25.

22. P.P. Panaitescu, *op. cit.*, p. 300.

23. Pr. Prof. Mircea Păcurariu, *op. cit.*, p. 240.

la Dunărea de Jos»²⁴. Vicina a avut rolul de a fi fost principalul intermediar de schimburi între Bizanț, Dunărea de Jos și Țara Românească²⁵.

Pentru Țara Românească, Vicina era centrul vital comercial în relațiile cu Bizanțul și cu Orientul. În noile condiții create, interesele Țării Românești și ale Bizanțului corespundeau reciproc. Pe de o parte, interesele comerciale, pe de alta, propaganda catolică în Țara Românească și extinderea hegemoniei ungare, în sudul Dunării pericolul turcesc, care își făcuse prima apariție în 1359 sub zidurile cetății Constantinopolului, au dus spre stabilirea unor relații stabile, atât bisericești, cât și politice cu Constantinopolul, sediul autorității imperiale consacrate și sediul autorității supreme bisericești ortodoxe²⁶.

Prezența mitropolitului Iachint «de citva timp» în capitala Țării Românești și chemarea lui de către Alexandru-Nicolae Basarab poate fi explicată, cum arăta acad. Constantin C. Giurescu, prin devenirea scaunului vlădicesc de la Argeș vacant²⁷.

Voievodul «a cerut nu o dată, ci de mai multe ori, prin scrisorile sale» Patriarhiei din Constantinopol «ca mitropolitul Vicinei să fie strămutat (ὁ μεταστεθῆναι) în scaunul a toată Ungrovlahia...». Cu alte cuvinte existase un scaun ierarhic, un scaun episcopal, nu mitropolit, cum se afirmă, în care este cerută «strămutarea» noului ierarh, care avea rangul de mitropolit al Vicinei și de «hypertimos» (= preacinstit) în Sinodul Patriarhiei din Constantinopol. Patriarhul ecumenic Calist I (1355—1363), Sinodul patriarhal și împăratul Ioan al V-lea Paleologul (1341—1376; 1379—1391) au aprobat în mai 1359 «cererea și solicitarea» voievodului²⁸. Aprobarea și recunoașterea Mitropoliei Țării Românești însemna și un act politic, adică recunoașterea «de jure» a statului feudal Țara Românească, stat suveran și independent, și recunoașterea capitalei statului ca metropolă a lui, unde ierarhul avea pe lângă domnitor rangul de mitropolit. Nu poate fi vorba deci de existența unei alte Mitropolii a Țării Românești înainte de 1359.

«Mitropolitul de Vicina, cum spunea N. Iorga, poate și cu drepturi străvechi asupra teritoriilor ce stăteau acum sub oblăduirea lui Alexandru, el rămânea cu drepturile sale de pînă atunci și situația sa

24. Șerban Papacostea, *De Vicina à Kilia; Byzantins et Génois aux bouches du Danube au XIV-e siècle*, «Revue des études Sud-Est européennes», tom 16 (1978), Nr. 1, p. 66. A se vedea și: Pr. Prof. Ioan Rămureanu, *Mitropolia Vicinei și rolul ei în păstrarea Ortodoxiei în ținuturile românești*, în «De la Dunăre la Mare. Mărturii istorice și monumente de artă creștină», Ed. Arhiep. Tomisului și Dunării de Jos, Galați, 1977.

25. Șerban Papacostea, *op. cit.*, p. 66—67; În urma publicării portulanului *Compasso da Navigare* în 1947 la Cagliari (Sardinia), poziția Vicinei se poate stabili astăzi cu cetatea din insula Păcuiul lui Soare (Vezi, Petru Diaconu, *Despre localizarea Vicinei*, în «Pontică», 3, 1970, p. 275—295; Idem, *Păcuiul lui Soare — Vicina*, în «Byzantina», VIII, 1976, p. 407—447; Sergiu Iosipescu, *Balica, Dobrotiță, Ioancu*, București, 1985, p. 39—40.

26. Pr. I. Ionescu, *Localizarea Chiliei bizantine și împrejurările în care s-a înființat Mitropolia Țării Românești*, în «Glasul Bisericii», an. XXXVII (1978), Nr. 9—12, p. 1055—1071.

27. Pr. Constantin C. Giurescu, *Intemeierea Mitropoliei Ungrovlahiei*, în «Biserica Ortodoxă Română», an. LXXVII (1959), Nr. 7—10, p. 679.

28. *Fontes Historiae Daco-Romanae*, IV, București, 1982, p. 197—203.

anterioară în ierarhia Orientului, dar el căpătă, după stăruința unui nou Domn ortodox și drepturi metropolitane pe o întindere de pământ «mai mare»²⁹, «*Mitropolit a toată Ungrovlahia, precinstit și iubit frate în Domnul*».

Sediul Mitropoliei Țării Românești va fi fost la Curtea de Argeș, în locașul mănăstirii, al cărei pomelnic începe cu Basarab. În *Viața Sfântului Nifon* scrisă de Gavriil Protul Sfântului Munte Athos (după 15 august 1517 — până în 1519) se afirmă că Neagoe Basarab sparse din temelie mitropolia, în locul căreia clădi măreața sa ctitorie sfințită la 15 august 1517, iar prin hotărîrea luată la Curtea de Argeș la 17 august 1517, de către «Teolipt, patriarhul Țarigradului, și de Macarie mitropolitul și de Neagoe Vodă, domnul Ungrovlahiei și de toți boierii cei mari și cei mici și de sfintul sobor», mitropolia de la Curtea de Argeș a fost mutată la Tîrgoviște, capitala țării, ca să se mute în secolul al XVII-lea, cînd se mută și capitala țării, în București, în mod oficial, la 8 iunie 1668, sub mitropolitul Teodosie (1668—1672; 1679—1702).

Trebuie reținută importanța actului din mai 1359, care a interesat și Țara Românească și Patriarhia ecumenică și Imperiul bizantin. Intereșele generale au coincis în mod egal, «condiție necesară și permanentă a realizărilor durabile». Actul din 1359 are «și o latură politică, latură care n-a lipsit, de altfel, niciodată, în marile hotărîri privind Biserica, nu numai în Evul Mediu, dar, în general, în toate timpurile»³⁰.

Sub Vladislav I sau Vlaicu vodă (16 noiembrie 1364—1377), fiul lui Alexandru-Nicolae Basarab, Țara Românească își extinde hotarele. Ea cuprindea din nou Banatul Severinului, ca și părțile de dincolo de munți, Almașul și Făgărașul. Voievodul face demersuri la Patriarhia din Constantinopol pentru înființarea unei noi mitropolii, cu sediul la Severin³¹. În octombrie 1370, patriarhul ecumenic Filotei (1364—1376) a hirotonit ca «mitropolit al unei părți din Ungrovlahia, adică a unei jumătăți», din dreapta Oltului, pe diocheofilaxul (avocatul Patriarhiei) Daniil Critopulos sub numele de Antim Critopulos (1370 octombr. — 1381)³².

În timpul păstoriei sale la Severin s-a terminat mănăstirea Vodița II și s-a construit mănăstirea Tismana (la 1378), în locul alteia mai vechi, din inițiativa Sfântului Nicodim, ca și a domnitorilor Vlaicu vodă și Radu³³. *Mitropolitul Antim Critopulos* i s-a acordat și rangul de locțiitor al scaunului mitropolitan din Melitene, străveche eparhie din Armenia, și mai apoi titlul de locțiitor al Amasiei (în nordul Asiei Mici).

29. N. Iorga, *Istoria Bisericii românești și a vieții religioase a românilor*, ed. a II-a, vol. I, 1929, p. 33.

30. Constantin G. Giurescu, *op. cit.*, p. 687.

31. «Mitropolia Olteniei», Nr. 5—8/1970, volum închinat aniversării «600 de ani de la întemeierea celei dintîi mitropolii în părțile oltene»; Nicolae Constantinescu, *Vladislav I*, București, 1979.

32. *Fontes Historiae Daco-Romanae*, IV, București, 1982, p. 205—211.

33. Emil Lăzărescu, *Nicodim de la Tismana și rolul său în cultura veche românească*, I (pînă la 1385), în «Romanoslavica», XI, 1965, p. 260 și urm.; Pr. Nicolae Șerbănescu, *Legăturile bisericesti culturale și politice între români și slabi*, în «Mitropolia Olteniei», an. XV (1963), Nr. 5—6, p. 307; Pr. D. Bălașa, *De la Mitropolia Severinului la Mitropolia Olteniei (1370—1970)*, în «Mitropolia Olteniei», an. 1970, Nr. 5—8, p. 337.

În *Notitiae Episcopatum Ecclesiae Constantinopolitanae*, lista a douăzeciua, la numărul 48 se menționează: «Mai târziu au fost făcuți doi mitropoliți în Ungrovlahia: pe de o parte unul este locțiitor al Nicomidiei și se intitulează exarh al întregii Ungarii și al Plaiurilor, pe de alta, celălalt se intitulează al unei părți din Ungrovlahia și este locțiitor al Amasiei»³⁴. Rangul de locțiitor al scaunului mitropolitan din Nicomidia a fost acordat mitropolitului Ungrovlahiei «chiar din 1381, dar titlul de exarh nu este menționat în mod explicit decât în 1401»³⁵. Mai târziu, Mitropolia Ungrovlahiei a ocupat locul Mitropoliei de Ancira, ca la 10 octombrie 1766 patriarhul ecumenic Sofronie al II-lea (1774—1788) și sinodul său să acorde mitropolitului Grigorie al II-lea al Ungrovlahiei (1760—1787) și succesorilor săi, rangul de «locțiitor al scaunului de Cezareea Capadochiei»³⁶, Mitropolia Ungrovlahiei fiind ridicată la rangul celui dintâi scaun între mitropoliile Patriarhiei de Constantinopol, rang pe care îl ocupă pînă în prezent. Aceasta a fost poziția și demnitatea la care s-a ridicat Mitropolia Țării Românești între celelalte mitropolii ale Patriarhiei ecumenice.

Rolul important al Mitropoliei Țării Românești îndeplinit în istoria poporului român a fost cultural și național³⁷. Dacă în secolul al XIV-lea unirea statală a românilor pe ambele versante ale Carpaților s-a realizat numai în parte, religios ea s-a realizat integral. Unirea românilor prin Biserică, prin legea lor «românească și creștinească-ortodoxă», începînd din secolul al IV-lea, parte integrantă a procesului de creștinare a Imperiului de Răsărit, a fost factorul principal al unității conștiinței de neam și de limbă, pe care s-a bazat și Mihai Viteazul în realizarea unității politice a celor trei țări românești. Între clauzele tratatului de alianță încheiat de Mihai Viteazul cu Sigismund Bathory la Alba Iulia la 10/20 mai 1595 se prevedea ca Biserica Ortodoxă Română din Ardeal să stea sub oblăduirea mitropolitului Ungrovlahiei de la Tîrgoviște, întărindu-se din nou vechea legătură din secolul al XIV-lea, cînd mitropolitul Ungrovlahiei era și «exarh al plaiurilor și al întregii Ungarii». Prin clauza dobîndită, toată suflarea românească din Transilvania intra nemijlocit sub ocrotirea lui Mihai Viteazul și a devenit cu puțință unirea Transilvaniei cu Țara Românească, apoi și cu Moldova într-un singur stat liber și independent în 1600, ideal pentru care aveau să lupte toate generațiile următoare, pînă la marea Unire de la 1 Decembrie 1918, la Alba Iulia³⁸.

34. Jean Darrouzès, A.A., *Notitiae Episcopatum Ecclesiae Constantinopolitanae*. Texte critique, introduction et notes, Institut Francais d'Etudes Byzantines, Paris, 1981, p. 418 (Nr. 48 (36 și 37)), cit.; Pr. Dr. Ioan Dură, *Mitropoliile Țării Românești și Mitropolia Moldovei*, în «*Notitiae Episcopatum Ecclesiae Constantinopolitanae*», în «Mărturie Ortodoxă. Revista Comunității Ortodoxe Române din Olanda», Nr. 8/1985, p. 124.

35. *Ibidem*; la Jean Darrouzès, *op. cit.*, p. 193.

36. Pr. Prof. Mircea Păcurariu, *op. cit.*, vol. 2, p. 405.

37. A se vedea: *Istoria învățămîntului din România*, I, București, 1983, p. 73—95.

38. Pr. I. Ionescu, *Cinstirea jertfei lui Mihai Viteazul (1601—1981)*, în «Glasul Bisericii», anul XL (1981), Nr. 9—10, p. 802—836.

Cum spunea P.P. Panaitescu, «Biserica și mănăstirile «au ținut» neamul românesc în fața încercărilor de destrămarea ale stăpînirii catolice străine din Transilvania»³⁹.

Ca și în cazul Țării Românești, odată cu realizarea statului moldovean unitar, a apărut și o organizare bisericească unitară, în frunte cu un singur ierarh, care-și va fi avut reședința poate la Rădăuți, sub Bogdan I, fost voievod al Maramureșului (circa 1359—1365), și apoi să se mute la Suceava, reședința domnească sub Petru Mușat (circa 1375—circa 1391), care a desăvîrșit organizarea politico-administrativă a statului moldovean și a căutat să desăvîrșească și organizarea bisericească, intervenind la Patriarhia din Constantinopol să obțină recunoașterea Mitropoliei Moldovei și pe episcopul Iosif al Sucevei, rudenia sa, fost episcop la Rădăuți, hirotonit de episcopul Antonie al Haliciului, ca mitropolit al țării. Cu tot refuzul Patriarhiei, care nu l-a recunoscut inițial ca mitropolit pe Iosif, în fața opoziției patriotismului dîrz al moldovenilor de a nu accepta pe trimișii greci ai Patriarhiei ca mitropoliți ai țării lor, mai întii pe Teodosie și apoi pe Ieremia, care a aruncat și anatema asupra moldovenilor (domn, vlădici, boieri, preoți și credincioși), patriarhul Matei I (1397—1410) l-a recunoscut la 26 iulie 1401 pe mitropolitul Iosif, la intervenția domnitorului Alexandru cel Bun (1400—1432)⁴⁰.

Cu deplină autonomie, ca și în Țara Românească și în Moldova, s-a organizat în secolele XIV și XV și Biserica din Transilvania, ai căror ierarhi vor fi fost hirotoniți în Țara Românească, mitropolitul ei fiind «exarh a toată Ungaria și al Plaiurilor».

În inscripția de la mănăstirea Rîmeț (jud. Alba), descoperită în 1978, este menționat, alături de meșterul zugrav, Mihul de la Crișul Alb, și «*arhiepiscopul Ghelasie*», și anul 1376. Rezultă că în acel an, cu toată politica de persecuție dusă de regele Ludovic cel Mare (1342—1382) de a sili pe români să treacă la catolicism, Biserica Ortodoxă din Transilvania era condusă de *arhiepiscopul Ghelasie* primul ierarh ortodox român cunoscut pînă acum în Transilvania. Din secolul al XV-lea avem știri și despre sediul Mitropoliei Ortodoxe la Feleac, lîngă Cluj, și primul ierarh cunoscut este Daniil «*arhiepiscop*», întilnit la 1488 pe un *Tetraevanghel slavon*, care s-a scris din porunca sa pe *soama bisericii din Feleac* pe care o zidise. În semnătura și în sigiliul său aplicat pe o scrisoare trimisă judeului Brașovului, Urs Petru, prin anii 1488—1500, are titlul de «*mitropolit*»⁴¹.

Din cele relatate, avînd în vedere principiul canonic etnic-teritorial, Biserica Ortodoxă Română, Biserica națională, a trecut sub aspectul ei social și administrativ mai întii prin trei faze: *faza paleocreștină* a comunităților sătești și populare, a obștilor sătești, cu existența *Presbiteriilor* (reprezentanții preoților), cu episcopi călători, vizitatori:

39. P.P. Panaitescu, *op. cit.*, p. 332.

40. Iosif Mușat este considerat ca «întiiul adevărat egumen al Mănăstirii Neamț», cu metania de aici, Mitropolit al Moldovei, înainte de 1386 — după 1408 (circa 1415); recunoscut oficial de Patriarhia ecumenică la 26 iulie 1401. Mormîntul îi va fi fost la Mănăstirea Neamț, unde a fost înmormîntat cu numele de Ioasaf (Diac. Ioan Ivan și Pr. Scarlat Porcescu, *Mănăstirea Neamț*, Iași, 1981, p. 267).

41. Pr. Prof. Mircea Păcurariu, *op. cit.*, vol. 1, p. 279—280.

periodeuți și horepiscopi; fața *feudală-medievală*, cu episcopi stabili localnici în centrele cnezatelor și voievodatelor, și faza a treia, «*a religiei de stat*, patronată de un episcopat în strinsă legătură cu domnia, care se cristalizează în jurul scaunului domnesc»⁴². După realizarea statului național unitar român la 1 Decembrie 1918, în România întregită, a urmat a patra fază sau etapă, ultima, de unificare a organizației bisericești, când Bisericele Ortodoxe din Transilvania, Banat, Bucovina și Basarabia s-au unit în 1919 cu Biserica autocefală din vechea Românie, unificarea organizației bisericești încheindu-se în 1925, când Mitropolia din Capitala țării și mitropolitul primat au fost investiți cu titlul de Patriarhie și Patriarh.

Acesta este contextul sau cadrul istoric al dezvoltării Bisericii Ortodoxe Române, și numai în acest cadru se poate urmări și înțelege dobândirea independenței sau autocefaliei sale, ca expresie a legăturii permanente a Bisericii cu poporul, expresie a principiului canonic etnic-teritorial de organizare bisericească ortodoxă.

De la înființarea mitropoliilor în Țările Române, de la recunoașterea lor în Țara Românească și Moldova de către Patriarhia ecumenică, ele s-au bucurat de o autonomie completă, de independență administrativă internă.

Singure și-au stabilit legile și rînduielele de organizare și de conducere pe baza sfințelor canoane și a tradiției bisericești ortodoxe. Singure și-au ales episcopii sufragani, inclusiv pe primii ierarhi, mitropoliții, recunoscuți de domnul și sfatul țării și hirotoniți în țară. Ele singure și-au exercitat jurisdicția asupra clericilor și credincioșilor din cuprinsul eparhiilor lor. În decursul secolelor, începînd din secolul al XVI-lea, și desăvîrșită în prima jumătate a secolului al XVIII-lea, au adoptat limba română în cult, fără să ceară aprobarea sau recunoașterea Patriarhiei ecumenice. În arhitectura și în pictura bisericească s-au introdus elemente specifice poporului român, îmbogățind patrimoniul cultural și artistic cu monumente unice în cultura universală, ca mănăstirile din Bucovina, Voronețul și celelalte, mănăstirea lui Neagoe Basarab de la Curtea de Argeș, cea de la Trei Ierarhi din Iași, și altele, care acoperă pămîntul țării cu geniul poporului român. Au desfășurat o bogată activitate culturală, tipărind cărți de cult, de doctrină și învătămînt, atît în limba română cit și în limbile popoarelor ortodoxe, în slavonă, greacă, arabă. Ele și-au organizat propriul lor învățămînt, făcînd ca bisericile și mănăstirile să fie locașuri de învățămînt și civil-național. Au purtat legături și discuții teologice și cu alte Biserici autocefale-naționale, de la egal la egal, și neîntrerupte legături între Bisericele celor trei principate românești, întreținînd permanent conștiința unității de neam și limbă românească, de obiceiuri și de credință ortodoxă.

Au recunoscut în schimb ca autoritate din afară numai supremația și jurisdicția canonică a Patriarhiei ecumenice și aceasta în materie de dogmă și disciplină canonică. Această dependență obliga pe cei doi mitropoliți români să pomenească la liturghie pe Patriarhul ecumenic și să-i înscrie numele în diptice, să-i ceară binecuvîntarea și recu-

42. P.P. Panaitescu, *op. cit.*, p. 327.

noaşterea canonică după alegerea în ţară, confirmarea şi înscăunarea lor, prin numitul ecdosis (= înscăunare), să ia Sfântul Mir de la Constantinopol şi, în unele cazuri, să se supună judecăţii bisericeşti a Patriarhului ecumenic, cum s-a petrecut cu mitropoliţii din Ţara Românească: Luca (1603—1629), Ştefan (1648—1653; 1655—1668), Teodosie (1668—1672; 1679—1708), Antim Ivireanul (1708—1716) ş.a.⁴³. În plus, mitropoliţii Ţării Româneşti şi ai Moldovei erau îndatoraţi să plătească Patriarhiei din Constantinopol numitul *peşcheş*, care era destul de ridicat⁴⁴. (Din tc. *peşkeş* = plocon, dar, cadou). Şi *haraciul* plătit la Poartă era însoţit de *peşcheşul* obligatoriu şi variabil.

Mitropolitul Luca din Cipru (fost episcop al Buzăului, 1583—1603, mitropolit, 1603—1629), a refuzat să plătească numitul *peşcheş* Patriarhiei ecumenice, cum a ajuns mitropolit, şi a fost caterisit pentru aceasta de patriarhul ecumenic Timotei II (1612—1621), împreună cu sinodul său în 1615⁴⁵, dar mitropolitul Luca a continuat să păstorească pînă la sfîrşitul vieţii, fiindcă voievodul şi sfatul ţării nu au primit şi nu au aprobat caterisirea mitropolitului peste voinţa lor.

Recunoaştem astăzi că atitudinea patriotică luată de mitropolitul Luca, cel care îl slujise ca episcop al Buzăului pe marele voievod Mihai Viteazul, faţă de Patriarhia ecumenică, este prima manifestare de afirmare a autocefaliei Bisericii Ţării Româneşti, care a sprijinit prin aceasta şi independenţa ţării⁴⁶.

Marele mitropolit Antim Ivireanul (1708—1716) s-a afirmat ca «apărătorul independenţei bisericeşti a ţărilor noastre»⁴⁷, respingînd imixtiunea abuzivă a patriarhului Hrisant Notara al Ierusalimului (1707—1731) în treburile interne ale Bisericii din Ţara Românească, atunci cînd a căutat să considere mănăstirile închinete Sfîntului Mormînt drept proprietăţi ale sale, cu dreptul de a fi pomenit numai el la sfintele slujbe în aceste mănăstiri şi biserici, şi a respins aprobarea patriarhului ecumenic Atanasie al V-lea (1709—1711), care i-o acordase patriarhului Hrisant Notara, prin două scrisori care i le-a adresat patriarhului ecumenic⁴⁸.

O pagină luminoasă de afirmare a independenţei Bisericii Ortodoxe Române a înscris-o în secolul al XVIII-lea în Moldova patriotul mi-

43. Pr. Nicolae I. Şebănescu, *Opzece de ani de la dobîndirea autocefaliei Bisericii Ortodoxe Române*, în «Biserica Ortodoxă Română», an. LXXXIII (1965), nr. 3—4, p. 247—248.

44. J. Kabrda, *Le système fiscal de l'Eglise orthodoxe dans l'Empire Ottoman, d'après les documents turcs*, Brno, 1969.

45. Hurmuzaki — Iorga, *Documente*, XIV, 1, p. 112, Nr. CCXII; p. 113, Nr. CCXIII.

46. Pr. I. Ionescu, *Mitropolitul Luca din Cipru, un reprezentant al culturii bizantine-cipriote în Ţara Românească. Trei sute cincizeci de ani de la moartea sa: 1629—1979*, în «Glasul Bisericii», anul XXXIX (1980), Nr. 1—2, p. 78—94; Idem, *Un représentant de la culture byzantine-chypriote dans le Pays Valaque, le Métropolitel Luca de Chypre (1603—1629)*, în «XV-e Congrès international d'Etudes byzantines. Communications», Athènes 5—11 septembre 1976.

47. N. Iorga, *Despre Antim Ivireanul*, în «Biserica Ortodoxă Română», an LV (1937), Nr. 11—12, p. 619.

48. Prof. Alexandru Elian, *Antim Ivireanul — apărător al prerogativelor scaunului mitropolitan al Ungrovlahiei*, în «Studii teologice», an. XVIII (1966), Nr. 9—10, p. 522—523; Gabriel Strempele, *Antim Ivireanul, Opere*, Bucureşti, 1972, p. 429—430.

tropolit Iacob Putneanul (1750—1760), care a convocat la 1 ianuarie 1752 soborul bisericesc, compus din ierarhii eparhiilor moldovene și egumenii mănăstirilor neînchinat, la Mitropolia din Iași, și a hotărât cu mare blestem să se respecte obiceiul pământului, ca vlădicii țării să fie aleși pe viitor numai dintre pămînteni ⁴⁹.

Hotărîrea Soborului de la 1 ianuarie 1752 din Iași a avut importanța de a fi determinat o acțiune susținută în țările române pentru recunoașterea deplină a autocefaliei Bisericii Ortodoxe Române, și ea s-a dezvoltat odată cu mișcarea pentru independența și unirea celor două Principate: Muntenia și Moldova (1856—1859), fiind mai puternică în Moldova, sprijinită de unioniști, în frunte cu mitropolitul Sofronie Miclescu (1851—1860), luptător hotărît pentru unirea celor două țări românești ^{49a}.

Deputații clerului din Divanul Ad-Hoc al Moldovei, frații Neofit și Filaret Scriban, arhimandriții Melchisedec Ștefănescu și Calinic Miclescu, preotul Dimitrie Matcaș și unii deputați mireni, au cerut în toamna anului 1857 în mod hotărît recunoașterea autocefaliei Bisericii Ortodoxe Române și constituirea «unei autorități sinodale centrale». Între dorințele votate de Divan a fost și «*Recunoașterea neatîrnării Bisericii Ortodoxe a Răsăritului din Principatele Unite, de orice chiriarchie, păstrîndu-și însă unitatea credinței cu Biserica Ecumenică a Răsăritului în privința dogmelor*» ⁵⁰.

Alexandru Ioan Cuza a legiferat această dorință la 3 decembrie 1864 prin «*Decretul organic pentru înființarea unei autorități sinodale centrale pentru afacerile religiei române*», în care se prevedea în primul articol că: «*Biserica Ortodoxă Română este și rămîne independentă de orice autoritate bisericească străină, întru tot ce privește organizarea și disciplina*» ⁵¹.

A fost prima legiferare oficială a Autocefaliei sau a independenței Bisericii Ortodoxe Române, la capătul luptei pentru dobîndirea unirii Principatelor și a afirmării hotărîte de independență a poporului român, și ea venea din partea autorității Statului român.

Unirea Principatelor a avut urmări și în Transilvania, unde mitropolitul Andrei Șaguna a reușit să obțină recunoașterea autocefaliei Bisericii sale față de sinodul din Carloviț, în dependență de care ajunsese la 1783, prin sentința Curții de la Viena, după ce românii ortodocși rămăseseră fără episcop de la 1701, după drama Bisericii Ortodoxe Române din Transilvania. În 1864, datorită marelui mitropolit Andrei

49. Constantin Erbiceanu, *Istoria Mitropoliei Moldovei și Sucevei și a Catedralei mitropolitane din Iași*, București, 1888; Teoctist, Mitropolitul Moldovei și Sucevei, *În slujba Ortodoxiei românești, a năzuințelor de unitate națională și de afirmare a culturii române*. Mitropolitul Iacob Putneanul 1719—1778, Mănăstirea Neamț, 1978.

49a. Dr. Nestor Vornicescu, Mitropolitul Olteniei, *Unde-i turma acolo-i și păstorul. Participarea mitropolitului Soltronie Miclescu la înființarea Unirii Principatelor Române*, 1859. Ed. Mitropolia Olteniei, Craiova, 1984.

50. D. A. Sturdza și C. Colescu-Vartic, *Acte și documente relative la Istoria renașterii României*, VI, 1, București, 1896, p. 154, cit. Pr. Nicolae Șerbănescu, *art. cit.*, p. 250.

51: «Monitorul Oficial», Nr. 273, din 6.XII.1864, p. 1297—1298, cit. Pr. N. Șerbănescu, *art. cit.*, p. 253.

Șaguna, s-a restabilit vechea Mitropolie Ortodoxă a Transilvaniei, cu trei eparhii: Sibiu, Arad, Caransebeș.

O situație asemănătoare avusese și Biserica din Bucovina pusă de Habsburgi tot sub dependența Carlovițului pînă în 1873, cînd a fost ridicată la treapta de «Mitropolie exemptă», adică neatîrnată, independentă, cu două eparhii sufragane în Dalmația.

Autocefalia Bisericii Ortodoxe Române decretată de domnitorul Alexandru Ioan Cuza în 1864 a întîmpinat opoziție dirză din partea patriarhului ecumenic Sofronie III (1863—1866) și a membrilor Sinodului patriarhal, deja revoltați de *Legea pentru secularizarea averilor mînaștilor închinată Locurilor Sfinte*, votată de Camera Deputaților la 13/26 decembrie 1863.

Cu demnitate, domnitorul Alexandru Ioan Cuza i-a răspuns ecumenicului în luna februarie 1865, «că Biserica Română e neatîrnată de orice Biserică streină în ce privește organizarea și disciplina», și se respinge «orice ingerință anticanonică a oricărei Biserici sau cap de biserică străină în afacerile de administrație și disciplină a Bisericii autocefale Române, voind ca Biserica Română să aibă o expresie legală în stat și în Biserica răsăriteană rangul și independența de care întotdeauna s-a bucurat în fața celorlalte Biserici Ortodoxe»⁵².

În fața răspunsului primit, patriarhul ecumenic a trimis în țară pe arhimandritul Eustațiu Cleobul, ca să se informeze la fața locului, și a înmînat din partea ecumenicului cite o scrisoare, cu data de 17 aprilie 1865, domnitorului și celor doi mitropoliți, Nifon al Ungrovlahiei și Calinic Miclescu al Moldovei.

Cei doi mitropoliți îi răspund patriarhului ecumenic dovedind necanonicitatea atitudinii luată față de «Biserica Română», care «a fost din vechime și cu totul independentă în ceea ce privește administrarea ei». Domnitorul Cuza îi răspunde cu scrisoarea din 10 iulie 1865, cu demnitatea cuvenită, justificînd atitudinea luată, fiindcă «românii în chestiunile bisericesti și acum ca și întotdeauna au stat în limitele orînduiriilor canonice și în ciclul deciziunilor și drepturilor, pe care le-a dobîndit statul față de biserica sa națională în toate timpurile și în orice loc al lumii ortodoxe». Patriarhia din Constantinopol, îi scrie domnitorul Cuza, «n-a făcut niciodată legi pentru Biserica Românească, ci numai a dat binecuvîntare la alogori de iorari făcute în țară», și ca atare, Patriarhia ecumenică nu are «dreptul de autoritate și de amestec pe care ea și-l pretinde acum»⁵³.

Atitudinea aceasta demnă și hotărîtă a domnitorului Cuza a fost respectată și de conducerea de Stat următoare, care prevedea în Constituția promulgată la 30 iunie 1866 în articolul 21 că «Biserica Ortodoxă Română este și rămîne neatîrnată de orice chiriarhie străină, păstrîndu-și însă unitatea cu Biserica Ecumenică a Răsăritului în privința Dog-

52. N. Dobrescu, *Studii de Istoria Bisericii Române contemporane. 1. Istoria Bisericii din România (1850—1895)*, București, 1905, p. 130—131; Pr. Nicolae Șerbănescu, *art. cit.*, p. 254.

53. Arhim. Fotie Balomaci, *Documente. Corespondența între Patriarhia din Constantinopol și mitropolitul Ungrovlahiei D.D. Nifon, între domnitorul Al. I. Cuza și între toate Bisericile Ortodoxe cu privire la legile aprobate de către guvernul român pentru sinodul din anul 1864*, București, 1913. p. 70—86; Pr. Nicolae Șerbănescu, *art. cit.*, p. 256.

melor». În 1867 s-a întocmit un proiect de «*Lege organică pentru Biserica Ortodoxă Română*», al cărui text a fost trimis și patriarhului ecumenic Grigore VI (1866—1871) cu rugămintea de a comunica observațiile și de a emite și trimite Tomosul pentru recunoașterea autocefaliei. Neprimindu-se nici un răspuns, corpurile legiferatoare au votat proiectul, Camera deputaților la 4 decembrie 1872 și Senatul la 11 decembrie 1872, iar conducătorul Statului l-a sancționat la 14 decembrie 1872, sub numele de «*Legea organică pentru alegerea mitropoliților și a episcopilor eparhioți, cum și a constituirii Sfintului Sinod al Sfintei Biserici Autocefale Ortodoxe Române*». După sancționarea *Legii organice* s-a constituit Sfintul Sinod, format din cei doi mitropoliți, de la București și Iași, și șase episcopi, trei (de Râmnic, Buzău și Argeș) ca sufragani ai Mitropolitului Ungrovlahiei și trei (de Roman, Huși și Dunărea de Jos) ca sufragani ai Mitropoliei Moldovei, plus opt arhieri titulari, cite unul de fiecare eparhie, pentru a se putea asigura participarea la lucrările Sinodului a numărului canonic de 12 membri, necesar pentru luarea hotărârilor mai importante. Sinodul a început să funcționeze cu regularitate din primăvara anului 1873, ținând două sesiuni în fiecare an, primăvara și toamna, conform canoanelor: 37 apostolic, 5 sinod. I ecumenic, 19 sinod. IV ecumenic ș.c. În acest timp s-a cerut mereu Patriarhiei Ecumenice să recunoască autocefalia Bisericii Ortodoxe Române, însă nu s-a primit răspunsul așteptat.

Fără să mai ceară incuviințarea prealabilă a Patriarhiei Ecumenice, la 25 martie 1882, în Joia Patimilor, în Catedrala Mitropoliei din București, Sfintul Sinod al Bisericii Ortodoxe Române, în afirmarea deplină a autocefaliei, a sfințit Sfintul și Marele Mir.

Statul a sprijinit deplina independență a Bisericii Ortodoxe Române. La 9 mai 1877, România se proclamase Stat independent, iar în urma victoriei dobândite în războiul din 1877—1878, era stat deplin suveran, și a considerat independența Bisericii Ortodoxe Române ca un drept ce i se cuvenea și ca o demnitate și de stat suveran.

La 9 martie 1882, s-a cerut în Camera Deputaților, prin deputatul Nica B. Locusteanu († 1900, cu mormântul în com. Leu, jud. Dolj), susținut și de alți deputați, «ridicarea Episcopiei Râmnicului la gradul de Mitropolie, cu reședința la Craiova» și «ridicarea la treapta de Patriarh a Primatului Bisericii Române», motivându-se că este cu totul legitim și conform cu marea dezvoltare și însemnătate politică ce a luat Statul nostru...»⁵⁴. Dezideratul însă avea să se împlinească abia în 1925, după făurirea României reintregite.

În urma sfințirii Sfintului Mir la Mitropolia din București, patriarhul ecumenic Ioachim III trimite la 10 iulie 1882 mitropolitului Ungrovlahiei și tuturor ierarhilor din România o scrisoare sinodală, întărită și de semnăturile a 11 arhieri, membri ai Sinodului patriarhal din Constantinopol, însoțită de mustrări și amenințări, afirmând drepturile Patriarhiei ecumenice asupra Bisericii Ortodoxe Române prin hotărârea canonului 28 al Sinodului IV ecumenic din Calcedon, din 451, care «a

54. «Monitorul Oficial», *Dezbaterile Corpurilor legiuitoare*. Ședința din 9 martie 1882, Nr. 73 din 10,22 martie 1882, p. 1163, coloana a 2-a; Pr. Prof. I. Rămu-reanu, *La a 90-a aniversare a autocefalității Bisericii Ortodoxe Române*, în «*Biserica Ortodoxă Română*», an. XCIII (1975), Nr. 11—12, p. 1371.

votat a se supune Patriarhiei de Constantinopol episcopii diecesei pontice, asiatică și tracice, încă și episcopii din părțile barbarice ale dieceselor menționate»⁵⁵.

În realitate, pe baza canonului 28 al Sinodului IV ecumenic din Calcedon nu se poate afirma că bisericile aflate «între popoarele barbare» (în «*barbaris gentibus*») din ținuturile fostei Dacii Romane ar fi aparținut jurisdicțional-canonic acestor diecese (Pontul, Asia Mică, Tracia), dependente Constantinopolului, așa cum o afirmă pînă astăzi și unii teologi și canoniști români. Bisericile din părțile țării noastre, din fosta Dacia Romană, au aparținut, cum am arătat mai înainte, diecezei Illyricului oriental cu capitala la Tesalonic, încă din secolul IV, din timpul arhiepiscopului Ascholiuș⁵⁶.

Scrisoarea patriarhului Ioachim al III-lea a fost adusă în discuția Sfîntului Sinod în ședința din 23 octombrie 1882, cu hotărîrea de a se da răspunsul convenit. Pentru întocmirea răspunsului a fost aleasă o Comisie sinodală condusă de mitropolitul Iosif Naniescu al Moldovei (1875—1902). Alcătuirea răspunsului a fost încredințată învățatului episcop de Roman, Melchisedec (1879—1892). Cu argumente teologice și istorice, într-un ton moderat și irenic, dar clar și hotărît, s-a întocmit răspunsul, care a devenit Actul sinodal din 23 noiembrie 1882, în care s-a arătat că «românii nu cer decît recunoașterea unui drept pe care l-au avut și l-au exercitat dintru început, pentru că românii n-au primit botezul și doctrina creștină de la Constantinopol, nici pe întîii lor episcopi», creștinismul românilor fiind mai vechi decît existența Constantinopolului. Ca atare, Sfîntul Sinod, «Pe temeiul istoriei noastre române, pe temeiul legislației noastre moderne, pe temeiul demnității statului român și al demnității națiunii române, declară sus și tare că Biserica Română Ortodoxă a fost și este autocefală în cuprinsul României și nici o autoritate bisericească streină nu are drept a ne impune ceva...»⁵⁷. Au urmat noi intervenții și noi schimburi de corespondență. În februarie 1885 s-a întrunit «în taină» o adunare a mitropoliților și episcopilor Bisericii Ortodoxe Române, care a formulat «cererile episcopatului român către Patriarhie de a se recunoaște autocefalia» și s-a redactat scrisoarea către patriarhul ecumenic de către episcopii Melchisedec al Romanului și Iosif Gheorghian al Dunării de Jos (1879—1886).

Se fac noi demersuri, atît din partea mitropolitului primat Calinic Miclescu, cît și a guvernului prin intervenția personală la Patriarhia din Constantinopol a ministrului de Culte din România, D. A. Sturdza, și a reprezentantului Statului român la Constantinopol, G. Ghica.

Primind scrisoarea Ministrului Cultelor și Instrucțiunii Publice, D. A. Sturdza, și scrisoarea mitropolitului primat, Calinic Miclescu, din 20 aprilie 1885, în care se insista pentru recunoașterea îndreptățită a Auto-

55. Scrisoarea Patriarhului ecumenic Ioachim III și a Sinodului patriarhal din 10/22 iulie 1882 către mitropolitul Ungrovlahiei, în «Biserica Ortodoxă Română», VI (1882), Nr. 12, p. 736—737.

56. A se vedea P.P. Panaitescu, *op. cit.*, p. 105, cu precizarea «că legarea creștinismului românesc de orientul bizantin a fost înfăptuită în domnia lui Justinian, încă înainte de venirea slavilor».

57. În «Biserica Ortodoxă Română», an. VI (1882), f. 375—377.

cefaliei Bisericii Ortodoxe Române, patriarhul ecumenic Ioachim al IV-lea a întrunit Sinodul patriarhal în ziua de 25 aprilie 1885 și au hotărît să dea Tomosul patriarhicesc prin care se acordă în mod oficial Bisericii Ortodoxe Române autocefalia. Tot în ziua de 25 aprilie 1885, prin reprezentantul României la Constantinopol, G. Ghica, patriarhul Ioachim al IV-lea a răspuns prin două scrisori, una adresată Ministrului Cultelor, D. A. Sturdza, iar alta mitropolitului primat Calinic Miclescu, odată cu scrisorile trimițând și Tomos-ul de autocefalie în limba greacă⁵⁸, în care Patriarhia de Constantinopol a binecuvîntat și a recunoscut autocefalia Bisericii Ortodoxe Române ca un drept ce i se cuvenea în temeiul independenței de care se bucuraseră cele două Principate înainte de unirea lor într-un singur stat, și afirma: «*Așadar, după ce am deliberat cu Sfîntul Sinod, cel de pe lîngă noi, al Prea iubiților noștri frați în Sfîntul Duh, declarăm că Biserica Ortodoxă din România să fie, să se zică și să se recunoască de către toți neatîrnată și autocefală, administrîndu-se de propriul și Sfîntul său Sinod..., nerecunoscîndu-se în propria sa administrație internă nici o altă autoritate bisericească, tără numai pe Capul Bisericii Ortodoxe, celei una, sfîntă, sobornicească și apostolică, pe Mîntuitorul Dumnezeu-Omul, care este singura temelie și piatra cea din capul unghiului și întîiul și supremul și veșnicul Arhiereu și Arhipăstor....*».

Cu aceeași dată din 25 aprilie 1885, patriarhul ecumenic Ioachim al IV-lea a comunicat printr-o scrisoare enciclică tuturor Bisericilor Ortodoxe Autocefale surori recunoașterea autocefaliei acordată Bisericii Ortodoxe Române.

Se încheia astfel zbuciumul unei lupte intransigente de aproape 30 de ani, care reprezintă un capitol strălucit din istoria Bisericii Ortodoxe Române.

În țară, vestea recunoașterii autocefaliei a fost primită cu însuflețită bucurie.

În mesajul de deschidere a Sinodului Bisericii Ortodoxe Române din 1 mai 1885, în care ministrul Cultelor, D. A. Sturdza, a comunicat «*tomosul patriarhal pentru autocefalia Bisericii noastre Ortodoxe Române și corespondența urmată în această privință între guvernul și primatul României cu marea Biserică din Constantinopol, ca un fapt îmbucurător pentru Sfîntul Sinod, pentru Biserica Română, cît și pentru întreaga țară*», șeful Statului român afirma: «*Sînt fericit a anunța Prea Sfințiilor Voastre că autocefalia seculară a Bisericii Ortodoxe Române a căpătat binecuvîntarea Sanctității Sale Patriarhului ecumenic, și că astfel, poziția Bisericii Române, egal îndreptățită cu celelalte Biserici Ortodoxe autocefale, surorile ei de aceeași credință și de același rit, se află bine definită... Faptul acesta, care întărește și mai mult poziția Bisericii în înălțimea și demnitatea ce i se cuvine, trebuie să umple de bucurie inimile noastre, ale tuturor. Biserica, din a cărei apărare în secolii trecuți, românii își fac gloria lor, a fost întotdeauna nedeslîpită de destinele țării*»⁵⁹.

58. Tradus în «Ortodoxul», VI (1885), Nr. 21 din 2 iunie, p. 165—167. În prezent în Biblioteca Cancelariei Sfîntului Sinod al Bisericii Ortodoxe Române.

59. «Monitorul Oficial», Nr. 26 din 4 mai 1885, p. 537.

În ședința Sfintului Sinod din 6 mai 1885 s-au citit, în traducere românească, tomosul de autocefalie și corespondența însoțitoare. Mitropolitul Moldovei, Iosif Naniescu, în numele membrilor Sfintului Sinod, a exprimat bucurie și recunoștință pentru înfăptuirea marelui act bisericesc și mulțumiri tuturor celor ce s-au ostenit pentru înfăptuirea lui. Ministrul Cultelor și Instrucțiunii Publice, D. A. Sturdza, la rîndul său, a reliefat importanța actului, prin care «*Biserica noastră devine întru toate egală tuturor celorlalte Biserici, căci în aceasta consistă chiar adevărata semnificare a autocefaliei*»⁶⁰.

A doua zi, 7 mai 1885, în ședința Sfintului Sinod, la propunerea episcopului Melchisedec al Romanului, s-a hotărît să se trimită patriarhului ecumenic Ioachim IV o scrisoare de mulțumire și să se anunțe toate Bisericile Ortodoxe autocefale despre obținerea autocefaliei de către Biserica Ortodoxă Română⁶¹.

În numele Sfintului Sinod al Bisericii Ortodoxe Române, mitropolitul primat Calinic Miclescu a trimis la 30 mai 1885 patriarhului ecumenic Ioachim IV scrisoarea de mulțumire pentru acordarea Tomosului de autocefalie⁶² și, totodată, a comunicat și tuturor Bisericilor Ortodoxe surori evenimentul important din viața Bisericii Ortodoxe Române⁶³.

Recunoașterea autocefaliei, în urmă cu un secol, act istoric de cea mai mare însemnătate pentru dezvoltarea și viața Bisericii Ortodoxe Române, care a prilejuit legitimă bucurie înfăptuitorilor lui, ne prilejuieste și nouă astăzi aceeași bucurie și recunoștință ce le purtăm pentru lupta și unitatea deplină în păstrarea și apărarea credinței strămoșești ortodoxe și întărirea patriei, căci lupta poporului român pentru dobîndirea emancipării și independenței țării și lupta pentru dobîndirea independenței Bisericii Ortodoxe Române au fost comune. Legătura permanentă a Bisericii cu poporul, expresie a principiului etnic de organizare bisericească ortodoxă, a dus la recunoașterea oficială la 25 aprilie 1885 a autocefaliei Bisericii Ortodoxe Române, care a dobîndit puteri și răspunderi noi, «*fiind împreună-sfințitoare, împreună-învățătoare și împreună-cîrmuitoare cu celelalte Biserici, avînd împreună cu ele același Cap, pe Domnul nostru Iisus Hristos. Departe de a se separa de celelalte Biserici, prin dobîndirea autocefaliei, o Biserică ortodoxă se atle mai strîns unită și mai puternic integrată în lucrarea Bisericii ecumenice sau universale și deplin slujitoare a credincioșilor ei și a lumii*»⁶⁴.

Pr. I. IONESCU

60. «*Biserica Ortodoxă Română*», an. IX (1885); Nr. 5, p. 17.

61. *Ibidem*, p. 24—25.

62. *Ibidem*, Nr. 7, p. 553—554.

63. *Ibidem*, Nr. 8, p. 557.

64. Din «*Pastorala la Aniversarea Centenarului Autocefaliei Bisericii Ortodoxe Române*», București, 5 mai, 1985, p. 7.

CENTENARUL RECUNOAȘTERII AUTOCEFALIEI BISERICII ORTODOXE ROMÂNE

1885 — 25 aprilie — 1985

În cursul lunii aprilie din acest curgător an, 1985, Biserica Ortodoxă Română, cum se știe, a împlinit o sută de ani de proprie cîrmuire, adică de autocefalie. De obicei, se socotește că începutul acestui soroc de un secol cade la 25 aprilie 1885, altfel zis în ziua, în care, în urma unei scrisori din 20 ale aceleiași luni a primatului român *Calinic Miclescu* (1875—1886), prin care i se vestea — nu i se cerea — că «în unire cu datinile cele vechi, Biserica Ortodoxă a României a fost declarată bucurîndu-se de o independență egală cu a celorlalte Biserici autocefale», patriarhul ecumenic *Ioachim IV* (1884—1886) anunța în scris acestuia și ministrului de Culte, *Dimitrie A. Sturdza* († 1914), care, la rîndu-i alăturase vîldiceștii epistole o recomandare în același sens, că a emis și trimis la București tomosul de recunoaștere a autocefaliei Bisericii Ortodoxe Române.

Recunoașterea și de drept a autocefaliei Bisericii Române era menită să pună capăt unor acțiuni revendicative, care, și în Țara Românească și în Moldova, se manifestau de îndelungată vreme. Prin ele, s-ar putea zice că de secole, se solicita o deplină neatîrnare pentru Bisericile românești dintr-o parte și alta a Milcovului, care mult timp au trăit despărțite una de alta. Căci, deși acestea în interior, — precum se afirma în secolul trecut —, s-au bucurat «ab antiquo» de «independență administrativă și autonomie bisericească», totuși, de bună seamă, datorită faptului că în anii 1359 și 1401 mitropoliile lor de la Argeș și Suceava începuseră să activeze — în noua lor formă de organizare — cu binecuvîntarea Patriarhiei ecumenice, în cursul vremii, acestea au rămas cu unele minime obligații canonice față de aceasta. Cu toate că felul cum acestea, — în raport cu Patriarhia din Țarigrad —, se îndeplineau, era mai mult «o dependență nominală nu efectivă», și cu toate că, cele două Biserici române dispuneau în interior de o «autonomie completă», totuși și numai aceste «minime obligații canonice», erau în măsură să arate că atîta vreme cît ele există, acestea, Bisericile din Muntenia și Moldova, nu puteau fi întru totul independente, adică nu puteau fi socotite pe deplin autocefale.

*) Informația documentară, folosită la alcătuirea acestui studiu, s-a cules din: Arhiva Sfîntului Sinod (București), Dosarele nr. 72, 75, 78; revistele: «Biserica Ortodoxă Română», anii IX (1885); X (1886); LXXVII (1959), LXXXV (1967), LXXXVIII (1970), XCIII (1975), XCIV (1976); «Studii Teologice», anii VI (1954), X (1958); «Ortodoxia», anii: II (1950), VIII (1956), XX (1968); «Mitropolia Moldovei și Sucevei», anii: XXXVI (1960), L (1974); «Mitropolia Olteniei», an. XIII (1961); *Acte privitoare la autocefalia Bisericii Ortodoxe a României*, București, 1885; *Almanahul Cultelor pe 1892*, București, 1892; Arhim. Neofit Scriban, *Scurtă istorisire și hronologie despre Mitropolia Moldaviei*, Paris, 1857; Preotul Grigorie Musceleanu, *Sfîntul Sinod și independența Bisericii Române*, București, 1865; Nicolae Dobrescu, *Studii de Istoria Bisericii Române contimprane. I. Istoria Bisericii din România (1850—1895)*, București, 1905; Preotul Nicolae I. Șerbănescu, *Optzeci de ani de la dobîndirea autocefaliei Bisericii Ortodoxe Române — 1885 — 25 aprilie — 1965 —*, în «Biserica Ortodoxă Română», LXXXIII (1965), p. 247—273.

Imprejurări istorice neprielnice și poate și faptul că de o completă neatîrnare politică, — în timpul mișcărilor revendicative, aci pomenite —, nu se bucurau încă nici cele două țări românești în care ele se aflau, au făcut desigur, ca o asemenea stare, în Bisericile acestora, să se prelungească pînă în secolul al XIX-lea. În cursul acestui veac, odată cu acțiunile pentru îmbunătățirea condițiilor sociale ale poporului, odată cu mișcările pentru scuturarea «jugurilor străine», și odată cu lupta pentru unirea Principatelor și pentru obținerea deplinei independențe de stat a României, s-a reactualizat și problema completei autocefalii a Bisericii Ortodoxe Române. Ea poate fi întrezărită în «*Cererile norodului rumânesc*», formulate de Tudor Vladimirescu în februarie 1821, prin care se solicita ca «toate scaunile arhieresti și toate mănăstirile țării să fie apărate cu totu de cătră călugării greci, rămîind pe sama țării» și ca mitropolit să fie numai cel «pe care îl va vrea norodul». Apoi, ea poate fi deslușită în prevederile *Regulamentului Organic din 1832*, prin care se cerea ca «mitropolitul și episcopii cei în lucrare, după întocmitoarele legi ale țării», să se aleagă numai «dintre bisericășii pămînteni cunoscuți pentru a lor pilduită evlavie, statornică învățătură și cercată des-toinicie», în stipulația de a se seculariza averile mînăstirești, exprimată în *Dorințele partidei naționale în Moldova*, propuse de revoluționarii pașoptiști de la est de Carpați, în august 1848 și în clauza de emancipare a mînăstirilor, «ce se află sub ascultarea patriarhiilor din Orientul Ortodox» și de secularizarea averilor lor, inserată în *Proclamația de la Islaz* a revoluționarilor munteni, din 9 iunie același an.

După aceasta, după revoluția din 1848, mișcarea pentru autocefalia Bisericii române s-a intensificat și de astădată ea a fost mai activă tot în Moldova și se pare că la redeschiderea ei a dus încercarea Patriarhiei ecumenice de a se «amesteca în afacerile lăuntrice ale Bisericilor din Principate». Spre adevărire, vom menționa că, chiar în anul 1848, spre sfîrșitul lui, ecumenicul *Antim* «supunea judecării sale bisericesti» pe mitropolitul Ungrovlahiei *Neofit II* (1840—1849), pentru cunoscutul său amestec în revoluția din acel an, și că în 1857, alt patriarh ecumenic, *Chiril VII* (1853—1860), scria mitropolitului *Sofronie Miclescu al Moldovei* (1851—1860), atrăgîndu-i atenția asupra atitudinii sale prounioniste și amenințîndu-l cu luarea de «măsuri mai grave» împotriva lui. *Intervenția din urmă a ecumenicului mai ales, a provocat «o protestare generală în Moldova»* și a grăbit reînceputul luptei pentru recunoașterea autocefaliei Bisericii românești. Chiar în acest an, 1857, arhimandritul *Neofit Scriban* a tipărit, la Paris, o broșură intitulată «Scurtă istorisire și hronologie despre Mitropolia Moldaviei», căutînd, prin cuprinsul ei, să răspundă «la tendința patriarhului de a încălca autonomia Bisericii moldovene» și, în același timp, încercînd chiar «să aducă probe despre autocefalia acesteia». În acest scop, el menționa mai întîi tradiția formată în Moldova că Biserica acesteia, încă din secolul al XV-lea ar fi fost scoasă de sub autoritatea oricărui scaun ierarhic ortodox printr-un act sinodic trimis la Suceava de împăratul Ioan VIII Paleologul († 1448); apoi: a) afirmația prinsă în glava 391 din Pravila cea Mare din 1652 că «acum» Biserica Moldovei «nici ohrideanului se pleacă, nici țarigrădeanului»; b) mărturia voievodului Moldovei Dimitrie Cantemir că mitro-

politul acesteia «nu e supus nici unui patriarh» și c) firmanul sultanului Abdul Hamid I din anul 1200 al Hegirei, prin care se hotăra ca patriarhul de Constantinopol «să nu aibă nici o putere asupra mitropolitului Moldovei».

În toamna aceluiași an, 1857, tot el, Neofit Scriban, cu fratele său Filaret, arhimandriții Melchisedec Ștefănescu și Calinic Miclescu și iconomul Dimitrie Matcaș, deputați ai clerului în Divanul ad-hoc din Moldova, precum și alții dintre deputații laici din Divan, au pus deschis în discuție problema autocefaliei Bisericii românești. În acest scop, în în sinul Divanului s-a format o «Comisiune bisericească», menită să se ocupe de «viitoarea organizație a Bisericii române». Aceasta, sprjiniindu-se, mai ales, pe faptul că «unirea Principatelor cerută de ambele Adunări ad-hoc, trebuie să centralizeze și autoritatea bisericească a acestor țări, în care religia ortodoxă a Răsăritului este dominantă», a întocmit «un proiect de încheiere» asupra chestiunilor atingătoare de «înființarea unei autorități sinodale centrale pentru trebile duhovnicești ale Bisericii române», pe care în ziua de 4 noiembrie 1857, prin deputatul D. Rallet, l-a supus în dezbaterea Adunării Divanului ad-hoc.

După ce i-a făcut câteva amendamente, — unele propuse de arhimandritul Melchisedec —, aceasta, Adunarea, a «rostit» și votat în unanimitate «dorințele sale», printre care, în ceea ce ne privește aci, se prevedea: «Recunoașterea neatîrnării Bisericii Ortodoxe a Răsăritului din Principatele-Unite de orice chiriarchie, păstrîndu-și însă unitatea credinții cu Biserica ecumenică a Răsăritului în privința dogmelor».

Pe temeiul acestei încheieri, «Comitetul clerical» din Adunarea ad-hoc «înjghebează 14 puncturi de dorinți», care să servească «de bază la viitoarea organizare a țării și a clerului». Aceste dorințe, votate de Adunarea ad-hoc, cereau în cel dintîi «punct» al lor autocefalia bisericească a Moldo-României și în anul 1858 ele au fost prezentate Conferinței de la Paris, care discuta și unirea Principatelor române. Aceasta însă nu s-a putut ocupa acum și de problema religioasă din cele două țări românești dintr-o parte și alta a Milcovului.

În anul următor, 1859, cum se știe, s-a făcut începutul formării statului național român și conducătorul lui, domnitorul *Alexandru Ioan Cuza* (1859—1866), a îmbrățișat cu multă căldură și patriotism și problema religioasă din România acelei vremi, căutînd, mai ales să ridice Biserica Ortodoxă Română. În acest scop, el s-a gîndit să-i dea o nouă organizare și s-o scoată de sub tutela oricărei autorități eclesiastice străine și de aceea asupra acțiunii lui, în această problemă, vom zăbovi ceva mai mult.

Prins de alte treburi de Stat, Vodă Cuza, în primii ani de domnie, nu s-a putut ocupa, mai cu deosebire și de Biserică și de aceea unificarea celor două Biserici naționale din Moldova și Muntenia, s-a făcut ceva mai tîrziu decît cea a Principatelor. O astfel de întîrziere a produs neli-niște în rîndul aceloră dintre clericii, care nu renunțaseră încă la lupta pentru autocefalia Bisericii lor. În anul 1862 parte dintre aceștia au cerut în scris deputaților din «legala reprezentațiune a națiunii» să se facă și pentru Biserica română o administrare centrală în frunte cu un sinod, ceea ce desigur, avea să aducă și neatîrnarea.

Intîmpinarea lor a avut darul să grăbească luarea de către Conducerea de Stat a unor măsuri privind Biserica. În mesajul de deschidere a sesiunii 1863—1864 a Adunării electivă a României, rostit la 3 noiembrie 1863, domnitorul Alexandru Ioan Cuza arăta că, între altele, acestea i se va prezenta și «Legea pentru unirea Bisericii române, care, pînă astăzi, prin organizațiunea ierarhiei sale este încă în stare de separațiune». Primele zile ale anului următor, 1864, și văd apărînd un proiect de lege, referitor la «unirea și reorganizarea Bisericii Ortodoxe din România», elaborat de guvern, în care, în legătură cu independența ei, în articolul 2, se stipula că: «Biserica Română e independentă de oricare altă Biserică (autokefalos)», și că «ea se va administra de chiriarhul României Unite, care va purta titlul de Primat al României, de doi mitropoliți și de mai mulți episcopi».

Alături de acest proiect oficial, privitor la organizarea și neatîrnarea Bisericii Române, au mai circulat și altele, ieșite din pana unor clerici isteți ai vremii, care toate, la loc de frunte, prevedeau autocefalia acesteia.

Aflînd poate de ceea ce se pregătea în legătură cu organizarea Bisericii românești, patriarhul ecumenic *Sofronie III* (1863—1866), plin de mîhnire, la 8 februarie 1864, a scris mitropolitului *Nifon*, imputînd guvernului introducerea unor reforme religioase, potrivnice Ortodoxiei. Totodată el îl îndemna pe acesta să sfătuiască pe domn «la cunoștința datoriilor sale creștinești și domnești.» și-i cerea să ia măsuri contra celor săvîrșite de el. Pe deasupra, patriarhiceasca epistolă vădea clare tendințe de amestec în treburile lăuntrice ale Bisericii românești.

La 30 aprilie 1864, mitropolitul *Nifon* a întors răspuns ecumenicului, combătîndu-i, cu demnitate și documentat, pretențiile și obiecțiunile.

Drumul spre autocefalia Bisericii străbune era deci încă destul de anevoios. Vodă Cuza nu era însă omul care să dea înapoi. Cu toate protestele și obiecțiunile patriarhului *Sofronie III*, către sfîrșitul anului 1864, în ziua de 3 decembrie, el a sancționat «Decretul organic pentru înființarea unei autorități sinodale centrale pentru afacerile religiei române», în care, în primul articol, se scria că: «*Biserica Ortodoxă Română este și rămîne independentă de orice autoritate bisericască străină întru tot ce privește organizarea și disciplina*». Era pentru prima dată cînd *Statul român, în mod oficial, legifera neatîrnarea Bisericii sale*.

Cum era de așteptat, la începutul anului 1865, patriarhul ecumenic *Sofronie III* a scris în termeni destul de aspri domnitorului Cuza, imputîndu-i, între altele, și «proclamarea de sine a autocefaliei Bisericii române». Răspunzîndu-i în luna februarie același an, acesta îi arăta că «Biserica română e neatîrnată de orice Biserică streină în ce privește organizarea și disciplina», avînd acest drept «ab-antiquo», cum dovedesc o seamă de străvechi mărturii. Totodată, el declara că este hotărît să rămîină pe poziția sa și că va respinge «orice ingerință anticanonică a oricărei Biserici sau cap de Biserică streină în afacerile de administrație și disciplină a Bisericii autocefale române, voină ca Biserica română să aibă o expresie legală în Stat și în Biserica răsăriteană rangul și independența de care întotdeauna s-a bucurat în fața celorlalte Biserici ortodoxe».

Surprins de răspuns, patriarhul ecumenic, la începutul lunii aprilie 1865, a adunat Sinodul patriarhal și în hotărîrea luată cu acest prilej, între altele se spunea că acesta, Sinodul, a constatat că «proclamarea de la sine a Bisericii române ca independentă» este «contrară canoanelor și vechii tradiții a Bisericii». După aceasta, ecumenicul Sofronie III a trimis în România pe un arhimandrit, Eustațiu Cleobul ca să discute cu cei în drept problemele în litigiu, dar misiunea acestuia, pînă la urmă, a eșuat. La sosire, el a înmînat domnitorului și mitropoliților Nifon și Calinic cîte o scrisoare din partea întîistătătorului său, prin care acesta din nou își vădea tendința de a se amesteca în treburile lăuntrice ale Bisericii românești.

Domnitorul Unirii și cei doi mitropoliți au răspuns degrabă scrisorilor patriarhale. În răspunsul său, mitropolitul Nifon, cu toate «observațiunile duhovnicești» ce-i făcuse ecumenicul, nu ezită să apere independența Bisericii ce conducea, scriindu-i, printre altele : «Biserica română, Prea Sfințite, după cum cunoașteți, a fost încă din vechime cu totul independentă în ceea ce privește administrarea ei». Aceeași dîrză hotărîre întru apărarea independenței Bisericii românești reiese și din răspunsurile mitropolitului Calinic al Moldovei și mai cu seamă din cel al Domnitorului Cuza din 8 iulie 1865, asupra căruia, pentru căldura, patriotismul și demnitatea în care este compus, vom stărui mai îndeosebi.

«Ca un fiu supus al Sfintei Biserici Ortodoxe, își începe el epistola-răspuns, am primit cu cea mai adîncă evlavie părinteasca Sanctității Voastre scrisoare. Nu pot însă scăpa din vedere, adăuga numaidecît, că reaua purtare avută aici de arhimandritul Cleobul, — amintit mai sus —, însărcinat a mi-o aduce, mi-a pricinuit mare mîhnire».

Mai departe, destăinduindu-se, scria : «Am citit scrisoarea Sanctității Voastre și cu ochii minții și supunînd gîndurile mele cele mai ascunse Mîntuitorului nostru care este începutul cel fără de moarte și capul Bisericii, m-am întreat în sinea mea, dacă într-adevăr o națiune este demnă de condamnat fiindcă a voit să întărească în țara ei fundamentele temeinice pe care se reazimă strălucirea veșnică și gloria de neînvins a Bisericii Ortodoxe ? Mai m-am întreat în sine-mi : dacă într-adevăr legile de organizare și de disciplină, primite acum de o întregă țară, de cler și de popor, dacă acele legi prin care se stabilește o mai folositoare ordine materială în Biserica Ortodoxă Română sînt atît de îndepărtate de spiritul Sf. Canoane și de uzul străvechi păzit în țările ortodoxe, încît să atragă din partea celui mai venerat și prea cinstit dintre păstorii creștinătății o atitudine atît de fățișă față de conducătorul unei națiuni care în decursul timpului întotdeauna a arătat o fără de margini grijă și o credincioasă dragoste față de Biserica sa ?».

Dacă pînă aici, Cuza Vodă a scris în tonul «mîngîios» al unui fiu credincios al Bisericii Ortodoxe, în ceea ce urmează, după ce a făcut reproșuri ecumenicului pentru conținutul scrisorii sale către el cu totul alături de «tradițiile Bisericii române independente», i-a adăugat : «O asemenea crudă încercare nicidecum nu mă așteptam să ne izbească chiar din acea parte, care în zilele ei de asuprire și de necazuri a primit de la noi din vechi timpuri și chiar și azi, cu mîină largă, atîtea și atîtea

dovezi de iubire și de generozitate, cum n-a primit din nici o altă parte a lumii creștine. Ca creștin, pentru smerenia ce se cade unui fiu supus al Bisericii, aș fi dorit să trec sub tăcere dureroasa surpriză ce mi-au pricinuit măsurile atât de grave pe care Sanctitatea Voastră este pornită să le ia împotriva țării mele. Ca domn, însă, purtând sarcina trecutului și a viitorului neamului românesc, nu pot să tac, căci sînt dator a apăra în contra oricărei încercări străvechea autocefalie a Bisericii Române».

După aceasta, «în dreptul Bisericii universale și în mîna cu sfintele Canoane», domnitorul Cuza arăta ecumenicului că «prin dreptate, prin uz, prin datinile consfințite de veacuri ale Bisericii române, prin drept, deci, prin uz și prin datinile recunoscute de întreaga Biserică și mai ales de Biserica din Constantinopol..., românii în chestiunile bisericești, acum, ca și întotdeauna, au stat în limitele orînduirilor canonice și în ciclul deciziunilor și drepturilor, pe care le-a dobîndit Statul față de Biserica sa națională în toate timpurile și în orice parte a lumii ortodoxe».

Referindu-se apoi la deliberarea Sinodului patriarhal din 15 aprilie 1865, mai sus pomenită, ce i s-a trimis odată cu scrisoarea, el arăta că pe aceasta n-o poate primi, deoarece se «atinge de drepturile vechi ale Bisericii române independente. Ca domn creștin al României, o resping în numele clerului și al poporului și voi lupta în contra ei cu armele puternice și neînvînse ale legilor și ale canoanelor». După aceasta a apărut în fața patriarhului Sofronie III principiile decretului său organic din 3 decembrie 1864 și apoi i-a vorbit despre independența de totdeauna a Bisericii Române, scriindu-i: «Independența proclamată în primul articol al legii noastre nu este o inovație zadarnică, ci există de mult, că Biserica română niciodată în decursul veacurilor n-a fost supusă Bisericii din Constantinopol și că în fine această independență nu este condamnată de nici un canon al Sfintei noastre Biserici». Dimpotrivă cuprinsul canoanelor «arată și adeverește un lucru așa de vechi cît poate fi de vechi și creștinismul românilor că, adică Biserica noastră românească a existat întotdeauna independentă de orice altă biserică și anume de cea din Constantinopol», lucru ce, în parte, «se explică prin istorie, adică prin șirul întîmplărilor politice care au rupt Dacia de la statul bizantin».

Și după ce precizează ecumenicului că, din punct de vedere canonic, o Biserică este liberă să facă orice ar vrea înlăuntrul său, el îi pune înainte faptul că Patriarhia din Constantinopol «niciodată n-a făcut legi pentru Biserica românească ci numai a dat binecuvîntare la alegerile de ierarhi făcute în țară», ceea ce nu se împacă în nici un fel cu «dreptul de autoritate și de amestec pe care ea și-l reclamă acum».

După această magistrală apărare a autocefaliei Bisericii românești, domnitorul Cuza, mărturisindu-și respectul ce poartă scaunului ecumenic, — cu care, sincer, vrea să trăiască în înțelegere —, și dorința ca Biserica Ortodoxă Română «să se păstreze nemișcată de legăturile ei canonice adevărate cu celelalte biserici, care, ca și noi, venerază credința ortodoxă», încheie : «Și dacă, pe de o parte, am hotărîrea de a respinge amestecul anticanonic al oricărui Sfînt Sinod strein, al oricărei Biserici streine sau al oricărui șef bisericesc strein în ceea ce privește administrația și succesiunea Bisericii Române autocefale, pe de altă parte însă voi fi totdeauna gata să primească acea ce voievozii români ortodocși,

ca și mine, au primit cândva..., adică să consider pe Prea Sfinția Voastră ca personificarea vie a acelei unități bisericești care produce gloria și puterea Bisericii... Declar Prea Sfinției Voastre că voi rămâne credincios la relațiile spirituale vechi ale Bisericii, la exemplul respectului și supunerii către Sfântul Scaun ecumenic, pe care mi le-au dat înaintașii mei și pe care mi le dau încă azi suveranii care conduc popoare supuse religiei creștine. Vreau însă ca Biserica Ortodoxă Română să aibă o exprimare legală în Stat, iar în Biserica de Răsărit gradul și acea independență, pe care a dobândit-o de mult față de celelalte Biserici Ortodoxe, căci numai așa va putea face bine nației...».

Răspunsurile hotărâte ale domnitorului și mitropoliților însă, au iritat și mai mult pe patriarhul ecumenic și de aceea în scrisoarea trimisă la 8 octombrie 1865 lui Cuza Vodă, el critica în chip violent reformele bisericești ale acestuia, apăra hotărârea sinodului patriarhal din aprilie 1865, încerca să reafirme autoritatea sa asupra Bisericii românești, — căutând a prezenta chiar și temeuri istorice —, atrăgea atenția domnitorului Unirii că n-ar fi fost cazul să discute în scrisoarea sa «despre proclamarea proprie («a autocefaliei») și mai ales despre suspecta independență» a Bisericii române și lăsa să se înțeleagă că e dispus a lua și alte măsuri mai severe.

La acestea însă nu s-a mai putut ajunge, deoarece, precum se știe, în ziua de 11 februarie 1866, domnitorul Alexandru Ioan Cuza a fost silit de «monstruoasa coaliție» să-și părăsească tronul.

La ieșirea din domnie, prin patriotismul și atitudinea sa hotărâtă, el lăsa lupta pentru independența Bisericii străbune, pe care o dusesse cîtăva vreme, ajunsă la un așa de avansat stadiu, încît ea nu mai putea da înapoi. Și nici n-a dat. Pășindu-se pe drumul deschis de el, pornind de acum și pînă în 1885, cînd ni s-a recunoscut autocefalia, în unele din legile ce s-au alcătuit pentru Biserica noastră și chiar în corespondența oficială a acesteia de multe ori, lîngă titlu, s-a adăugat și apelativul de «autocefală». În afară de aceasta, chiar dacă, — neînțelegîndu-li-se spiritul —, la parte din legiurile bisericești ale domnitorului Cuza, sub felurite pretexte, s-a renunțat, nu s-a renunțat însă nicidecum la acțiunea pentru recunoașterea autocefaliei Bisericii române. Începînd chiar de pe la sfîrșitul lunii februarie 1866 și apoi și după aceea, între Patriarhia ecumenică, pe de o parte, și Biserica și Statul român, pe de alta, s-au purtat susținute tratative, — pînă la urmă cu rezultate destul de satisfăcătoare —, pentru normalizarea raporturilor eclesiastice dintre Constantinopol și București. În timpul acestora, la scurtă vreme după plecarea Domnitorului Unirii, în martie 1866, Consiliul de Stat a prezentat Constituantei un proiect de lege organică pentru Biserica Ortodoxă Română, în care la articolul 2 se stipula că : *«Biserica Ortodoxă a României este și rămîne autocefală, liberă și nedependinte de orice biserică străină, întru toate ce privește organizarea și disciplina ei»*. După aceasta, tot în același an, 1866, Constituția, alcătuită după înscăunarea domnitorului Carol I și promulgată la 30 iunie, înscrisă în cel de al 21-lea al său articol și următoarele : *«Biserica Ortodoxă Română este și rămîne neatîrnată de orice chirie străină, păstrîndu-și însă unitatea cu Biserica Ecumenică a Răsăritului în privința dogmelor»*, deci aproape la fel ca în Decretul Organic al lui Cuza Vodă din decembrie 1864.

Așa cum se promisese în februarie 1866 în «manifestul către țară» al guvernului provizoriu, ceva mai târziu și noua conducere a Statului s-a ocupat de «chestiunea» bisericească din România. Pe temeiul prevederilor articolului 21 din Constituție, aci amintit, s-a pășit la alcătuirea unei noi «legi organice pentru Biserica dreptcredincioasă română», în care, în nici un caz, nu avea să lipsească stipulația privind autocefalia ei. La 23 ianuarie 1867, guvernul a și propus Senatului un «proiect de lege organică pentru Biserica Ortodoxă Română», în care la articolul 2 se scria: «*Biserica Ortodoxă Română este și rămîne autocefală, liberă și independentă de orice Biserică streină întru tot ce privește organizarea și disciplina ei*». Discutat «sever» mai bine de doi ani, acest proiect, prevăzînd într-o ultimă versiune în primul articol că: «*Biserica Ortodoxă Română... este și rămîne independentă de orice chiriarchie streină*», a fost votat de Senat la 2 iunie 1869 și apoi trecut la Camera legislativă. Înainte de a deveni lege, însă, domnitorul Carol I, — în taină —, în decembrie același an, l-a trimis patriarhului ecumenic Grigorie VI (1866—1871), ca «să-și facă observările sale» asupra lui. Cum poate era de așteptat, «observările» acestuia, trimise la București, la 25 ianuarie 1870, lăsuau încă să se întrevadă pretențiile lui asupra Bisericii Ortodoxe Române, cerînd ca în lege să se înscrie dreptul de recunoaștere, de către el, a mitropoliților români, alesi mai întii după datina țării, dreptul de a fi pomenit la Sf. Liturghie și obligația pentru Biserica românească de a-și procura Sfîntul și Marele Mir numai de la Patriarhia din Constantinopol, ceea ce de fapt anula stipulația privind autocefalia Bisericii Ortodoxe Române, inserată în primul articol al legii în discuție. Răspunsul ecumenicului a fost «viu criticat» de partizanii din țară ai autocefaliei, care susțineau că el tinde la «o nouă aservire a Bisericii Române față de Patriarhie». Aceste proteste au făcut, desigur, ca în forma finală a proiectului legii să nu fie înscrisă nici una din doleanțele ecumenicului Grigorie VI. Dar, în același timp, de bună seamă, spre a nu se pricinui noi nemulțumiri Patriarhiei ecumenice, nu s-a înscris aci, nici articolul privind «independința» Bisericii Române, aflat, cum s-a arătat, în proiectele ce o precedaseră.

Și fără aceste stipulații însă, la 4 și 11 decembrie 1872, legea a fost votată de Cameră și, respectiv, de Senat și apoi la 14 decembrie același an, după sancționarea domnitorului Carol I, a devenit *Legea organică a Bisericii Ortodoxe Române*. Deși și textul ei de acum nu se mai inserase articolul prin care aceasta era declarată, în mod expres, autocefală, totuși cuprinsul ei, — de la un capăt la altul —, este străbătut de un clar iz de «neatîrnare» al acesteia; de cîteva ori, — în articolele 8, 9 și 12 —, ea fiind chiar numită autocefală. În primul dintre aceste articole, vorbindu-se despre forul suprem de conducere al Bisericii noastre, nu se spune altceva decît că: «*Sfîntul Sinod al Bisericii autocefale Ortodoxă Română*», fiind membru al Sfintei Biserici Ecumenice și Apostolice a Răsăritului, al cărei cap este Domnul nostru Iisus Hristos, păstrează și va păstra unitatea în privința dogmelor și a canoanelor ecumenice cu Biserica din Constantinopol și cu toate Bisericile Ortodoxe». Nimic, deci, despre vreo dependență canonică a acestuia față de vreuna din aceste

Biserici. Dimpotrivă, o implicită afirmare a independenței lui, deși aceasta, pe atunci, pentru Biserica noastră nu era decât de fapt nu și de drept, căci încă nu-i fusese recunoscută.

Și numai cu aceste prevederi din lege, însă, după anul 1872 apelativul «autocefală» a fost des folosit în titulatura oficială a Bisericii noastre.

După ce Legea organică a fost aprobată și promulgată, Primatul Nifon a încunoștințat pe noul patriarh ecumenic *Antim VI* (1871—1873) despre ea, alăturându-i și un exemplar cu textul ei și «exprimându-și speranța că o va găsi bună». Ecumenicul n-a răspuns nimic, ceea ce s-a socotit o consimțire tacită. Și aceasta cu atât mai mult, cu cât Patriarhia ecumenică n-a ezitat a satisface unele prevederi ale legii, printre care și aceea de a se hirotoni în România arhieriei care să poarte numele unor orașe ale acesteia, pentru care, în unele cazuri, ea, Patriarhia, a dat aprobarea necesară. Această atitudine binevoitoare nu s-a prelungit însă decât pînă prin anii 1878—1879, cînd România —, deși în urma războiului din 1877—1878 își obținuse completa independență de stat, își văzuse și-și vedea crescînd prestigiul în concertul statelor europene, ceea ce desigur ar fi trebuit să aducă și autocefalia Bisericii Române —, în interior, totuși, din pricina greutăților războiului, economiceste avea încă de luptat cu destule lipsuri.

Chiar în acest timp, Sinodul Bisericii Ortodoxe Române, «printr-o epistolă foarte respectuoasă», a solicitat patriarhului ecumenic *Ioachim III* (1878—1884) binecuvîntarea pentru hirotonia a trei arhieriei români. Acesta însă, gîndind desigur că în situația deosebită prin care trecea în acea vreme țara noastră, ar putea ridica din nou problema secularizării averilor mănăstirești, a încercat să tărăgăneze lucrurile și, totodată, tocmai acum, a început «să arate și oarecari indoieli și critici asupra legii organice», al cărei text i se trimisese și lui. Mai vădit decât înaintașii, el s-a opus, în continuare, recunoașterii autocefaliei Bisericii noastre.

Aceasta a făcut ca spre sfîrșitul anului 1879 și în cei următori între patriarhul *Ioachim III* și noul primat român *Calinic Miclescu* (1875—1886) să se facă un schimb de scrisori «mai mult de un caracter privat», prin care primul căuta «să accentue drepturile sale asupra Bisericii Române», afirmînd uneori deschis că aceasta «se află sub suprema suzeranitate spirituală a Prea Sfîntului nostru Tron apostolic și ecumenic din Constantinopol», iar primatul român să i le conteste, accentuînd, la rîndu-i, că autocefalia Bisericii sale este și trebuie privită, «cu drept cuvînt», ca «un fapt incontestabil și indiscutabil». Atitudinea hotărîtă și bine gîndită a acestuia din urmă și desigur că și prestigiul României, care devenise stat deplin independent, dorind în hotarele sale o Biserică iarăși independentă, au silit pe ecumenic să-și domolească atitudinea. În aprilie 1880, de pildă, recunoscînd că în trecut Bisericile române au avut unele drepturi deosebite față cu celelalte Biserici Ortodoxe particulare și solicitînd barem împlinirea doleanțelor formulate de Patriarhia ecumenică în 1870, cu prilejul alcătuirii legii organice din 1872, mai sus amintite, printre altele, el scria la București mitropolitului *Calinic Miclescu* că: «*Marea noastră Biserică a lui Hristos nici că s-a gîndit vreodată, nici că se gîndește să contesteze absolut și în principiu autocefalia*

Prea Sfintei Biserici Ortodoxe din România» și că «absolut sau precum se zice obicinuît, în principiu nu socotim nici contestată, nici contestabilă autocefalia Prea Sfintei Biserici Ortodoxe a Sfinției Voastre, ci contestate și contestabile considerăm principiul și modul cu care Sfinția Voastră crede că această autocefalie se capătă». Căci, încerca ecumenicul să precizeze, pentru a se putea recunoaște autocefalia unei Biserici «nu este destul numai independența sa politică, — adică a țării în care ea se află —, nici uniunea ei dogmatică cu Sfânta și Soborniceasca Biserică..., nici legătura iubirii..., ci, pe lângă coexistența acestora, se cere imperios și actul de consacrare bisericească», întrucît «niciodată, nici în istoria veche, nici în cea modernă, nici o Biserică nu s-a proclamat pe sine —, și autocefală, cel puțin pe cît noi știm...», căci, iarăși căuta el să precizeze, «cinstea aceasta a autocefaliei sau a independenței eclesiastice și a administrației de sine se asigură totdeauna prin hotărîrea și binecuvîntarea Bisericii». Un ton mai potolit, totuși...

Lucrurile păreau astfel a pași pe un făgaș mai favorabil, dar o dispută iscată între Biserica română și Patriarhia ecumenică în legătură cu dreptul de jurisdicție asupra schitului românesc Prodromul de la Atos, propunerea făcută, la 9 martie 1882, în Camera din București de a se «rădica» primatul celei dintîi «la treapta de patriarh» și mai cu seamă sfințirea pentru prima dată, la noi, — fără prealabila încuviințare a Patriarhiei ecumenice —, numai de către înșiși ierarhii noștri, în ziua de 25 martie același an, în catedrala mitropolitană din Capitala țării, a Sfîntului și Marelui Mir —, act specific de autocefalie —, au făcut ca relațiile dintre cele două Biserici să se înrăutățească din nou. Ultimul act, mai ales, a supărat mult pe ecumenicul Ioachim III și, acesta la 1882, a trimis «mitropolitului Ungrovlahiei și tuturor celorlalți ierarhi din România», — nu Primatul României și Președintele Sfîntului Sinod, cum ar fi fost firesc —, o «epistolă patriarhală și sinodicească, lipsită cu desăvîrșire de spiritul dragostei cu care trebuie să se adreseze Bisericile Ortodoxe una către alta», — cum observa în Sfîntul Sinod mitropolitul primat Calinic —, prin care învinuia Biserica Ortodoxă Română de o seamă de inovații, — printre care și sfințirea numai de către ea a Sfîntului și Marelui Mir —, muștra aspru și amenința pe primat și insista stăruitor asupra drepturilor jurisdicționale pe care Patriarhia ecumenică le-ar avea asupra Bisericii Românești.

În ziua de 23 octombrie 1882 Sfîntul nostru Sinod a luat în discuție fulminanta «epistolă patriarhală», a hotărît să i se dea răspuns potrivit și a instituit o Comisie sinodală din sînul său, în frunte cu mitropolitul Iosif Naniescu al Moldovei (1875—1902), care să-l întocmească. Sarcina alcătuirii lui a fost încredințată eruditului episcop de Roman, Melchisedec (1879—1892), membru și el în Comisie. Acesta a întocmit un temeinic raport, — citit și aprobat de Sfîntul Sinod în ședința din 23 noiembrie și apoi devenit «Act sinodal care cuprinde autocefalia Bisericii Ortodoxe Române și relațiile ei cu Patriarhia de Constantinopol» —, prin care, cu puternice argumente teologice, istorice și canonice, spulbera una cîte una acuzațiile aduse de ecumenic ierarhilor români, stăruind în chip deosebit asupra dreptului de a sfinți Sfîntul și Marele Mir și mai cu seamă asupra problemei autocefaliei. Cu privire la aceasta din urmă, după ce se înfă-

țișa istoria relațiilor Bisericii Ortodoxe Române cu Patriarhia ecumenică și se accentua că autocefalia celei dintii n-ar însemna nicidecum «despărțirea ei de întregimea Bisericii Ortodoxe», ori neacordarea Patriarhului ecumenic, — socotit la noi, «ca primul ierarh al Bisericii Ortodoxe» —, a cinstei ce i se cuvine, se conchidea ritos: «*Pe temelul istoriei noastre române, pe temelul legislației noastre moderne, pe temelul demnității Statului român și al demnității națiunii române, (Sf. Sinod) declară sus și tare că Biserica Română Ortodoxă a fost și este autocefală în cuprinsul teritoriului României și nici o autoritate bisericească streină nu are drept a ne impune ceva. Nu avem nevoie a fi din nou recunoscută de cineva autocefalia noastră bisericească; ea este un fapt istoric îndestulător pentru noi și pentru cei ce ne iubesc și voiesc a fi cu Biserica și Statul nostru în relațiuni amicale. Astfel stăm și astfel vom sta cît va fi în noi o suflare și nimic nu ne va urni din această pozițiune*».

Insoțit de o scrisoare a mitropolitului primat Calinic acest documentat act sinodal, privind autocefalia Bisericii Ortodoxe Române, în februarie 1883, prin Ministerul de Externe al României, a fost trimis ecumenicului Ioachim III, ca răspuns la scrisoarea sa din 10 iulie 1882. Acesta, văzînd temeinicul său cuprins, din nou s-a văzut pus în situația de a se întoarce la simțăminte mai înțelegătoare față de situația eclesiastică din România. Să purceadă însă, — indiferent sub ce formă —, la o nouă acțiune în legătură cu problema ce se frămînta, el n-a mai avut vreme, căci la 30 martie 1884, — poate tocmai spre a lăsa ca această problemă să intre pe un alt făgaș —, s-a retras din scaun, urmîndu-i, cu începere de la 1 octombrie 1884, *Ioachim IV* (1 octombrie 1884—14 noiembrie 1886).

Acesta, cunoscînd, desigur, stadiul la care se ajunsese în raporturile dintre patriarhie și Biserica noastră, convins, probabil, de justetea cererii acesteia din urmă, îndemnat poate chiar de înaintașul său, și, totodată, precum se afirmă, animat de mai bune sentimente față de Biserica din România, pe al cărei primat, la 27 octombrie 1884, îl și vestise despre alegerea sa la cîrma Patriarhiei ecumenice, din «propria lui inițiativă a făcut propuneri de a se recunoaște autocefalia Bisericii române». Temîndu-se însă, ca nu cumva din pricina intrigilor, — ce, obișnuit, și în legătură cu noi, se țeseau pe malurile Bosforului, mai cu seamă după secularizarea din 1863 —, dorința sa să nu se poată înfăptui, s-a ferit de orice «indiscrețiuni» și a căutat să lucreze cît mai grabnic și cît mai tainic.

La mai puțin de două luni de la anunțarea alegerii sale în scaunul ecumenic, în preajma Crăciunului din anul 1884, între noul patriarh Ioachim IV, pe de o parte, și între guvernul și primatul român, pe de alta, s-a procedat la un schimb de corespondență, cu privire la autocefalia Bisericii Române; de astădată pe un ton temperat din partea celui dintii. Totul, — istorisește unul dintre participanții la această ultimă fază a tratativelor pentru autocefalia Bisericii noastre; fostul ministru de Culte de atunci, Dimitrie A. Sturdza († 1914) —, a început în secret, căci, preciza el, «recunoașterea independenței Bisericii Române era legată de rezolvarea mai multor chestiuni delicate, asupra cărora urmau încă discuțiuni», întrucît partea română cerea «recunoașterea necondiționată a autocefaliei Bisericii naționale», în timp ce «împrejurimea patriarhului ținea încă la oarecari restricțiuni». De aici teama ecumenicului.

În astfel de împrejurări, spre grăbirea lucrurilor, în februarie 1885, informează fostul ministru, s-a ținut «o adunare secretă la Mitropolia din București, la care au luat parte mitropoliții și episcopii țării», în care, într-adevăr «în taină», s-au formulat «cererile episcopatului român către patriarhie de a se recunoaște autocefalia» Bisericii Române și, în urma sarcinii primite din partea adunării, de către episcopii Melchisedec al Romanului și Iosif Gheorghian al Dunării de Jos (1879—1886) s-a întocmit și textul scrisorii către patriarhul ecumenic Ioachim IV, care avea să însoțească la Constantinopol aceste doleanțe. Cîțva timp după aceasta, între București și Scaunul ecumenic, s-au mai purtat oarecare tratative, în cursul cărora, pînă la urmă «formulele» pentru recunoașterea autocefaliei s-au primit «anticipat de ambele părți».

Într-o atare situație, la 20 aprilie 1885, în mod oficial, prin Ministerul de Culte, — al cărui titular alături din parte-i o recomandare scrisă —, s-a trimis, precum s-a arătat și mai sus, la începutul acestor rînduri, patriarhului ecumenic Ioachim IV scrisoarea mitropolitului primat al României Calinic Miclescu, prin care, formal, se solicita recunoașterea autocefaliei Bisericii Ortodoxe Române.

În adresa sa, ministrul Dimitrie A. Sturdza se declara de acord cu cuprinsul scrisorii primatului, trimisă în numele Sfîntului Sinod al Bisericii Române, arăta ecumenicului că, satisfăcîndu-se doleanța acestuia, «se vor stabili relațiuni cordiale între Biserica autocefală a României și Prea Sfîntul, Prea Venerabilul și Întîiul Tron patriarhicesc al Bisericii Răsăritului» și, totodată, îi mulțumea, «pentru spiritul, plin de bunăvoință și pentru simțămintele înalte ce a arătat în aceste împrejurări pentru a ajunge cu toții, la un rezultat atît de priincios pentru unitatea și pacea Sfintei Biserici a Răsăritului».

La rîndul său, primatul român, Calinic, în «mod oficial», vestea ecumenicului că «în unire cu datinile cele vechi, Biserica Ortodoxă a României a fost declarată, bucurîndu-se de o independență egală cu aceea a celorlalte Biserici autocefale» și că, în viitor, ea își va diriguî treburile administrative și disciplinare «unicamente prin Sfîntul ei Sinod», care va fi prezidat «în mod permanent de mitropolitul Ungrovlahiei, Primat al României», ceea ce, cum se poate observa, în cazul autocefaliei Bisericii noastre, aceasta aci nu este expres cerută, ci mai mult anunțată Patriarhiei «ca act anticipativ și ca semn al unei autocefalii existente în fapt, care avea nevoie numai de o confirmare». În continuare, în numele Sfîntului Sinod, primatul cerea patriarhului ecumenic să binecuvinteze «acest fapt, săvîrșit în interesul religiei și a recunoaște Biserica Autocefală a României ca soră de același rit și de aceeași credință întru toate», să comunice acest «fapt și celorlalte trei scaune patriarhicesci ale Răsăritului și tuturor Bisericilor Ortodoxe autocefale, pentru ca acestea să îmbrățișeze și ele și să salute Biserica Autocefală a României ca soră de aceeași credință creștinească ortodoxă» și îl asigură că «Sfîntul Sinod al Bisericii Autocefale a României» va păstra «intacte dogmele» credinței ortodoxe și tradițiunea Bisericii, că întotdeauna va da cinstea cuvenită «Prea Sfîntului Tron ecumenic și patriarhicesc din Constantinopol» și că, în permanență, «va sta în legătură dogmatică și canonică» cu Scaunul ecumenic și «cu celelalte Biserici Ortodoxe autocefale».

Cum la Patriarhie, lucrurile erau deja rînduite, ecumenicul Ioachim IV, primind scrisorile de la București, din 20 aprilie 1885, — a primatului

Calinic și a ministrului Dimitrie A. Sturdza —, numaidecît, la 25 aprilie 1885, a întrunit sinodul patriarhal, care, după ce, formal, a luat cunoștință de cuprinsul lor, a decis să se rezolve favorabil cele solicitate, adică să se recunoască autocefalia Bisericii Ortodoxe Române. S-au alcătuit scrisorile-răspuns pentru București, s-a semnat tomosul patriarhicesc și sinodal de autocefalie, — întocmit, bănuim, ceva mai înainte, de aceea, probabil, îi lipsește data de zi —, și apoi degrabă, tot la 25 aprilie 1885, acestea, — scrisorile-răspuns pentru ministrul și primatul român, purtînd aceeași dată de 25 aprilie 1885 —, dimpreună cu tomosul, au fost trimise la București prin reprezentantul român la Constantinopol, Gheorghe Ghica.

Ministrului, ecumenicul îi scria că i-a primit «*prea prețioasa epistolă*», îl încunoștința că solicitarea de a se recunoaște autocefalia Bisericii Române, găsind-o, «*rațională, dreaptă și corespunzătoare cu așezămintele bisericesti*», s-a grăbit «*a o împlini*» dimpreună cu «*Sfîntul Sinod cel de pre lingă noi*», că «*în acest scop*» a și emis tomosul «*patriarhicesc și sinodal*» de autocefalie, și, în final, îi mulțumea lui și guvernului român «*pentru laudabilul zel*» ce depun spre «*întărirea relațiilor strînse dintre Biserica Autocefală a României și Biserica noastră cea Mare a lui Hristos*».

În scrisoarea către primat, ecumenicul Ioachim IV arăta că a luat cunoștință de doleanța acestuia cu privire la recunoașterea autocefaliei Bisericii Române, că «*împreună cu Sinodul de pre lingă noi al Prea Sfințiilor mitropoliți*», chibzuind asupra ei, a găsit-o «*rațională și dreaptă și corespunzătoare cu așezămintele bisericesti*» și de aceea, «*cu iubire frățască*», a «*pășit la alcătuirea și subsemnarea ... legalului tomos patriarhal și sinodal, prin care cu bucurie sufletească binecuvîntăm pe Prea Sfînta Biserică a României, recunoscîndu-o autocefală și întru toate de sine administrată și proclamînd pe Sfîntul ei Sinod de frate prea iubit în Hristos*». Îi făcea apoi cunoscut că a încunoștința despre «*acest fapt îmbucurător*» pe toate celelalte Biserici Ortodoxe autocefale, îl felicita pe el, pe Sfîntul Sinod și pe Sfînta Biserică a României pentru această vrednicie pe deplin meritată și pentru păstrarea «*cu lărie*» a «*dumnezeieștilor dogme, a sfîntelor canoane și a tradițiunilor nepătate*» ale Ortodoxiei și-l vestea că-i trimite tomosul de autocefalie.

În acesta, — în tomos —, redactat în grecește și semnat și de ceilalți zece membri ai Sinodului patriarhal, se făcea mențiune mai întîi de unitatea credinței în Hristos, se arăta apoi că în Bisericile Ortodoxe locale treburile de «*administrație ecleziastică*» internă se pot modifica «*în vedere cu pozițiunea țărilor*», în care ele se află și, totodată, se preciza că Marea Biserică nu se împotrivesc nicidecum acestui ultim fapt. În continuare, se istorisea modul cum a ajuns la Patriarhie scrisoarea primatului Calinic din 20 aprilie 1885, prin care acesta, pe temeuri «*drepte și legitime*», în «*numele Sfîntului Sinod și al Prea Sfințiilor arhieriei ai României*» și cu «*consimțămîntul regelui României și al guvernului său*», a solicitat Marii Biserici «*binecuvîntarea și recunoașterea*» Bisericii Române «*ca autocefală*» și cum el, patriarhul, a «*primit această cerere și dorință ca dreaptă și conformă cu așezămintele bisericesti*».

Mai departe, se adăuga : «*Așadar după ce am deliberat cu Sfîntul Sinod cel de pre lingă noi..., declarăm că Biserica Ortodoxă din România să fie și să se zică și să se recunoască de către toți neatîrnată și autoce-*

fală, administrându-se de propriul și Sfântul său Sinod, avînd de președinte pe Înalt Prea Sfințitul... mitropolit al Ungrovlahiei și exarh, — corect, pentru atunci, primat —, al României, cel după vreme, nerecunoscînd în propria sa administrațiune internă nici o altă autoritate bisericească, fără numai pe capul Bisericii Ortodoxe... pre Mîntuitorul-Dumnezeu-Omul... Și așa Biserica Ortodoxă a României... o recunoaștem prin acest sfînt, patriarhicesc și sinodal tomos, autocefală și de sine administrată întru toate și proclamăm pre Sfîntul ei Sinod frate în Hristos prea iubit, bucurîndu-se de toate prerogativele și de toate drepturile chiriarhicești inerente unei Biserici autocefale.

Către sfîrșit, tomosul preciza și îndatoririle Sfîntului Sinod al Bisericii Române Autocefale față de Patriarhia ecumenică și de celelalte Biserici Ortodoxe autocefale, scriind: *«Dar pentru ca legătura unirii sufletești și relațiunea Sfintelor lui Dumnezeu Biserici să rămînă neatinsă întru toate..., Sfîntul Sinod al Bisericii României datorește a pomeni în sîintele sale diptice... pe Prea Sfințitul Patriarh ecumenic, pre ceilalți patriarhi, precum și pre toate Bisericile lui Dumnezeu ortodoxe și să se înțeleagă direct cu Prea Sfințitul patriarh ecumenic, cu ceilalți patriarhi și cu toate sîintele lui Dumnezeu Biserici Ortodoxe în toate chestiunile importante canonice și dogmatice, care au trebuință de o chibzuire mai generală și mai comună, după sfîntul obicei al părinților, păstrat de la început» și să trimită «gramatele sinodale necesare către Prea Sfințitul Patriarh ecumenic și către ceilalți prea sfințiți patriarhi, precum și către toate Bisericile Ortodoxe autocefale», avînd și el dreptul de a primi «aceleași de la aceștia».*

În aceeași zi de 25 aprilie 1885, patriarhul Ioachim IV, respectînd uzanța și totodată, îndeplinînd ruga ce-i făcuse primatul român Calinic Miclescu la 20 aprilie același an, a trimis cîte o enciclică, — însoțită de tomosul de autocefalie cu corespondența respectivă —, către celelalte patriarhate apostolice și Biserici Ortodoxe autocefale, făcîndu-le cunoscut că Patriarhia ecumenică a recunoscut Biserica Ortodoxă a României «autocefală și de sine administrată în toate și la toate» și cerîndu-le ca și ele, «frățește», să recunoască pe «Prea Sfînta Biserică a României ca autocefală și de sine administrată în toate».

În timp ce din Constantinopol se trimiteau la București importantele acte privind recunoașterea autocefalității Bisericii noastre, — fapt care a produs deosebită satisfacție și bucurie printre clerici și laici —, aici se făceau pregătiri pentru întrunirea la 1 mai 1885 a Sfîntului Sinod, spre a lua direct cunoștință de ele. În mesajul de deschidere, regele Carol I anunța înaltului for că «autocefalia seculară a Bisericii Ortodoxe Române a căpătat binecuvîntarea Sanctității sale patriarhului ecumenic și că astfel pozițiunea Bisericii Române, egal îndreptățită cu celelalte Biserici Ortodoxe autocefale, surorile ei de aceeași credință și de același rit, se află bine definită». Totodată își exprima speranța că de acum Biserica Română, — «din a cărei apărare în secolii trecuți românii își fac gloria lor», «stînd astfel în pozițiunea ei firească, se va întări și se va dezvolta înlăuntru prin strînsa unire a membrilor acestui Sfînt Sinod și prin dragosiea creștinească a tuturor slujitorilor altarului».

Sinodul s-a deschis într-adevăr la 1 mai 1885 și, după cuvîntul președintelui, mitropolitul Calinic Miclescu, în care și-a mărturisit bucuria

și mulțumirea pentru înfăptuirea mărețului act al recunoașterii autocefaliei Bisericii noastre, ministrul Cultelor, Dimitrie A. Sturdza a înfățișat înaltului for «tomosul patriarhal pentru autocefalia Bisericii noastre Ortodoxe Române și corespondența urmată, în această privință, între guvernul și Primatul României cu Marea Biserică din Constantinopol, ca un fapt îmbucurător pentru Sfântul Sinod, pentru Biserica Română, cit și pentru întreaga țară».

După aceasta, în ziua de 6 mai 1885, tomosul și corespondența însoțitoare, tălmăcite în românește, s-au citit în plenul Sfântului Sinod și cu acest prilej mitropolitul Iosif Naniescu al Moldovei a exprimat bucuria și recunoștința celor prezenți pentru «acest mare act bisericesc» și a mulțumit tuturor celor ce s-au ostenit pentru înfăptuirea lui. La rîndul său, ministrul Cultelor, Dimitrie A. Sturdza, — participant activ la tratative —, în aceeași ședință, a reliefat însemnătatea actului recunoașterii autocefaliei Bisericii Române, spunînd că prin aceasta «Biserica noastră devine întru toate egală tuturor celorlalte Biserici, căci în aceasta consistă chiar adevărata semnificație a autocefaliei».

A doua zi, 7 mai 1885, Sfântul Sinod, la propunerea episcopului Melchisedec al Romanului, a hotărît să se trimită patriarhului ecumenic Ioachim IV o scrisoare de mulțumire și, totodată, să se încunoștințeze și celelalte Biserici Ortodoxe autocefale despre obținerea autocefaliei de către Biserica Ortodoxă a României. Potrivit acestei hotărîri, la 30 mai 1885, președintele Sfântului Sinod, primatul Calinic Miclescu a scris patriarhului Ioachim IV, istorisindu-i cele ce s-au săvîrșit în Sfântul Sinod după primirea tomosului de autocefalie, asigurîndu-l că Biserica Română «va trage» din situația ce i s-a creat «o nouă putere pentru a îndeplini a sa sfîntă misiune» și-și va întări mai mult relațiile sale cu Patriarhia ecumenică, exprimîndu-și fericirea că sub păstoria lui s-a înfăptuit «un act de așa mare importanță pentru Biserica Ortodoxă Română» și adresîndu-i «mulțumiri pentru dragostea creștinească și frățească arătată cu această ocazie...». În același timp, Primatul român a îndreptat scrisori vestitoare, — alăturînd și tomosul cu corespondența însoțitoare, cum făcuse și ecumenicul —, și către celelalte unsprezece Biserici Ortodoxe autocefale, — cîte erau pe atunci —, înștiințîndu-le despre recunoașterea autocefaliei Bisericii Ortodoxe Române de către Patriarhia ecumenică, mărturisind bucuria, «ce resimte omodoxa Biserică a României» cu acest prilej și exprimîndu-și speranța că acest fapt va «afirma» și mai mult «consolidarea relațiilor dogmatice și canonice, pururea a legat și leagă Biserica noastră de cea sfîntă Biserică, ce cu atîta demnitate reprezintă».

Dînd urmare îndemnului patriarhului ecumenic și scrisorii irenice a primatului român, prin care li se anunțase autocefalia Bisericii Române, rînd pe rînd cele mai multe dintre Bisericile Ortodoxe autocefale, chiar în cursul aceluiași an, 1885, au scris la București, recunoscînd și ele noua situație a acesteia și felicitînd-o pentru dobîndirea autocefaliei*.

Aici poate fi socotită încheiată istoria acestui mult zbruciumat capitol din trecutul Bisericii noastre, la capătul căruia se poate afirma că numai așa și acum Biserica Ortodoxă Română și-a dobîndit și de drept autocefalia. De acum, din 25 aprilie 1885, avîndu-se mai întîi binecuvîntarea, aprobarea și recunoașterea Patriarhiei ecumenice și apoi și acceptarea acestei situații și de către celelalte Biserici Ortodoxe autoce-

fale, ea era cu adevărat «independentă de orice autoritate bisericească streină», cum foarte hotărît, o spunem din nou, decretase domnitorul Alexandru Ioan Cuza în anul 1864; era autocefală. O asemenea situație, la rîndu-i, sprijinea și întărea deplina independență de Stat a României, și ea de curînd cîștigată, în 1877—1878.

În afară de aceasta, deplina neatîrnare a Bisericii noastre, deși venită atît de tîrziu, reprezenta pentru aceasta încununarea a aproape 18 veacuri de viață creștină pe pămîntul românesc, reprezenta încununarea a peste 500 de ani de viață bisericească organizată canonic în cele două țări românești din stînga și din dreapta Milcovului, — timp în care multe fapte de cultură, sub toate aspectele, s-au săvîrșit și multe acțiuni de bine în folosul celor nevoiași s-au efectuat —, reprezenta «recunoașterea faptelor de îndelungată milostenie revărsate cu mînă largă asupra întregii creștinătăți din Răsărit»; reprezenta răsplata vremurilor cînd Biserica românească era «adăpost și sprijin pentru cetele de vlădici și de patriarhi care poposeau la noi după milă și ajutor»; reprezenta, în sfîrșit, consfințirea unei «independențe și de drept, căci, de fapt, ea exista în Biserica noastră «ab antiquo», cum foarte adesea s-a afirmat în secolul trecut, în timpul stăruitoareii lupte pentru autocefalie a acesteia.

Dobîndindu-și de drept neatîrnarea, în continuare Biserica Ortodoxă Română a căutat să corespundă noii situații ce i se crease și de atunci, din 25 aprilie 1885, deci de acum o sută de ani, cînd Patriarhia ecumenică, «nemaiputîndu-i-o împiedica», i-a recunoscut-o, ea a «întrat formal și oficial în concertul Bisericilor Ortodoxe autocefale, egal îndrituită cu ele», după primul război mondial a extins o astfel de calitate — cea de autocefalie — peste toată Biserica Ortodoxă din România întregită, și apoi, după ce în anul 1925 a fost ridicată la rangul de Patriarhie, a propășit simțitor, ajungînd la dezvoltarea și înflorirea din zilele noastre.

De aceea, la acest popas aniversar se cade a îndrepta gînd de pioasă aducere aminte pentru toți aceia care în cursul vremii s-au nevoit pentru realizarea și recunoașterea ei, a autocefaliei, și a ruga pe Cel Atotputernic să ajute ca și în viitor Biserica Ortodoxă Autocefală Română, care, în timpul nostru, «prin înfăptuiri de uimitoare rodnicie», înscrie o luminoasă pagină de istorie, fără încetare să crească și să înflorească, spre a contribui și mai mult la binele și fericirea credincioșilor ei, fii ai unei nații cu dragoste de muncă și iubitoare de pace, națiunea română.

Preotul NICULAE ȘERBĂNESCU

* Informația documentară, folosită la alcătuirea acestui studiu, s-a cules din:

Arhiva Sfîntului Sinod (București). Dosarele nr. 72, 75, 78; revistele: «Biserica Ortodoxă Română», anii IX (1885); X (1886); LXXVII (1959), LXXXV (1967), LXXXVIII (1970), XCIII (1975), XCIV (1976); «Studii Teologice», anii: VI (1954), X (1958); «Ortodoxia», anii: II (1950), VIII (1956), XX (1968); «Mitropolia Moldovei și Sucevei», anii: XXXVI (1960), L (1974); «Mitropolia Olteniei», an. XIII (1961); *Acte privitoare la autocefalia Bisericii Ortodoxe a României*, București, 1885; *Almanahul Cultelor pe 1892*, București, 1892; Arhim. Neofit Scriban, *Scurtă istorisire și hronologie despre Mitropolia Moldaviei*, Paris 1857; Preotul Grigorie Musceleanu, *Sfîntul Sinod și independența Bisericii Române*, București, 1865; Nicolae Dobrescu, *Studii de Istoria Bisericii Române contemporane. I. Istoria Bisericii din România (1850—1895)*, București, 1905; Preotul Nicolae I. Șerbănescu, *Optzeci de ani de la dobîndirea autocefaliei Bisericii Ortodoxe Române — 1885 — 25 aprilie — 1965 —*, în «Biserica Ortodoxă Română», LXXXIII (1965), p. 247—273.

ÎNDRUMĂRI OMILETICE ȘI PASTORALE

CUVÎNT DESPRE IZVORUL TĂMĂDUIRII

*Bucură-te Preasfântă Fecioară, lîntîna
curăției, liniștea conștiinței și tămădulrea
suferințelor sufletelor noastre... (Icosul
praznicului).*

În sfințita și luminata săptămîină a învierii, creștinii ortodocși de pretutindeni prăznuiesc în ziua de Vineri Izvorul tămăduirii, o sărbătoare a înțelegerii ridicării dintre morți a Mintuitorului Hristos. Toate faptele, minunile și semnele Sale sînt pentru noi credincioșii încredințarea că Mesia a venit (Matei II, 2—10), Fiul lui Dumnezeu s-a întrupat pentru noi (Matei I, 23) și Hristos a înviat pentru salvarea și învierea noastră (I Cor. XV, 3). Credința n-ar fi fost deplină dacă Hristos n-ar fi înviat (I Cor. XV, 15), nădejdea nu s-ar fi împlinit dacă Hristos nu s-ar fi înălțat (Luca XXIV, 50—51), iar dragostea nu se dovedea însușire dumnezeiască, dacă Dumnezeu nu s-ar fi arătat în trup (I Tim. III, 16).

Minunată și adîncă este vorbirea despre Dumnezeu, nepătrunsă și departe ar fi fost înțelegerea omului dacă Hristos n-ar fi luat chipul nostru (Ioan I, 14) din iubirea pe care a avut-o Tatăl ceresc pentru noi oamenii (Matei VI, 31—32). Și cum mările și riurile au izvoare de unde le vine apa, tot așa pentru izbăvirea noastră există un izvor curat de unde a țîșnit apa cea vie (Ioan IV, 14) și lumina credinței noastre: Preacurata Fecioara Maria cea plină de har (Luca I, 28). Ea este șuvoiul din care s-a făcut cunoscută «taina cea din veac ascunsă» (Col. I, 26), ea este dezlegarea enigmei umane și înlăturarea îndoielilor firești; înțelegătoare și maică; floare și fruct al credinței celei curate. Așa cum întruparea s-a adevărit prin epifanie, descoperirea Sfintei Treimi la Botz (Matei III, 16—17), tot așa rodul învierii Mintuitorului pentru noi este Izvorul tămăduirii, așa cum spunea profetul «bolile și suferințele noastre le-a suportat...» (Isaia LIII, 4) sau Înaintemergătorul: «...acesta este Mielul lui Dumnezeu care ridică păcatele lumii...» (Ioan I, 29).

Intr-adevăr, întruparea, minunile, pătimirea și răstignirea sînt dezlegarea firii umane și redarea chipului celui dintîi, reșezarea în Eden

(Facere I, 26) ; pe cînd învierea este siguranța mîntuirii noastre și asigurarea raiului ceresc (Luca XXIII, 42—43). Abia de acum știm în cine credem (I Tim. II, 5—6) și credem din dragoste și nu din frică (II Tim. I, 7), fiindcă Dumnezeu a zidit pe om din iubire și l-a izbăvit tot din iubire (Ioan X, 10), iar rezultatul acesteia este viața de veci (Ioan XVII, 3). Mare este taina creștinătății, ne asigură cel căruia s-a descoperit Hristos (Efes. III, 2—3). Și această taină a lui Dumnezeu și a sufletelor noastre a fost plinită de către Sfînta Fecioară Maria, Izvorul tîmăduirii noastre. Această sărbătoare face legătura între praznicele împărătești legate de Dumnezeu în Treime-închinat și de Maica Domnului cea lîngă Tronul dumnezeiesc, Preacinstită și, întîia între sfinți și îngeri.

Originea sărbătorii Izvorului tîmăduirii este Întruparea Mintuitorului, consacrarea acesteia este Învierea Domnului, plinirea acesteia este Pogorîrea Sfîntului Duh, iar practicarea, cultul, ceremonia specială provine din secolul al V-lea.

Un tînăr-înțelept de atunci, Leon, obișnuia să admire pădurile din jurul cetății Constantinopolului și să facă plimbări în aer liber zilnic, după ce își făcea rugăciunea în biserica «Sfinților Apostoli». Într-o zi întîlnește un orb care fusese dascăl în oraș. Acesta îl roagă pe Leon să-l plimbe prin pădurea respectivă, fiindcă Maica Domnului, zicea el, este protectoarea liniștei, izvoarelor limpezi și Maica Luminii. La început, Leon a crezut că bătrînul, pe lîngă pierderea vederii, și-a pierdut mințile și că are vedenii, dar înțeleptul a uimit cu știința lui pe tînăr, și l-a însoțit. Fără să-și dea seama s-au rătăcit prin pădurea abia înfrunzită, reținuți fiind de parfumul florilor și cîntatul păsărilor. Și vorbind despre înviere, orbul i-a istorisit vindecarea lui Bartimeu din Evanghelie (Marcu X, 46—52) și credința lui că va căpăta lumina ochilor. În zadar s-a străduiț Leon să-l convingă că odată cu dispariția organului nu mai revine funcția, mai ales a vederii, dar bătrînul justifica prin credința învierii, recăpătarea luminii ochilor. Și după o noapte de discuții, așa cum făcuseră Iosif și Nicodim cu Mintuitorul (Ioan III, 1—11) iață pe cei doi într-o poieniță încîntătoare, de unde țîșnea un izvor care la lumina soarelui părea de aur și argint. Leon a rămas uimit. Bătrînul l-a rugat să-i dea să bea din această apă vie (Ioan IV, 14) și tînărul i-a adus în pumni cîteva înghițituri. Bătrînul a oftat și din ochii stinși au scăpat cîteva lacrimi însoțite de cuvintele : «Mare ești Doamne și minunate sînt lucrurile mîinilor Tale...» (Ps. XCIV, 4). Privind ca la o nălucă, Leon l-a întrebat : ce mai dorești?... Vezi, i-a răspuns înțeleptul, caută acolo, mai jos, puțină tină, ia și dă-mi pe la ochi să mă răcoresc... Tînărul începuse să se cutremure, simțea o forță în acest loc, fugiseră animalele pădurii și parcă încetase armonia cîntecului păsărilor deranjate de dialogul lor. Dar, cu frică, moaie degetul în lutul negru și tremurînd unge ochii bătrînului. Acesta, tresare și strigă : Maica Domnului, aici ești, te-am găsit... și începe a clipi ca un disperat și speriat și sprîncelele sale nu mai au astîmpăr. Tînărul cade la pămînt îngrozit, crezînd că bătrînul are un moment de nebunie și uitîndu-se atent la el, ochii acestuia sparg pleoapele, cum sparge puilul găoacea de ou căutînd lumina ; ridică mîinile spre cer, cade în genunchi și zice : am văzut Lu-

mina cea adevărată, pe Maica cea curată, aici este *Izvorul tămăduirii*, apa sfințitoare, fântina vindecării și locul chemării mele... Se ridică, nu mai are nevoie de toiağ, lumina pătrunde în ochi și vede cu adevărat... Singur își spală ochii în apă; îl îmbărbătează pe Leon și-i zice: iată și învierea mea, de acum pot muri liniștit fiindcă «ochii mei au văzut mîntuirea Ta...» (Luca II, 30). Tinărului i s-a părut că are vedenii, nu înțelegea ce s-a întîmplat, nu asistase niciodată la o minune și nici nu înțelegea, cum s-ar putea săvîrși, dar acum văzuse și de aceea crezuse (Ioan I, 1).

Pentru că ai fost bun și m-ai ajutat și nu degeaba te-a scos Sfînta Fecioară în calea mea, tu vei fi împărat și vei spune ceea ce ai văzut. Era Vineri, în Săptămîna luminată. Și s-au întors la Constantinopol împreună, așa cum făcuse Iisus cu Lazăr în Ierusalim (Ioan XII, 9) și lumea era uluită. Mulți bolnavi alergau aici la apele tămăduitoare și cei cu credință tare se întorceau sănătoși, aducînd apă sfîntă și celor ce zăceau în casele lor sau în alte părți.

Urma bătrînului înțelept, întiiul tămăduit, a dispărut, dar profetația lui s-a împlinit. Leon a fost ales împărat (457—474) și primul său gînd a fost să ridice peste acest izvor o frumoasă biserică cu hramul «Izvorul tămăduirii». Dreptul-împărat Justinian (527—565) se vindecă de neputința udului, reface biserica și organizează aici o mînăstire. Însuși patriarhul Constantinopolului, Ștefan (886—883), greu bolnav, găsește aici tămăduirea, după ce împărăteasa Irina (780—802) restaurase cinstirea icoanelor, inclusiv chipul Maicii Domnului ca izvor al tămăduirii.

Tot în această perioadă un bolnav din Tesalia călătorind pe mare i-a venit sfîrșitul și i-a rugat pe corăbieri ca ultimă dorință să-i dea apă din Izvorul tămăduirii. Deși murise a fost adus aici și cînd a primit apă deodată s-a ridicat și toți slăveau pe Dumnezeu și Maica Sa. Credincioșii Stelian și Sisina s-au tămăduit. Multe fecioare întru neputințe au plecat sănătoase și multe femei cu diferite boli ale firii s-au vindecat și au legat prunci. Ioan Vareg s-a vindecat de dropică gustînd din această apă, iar monahii Marcu și Macarie suferind de pîntece s-au vindecat, iar cei ce aveau scurgeri, femei și bărbați, gustînd din izvor s-au tămăduit și liniștea cugetului și infierbințelile s-au potolit.

În timpul împăratului Vasile Macedoneanul (867—886), un puternic cutremur distruge cetatea Constantinopolului și preface în ruine biserica Izvorului tămăduirii, dar suveranul zidește și mai strălucitoare mînăstirea Maicii Domnului. Însăși mama împărătesei Zoe (1042) dă naștere fiicei după îndelungi rugăciuni și folosire a apei din Fîntina Maicii Preacurate.

În 1204, cruciații au devastat, pe lîngă unele biserici din Constantinopol și Mînăstirea Izvorul tămăduirii. Clădirea este refăcută după o sută de ani, izvorul dovedindu-se tămăduitor pentru creștinii din apus și răsărit și chiar pentru musulmani. După căderea Constantinopolului sub turci (1453), biserica Izvorul tămăduirii este distrusă și pădurea din jurul ei arsă, numai apa n-a suferit stricăciune și a rămas loc de pelerinaj pentru creștini. Abia după războiul întii mondial, Statul turc a

amenajat «apele tămăduitoare», a ridicat clădiri adecvate odihnei și tratamentului unei stațiuni, păstrind pînă astăzi numirea «Izvorul tămăduirii», așa cum a lăsat-o bătrînul înțelept și Leonî-împăratul.

Avînd ca exemplu acest izvor, creștinii primelor veacuri și-au zidit baptisterii pentru a se boteza, apoi monahii au luat pildă ca orice schit sau mînăstire să fie așezate pe un izvor curat sau lîngă o apă limpede, fiind simbolul lacrimii Maicii Domnului. Așa se explică de ce schimnicii daco-romani și români și-au zidit locașuri sfinte la izvoare limpezi în creierii munților, la țîșnitori de apă curată sau în mijlocul codrilor. De atunci și pînă astăzi s-a moștenit și s-a păstrat tradiția sfîntă că în această zi să se săvîrșească și agheazma cu apă dătătoare de tămăduire la care slujitorii Bisericii strămoșești au adăugat busuiocul în locul isopului (Ps. L, 7) și merișorul și isma în locul plantelor curățitoare din Orient. De asemenea, așa cum se umblă cu «ajunul» înainte de praznicul Bobotezei, se obișnuiește, în această zi, a se stropi cu apă sfîntită casele și uneltele credincioșilor ortodocși pentru tămăduire, ajutor și bunăsporire întru toate pentru înviere.

Același obicei sfînt provine de la praznicul de astăzi ca mai ales monahii mînăstirilor să sape și să protejeze apele curate și izvoarele tămăduitoare, să ridice la răs_pîntii fîntîni întru pomenirea moșilor și strămoșilor noștri care aveau cultul apelor sfinte în frunte cu mama acestora : Dunărea (fluviu sfînt al dacilor), considerată zeitate (Danubius sau Istros). Mai mult, izvoarele tămăduitoare au fost conservate și folosite de-a lungul vremii ca o binecuvîntare, mai ales la strămoșii noștri, pînă la amenajarea stațiunilor de astăzi (Herculane, Olănești, Căciulata, Ocnele-Mari, Sibiu, Sovata, Felix, Slănic, Vatra Dornei etc.), unde înainte existau schituri.

Sfîntirea locului pentru o fîntină sau izvor, zidirea unei troițe, slăirea (slobozirea) apei pentru curățire, stropirea cu agheazmă și busuioc, toate își au originea în minunea petrecută Vineri, în Săptămîna luminată, a anului 454. Așa cum prin cruce am fost eliberați, prin înviere am fost salvați de către Mîntuitorul Hristos, tot așa prin Izvorul tămăduirii căpătăm sprijinul Preacuratei Fecioare. Biserica Ortodoxă a ridicat locașuri sfinte în cinstea Maicii Domnului, fiindcă brațele ei întinse, ochii blînzi, privirea adîncă, omoforul și chipul ei de mamă-milostivă a tuturor sînt izvoare ale întăririi credinței noastre și supremă cinstire prin praznicul de astăzi : Izvorul tămăduirii.

Din cuget luminat, din inimă sinceră, din credință curată să cîntăm și să ne rugăm așa cum au făcut-o înaintașii noștri de o mie șase sute ani : «Izvor ești cu adevărat, Stăpînă, al apei celei vii, că speli bolile cele cumplite ale sufletelor și trupurilor noastre numai cu atingerea ta, ceea ce ai izvorit pe Hristos, apa cea de mîntuire» (*Luminînda praznicului*). Amin !

Diac. PETRU DAVID

CUVÎNT LA DUMINICA SAMARINENCII

(Mărturiile despre învierea Mântuitorului Iisus Hristos)

Iar femeii îi ziceau : «Credem, nu numai din pricina cuvintelor tale, dar fiindcă noi înșine am auzit și știm că acesta este Hristos Mântuitorul».

Minunat lucru au rînduit părinții Bisericii ca în fiecare duminică ce urmează de la Paști pînă la Înălțarea Domnului, cu fiecare slujbă și lectură din Sfînta Evanghelie, să aducem noi mărturii despre dumnezeirea lui Hristos și despre minunata și strălucita Sa înviere.

De aceea, privind, cu emoție sfîntă, aceste deosebite momente din istoria mîntuirii noastre, am văzut chiar în ziua învierii, pe Mîntuitorul intrînd, prin ușile încuiate, unde erau adunați ucenicii în foisor, aducîndu-le binecuvîntarea pascală «Pace Vouă», cînd apostolul Toma nu era cu dînsii. Pe cît de mare a fost bucuria ucenicilor că au văzut pe Domnul, pe atît de mare a fost întristarea lui Toma că a lipsit de la această arătare sfîntă. Fire mai pămînteană, mai îndoielnică, cu mai mult discernămint, el *vrea să știe cu adevărat, vrea să fie sigur*. Nu cumva prietenii săi s-au înșelat? Nu cumva a fost o nălucă? Toma iubea pe Hristos. A fost de față la atîtea cuvinte și minuni pe care le săvîrșise Domnul. Vrea să se convingă că vremea petrecută la picioarele lui Iisus nu fusese pierdută. De aceea vrea probe. Și iată pe Toma — nu necredinciosul, cum i se spune de unii, ci Toma, reprezentantul tuturor scepticilor din istorie, vrea să vadă mîinile cu rănilor făcute de piroane. Vrea să vadă coasta sa. Să pipăie, să pună degetul său în semnul cuielor, să puie mîna sa în coasta Sa cea împunsă în inimă și atunci va crede, nu atît pentru el singur, cît pentru viitor, pentru noi și unii ca noi.

Și cînd Toma, după opt zile, cînd Se arată din nou Mîntuitorul ucenicilor Săi, are împlinirea dorurilor sale. Ca pe un copil, Domnul Îl cheamă să-L vadă, să-L pipăie, să pună mîna sa în semnul cuielor și în coasta Sa și să creadă. Și atunci, cu întreaga istorie creștină, apostolul Toma, ingenunchind mărturisește : «Domnul meu și Dumnezeu meu, Tu ești». Mîntuitorul însă adaugă : «Fericit ești Tu Tomo că M-ai văzut și ai crezut. Fericii cei ce n-au văzut și au crezut. «Prin aceste cuvinte Mîntuitorul se referă la Biserica Sa, la cei ce din veac și pînă în veac vor crede în dumnezeirea Sa.

În cealaltă duminică, numită a *Mironosițelor* am pășit și noi cu sfială, în grădina lui Iosif din Arimateia, în care se afla un mormînt gol și unde a fost pus Trupul lui Iisus. Femeile mironosițe — Maria Magdalena, Maria lui Iosif și Salomeea, veniseră să ungă trupul lui Iisus, cel îngropat în grabă, în Vinerea cea mai tristă din istoria mîntuirii. Cu îngrijorare ziceau, una către alta : «Cine ne va prăvăli piatra de pe ușa mormîntului». Mormîntul gol. Au văzut pe un tinăr îmbrăcat în veșmînt alb și s-au spăimîntat. El le-a zis : Nu vă spăimîntați ; căutați pe Iisus Nazarineanul Cel răstîgnit. Nu este aici. S-a sculat. Iată locul unde a fost pus».

Dar Maria Magdalena, cea mult îndurerată, lasă pe cele două femei să plece și rămîne mai departe în grădină. Nu-i venea să creadă. Vede un om și se apropie de El. I se pare că este grădinarul și-i zice : «Domnule, dacă L-ai luat din mormînt, spune unde L-ai pus și eu Îl voi lua pe El». La aceste cuvinte, Domnul răspunde : «MARIE». Recunoscîndu-I glasul a zis : «Învățătorule» și a căzut în genunchi. Iată, dar o nouă recunoaștere a învierii lui Iisus.

În cealaltă duminică. Mîntuitorul stă de față cu slăbănogul ce suferea de 38 de ani pe marginea lacului Vitezda, unde în fiecare an, odată, un înger venea și tulbura apa și cine se arunca primul în apă se făcea sănătos de orice boală ar fi suferit. De 38 de ani, de 38 de ori, îngerul venise și tulburase apa. 38 de bolnavi se vindecaseră. El rămînea mai departe fără să cîrtească, fără să deznădăjduiască. Aștepta, răbda, nu cîrtea ci zicea : poate la anul o să-mi vină și mie rîndul. Iisus, Marele Medic al sufletelor și trupurilor îl vede și îl întrebă dacă vrea să se facă sănătos și apreciind aceste virtuți ale slăbănogului, ca un nou Ziditor îl tămăduiește de suferința sa atît de lungă. Întîlnindu-l în sinagogă Iisus Își declară personalitatea Sa dumnezeiască.

Sfînta Evanghelie de astăzi, însă, ne redă una dintre paginile cele mai frumoase și mai minunate ; ne redă unul dintre cele mai înălțătoare dialoguri pe care le-a avut Iisus Mîntuitorul cu cineva. Este vorba de convorbirea avută cu femeia samarineancă.

Oboșit de drum, de purtarea nesățioasă a poporului, de împietrirea inimilor fariseilor, de răceala formelor Vechiului Așezămînt, Iisus se îndreaptă spre Galileia, provincia sa, pe calea ce trecea prin Sihar sau Sihem, orașul cel mai important al Samariei. De departe se vedeau zidurile cetății, albite de strălucirea soarelui. Ici colo, pe cărările însetate de ploaie sau pe coastele sărace mai se vedeau pascănd cîteva oițe. Aproape de drum se afla vechea fîntînă făcută de către Patriarhul Iacob, cu aproape 3.000 de ani înainte, lăsată moștenire fiului său Iosif. Aici Iisus se oprește și se așează pe marginea fîntînii. Ucenicii se duseră în cetate după mîncare. Și Iisus se odihnește. Privește în fundul fîntînii acea apă care de mii de ani adăpase atîtea ființe, răcorise atîtea frunți asudate de drum, de oboseală și de soare.

Aștepta, poate fîntîna aceasta ce a rămas vestită în file de sfîntă Scriptură ceva deosebit. De aproape 3.000 de ani aștepta, iar din izvoarele sale ieșea din belșug apa cea bînerăcoritoare ce se dăruia tuturor. Și poate că ziua aceea a fost cea mai fericită zi pentru ea, pentru că se apropiase «Cineva» pe care Îl aștepta întreaga creație. Se oprise cel mai sfînt și cel mai scump «Călător» ce a bătut și bate neînterupt la porțile vieții și calcă pe cărările cele mai grele ale istoriei mîntuirii oamenilor. Poate că apa aceasta, simțind prezența lui Hristos a început să freacă de bucurie că Stăpînul ce se oprise pe marginea fîntînii era «Acela» care a venit să mîntuiască lumea.

Se bucură fîntîna lui Iacob și se lasă transformată în amvon de învățătură evanghelică. Se lasă transformată în catedră de dumnezeiască teologie, în care cerul stă de vorbă cu pămîntul, Ziditorul cu făptura creată, Mîntuitorul Cel iertător, cu omul cel păcătos, dar dornic de mîntuire.

De la această catedră înaltă Iisus privește spre zărilor istoriei și vede neamurile pământului, care cu generațiile lor s-au perindat prin fața acestei fântini mute, care ascultă acum una dintre convorbirile cele mai minunate dintre Dumnezeu și om. De o simplitate divină, dar de o măreție fără seamăn, începe acest dialog teologic de neuitat.

O femeie iese din cetate și vine la fântină să ia apă. Are în mână ciutura să scoată apa, iar pe cap vasul de lut, după obicei, cu care avea să transporte apa acasă. Se apropie de fântină, vede pe Străinul venit. După port își dă seama că este un iudeu. Știe că între iudei și samarineni este o neînțelegere veche, plecată de la cele cinci Cărți ale lui Moisi (Pentateuhul), socotindu-se eretici reciproc.

Atunci se aude glasul Mântuitorului zicînd: «Dă-mi să beau». Nimic mai simplu, nimic deosebit. Nu era vorba atît de setea fizică, dar mai mult de cea spirituală, de a potoli sufletele însetate de pace, de liniște, de mîntuire.

Femeia se miră de această cerere, știind de faptul că iudeii nu se amestecă cu samarinenii. Iisus adaugă: «Dacă ai fi știut darul lui Dumnezeu și Cine este Cel ce-ți cere, tu ai fi cerut de la El și ți-ar fi dat apă vie». Femeia, din nou se miră zicînd că fântina este adîncă și nu are cu ce să scoată apă. Nu cumva Acest străin este mai mare decît părintele Iacob, ctitorul ei? Iisus atunci adaugă: «Oricine bea din apa aceasta va înseta iarăși, dar cel ce va bea din apa pe care i-o voi da, nu va înseta niciodată, căci ea se va face în el izvor de apă curgătoare spre viață veșnică». Neînțelegînd sensul acestor cuvinte, femeia zice: «Doamne dă-mi și mie această apă să nu mai vin aici să mai scot». Privește pe străin ca pe un trecător misterios. Fântina devine atunci ca un hotar între preocupările femeii și dorul Mântuitorului de a învăța și de a întoarce sufletele la Dumnezeu. Pentru aceasta îi divulgă un secret al vieții ei, necunoscut de nimeni, sau poate de puțini apropiați. Și atunci, își dă seama de superioritatea acestui Om și forțele sale spirituale amorțite se trezesc. Setea ei ascunsă apare la suprafață. Este o femeie credincioasă, dornică de pace, de fericire, de liniște, de mulțumire, de mîntuire. Cunoaște și simte necesitatea de a se închina. Sufletul ei dorea ca rugăciunea ei să fie adevărată, dreaptă, roditoare de mulțumiri duhovnicești. Își amintește de tradiția străbună după care samarinenii se închinau în muntele Garizim, iar iudeii în Ierusalim. De aceea întreabă pe străin: «Unde este mai bine să se închine?». Iată o întrebare fundamentală pentru sufletul omenesc. Și noi, avînd setea de a ne închina Ființei Supreme, Ființei care ne-a zidit să nu uităm această întrebare și s-o sădîm în taina sufletului nostru. Unde să ne închinăm? Răspunsul dat de Mântuitorul a răsunat cu putere în urechea veacurilor: «Vine ceasul, și acum este cînd adevărații închinători se vor închina Tatălui în duh și în adevăr. Duh este Dumnezeu și cei ce se închină trebuie să I se închine în duh și în adevăr».

Dar femeia insistă: «Știu că va veni Mesia Care se cheamă Hristos. Cînd va veni Acela ne va vesti nouă toate». Mîntuitorul direct îi răspunde: «Eu sînt Cel ce vorbesc cu tine». Iată adevărul, iată revelația directă a lui Hristos făcută acestei reprezentante a vieții. Iată

încă o dovadă a dumnezeirii lui Hristos, Care vorbește în numele lui Dumnezeu, Care este duh și Care vrea închinare în duh și în adevăr.

Iar femeia aleargă în cetate și spune locuitorilor : «Veniți să vedeți un Om, Care mi-a spus mie toate cîte am făcut. Nu cumva Acesta este Hristosul?».

Cu toții aleargă să vadă pe acest Prooroc și au crezut în El pentru cuvîntul femeii ce mărturisea : «Mi-a spus toate cîte am făcut». Iar femeii i-au zis : «Credem nu numai pentru cuvîntul tău, căci noi înșine am auzit și știm că Acesta este, cu adevărat Hristosul Mîntuitorul lumii». De bucurie L-au rugat să rămînă la ei și Iisus a rămas două zile.

Astfel samarineanca din Sfînta Evanghelie de azi a devenit o misionară în cetatea sa, rămînînd pînă la sfîrșitul vieții la picioarele lui Hristos. Numele ei este Fotini.

Astfel, din convorbirea Mîntuitorului cu femeia samarineancă, am reținut că Dumnezeu este duh și trebuie să ne rugăm Lui în duh și în adevăr. Rugăciunea trebuie să fie dreaptă, cinstită și plină de iubire. Biserica este universală. Ea îmbrățișează lumea, viața și istoria inimilor noastre. Fie în marile catedrale, fie în bisericile modeste de lemn din munții noștri, fie în peșteri sau în scorburi de munți, în suflul celor aproape 2000 de ani de viață creștină, rugăciunile respiră în duh și în adevăr, iar cu parfumul ceresc al Sfîntului Duh, mîngie, sfințește, iartă și binecuvîntează pe toți.

Iată dar, că și în duminica de azi, am avut încă o mărturie prețioasă a dumnezeirii lui Hristos, așa cum am avut și în celelalte duminici dintre Paști și Înălțarea Domnului.

La aceasta se va adăuga minunea cu vindecarea orbului din naștere pe care o vom sărbători duminica următoare.

Bucurie mare a fost în sufletele locuitorilor din Sihem că Mîntuitorul Hristos a zăbovit la ei două zile.

De aceea și noi, care am fost părtași la sfintele învățături și mărturii oferite azi de Sfînta Evanghelie, întărindu-ne, încă o dată credința noastră, să rugăm și noi pe Mîntuitorul Iisus Hristos, să rămînă cu noi, în sufletele noastre pînă la sfîrșitul veacului.

Pr. DAVID POPESCU

MIRONOSIȚELE ȘI FEMEILE CREȘTINE

Duminica a doua după Paști este închinată de Biserică femeilor mironosițe — și prin ele — și tuturor femeilor creștine, evlavioase și virtuose, care de la Hristos și pînă la sfîrșit și-au împlinit și-si vor îndeplini rolul și misiunea lor : în familie și în societate, față de Biserică și de neamul căruia aparține, și chiar față de restul lumii.

Îndatoririle femeii — în general — și ale femeii creștine, în special sînt multe. Deosebit de aceea de a lucra sau a munci, după aptitu-

dinile și darurile ei, încă de la creație Dumnezeu a rînduit ca femeia să fie de «ajutor bărbatului». «Ajutor», nu numai pentru nevoile lui fiziologice, ci și spre mîntuirea lor ; și pentru ca, prin iubirea, devotamentul și colaborarea ei cu el în toate — spre bunul mers — și prin darul special al ei de a procrea, să dea naștere de fii ; apoi, împreună să se ocupe de educarea și buna lor creștere și de pregătirea lor ca fii de nădejde și vlăstare puternice ai Bisericii și ai Neamului respectiv, sau ai Patriei străbune.

Ieșirea protopărinților din neascultarea de Dumnezeu a dus — între alte urmări grave — și la subjugarea femeii, sau aducerea ei în starea de sclavă față de bărbat, iar căsătoria la un act forțat ; căci femeia — în lumea păgînă — era cumpărată de viitorul soț, aflîndu-se la discreția lui, sau era semi-sclavă, ca la iudei, unde viitoarea soție se lua prin darurile aduse de pretendent părinților și fraților ei, care-și dădeau consimțămîntul.

Nașterea Fiului lui Dumnezeu, ca Om, dintr-o Fecioară (Maria), cum se proorocise prin Isaia (7, 14) avea să aducă și femeii ridicarea ei din starea decadentă de sclavă, la cea de femeie liberă pe hotărîrea ei, la cea a demnității ei umane ca și a bărbatului. De aceea va spune — mai tîrziu — Apostolul Neamurilor, vorbind de efectele încreștinării și ale botezului : «Căci cîți în Hristos v-ați botezat, în Hristos v-ați îmbrăcat. Nu mai este iudeu, nici elin ; nu mai este nici rob, nici liber ; nu mai este parte bărbătească și parte femeiască, pentru că voi toți una sînteți în Hristos» (Gal. 3, 27—28). Odată cu eliberarea femeii din starea ei de sclavă, sau semi-sclavă, căsătoria devine și ea un act de liberă consimțire între tinerii ce se căsătoresc, temeinicită pe dragostea dintre ei. Astfel contractată și pecetluită de Biserică, prin binecuvîntarea ei, căsătoria creștină este ridicată la rangul de Taină. Această taină aduce celor căsătoriți un har deosebit, harul iubirii reciproce, al conviețuirii în perfectă înțelegere și al nașterii de prunci buni ; și dacă soții au aceeași credință comună, — cum e de dorit — ei se roagă împreună, se împărtășesc din același potir, și se întrec în fapte bune, ca unii ce sînt «împreună moștenitori ai harului vieții» (I Petru 3, 7).

Femeile mironosițe, care au iubit și urmat pe Hristos, pînă la cruce și înviere, au fost și soții devotate soților, și mame de copii, știind că procrearea este dar de la Dumnezeu. Așa se aminteste de Maria (soția lui Cleopa (Ioan 19, 25), numită în altă parte «mama lui Iacob și a lui Iosif» (Matei 27, 56 ; Marcu 15, 40, 47 ; 16, 1), adică mama acelor patru frați (Matei 13, 55), așa zisii «frați ai lui Iisus», în realitate verii Lui secundari sau rude, din care în aceste texte se amintesc numai cei dintîi, doi.

Femeile mironosițe se numesc astfel pentru că ele erau nu numai evlavioase, ci și purtătoare de mir — ca unele ce purtau grijă de morții lor, iar în cazul de față mergeau să ungă trupul lui Iisus, în mormînt. Ele aveau deci «cultul morților», ca o îndatorire intrată în sînge, a cărei neîndeplinire constituia un mare păcat. Din dragoste neșarmuită pentru Învățătorul lor, Mîntuitorul Hristos — Mesia cel așteptat —, pe Care Îl răstigniseră cei pe care venise să-i mîntuiască, răscumpărîndu-i

din robia păcatului și a diavolului (cf. Evr. 2, 14—15), — deși în atmosferă de teroare, ele merg la mormîntul Lui. Chiar ucenicii se împărăstiaseră părăsindu-L, iar Petru se lepădase de trei ori cu jurămint că nu-L cunoaște, de frică, numai aceste femei, slabe din fire au curajul să înfrunte amenințarea, prigoana și chiar moartea. Astfel pregătindu-și ele de cu seară mirurile și cele necesare, pleacă dis-de-dimineață la mormîntul Domnului. Și Duminică, «după ce a trecut simbăta» ele merg să-L ungă, să aprindă luminări și candelă, să împodobească mormîntul cu flori și să verse lacrimile dragostei pentru El. Ajunse acolo, după ce se întrebaseră pe drum, cine le va ridica piatra grea de pe mormînt, l-au văzut gol; și intrînd ele în mormînt au văzut un înger și s-au spăimîntat.

În această situație neașteptată, spăimîntate nu atît de vederea îngerului, cît de teama că «au luat pe Domnul din mormînt și nu știu unde L-au pus» (Ioan 20, 2), «îngerul Domnului» (Matei 28, 2.5) le liniștește și le încurajează. «Nu vă spăimîntați! Căutați pe Iisus Nazarineanul, Cel răstignit? A înviat! Nu este aici. Iată locul unde L-au pus». Și ca să le încredințeze și mai bine că Hristos a înviat, le spune să comunice această veste ucenicilor Lui și lui Petru, că El va merge în Galileea înaintea lor, unde-L vor vedea, precum le-a spus (Marcu 14, 28; 16, 7). Spaima lor îndată s-a transformat în bucurie mare, cînd, mergînd ele să vestească ucenicilor învierea, «iată Iisus le-a întîmpinat, zicînd: Bucurați-vă! Iar ele apropiindu-se au cuprins picioarele Lui și I s-au închinat. Atunci Iisus le-a zis: Nu vă temeți. Duceți-vă și vestiți fraților (ucenicilor) Mei (că am înviat), ca să meargă în Galileea, și acolo Mă vor vedea» (Matei 28, 9—10). Odată încredințate ele de învierea Domnului și primind poruncă, femeile mironosițe îndată au purces la vestirea învierii Lui; nu numai ucenicilor, ci și prietenilor și tuturor celor care le întrebau, sau pe care îi întilneau. Era aceasta o poruncă și o datorie pentru ele, cum este pentru toate femeile creștine, de totdeauna. Iată cum dragostea și curajul extraordinar al mironosițelor a fost răsplătit prin faptul că lor li S-a arătat Domnul Hristos înviat, mai întîi, dîndu-le și porunca de a-L vesti că a înviat.

Îndatoririle femeilor creștine nu sînt cu nimic mai prejos de cele ale mironosițelor. Ca și acelea, cele căsătorite au datoria de a-și iubi soții, a folosi darul nașterii de copii, a face apostolat în familie, aducînd la credință în Hristos și pe soțul necredincios, prin purtarea lor cuviincioasă și înțeleaptă (cf. I Petru 3, 1—2). Ele au datoria de a mărturisi cu curaj credința lor în Hristos și învățătura Lui, față de oricine și în orice împrejurare, fără a se rușina a face semnul crucii; dar toate făcute în ascultare de Biserică și de ierarhia ei preoțească. Ele au datoria de a crește copiii în această credință, a le insufla evlavie și dragostea de Patrie, luîndu-i cu ele la rugăciunile din familie și din Biserică, spre a-i deprinde cu toate îndatoririle lor de viitori fii ai Bisericii și ai neamului și Patriei, căreia îi aparțin. Femeile creștine trebuie să urmeze, să fie exemplul mironosițelor și al atîtor sfinte femei și martire, care ne-au păstrat și transmis această moștenire sfîntă a Ortodoxiei și neamului; exemple de soții devotate, de mame iubitoare de copii, din care au făcut «fii ai lui Dumnezeu», mulți din ei de-

veniți martiri și sfinți ai creștinătății. Pe lângă acestea ele au purtat deosebită grijă de cei răposați, transmitându-ne cu sfințenie cultul morților; și tot așa ele au depus activități samarinene iar unele au făcut chiar și misionarism, convertind oameni și popoare.

Între aceste misionare și mărturisitoare ale lui Hristos — mort și înviat — să amintim câteva exemple. Mai întâi cunoaștem din Noul Testament pe femeia samarineancă din convorbirea lui Iisus cu ea, care vestindu-L, a determinat convertirea samarinenilor din Sihar (Ioan 4,5—30); iar, mai apoi, botezându-se, sub numele de Fotinia, după ce a mărturisit pe Hristos pînă la Cartagina și Roma este martirizată cu cei doi fii ai ei de Neron, prăznuindu-se la 26 februarie. Să amintim apoi de Sf. Elena, mama lui Constantin cel Mare, împăratul Romanilor, care după ce ea l-a determinat să se creștineze, a dat libertate creștinismului și a încreștinat pe romani. Sau de Clotilda, soția regelui Clodius, care prin convertirea lui a încreștinat poporul francilor. Tot așa încreștinarea poporului iberian se datorește misiunii și rugăciunilor creștinei Nuria.

Alte sfinte femei și mame au dat Bisericii mari sfinți și martiri. Să amintim doar pe sfintele Emilia și Macrina, mama și bunica Sfintului Vasile cel Mare; pe sfinta Antuza, mama Sfintului Ioan Gură de Aur, care și-a închinat toată viața Domnului și educației fiului său; și pe Monica, mama Fericitului Augustin, care, prin lacrimile și rugăciunile ei necurmăte, l-a cîștigat pentru Biserică, ca mare luminător al ei. Asemenea acestora au fost multe alte femei creștine care au dat Bisericii martiri și sfinți, iar popoarelor eroi vestiți, prin demnitatea, curajul și eroismul lor, în apărarea Patriei lor și a gliei străbune. Față de asemenea sfinte femei și de marile virtuți ale femeii creștine, vestitul retor păgîn Libanius nu s-a putut abține să nu exclame: «Cit de minunate sînt femeile creștine».

Alte femei creștine, care sînt amintite chiar în Noul Testament au fost ajutoarele apostolilor în misiunea lor și îndeosebi la botezul femeilor ce se încreștinau și în opera samarineană de îngrijirea bolnavilor. Deosebit de cele mironosițe — și de Ioana, Suzana și multe altele care slujeau lui Iisus și ucenicilor din avutul lor (Luca 8,3) —, se amintesc: diaconița Febe din Chenhrea (Rom. 16, 1); Priscila, soția lui Acvila (16, 3), Maria și Iulia (16, 6—7), Persida, Trifena și Trifosa (16, 12), Evodia și Sintihi (Fil. 4, 2) și Claudia din Roma (II Tim. 4, 21), toate colaboratoare ale Sfintului Apostol Pavel, despre care el spune că «s-au ostenit mult în Domnul».

Învățătura creștină ne lămurește că mintuirea oricui este o «mintuire de obște» (Iuda 3), în și prin Biserică, prin credința și faptele bineplăcute lui Dumnezeu, în Hristos (I Petru 2, 5; Efes. 2, 8, 10; II Petru 1,5-7) și împărtășirea cu Sfintele Taine. Nimeni nu se poate mintui singur, ci numai în măsura în care ajutăm și pe alții să se mintuiască. De aci atîta dragoste jertfelnică de Hristos — care a murit pentru noi — și de aproapele și atîta zel misionar, la apostoli și la creștinii veacu-

rilor primare și a altora de mai târziu. Iar femeia creștină căsătorită, avînd darul procreării avea și făgăduința și nădejdea că «prin nașterea de fii se va mîntui» (I Tim. 2,15).

Pentru dragostea lor jertfelnică și pentru virtuțile lor incomparabile, sfinții Părinți și scriitorii bisericești au omagiat viața femeilor cu adevărat creștine și familia lor pilduitoare, spre a le da ca exemple de urmat tuturor femeilor creștine de peste veacuri, de felul trăirii lor în Hristos. Astfel, sfîntul Ioan Gură de Aur, referindu-se la calificarea dată de Sfîntul Apostol Pavel colaboratoarelor lui, scrie: «N-a zis Apostolul (despre ele): «care mult au învățat», ci, «care mult s-au ostenit» (fiindcă femeia n-are voie să învețe în biserică) (I Cor. 15, 34-35) — arătînd prin aceasta că odată cu cuvîntul ele mai slujeau și la alte trebuințe ale sfinților — ca de pildă ele slujeau (Domnului și apostolilor) cu averea lor, cu călătoriile ce le făceau, cu primejdiile (de moarte) în care se găseau de multe ori. În adevăr că femeile de atunci erau mai agere și mai iuți chiar decît leii, împărțind cu apostolii ostenelile propovăduirii. De aceea și călătoreau împreună cu dînșii și făceau toate slujbele. Chiar și pe timpul lui Hristos multe femei mergeau după Dînsul și-L slujeau din averile lor și îngrijeau de Dînsul» (Omilia XXXII la Romani). Este lucru cunoscut că femeile creștine, în adevăr, întrec pe bărbați în evlavie și în virtuți, în familie ca și în societate.

Într-o altă Omilie (X la II Timotei 4,21), același Sfînt Părinte, arătînd devotamentul, hărnicia și activitatea multilaterală a femeii creștine, în a sprijini pe bărbat, chiar în treburile politice, scrie: «Căci nu puțin lucru este pentru femeie de a lua parte la toată gospodăria casei și fără dînsa nici chiar cele politice nu s-ar putea întocmi precum trebuie. Dacă ar urma ca cele de acasă să fie pline de sfadă și tulburare, negreșit că fiecare dintre bărbații politici ar fi siliți să stea acasă, iar cele ale cetății s-ar administra rău.

Așa că nici în acelea femeia nu este inferioară (bărbatului) și nici în cele duhovnicești. Ea poate muri de mii de ori dacă ar voi. Multe au și fost martirizate. Femeia poate fi înțeleaptă și a se înfrîna chiar mai mult decît bărbații, ca ceea ce nu este atît de supărată de flacăra patimilor. Ea poate a arăta și cumpătate și seriozitate și sfințenie, «fără de care nimeni nu va vedea pe Dumnezeu» (Evr. 12,14); ea poate să disprețuiască și averile, dacă ar voi și cu un cuvînt toate celelalte» (Sf. Ioan Gură de Aur, Omilia X la II Timotei 4,21).

Femeia creștină este factorul principal al armoniei și sfințeniei soțului și copiilor ei, putînd aduce la Hristos — prin evlavia și comportamentul ei și pe soțul păgîn, indiferent, sau necredincios; iar familia creștină este stîlpul de nădejde și de înnoire a neamului ei. În acest sens Clement Alexandrinul scrie, elogiînd-o: «Căsătoria (Familia) (creștină) este școala virtuții pentru cei ce se căsătoresc, pentru educația lor și pentru educația copiilor lor, pentru veșnicie. Fiecare casă, fiecare familie trebuie să fie reflexul bisericii (frecventate regulat), pentru că Domnul zice: «Unde sînt doi adunați în numele Meu, acolo sînt și Eu în mijlocul lor» (Matei 18,20). Pe bărbat și pe femeie în căsătoria creștină îi leagă legături mult mai tari și mai adînci și anume credința comună, (Stromata II, 8, 71, la Farrar, *Primele zile ale creștinismului*, trad. de

Nicodim, M-rea Neamțu, 1938, part. I, p. 193). Același Clement, avînd în vedere harul care lucrează în familia creștină, spune: «Mama este slava copiilor, soția este slava bărbatului, și unii și celălalt sînt slava femeii, iar Dumnezeu este slava lor a tuturor la un loc» (la Farrar, p. 194).

La rîndul său Tertulian, arătînd ce a făcut creștinismul din căsătorie, pătrunzînd-o de duhul creștin, scrie: «Cum aș putea eu zugrăvi în chip mai vrednic fericirea căsătoriei, pe care o sfințește Biserica, o întărește jertfa adusă și o pecetluiește binecuvîntarea (preotului), pe care o vestesc îngerii și care se proclamă efectivă din partea Tatălui ceresc? Ce jug slăvit a doi credincioși, care au aceeași nădejde, trăiesc după aceleași reguli și slujesc aceluiași Domn! Amîndoi sînt frate și soră, amîndoi sînt împreună robi (lui Dumnezeu); într-însa nu-i împărțire trupească sau duhovnicească. Într-însa cu adevărat sînt doi un trup, dar și un duh. Ei împreună se roagă, împreună postesc, instruindu-se unul pe altul, îndemnîndu-se unul pe altul și purtînd povara unul altuia. Ei sînt împreună la biserică, împreună la Cina Domnului (Sfînta Împărtașanie), împreună la întristări, la prigoniri, la vreme de odihnă și de bucurie. Nici unul nu rupe ceva de la celălalt, nici unul nu ocolește pe celălalt, nici unul nu-i povară pentru celălalt. Fără împiedicare cerce-tează bolnavii și ajută pe săraci. Într-însa fără silă sau sfială se împart milostenii, fără tulburare se aduc jertfe, fără împiedicare se săvîrșește rugăciunea de toate zilele; nu-i dosire a semnului crucii, nu-i salutare cu frică, nu-i binecuvîntare mută. Ca și cu un glas se rostesc psalmi și imne sfînte și se întrec între ei în a lăuda cît mai bine pe Domnul. Hristos se bucură, văzînd și auzînd toate acestea și le trimite pacea Sa. Unde-s doi, acolo e și El; și unde-i El, nu e nici un rău» (Ad Uxores (Către cei căsătoriți) II, 9, la Farrar, *op. cit.*, p. 193—194). Firește că într-o asemenea atmosferă și astfel de cămin nici copiii nu puteau fi decît după exemplul părinților, crescînd în curățenie sufletească și ascultare de Dumnezeu și de părinți, cu dragoste de semeni și de neam.

Este vădit deci că viața familială depinde de situația femeii creștine, reasezată de creștinism în rolul ei creatural, și pe asemenea familii se sprijină și de ea depinde toată viața neamului omenesc și progresul fiecărui popor, și chiar al păcii între oameni și popoare.

Datorită acestei situații, de femeie liberă în hotărîrea ei și a harului dobîndit prin Sfintele Taine, ea își poate îndeplini cu prisosință rolul ei creștin și social. Așa se cuvine să fie femeia și azi, ca și în trecut, cînd: «Femeile creștine se prezentau demn: ca mame, care educă pentru Biserică (și neam), pe bărbații și copiii lor, ca diaconite în slujba carității creștine, ca mucenite care se luptau împreună cu bărbații pentru cununa cea nevestejită a veșniciei, servind pretutindeni, rugîndu-se, muncind și răbdînd. În toate aceste nevoințe femeile creștine, împreună cu bărbații, au dus marea luptă și cu adevărat o mare parte din triumful creștinismului asupra păgînismului le aparține lor» (femeilor creștine, Farrar, *op. cit.*, p. 196).

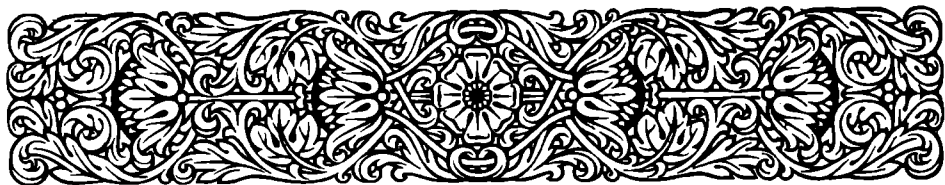
Așa au fost mironosițele și femeile creștine și așa trebuie să fie ele permanent adevărate păstrătoare și apărătoare ale tezaurului creștin ortodox și național, lăsîndu-ne această moștenire sfîntă a credinței strămoșești și a dragostei de Biserică și de neam. Ele și-au îndeplinit și-și

îndeplinesc — în general vorbind — aceste sfinte îndatoriri, de a naște copii și a-i educa, pentru perpetuarea și întărirea neamului și a Bisericii, păstrînd în același timp nestînsă flacăra dragostei față de cei răpoșați, prin întreținerea cultului morților, cum l-au moștenit dintru început. Și aceasta chiar în pofida faptului că — de la o vreme — unele femei, influențate de dușmanii creștinismului în genere și ai Ortodoxiei în special, ex. sectele, precum și de modernism și comoditate, se abat grav de la aceste majore îndatoriri mintuitoare, pentru cele ce le îndeplinesc și pierzătoare pentru cele ce le desconsideră.

Aureolată însă cu îndeplinirea acestor îndatoriri sfinte, femeia creștină a fost și este cinstită pentru eroismul ei creștin și patriotic — multe fiind trecute în rîndul sfinților și al eroinelor, pentru dragostea lor jertfelnică, pentru virtuțile lor creștine și pentru devotamentul și eroismul lor neprecupețit față de credința strămoșească și de neamul și Patria lor scumpă, slăvindu-le ca sfinte și eroine.

Pr. IOAN MIRCEA

DIN SCRIERILE SFINȚILOR PĂRINȚI

MANUALUL DISCIPLINEI

Este neîndoielnic faptul că manuscrisele descoperite din 1947 încoace, în peșterile din partea de nord-vest ale Mării Moarte, sînt de o deosebită valoare pentru probarea autenticității textului Vechiului Testament și pentru formarea unei imagini mai complete despre viața religioasă a iudeilor din preajma apariției lui Mesia și a întemeierii Bisericii Sale. Unele dintre manuscrise cuprind cărți întregi sau numai fragmente din Vechiul Testament, altele reprezintă comentarii ale cărților Vechiului Testament, alcătuite în limba ebraică sau aramaică, iar altele sînt scrieri care prevăd organizarea vieții trăitorilor de la Qumran identificați îndeobște cu esenienii.

Începutul descoperirilor îl făcea, întîmplător, tînărul păstor arab Mohammad Eddiv, în primăvara anului 1947. El, împreună cu prietenii săi beduini, au vîndut o parte din manuscrisele găsite mitropolitului sirian ortodox Atanasie Samuel, care-și avea reședința la minăstirea Sfințului Marcu din Ierusalim și altă parte din manuscrise profesorului de la universitatea ebraică din Ierusalim, E. L. Sukenik.

Între manuscrisele cumpărate de mitropolitul sirian era și Manualul disciplinei, care avea să fie editat peste patru ani de M. Burrow: «Plates and Transcription of the Manual of Discipline», New Haven, 1951.

Textul Manualului a fost numaidecît tradus în mai multe limbi. La transpunerea lui în limba română am folosit îndeosebi traducerea greacă a profesorului Atanasie Hastupis, de la Facultatea de teologie din Atena: Τὸ ἐν τοῖς χειρογράφοις τῆς Νεκρᾶς Θαλάσσης, Ἐγχειρίδιον πειθαρχείας, Ἀθῆναι 1957.

Așa cum remarcă și profesorul Hastupis, manuscrisul care se întinde pe un pergament lung de 1,38 m și lat de 0,23 m, pare să nu fie complet; inițial el a fost mai lung. La această concluzie duce faptul că începutul este deteriorat și ca atare lasă loc bănuielii că nu este începutul inițial și aluziile la diferite situații, pe care nu le găsim descrise în text.

MANUALUL DISCIPLINEI

(Dispoziții pentru cei ce vor) să trăiască după rînduiala comunității: Să caute pe Dumnezeu; să facă ceea ce este bine și drept înaintea Lui, precum a poruncit prin Moise și prin toți profeții, robii săi; să iubească tot ceea ce a bineplăcut Lui și să urască tot ceea ce a lepădat el, încît să fie departe de orice este rău și să se alipească de orice este bun; să facă ceea ce este adevărat și drept pe pămînt și să nu mai umble cu inima vinovată și cu ochi desfrînați, săvîrșind ceea ce este rău; să aducă pe toți cei ce vor să împlinească poruncile lui Dumnezeu la comunitatea iubirii și să-i unească cu sfatul lui Dumnezeu, ca să umble înaintea Lui fără prihană, după diferitele Lui legi și porunci; să iubească pe toți fiii luminii, pe fiecare după starea chemării lui și să urască pe toți fiii întunericului, pe fiecare pentru vinovăția lui, vinovăție pe care Dumnezeu în cele din urmă o va răsplăti.

Toți aceia care îmbrățișează acest mod de viață sînt datori să aducă toată achiziția cugetului, toată puterea și toată averea lor în comunitatea lui Dumnezeu, pentru a-și curăți cugetul cu adevărul poruncilor lui Dumnezeu, pentru a-și îndrepta pașii către cărările Sale cele desăvîrșite și pentru a folosi averea lor după dreapta lui voință; să nu calce vreuna dintre poruncile lui Dumnezeu referitoare la sărbători și să nu pună mai înainte vremea lor și să nu amîie vreuna dintre ele; de asemenea, să nu se abată de la poruncile Sale, luînd-o la dreapta sau la stînga.

Toți aceia care îmbrățișează ordinea comunității se vor lega înaintea lui Dumnezeu să facă tot ceea ce a poruncit El și să nu se întoarcă de la drumul ales, din cauza temei, a fricii sau a groazei venite din partea lui Belial. Și cînd vor intra în comunitate, preoții și leviții vor binecuvînta pe Dumnezeul mîntuirii și toate faptele credincioșiei Sale. Și toți aceia care vor intra în comunitate vor zice cu ei: «Amin! Amin!»¹.

Preoții vor povesti binefacerile lui Dumnezeu, arătate în lucrările lui minunate și vor aminti de toate faptele Sale făcute față de Israel, care arată multa sa iubire față de oameni. Iar leviții vor aminti de nelegiuirile fiilor lui Israel, de toate încălcările vinovate ale Legii și de păcatul săvîrșit sub stăpînirea lui Belial. Atunci, toți aceia care vor intra în comunitate vor da mărturie împreună cu ei și vor zice: «am greșit, nu am fost ascultători, am păcătuit, am fost nemulțumitori noi și părinții noștri de dinaintea noastră, pentru că am mers împotriva poruncilor adevărului. De aceea, drept este Dumnezeu, cel care a adus pedeapsa Lui peste noi și peste părinții noștri, dar a arătat milă față de noi din veac pînă în veac».

Și preoții vor binecuvînta pe toți oamenii din ceata lui Dumnezeu care merg fără prihană în toate cărările Lui, și vor zice: să te binecuvînteze pe tine cu tot binele și să te păzească pe tine de orice rău; să-ți

1. Înainte de intrarea în comunitate, candidații se legeau prin jurămint că-i vor respecta principiile. Acest lucru îl vădește și cuvîntul amin, folosit cu același sens și în Vechiul Testament, *Numeri* 5, 22; *Deut.* 27, 14—26; *Neemia* 8, 6.

lumineze inima cu înţelepciunea cea dătătoare de viaţă şi să te dăruieşti cu o cunoaştere veşnică; să înalţe faţa bunăvoinţei Sale către tine şi să te învrednicească cu o pace veşnică.

Şi leviţii, blestemînd pe toţi oamenii din ceata lui Belial, vor răspunde şi vor zice: Blestemat să fii tu cu toate faptele tale cele rele; să te nimicească Dumnezeu prin mina celor ce aduc răzbunare şi să trimită peste urmaşii tăi distrugerea, prin mina celor ce aduc răsplată. Blestemat să fii tu fără milă, după întunecimea lucrărilor tale şi să suporti mînia în întunericul cel adînc al focului celui veşnic. Să nu te asculte Dumnezeu cînd vei invoca numele Lui şi să nu ierte nelegiuirile tale; să ridice faţa urgiei Sale pentru răzbunare împotriva ta şi să nu fie pentru tine pace în gura tuturor aceluia ce ţin duşmănie». Şi toţi aceia care vor intra în comunitate vor spune, după cei ce binecuvîntează şi după cei ce blestemă: «Amin! Amin!».

Şi vor continua preoţii şi leviţii şi vor zice: «Blestemat să fie cel ce intră în această comunitate cu idolii inimii sale, avînd gîndul mereu înapoi la neleguirea sa. Pentru că se va întîmpla cînd va auzi cuvintele acestui legămînt, să-l binecuvînteze pe Dumnezeu doar cu gura lui, zicînd: pace să fie întru mine pentru că în învîrtoşarea inimii mele umblu. Dar duhul lui va fi nimic, fără milă, fie că-şi va satisface pornirile, fie va înseta de împlinirea lor. Mînia lui Dumnezeu şi pedeapsa judecăţilor Sale vor veni asupra lui spre veşnică pierzare; şi se vor adăuga lui toate blestemele acestui legămînt; şi-l va îndepărta pe el Dumnezeu din cauza celor rele; şi-l va îndepărta pe el din mijlocul fiilor luminii, pentru că el s-a întors de la Dumnezeu şi a mers cu idolii şi cu neleguirea sa. Va pune partea lui cu cei blestemaţi în veci. Şi toţi cei care intră în legămînt, vor răspunde şi vor zice după aceştia: «Amin! Amin!»².

Aşa vor face în fiecare an, în toate zilele stăpînirii lui Belial. Preoţii vor trece întîi, pe rînd, unul după altul, după rangul lor; leviţii vor trece după ei şi poporul întreg va trece al treilea, pe rînd, unul după altul, împărţit în grupe de o mie, o sută, cincizeci şi zece, pentru a cunoaşte fiecare bărbat din Israil locul său în comunitatea lui Dumnezeu, după veşnica lui voinţă. Şi nu va cădea nimeni din locul său şi nu se va înălţa nimeni din locul rînduit lui, aceasta pentru că toţi fac parte din comunitatea cea adevărată, în care trebuie arătată smerenie, iubire fidelă şi dreaptă gîndire³ faţă de aproapele, după voia divină, ca fii ai comunităţii veşnice.

Oricine nu va voi să accepte legămîntul lui Dumnezeu şi va umbla în vîrtoşarea inimii lui, nu va intra în comunitatea lui cea adevărată. Pentru că sufletului lui îi repugnă disciplina cunoaşterii, judecăţile dreptăţii nu le-a ţinut din cauza necredinţei sale, şi cu cei dreپţi nu va fi numărat. Cunoaşterea, puterea şi averea lui nu vor reveni comunităţii, pentru că dobîndirea lor s-a făcut prin neguţătorie nedreaptă şi planu-

2. Jurămîntul era obligatoriu mai ales că se făcea înaintea leviţilor, care nu lipseau dintre esenieni.

3. Este vorba despre recensămîntul anual, aşa cum se obişnuia în Vechiul Testament. Exod 18, 21, 25.

rile sale sînt murdare. Și nu va fi socotit drept, chiar dacă va slăbi în-virtoșarea inimii sale. Prin întuneric privește către cărările luminii, de aceea cu cei neprihăniți nu se va socoti. Nu se va curăți prin jertfe ispășitoare, nici de apa curățirii; nu se va sfinți de mări și riuri, nici de vreo apă a curățirii; necurat, necurat va fi în toate zilele cît va lepăda judecățile lui Dumnezeu, și nu va fi admis în comunitatea Sfatului Său. Numai atunci cînd va înțelege sensul voinței divine, referitor la cărările omului, toate nelegiuirile acestuia vor fi ispășite, așa încît să poată pași spre lumina vieții și în duh sfînt să se unească cu adevărul Său; arătînd smerenie și supunere față de poruncile lui Dumnezeu se va curăți, iar trupul său va putea fi stropit și sfințit cu apa curățirii. Și se vor întări pașii lui ca să poată umbla fără prihană în toate cărările Domnului precum a poruncit pentru fiecare moment și să nu se abată la dreapta sau la stînga, nici să nu calce vreuna din toate poruncile lui. Atunci va fi primit cu jertfe ispășitoare bineplăcute înaintea lui Dumnezeu, atunci va intra în comunitate pentru totdeauna ⁴.

Reguli de respectat de către cel înțelept pentru a putea să mustre și să învețe pe toți fiii luminii de-a lungul istoriei omenirii referitor la felurimea duhurilor și semnele lor, referitor la lucrările lor, la grupările lor, la activitatea lor și la răsplata lor.

De la Dumnezeu cunoașterii este tot ceea ce există și ceea ce va exista; înainte de a exista el a hotărît întreg firul vieții lor. Venind la existență din porunca lui, după planul Său strălucit, împlinesc lucrul lor și nimic nu se va schimba.

În mîna lui este soarta tuturor și El poartă grijă de toate nevoile lor ⁵.

El a creat pe om pentru a stăpîni lumea și a pus pentru el două duhuri pentru a fi condus de ele pînă la vremea stabilită a cercetării sale; acestea sînt cele două duhuri: al adevărului și al rătăcirii. Din izvorul luminii provin duhurile adevărului și din hăul întunericului duhurile rătăcirii. Stăpînul luminilor domnește peste toți fiii dreptății; aceștia umblă pe cărările luminii.

Ingerul întunericului are putere peste fiii rătăcirii, iar aceștia pe cărările rătăcirii umblă. De la ingerul întunericului vine rătăcirea tuturor fiilor dreptății și tot păcatul lor, și nelegiuirile lor și încălcările legii au loc la îndemnul lui, după îngăduința lui Dumnezeu pînă la sfîrșit însă, datorită răutății lor, la vremea stabilită, peste ei vor veni necazuri și strimtoare. Prin urmare, toate duhurile din ceata celui rău fac pe fiii luminii să se poticnească. Dar Dumnezeu lui Israel și ingerul Său, al adevărului ajută pe toți fiii luminii. Pentru că El a creat duhurile luminii și întunericului și pe ele a întemeiat orice lucru. Pe unul (dintre duhuri) l-a iubit Dumnezeu pe toată durata veacurilor și în toate

4. Intrarea în comunitate presupune începutul unei vieți noi, o transformare interioară. Intocmai ca profetul Osea (10, 13) condamnă jertfele și împlinirea actelor rituale nefînsoțite de o stare spirituală corespunzătoare.

5. Predestinația despre care se vorbește aici contrazice cele spuse în *Deuteronom* 11, 26: «Iată eu astăzi pun înaintea voastră binecuvîntarea și blestemul»; și *Deuteronom* 30, 15: «Iată eu astăzi am pus înaintea ta viața și bunăstarea, moartea și nenorocirea», în legătură cu libertatea umană.

lucrările lui își găsește totdeauna plăcerea. În ceea ce privește pe celălalt, a urit toate cărările lui în veac ⁶.

Acestea sînt cărările lui în lume. Calea duhului adevărului este să lumineze inima omului și să-l conducă spre adevăr și dreptate; să facă inima lui să se teamă de judecățile lui Dumnezeu; s-o umple de duhul smereniei, de mărinimie, de bunătate veșnică, de pricepere și înțelepciune, izvorînd din contemplarea lucrărilor lui Dumnezeu și a mulțimii iubirii sale, de duhul cunoașterii, de zel pentru judecățile drepte, de multă iubire față de toți fiii adevărului, de curățire, urînd pe toți idoli necurați, de smerenie și înțelepciunea de a ascunde adevărul tainelor pe care le cunoaște. Acestea sînt acțiunile duhului celui bun pentru fiii adevărului. Iar răsplata tuturor celor ce umblă după sfatul său constă din sănătate și pace deplină, din lungime de zile, din tot felul de binecuvîntări, din bucurie în viața veșnică, din coroana slavei și haină strălucitoare în lumina veșnică.

Duhul rătăcirii, însă, îndeamnă la lăcomie, lipsă de activitate în slujba dreptății, lipsă de evlavie și minciună, mîndrie și înșelăciune, duritate și mare ipocrizie, desfrii și birfă, face pe oameni să fie orbi, tari de ureche, tari la cerbicie, cu inima învîrtoșată umblînd pe cărările întunericii și ale cugetului celui viclean.

Răsplata tuturor celor ce-l ascultă constă dintr-o mulțime de ne-cazuri, de mina îngerilor ce aduc nenorocirea, veșnică pierzare, groază, rușine neîntreruptă și nimicire în focul locurilor întunecate. Și toți anii lor vor fi într-o tristețe groaznică și în nenorocire amară, în întunericele distrugător, pînă cînd vor dispărea și nu vor avea urmași și supraviețuitori.

Izvorul (faptelor) tuturor fiilor omului se află în aceste două duhuri. Pe cărările lor umblă. Și toate lucrările lor îi înscriu în una din cele două tabere fie mult, fie puțin, pe fiecare pînă în veac.

Dumnezeu a instituit aceste două duhuri, le-a așezat în părți egale și a pus dușmănie veșnică între taberele lor. Urîciune sînt pentru adevăr lucrurile rătăcirii și urîciune sînt pentru rătăcire toate cărările adevărului. Duh de ceartă domnește între ele, pentru că nu merg împreună. Dar Dumnezeu întru adîncurile înțelepciunii Sale și în slăvita lui înțelepciune a stabilit un timp pentru existența rătăcirii și la vremea rînduită a răsplătirii o va nimici pentru totdeauna. Și atunci va ieși la iveală adevărul care a fost călcat pe cărările necucerniciei, sub imperiul rătăcirii pînă la vremea rînduită a judecății, care a fost hotărîită. Și atunci va curăți Dumnezeu, întru adevărul Său, toate lucrările și alcătuirea omului, făcînd să dispară orice duh de rătăcire din mijlocul trupului său și-l va curăți pe el prin duhul său sfînt de toate lucrurile nedreptății. Și-l va stropi pe el cu duhul adevărului, ca cu o apă a curățirii, de toată urîciunea minciunii și de murdăria (provocată) de duhul necurăției, pentru a face pe cei drepti să priceapă cunoașterea

6. Învățătura despre cele două duhuri, deși sună a parsism, are cu totul alt sens. Cele două duhuri sînt cele două posibilități pe care le are de urmat firea umană: calea cea bună și cea rea. Faptele oamenilor sînt judecate prin prisma raportului lor cu Lumina (voia lui Dumnezeu) și cu întunericele (voia lui Velial). Această idee o găsim și în *Înțel. lui Sirah* 15, 11; *Apocalipsul* lui Esdra 3, 21 și chiar în scrierile *Noului Testament*: *Matei* 7, 13; *Lc.* 13, 23; *I Ioan* 4, 6.

celui Prea Înalt și înțelepciunea fiilor cerului, pentru a învăța pe cei fără prihană calea. Pentru că pe aceștia i-a ales Dumnezeu pentru Legământ veșnic, lor li se cuvine toată slava omului, și nu va exista rățacire, spre rușinea tuturor lucrurilor înșelăciunii.

Duhul adevărului și duhul rățacirii se războiesc în inima omului. De aceea, unii oameni arată înțelepciune, iar alții lipsă de minte; în măsura în care duhul se află întru adevăr, face ceea ce este drept, și urăște rățacirea; și în măsura în care se află de partea rățacirii, face ceea ce este rău și urăște adevărul. Pentru că în părți egale a pus Dumnezeu pe cele două duhuri pînă la vremea reînnoirii, pe care a hotărît-o El. El cunoaște sfârșitul lucrării lor în toate timpurile, pînă în veac⁷. Aceasta este rinduiala pentru bărbații comunității care s-au legat să se întorcă de la orice rău și să țină tot ceea ce a poruncit Dumnezeu, după voia Sa.

Să evite contactul cu bărbații rățacirii, să alcătuiască o comunitate în cadrul căreia să aibă în comun legea și averea, să stăruiască în hotărârile fiilor lui Sadoc, adică ale preoților care păzesc legământul și în hotărârile bărbaților aleși ai comunității, aceia care țin legământul. Aceștia vor delibera pentru orice lucru referitor la lege, avere și la ceea ce este drept. Ei vor exercita adevărul, judecata și iubirea pentru ca oamenii să umble cu smerenie în toate cărările lor; să nu umble fiecare în învîrtoșarea inimii sale, făcînd după inima lui, după ochii lui și după gîndirea sa înclinată spre rău, ci să taie împrejur în comunitate înclinările rele și să domolească învîrtoșarea cerbiciei, pentru a pune temelie adevărului întru Israel, pentru comunitatea legământului veșnic. Și să extindă iertarea asupra acelor (din Aaron) care de bunăvoie adus sfințenia și asupra casei lui Israel și asupra celor ce se unesc cu ei în comunitate, fie prin organizare și felul de a judeca, pentru a condamna pe toți aceia care încalcă dispozițiile⁸.

Cei ce îmbrățișează acest mod de viață trebuie să-și îndrepte cărările după toate dispozițiile acestea. Mai întii, cel ce se atașează comunității se va lega cu jurământ înaintea tuturor membrilor ei să se întorcă la legea lui Moise, la tot ceea ce a poruncit el, din toată inima și din tot sufletul, la ceea ce a fost descoperit de el fiilor lui Sadoc, (adică) preoților care păzesc Legământul și caută voia Lui și mulțimii bărbaților aleși care s-au legat să trăiască în comun în adevărul său și să umble așa cum i-a bineplăcut lui.

Se va obliga prin legământ să se separe de toți bărbații rățacirii, cei care umblă pe calea nedreptății; pentru că aceștia sînt incluși în legământul său; Ei nu au căutat și nu au cercetat cele ascunse de El în dispozițiile Sale, pentru a cunoaște pe cele ascunse, față de El

7. Adepții sectei se considerau drept «cei aleși», moștenitorii Testamentului făcut de Dumnezeu cu patriarhii. Moștenirea reală trebuia să aibă loc după judecata anunțată și în Vechiul Testament. Comp. *Facere* 17, 7, 13, 19; *Exod* 31, 16; *Levitic* 24, 8; *I Cronici* 16, 17; *Isaia* 24, 5; 55; 3; 61, 8; *Ieremia* 32, 40; *Iezechil* 16, 60; 37, 26; *Înțel. lui Sirah* 45, 7, 15.

8. Comunitatea numea pe preoți «fiii lui Sadoc», vrînd să spună că aceștia erau urmașii vechii familii preoțești a lui Sadoc, care își avea originea în vremurile lui David (11 Samuil 8, 17) și a fost recunoscută ca atare de către Iezechil (Iezechil 40, 46; 43, 19; 44, 15; 48, 11).

au răătăcit, spre vinovăția lor. Pe cele descoperite le-au împlinit de mintuală provocînd minie, ce duce în chip firesc la judecată, la răzbunare și la nimicire veșnică.

Cei nedrepti nu vor intra în apă cu bărbații sfinți, pentru a nu o întina; cei nedrepti nu se vor curăți de întinăciunea lor, afară numai dacă se vor întoarce de la răutatea lor. Pentru că este ceva necurat în toți cei care calcă cuvintele Sale. De aceea, cel care intră în comunitate, nu trebuie să aibă nimic comun cu cel necucernic nici la lucru, nici în bunuri, pentru ca nu cumva cel necucernic să-l seducă la încălcarea vinovată a legii; ci trebuie să rămînă departe de el în orice moment, pentru că este scris: «depărtează-te de orice lucru mincinos».

Nici unul dintre bărbații comunității nu trebuie să răspundă la întrebările celor răi referitoare la lege sau porunci. De asemenea, nu trebuie să mănince ceva din ceea ce aparține lor, nici să nu bea sau să nu ia din mina lor, afară numai dacă cumpără, precum este scris: «stai departe de omul al cărui duh se află doar în suflarea sa, și nu în sufletul său, pentru că în ce măsură este vrednic de crezare?».

Pentru că toți aceia care nu au fost numărați în legămîntul său, trebuie să fie îndepărtați, ei și toate cite au. Bărbatul sfînt nu trebuie să se sprijine pe nici un lucru necurat, pentru că necurați sînt aceia care nu cunosc legămîntul Său. Pe toți aceia care disprețuiesc cuvîntul Său, Dumnezeu îi va nimici din mijlocul lumii. Căci toate lucrările lor sînt necurăție înaintea Lui și ceva necurat se află în tot avutul lor. Supravegherea celor ce intră în comunitate de către membrii mai vechi: cînd se va lega cineva să facă toate aceste dispoziții și se va uni cu sfînta comunitate, atunci vor examina duhul lui în legătură cu felul de a împlini și a înțelege legea.

Examinarea se va face după părerea fiilor lui Aaron, care, s-au învoit să-și ducă viața în comun după legămîntul și dispozițiile lui Dumnezeu, pe care le-a dat să fie împlinite, și după părerea bărbaților aleși din Israil, care s-au învoit să se întoarcă împreună la legămîntul său. Bărbații comunității se vor înscrie pe rînd, unul după altul, după puterea lui de judecată și după faptele sale fiecare va asculta de aproapele său, cel mai mic de cel mai mare. Cei aleși vor continua să examineze cugetul și faptele celorlalți în fiecare an, pentru a propăși fiecare în înțelepciune pe drumul desăvîșirii; în al doilea rînd, pentru a-l opri pe cel nelegiuit de la nelegiuirile sale, și pentru a îndrepta fiecare pe aproapele său în legătură cu adevărul, smerenia și iubirea față de semenii.

Nu trebuie să vorbească cineva cu fratele său cu asprime, cu minie sau cu ranchiună sau cu gînd necurat; nu trebuie să-l urască în inima lui, nici să aducă împotriva lui cuvînt înaintea membrilor comunității, fără ca să fi fost cercetat aproapele său înaintea martorilor⁹.

Pe aceste cărări trebuie să umble și această atitudine trebuie s-o aibă fiecare față de semenul său. Și va asculta cel mai mic de cel mai

9. Esenienii se distingeau, după mărturia lui Filon (περί τῶν πάντων σπουδαίων ελεύθερον εἶναι, cap. 13) și a lui Iosif Flaviu (Ἰουδαϊκῆς πολιτείας, cap. 2, 8) prin bunăvoință față de semenii lor.

mare. Împreună vor mânca, împreună se vor ruga și împreună vor delibera.

În orice loc, unde există zece bărbați din sfatul comunității, nu trebuie să lipsească din mijlocul lor preotul. Fiecare, după rangul său, va sta înaintea lui și el le va cere părerea referitoare la orice problemă. Și când vor pregăti masa ca să mănince sau vinul ca să bea, preotul îi va întinde mina primul, ca să binecuvinteze (pe Dumnezeu) pentru pîine și pentru vin. Și nu trebuie să lipsească din locul unde sînt zece, bărbatul care să cerceteze legea ziua și noaptea, pentru a o explica semenilor săi.

Toți membrii comunității vor priveghea în comun a treia parte din toate nopțile de peste an, pentru a citi Scriptura, pentru a cerceta ceea ce este drept și pentru a se ruga în comun.

Aceasta este rînduiala în comunitate : fiecare să stea la locul său. Preoții trebuie să se așeze primii și cei mai în vîrstă în rîndul al doilea ; apoi va sta restul poporului, fiecare la locul său. Și așa se vor întreba în legătură cu ceea ce este drept și în legătură cu oricare altă chestiune care privește pe membri, încît să-și exprime fiecare părerea față de consiliul comunității.

Nu trebuie să vorbească cineva, în mijlocul discursului aproapelui său, înainte ca fratele său să termine a vorbi. Apoi nu trebuie să vorbească înaintea aceluia care este înscris înaintea sa. Bărbatul care întrebă va vorbi la rîndul său. În adunarea membrilor nu trebuie să se vorbească orice cuvînt, care nu este pe dorința membrilor, nici chiar de către bărbatul care supraveghează adunarea. Orice bărbat care are cuvînt de spus adunării, în situația în care nu se află de față bărbatul supraveghetor, cere părerea comunității ; trebuie să stea în picioare și să zică : «am cuvînt să vorbesc membrilor». Dacă i se permite, va vorbi.

Oricare din Israil, care dorește să se adauge sfatului comunității va fi examinat de către bărbatul rînduit a fi în fruntea adunării în legătură cu cugetul și cu faptele sale. Și dacă dovedește docilitate, va fi admis în comunitate, pentru a se întoarce spre adevăr și a se îndepărta de orice nelegiuire. Și-i va expune lui toată rînduiala comunității. Apoi, cînd el va veni și va sta înaintea adunării, vor fi întrebați toți în legătură cu el. Și după ce vor delibera împreună, va fi primit sau va fi îndepărtat. În cazul cînd va fi primit în comunitate, va trebui să evite contactul cu bărbații curați, pînă ce va fi cercetat în legătură cu cugetul său și cu faptele sale, pînă se va împlini un an întreg. În acest timp nu trebuie să fie părtaș la avutul membrilor comunității. Iar cînd se va împlini un an întreg în mijlocul comunității, vor fi întrebați semenii săi despre el, în ceea ce privește cugetul său și faptele sale. Și dacă se va socoti că poate fi primit în adunarea comunității — după părerea preoților și a majorității bărbaților Legămîntului — vor aduce numaidecît averea lui la dispoziția bărbatului care supraveghează bunurile membrilor și vor fi înscrise pe seama lui.

(Neofitul) nu trebuie să atingă băutura (sfîntă) a celor ce deja fac parte din adunare pînă ce va împlini doi ani în mijlocul acestor bărbați. Cînd va împlini el al doilea an, va fi examinat prin întrebări de

către ei. Şi dacă se va considera că poate fi primit în comunitate, va fi înscris în ceata ce i se cuvine în mijlocul fraţilor săi şi vor aparţine comunităţii bunurile şi judecata lui ¹⁰.

Acestea sînt dispoziţiile după care se va face judecata în comun, în următoarele situaţii :

Dacă se va afla un bărbat între ei care să mintă în legătură cu bunurile sale în cunoştinţă de cauză, va fi exclus din mijlocul adunării pentru un an şi va fi lipsit de un sfert din tainul său. Cel care provoacă pe aproapele său, sau vorbeşte cu duşmănie — surpînd temelia frăţietăţii — prin faptul că nu arată supunere faţă de aproapele său înscris înaintea sa — sau se răzbună cu mîna sa, va fi pedepsit un an şi va fi exclus din adunare. Şi oricine va pomeni un lucru în Numele cel cinstit mai presus de orice (nume), acesta va fi exclus. Şi dacă a adus blasfemie, fie că s-a temut de urmărire, fie pentru oricare alt motiv, citeţul sau preotul, va fi exclus şi nu se va mai întoarce în sfatul comunităţii. Şi dacă împotriva unuia dintre preoţii înscrşi în carte a vorbit cu minie, va fi pedepsit pentru un an şi va trăi separat de adunare. Dar dacă a vorbit din neatenţie, atunci va fi pedepsit şase luni. Şi bărbatul care insultă pe nedrept pe aproapele său, în cunoştinţă de cauză, va fi pedepsit un an şi va fi exclus. Şi cel care vorbeşte către aproapele său cu mîndrie sau săvîrşeşte înşelăciune, în cunoştinţă de cauză, va fi pedepsit şase luni. Şi dacă înşeală pe aproapele său din neatenţie, va fi pedepsit trei luni; şi dacă faţă de averea comunităţii va unelti încît s-o distrugă, o va răsplăti în întregime. Iar dacă nu va putea s-o restituie, să fie pedepsit şaizeci de zile.

Şi oricine cîrteşte împotriva aproapelui său pe nedrept, va fi pedepsit şase luni; la fel şi cel ce se răzbună pentru orice. Şi oricine va vorbi cu gura sa cuvînt nesăbuit, va fi pedepsit trei luni. Şi cel ce întrerupe pe aproapele său care vorbeşte, se va pedepsi zece zile. Cel care se culcă şi doarme în timpul adunării, se va pedepsi treizeci de zile. De asemeni, şi bărbatul care părăseşte adunarea fără învoire şi fără motiv, de trei ori în timpul aceleiaşi adunări, se va pedepsi zece zile. Şi dacă iarăşi va părăsi adunarea, se va pedepsi treizeci de zile.

Cel care umblă înaintea aproapelui său gol, fără să fie obligat de împrejurări, va fi pedepsit şase luni. Bărbatul care scuipă în mijlocul adunării va fi pedepsit treizeci de zile. Cel care îşi scoate mîna de sub veşmîntul lui cînd acesta este rupt, ca să se vadă goliciunea lui, va fi pedepsit treizeci de zile. Cine ride prosteste făcînd să se audă glasul lui, va fi pedepsit treizeci de zile.

Bărbatul care va birfi pe aproapele său, va fi exclus un an din adunare şi se va pedepsi; şi cel care va birfi pe semenii săi va fi exclus din mijlocul lor şi nu va mai fi reprimat. Şi bărbatul care va cîrta împotriva rînduiei comunităţii, va fi exclus şi nu va mai fi re-

10. După Iosif Flaviu, p. cit., cap. 2, 8, esenienii erau împărţiţi în patru clase. Primei clase aparţineau cei care doreau să intre în comunitate; stagiul în această clasă era de un an. Celei de-a doua clase aparţineau neofiţii, care erau supuşi în comunitate, timp de un an, la încercări; ei participau la masă cu cei aleşi. Cei din a treia clasă, timp de un an, participau la băutura celor aleşi; iar cei din a patra clasă sînt cei încadraţi deplin în comunitatea cu Dumnezeu şi cu îngerii.

primit; dar dacă împotriva aproapelui său cîrtește pe nedrept, va fi pedepsit șase luni.

Bărbatul, al cărui cuget pune la îndoială rinduiala comunității, încît se arată necredincios față de adevăr și umblă în asprimea inimii lui, dacă se va întoarce, se va pedepsi doi ani. În primul (an) nu va sta în preajma membrilor comunității, iar în al doilea (an) nu se va atinge de băutura lor și va sta în urma tuturor. Și cînd va împlini zilele celor doi ani, va fi întrebată adunarea despre toate în legătură cu el. Și dacă îl vor primi, îl vor înscrie cu rangul său și apoi va avea iarăși cuvînt în adunare.

Orice bărbat care a împlinit zece ani în sfatul comunității, al cărui cuget a slăbit încît a devenit necredincios față de comunitate, manifestîndu-și neîncrederea în mindrie față de semenii săi, și în asprimea inimii, va fi exclus și nu va mai fi reprimat în sfatul comunității. Dacă vreunul dintre bărbații comunității se face părtaș la cugetarea acestuia sau la avutul său, pe care l-au amestecat cu avutul membrilor, pedeapsa lui va fi ca a aceluia; va trebui să fie îndepărtat.

În sfatul comunității (trebuie să fie) doisprezece bărbați și trei preoți, desăvîrșiți în tot ceea ce s-a descoperit în toată legea, pentru ca fiecare să îplinească față de aproapele său adevărul, dreptatea, iubirea de oameni și smerenia, să păzească credințioșia pe pămînt cu duh umilit, să răsкупere nelegiuirea prin împlinirea a ceea ce este drept și prin încercări, ca toți să umble întru adevăr.

Cînd toate acestea se vor împlini întru Israil, sfatul comunității va deveni un răsad veșnic, casă a Sfințeniei pentru Israil, temelie la judecată, aleși ai proniei divine pentru a mijloci pentru cei de pe pămînt, răsplătitori ai celor necredincioși. Această comunitate este zidul cel încercat, piatra cea prețioasă din capul unghiului. Nu se vor zdruncina și nu vor fugi temeliele ei de la locul lor. În ceea ce privește pe preoți, aceștia vor fi altar pentru sfîntul sfîntilor, încît toți aceștia vor avea atunci cunoștința de legămîntul dreptății și toți aceștia vor fi în stare să ofere ceea ce este cu adevărat «miros de bună mireasmă» (întru Domnul); cit privește pe laici, vor alcătui casă a integrității și adevărului, în stare să țină legămîntul ca pe o alianță veșnică. Vor fi primiți pentru a mijloci pentru cei de pe pămînt, și pentru a hotărî condamnarea celor nedrepți și nu va mai fi nelegiuire.

Și după ce, timp de doi ani, aceștia se vor edifica duhovnicește în comunitate, se vor osebi ca sfinți în mijlocul ei; și orice lucru ascuns pentru Israil, dar aflat de bărbatul care cercetează Legea, nu trebuie să fie ascuns față de aceștia, de frică de a fi divulgat.

Și cînd se vor întimpla acestea întru Israil, precum s-a spus, aceștia vor ieși din mijlocul bărbaților nelegiuirii, pentru a merge în pustiu, pentru a pregăti acolo calea Domnului, precum este scris: «în pustiu pregătiți calea Domnului, neteziți în locurile uscate o cărare pentru Dumnezeu nostru». Acesta este scopul studiului legii pe care a dat-o Dumnezeu prin Moise, pentru ca să se facă tot ceea ce s-a descoperit din timp în timp, prin profeți, de duhul său cel sfînt. Și oricare bărbat, membru al comunității, va scoate din lege măcar un cuvînt, nu va fi socotit demn de compania bărbaților sfinți și nu va cunoaște nici unul

din gîndurile lor, pînă ce faptele lor nu vor fi curăţite de toată nelegiuirea şi ei vor umbla pe drumul cel drept. Atunci va fi primit în sfat, şi va fi înscris la locul său. În acest fel se va proceda cu oricare se va adăuga comunităţii. Acestea sînt dispoziţiile pe care trebuie să le respecte bărbaţii sfinţeniei desăvîrşite, în raport cu semenii lor. Oricare dintre ei va încălca un cuvînt al legii lui Moise, din semeţie sau inducînd în eroare, va fi exclus din sfatul comunităţii şi nu va mai fi reprimat şi nici unul dintre bărbaţii sfinţi nu va fi părtaş la averea lui, nici (nu va asculta) părerea lui în vreo problemă. Dar dacă din neatenţie va săvîrşi ceva nelegiuit, va fi separat de comunitate, şi nu va avea dreptul să întrebe ceva sau să judece pe cineva timp de doi ani.

Dacă va arăta comportare desăvîrşită în adunare şi zel în studiu şi nu va greşi iarăşi în răstimpul celor doi ani, va fi reprimat la hotărîrea majorităţii, în sfatul comunităţii. Cînd toate aceste rînduiri vor fi împlinite întru Israil, (atunci) duhul sfînt va fi temelie pentru adevărul cel veşnic ; (atunci) va fi ispăşită vinovăţia încălcării legii şi va fi şters păcatul ; (atunci) Dumnezeu va arăta bunăvoinţă faţă de pămînt, fără arderi de cărnuri şi fără jertfe de părţi grase ; prinosul buzelor va emana mireasma dreptăţii şi neşovăirea pe drumul cel drept va fi dar bine plăcut lui Dumnezeu.

În vremea aceea se vor separa bărbaţii comunităţii, întocmai ca o casă a sfinţeniei pentru Aaron, pentru a se uni cu cei ce umblă întru adevăr. Numai fiii lui Aaron vor avea puterea de a hotărî asupra averii şi asupra oricărei porunci... pînă cînd va veni profetul şi (cei doi) Mesia : al lui Aaron şi al lui Israil.

Acestea sînt poruncile pe care va trebui să le îplinească cel înţelept pentru a umbla întru dreptate. Să facă voia lui Dumnezeu aşa cum s-a descoperit şi să-şi însuşească toată înţelepciunea cea descoperită, referitoare la timpuri şi la rosturile fiecărui timp. Să osebească şi să cinstească pe fiii lui Sadoc după cugetul lor şi pe aleşii timpului după voia lui Dumnezeu. Pe fiecare după cugetul său să-l judece ; pe fiecare după curăţia mîinilor sale şi după înţelepciunea sa să-l cinstească.

Să nu mustre, nici să nu se certe cu bărbaţii pierzării şi înţelesul legii să nu-l descopere bărbaţilor nelegiuirii. Să mustre, însă, cu deplină cunoaştere şi judecată dreaptă pe cei care aleg calea cea dreaptă, pe fiecare după cugetul său, pentru a-i conduce pe aceştia la cunoaştere şi pentru a-i iniţia pe ei în tainele cele minunate şi adevărate, încît să umble fără prihană în mijlocul bărbaţilor comunităţii, fiecare cu aproapele său, întru toate cele descoperite lor.

Acesta este timpul «pregătirii căii în pustiu» ; trebuie, deci ca cel înţelept să-i înveţe pe aceştia tot ceea ce s-a descoperit că va avea loc în acel timp, să se ferească de oricare nu-şi întoarce drumul său de la nelegiuire.

Aceste sînt cele rînduite a fi împlinite de cel înţelept în acele vremuri ; cele referitoare la iubirea lui şi la ura lui. Trebuie să aibă ură veşnică faţă de bărbaţii pierzării, în chip tainic ; să le lase averea şi rezultatul mîinilor lor, aşa cum face robul cu stăpînul său şi sclavul înaintea stăpînului său. Fiecare să aibă zel doar pentru împlinirea vooi

lui Dumnezeu în vederea răsplătirii, precum a poruncit; și tot ceea ce s-a făcut cu acest cuget, va fi primit ca un dar de bună voie, făcut lui Dumnezeu. Atunci nimic din cele ce nu voiește Dumnezeu nu va dori cineva și fiecare își va găsi plăcerea în împlinirea cuvintelor Lui. Întru nimic din ceea ce a poruncit Dumnezeu nu-și va găsi plăcerea, ci către judecata lui Dumnezeu va privi totdeauna. În orice moment va binecuvînta pe Creatorul său, și în orice situație se va afla, va vesti Slava Lui.

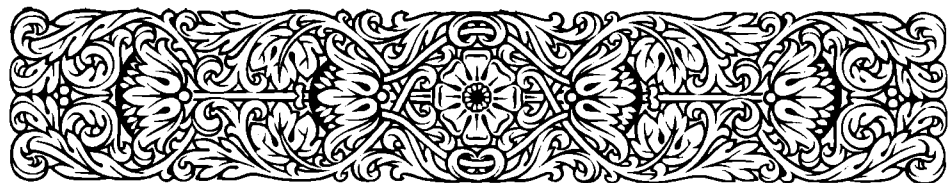
Cu prinosul buzelor sale îl va binecuvînta pe El,
 La timpurile în care a poruncit El, cel ce este începutul (A).
 În revărsatul zorilor și în vremea amurgului,
 La începutul străjilor întunericului.
 Când Dumnezeu le lasă să cadă pentru un timp.
 Și la sfîrșitul lor, înainte de a se ivi lumina,
 Când strălucesc luceferii din sfînta lor locuință.
 La intrarea anotimpurilor în zilele lunii celei noi
 și în vremea celor două echinocșuri,
 La începutul lunilor;
 În zilele sfîntei sărbători, precum s-a rînduit (în anul sabatic)
 în amintirea vremurilor cînd s-au așezat,
 Din prinosul buzelor mele îl voi binecuvînta pe El;
 aceasta va fi o poruncă veșnică pentru mine.
 În vremea seceratului pînă la culegerea fructelor,
 vremea semănării pînă în vremea vlăstării,
 perioade ale anului în săptămînile lor;
 Și la începutul săptămînilor din anul iertării.
 Atît cît voi trăi, poruncă înscrisă va fi pe limba mea,
 Și fruct al laudei și dar al buzelor mele.
 Voi cînta cu mintea
 Și toată muzica mea (va fi) spre slava lui Dumnezeu;
 Chitara mea și psalteriul meu vor cînta lucrările Lui
 Și fluierul buzelor mele va slăvi dreptatea Lui.
 O dată cu începerea zilei și a nopții
 îmi voi aduce aminte de legămîntul lui Dumnezeu
 și o dată cu trecerea serii și a dimineții
 Voi spune poruncile Lui.
 Atîta timp cît vor exista acestea,
 Voi avea ca legămînt să nu mă întorc înapoi.
 Întru nelegiuirile mele îmi voi aminti de judecata Sa,
 păcatele mele vor fi pururea înaintea ochilor mei;
 Pe Dumnezeu îl voi numi: «dreptatea mea»
 Și pe cel Prea Înalt: «Izvorul oricărui lucru bun,
 fîntînă a cunoașterii și izvor al sfînțeniei, culme a slavei și
 putere nebiruită
 Spre veșnică mărire».
 Voi primi ceea ce mă învață
 Și-mi voi găsi plăcerea în judecățile sale despre mine —
 Cînd îmi ridic mîinile mele și picioarele mele
 Voi binecuvînta numele Său;

Când ies și când intru,
 Când stau sau mă ridic,
 În vremea mergerii la odihnă,
 Voi striga către El
 Și-l voi binecuvînta cu prinosul buzelor mele.
 Și înainte de a ridica mîna mea să mă infrupt
 din bunătatea acestei lumi,
 Când mă cuprind frica și groaza
 Tristețea sau melancolia,
 Îl voi binecuvînta pe El, exprimînd pentru toate mulțumiri.
 Mereu voi cugeta la puterea Lui
 Și pe mila Lui mă voi sprijini toată ziua.
 Știu că în mîna Lui este soarta oricărui om
 Și că adevăr sînt toate faptele Sale
 Și cînd tristețea va înceta, îl voi lăuda pe El
 Și mîntuirea adusă de El o voi vesti peste tot.
 Nu voi răsplăti nimănui răul cu rău,
 Ci numai binele îl voi întoarce oamenilor.
 Pentru că Dumnezeu este judecătorul oricărui om
 Și El va da fiecăruia plata Lui.
 Nu voi invidia pe cel necucernic
 Și bogăția adunată cu violență nu o va dori sufletul meu ;
 luptă împotriva omului pierzării nu voi porni
 pînă în ziua răsplătirii,
 Dar mînia mea n-o voi întoarce de la bărbații nelegiurii
 Și nu-mi voi găsi mulțumirea pînă cînd Dumnezeu nu va face judecată.
 Nu voi ține ură împotriva celor ce se întorc de la păcat
 Dar nu voi avea milă de toți cei care se abat de la drumul cel drept.
 Nu voi mîngia pe cei loviți pînă ce se va desăvîrși calea lor.
 Ticăloșii nu voi păstra în inima mea.
 Și nu se vor auzi din gura mea vorbe nesăbuite.
 Și viclenie fără de lege și înșelăciuni și minciuni
 Nu se vor afla pe buzele mele ;
 Și rodul sfințeniei va fi pe limba mea
 Și urciuni nu se vor afla pe ea.
 Pentru a slăvi voi deschide gura mea
 Și limba mea va vesti mereu atît faptele de bine ale lui Dumnezeu,
 cît și nelegiuirea oamenilor, pînă ce vor înceta cu călcarea poruncilor.
 Cuvînte deșarte nu vor fi pe buzele mele
 nici gînduri necurate în cugetul și inima mea.
 Din prinosul inimii mele voi grăi
 Și cu înțelepciune voi ocroti adunarea
 făcînd să păzească credincioșia
 și judecata puternică după dreptatea lui Dumnezeu.
 Voi trîmbița poruncile Sale în decursul timpurilor,
 Voi face ceea ce este adevărat și judecata dreaptă,
 Voi arăta iubire de oameni față de cei smeriți
 Și voi întări mîna celor cu sufletul slab,
 Voi învăța pe cei cu cugetul rătăcit înțelepciunea

și voi înțelepți cu învățătura pe cei ce cîrtesc.
Voi răspunde cu smerenie celor mîndri
și cu cuget umilit bărbaților nedreptății;
Cel ce arată amenințător cu degetul, vorbește fărădelegi
și umblă după bogăție;
dar în ceea ce mă privește, îndreptarea mea stă la Dumnezeu
Și în mîinile Lui se află desăvîrșirea căilor mele,
și corectitudinea inimii mele.
Întru bunătatea Lui va șterge fărădelegea mea,
Din izvorul cunoașterii Sale mi-a trimis lumină
și în adîncurile Sale cele minunate a privit ochiul meu.
Cel veșnic este sprijinul dreptei mele,
De aceea, ca o stîncă puternică este calea pașilor mei,
(care) înaintea nimănui nu se vor cutremura.
Pentru că credincioșia lui Dumnezeu este stinca pașilor mei
Și puterea Lui este sprijinul dreptei mele.
Și din izvorul dreptății Sale decurge îndreptarea mea.
Lumină a trimis în inima mea din adîncurile Sale cele minunate
Și către cel veșnic a privit ochiul meu;
Tainele care sînt ascunse de fiii oamenilor
Le-a descoperit Dumnezeu aleșilor Săi.
I-a făcut pe ei moștenitori cu sfinții
Și a unit Dumnezeu adunarea lor cu adunarea fiilor cerului
făcînd din el un edificiu sfînt și
răsad veșnic pentru viitor.
Eu aparțin oamenilor celor nevrednici
Și cetei cărnii nelegiuite.
Nelegiuirile mele, călcarea legii, păcatul meu
și pervertirea inimii mele, vor avea parte de osînda viermilor
și de ceata celor ce umblă în întuneric.
Pentru că omul nu este stăpîn pe calea sa
și nu are putere să-și dirijeze pașii săi;
Lui Dumnezeu îi aparține judecata
Și mîna Lui conduce la drumul cel drept.
După hotărîrea Lui se face totul
Și tot ceea ce există, de mintea Lui este făcut
Și fără El nimic nu se face.
Și dacă eu mă voi zdruncina,
Milele lui Dumnezeu vor fi mîntuirea mea pentru totdeauna;
Și dacă mă voi poticni în neleguirea cărnii
Îndreptarea mea va fi în veac în dreptatea lui Dumnezeu.
Și dacă tristețea mă va birui,
El vă izbăvi sufletul meu din pierzare
Și va îndrepta către calea cea dreaptă pașii mei;
Întru milostivirea Sa s-a apropiat de mine
Și întru milele Sale va aduce îndreptarea mea.
Întru mulțimea bunătății Sale
Va ierta toate nelegiuirile mele
Și întru mărinimia Sa va scoate din necurăție pe om

pentru ca să laud pe Dumnezeu pentru dreptatea Lui
Şi pe cel Prea Înalt pentru strălucirea Lui.
Binecuvîntat eşti Tu, Dumnezeul meu,
cel ce deschizi spre cunoaştere inima robului Tău.
Intăreşte întru dreptate toate lucrurile Tale
şi îndreaptă pe fiul roabei Tale
Aşa cum ai binevoit ca aleşii omenirii
să stea înaintea Ta totdeauna.
Pentru că fără Tine nu este cale adevărată
Şi fără voia Ta nimic nu se face.
Tu ai dat oamenilor cunoaşterea
Şi toate cele ce există, după voia Ta s-au făcut
Şi nu există altul în afară de Tine
ca să se împotrivescă voiei Tale,
să privească în adîncul tainelor Tale
şi să înţeleagă faptele cele minunate ale Tale
şi puterea Ta.
Cine poate exprima slava Ta ?
Şi ce altceva este
fiul omului întru lucrările Tale minunate ?
Şi ce rost are cel născut din femeie înaintea Ta ?
Din lut este făcut
Şi hrană a viermilor este alcătuirea lui ;
Acesta nu este din piatră, ci din pămînt a fost luat
Şi spre pămînt este înclinarea lui
Va întreba lutul mîna ce şi cum plăsmuieşte ?
Şi ce cuget va înţelege ?

Pr. Prof. Dr. C. CORNIŢESCU

DOCUMENTARE

O TEMĂ ICONOGRAFICĂ RARĂ ȘI SEMNIFICAȚIA EI IN CONTEXTUL ARTEI VECHI ROMÂNEȘTI *

Ana DOBJANSCHI
Victor SIMION

Printre exemplarele valoroase de carte (manuscrisă sau tipărită) aflate în secția de artă veche românească a Muzeului de Artă al R. S. României, se numără și o Tetraevanghelie slavonă care a aparținut mănăstirii Cotroceni din București ¹. Tipărită la Lwow în Polonia, în anul 1670, cărții i s-a aplicat apoi, în anul 1681, o frumoasă ferecătură din argint aurit realizată la comanda lui Șerban Cantacuzino care a dăruit-o ctitoriei sale de la Cotroceni. Aceste informații ne sînt furnizate de inscripția de danie în limba greacă amplasată în medalioane în partea de jos a celor două coperti (începe pe coperta I și se continuă pe a II-a): DUMNEZEIASCA ȘI SFINȚITA EVANGHELIE DE FAȚĂ S-A ÎNCHINAT CINSTITEI BISERICI A ADORMIRII MAICII DOMNULUI LA COTROCENI 1681 (pe prima copertă)... ÎN ANUL 1681, DE CĂTRE PREA CUCERNICUL ROBUL LUI DUMNEZEU, IO ȘERBAN VOIEVOD, URMAȘUL LUI ȘERBAN BASARAB VOIEVOD DE PE VREMURI, SPRE VEȘNICA LUI POMENIRE (pe coperta a II-a) ².

Ferecătura este realizată într-un atelier din Transilvania (probabil la Brașov sau la Sibiu) de către un argintar încă neidentificat care semnează cu inițialele «C.V.» și a cărui monogramă o găsim vizibil imprimată pe coperta a doua în partea din dreapta, jos, a scenei centrale.

Ceea ce atrage în mod deosebit atenția la această Tetraevanghelie nu este tipăritura propriu-zisă — fără îndoială, nu lipsită de valoare — ci ferecătura din argint aurit care îmbracă cele două coperti mai exact, tema folosită de meșterul argintar pentru decorarea acestora. Se știe că de

* Acest articol reprezintă textul in extenso al comunicării prezentate la sesiunea științifică a Institutului de arte plastice «N. Grigorescu» din 7 aprilie 1979.

1. Inventar Tp. 90. Ferecătura este realizată din argint, ciocănit, cizelat, aurit. Dimensiuni: 0,350 m. X 0,230 m.

2. Al. Elian și colectiv, *Inscripțiile medievale ale României. Orașul București*. Vol. 1. Buc., 1965, nr. 894; Corina Nicolescu, *Argintăria laică și religioasă*, Buc., 1968, p. 299, cat. 346.

regulă în evul mediu copertile ferecate ale Tetraevangheliilor erau ilustrate cu două scene din ciclul cristologic și anume Răstignirea (pe o copertă) și Învierea, sub forma coborîrii în Limb (pe a doua copertă), însoțite (sau nu) de apostoli sau proroci dispuși marginal.

Ferecătura de la Cotroceni realizată de argintarul «C.V.» constituie din acest punct de vedere o excepție absolută: deși păstrează în centrul compoziției cele două teme tradiționale (reduse însă ca dimensiuni) aici apar în plus 26 de episoade inspirate din Apocalips, episoade pe care argintarul le amplasează în tot atâtea medalioane dispuse în jurul scenei centrale. Este pentru prima dată cînd întîlnim o asemenea reprezentare în argintăria veche românească și totodată una din rarele prezențe ale temei Apocalipsului din întreaga artă veche românească. Avem motive să credem că subiectul a fost cerut argintarului de însuși comanditarul ferecăturii, respectiv de către Șerban Cantacuzino, ceea ce sporește interesul pentru această lucrare.

Pentru a putea înțelege cît mai exact locul, semnificația, valoarea și importanța ferecăturii de la Cotroceni, atît în contextul argintăriei cît și al întregii arte medievale românești, se cuvin cîteva precizări prealabile privitoare la istoricul, circulația și mai ales semnificația temei în cadrul ariilor de cultură care au asimilat-o de-a lungul veacurilor.

Apocalipsul (din grecescul «Apokalypsis», însemnînd «revelație», în sensul derivat de prevestire, anticipare a unor evenimente deosebite) reprezintă una din cele mai vechi scrieri ale creștinismului primitiv (datează din anii 68—69 e.n.) istoricește fiind precedat de Cărțile Sibiline, o culegere de «profeții» ce fuseseră redactate în limbile greacă, ebraică și latină și care au circulat în lumea antică în intervalul cuprins între secolele VI—II î.e.n.³ Născută pe terenul prielnic al nemulțumirilor sociale, literatura apocaliptică semnifica de fapt, la vremea respectivă, riposta poporului evreu față de stăpînitorii romani. Ea întreținea în esență ideea unei revoluții cu implicații cosmice și cataclismice în urma căreia Dumnezeu va schimba fața lumii nimicindu-i pe cei răi și puternici și făcînd dreptate celor slabi și asupriți, cultivînd totodată ideea finalității catastrofice a lumii⁴ văzută ca o pedeapsă cerească. La conturarea profilului literaturii apocaliptice un aport substanțial l-au avut atît teologia persană (promovatoarea concepției dualiste a Binelui și a Răului și a conflictului permanent dintre aceste două forțe) cît și astrologia babiloniană

3. Conform tradiției romane, regele mitic Tarquiniu cel Mîndru (sec. VI î.e.n.) ar fi cumpărat cărțile profetesei Sibila ce conțineau preziceri referitoare la destinele Romei. În situații speciale, Senatul roman apela la aceste cărți profetice. O dată cu incendierea Capitoliului aceste cărți ar fi ars. O culegere de texte cu un conținut asemănător s-a întocmit apoi în Egipt și în Asia Mică ce conțineau însă, din motive politice lesne de înțeles, numeroase amenințări la adresa Imperiului Roman. Acestea au fost, la rîndul lor, arse în anul 405 fiind salvate doar fragmente din 12 cărți (Ch. Hainchelîn, *Originea religiei*, Buc., 1956, p. 335, nota 33).

4. Utilizarea pentru prima dată a expresiei «Catastrofă generală» a lumii îi aparține lui Dio Cassius și se referă la perioada luptei de la Philippi (anul 42 î.e.n.): «Majoritatea oamenilor nu mai știau ce să facă și se pregăteau pentru o *catastrofă generală*...» (sbl. n.), (*Istoriei* 48, 3). De altfel ideea finalității catastrofice a lumii nu s-a întîlnit numai în textele apocaliptice, ci a circulat în lumea romană în ultimele decenii ale Republicii sub Cezar și sub Augustus.

(care lega evenimentele terestre importante de mișcarea și poziția astrelor).

De asemenea mai trebuie făcută precizarea că încă *din antichitate* au circulat un număr mare de texte cu conținut asemănător (până astăzi s-au păstrat peste o sută) ele alcătuind o adevărată literatură apocaliptică. Cel mai vechi «Apocalips» cunoscut este cartea atribuită profetului Daniil, scrisă în jurul anului 164 î.e.n. (deci la sfârșitul perioadei persecuțiilor lui Antioh Epifan) carte care, la rîndul ei, se inspirase din evenimentele petrecute cu peste patru veacuri în urmă, adică în sec. VI î.e.n.⁵ Astăzi cel mai răspîndit Apocalips este cel al Sfîntului Ioan Teologul, text care a intrat în componența Noului Testament.

Așa după cum au remarcat o parte dintre cei care au studiat istoricul literaturii respective (foarte răspîndită în perioada antichității romane, în special în vremea lui Cezar și Augustus) ideea lor fundamentală o constituia convingerea că dușmanul, asupritorul, va fi curînd judecat împreună cu spiritul malefic care îl protejează (să reținem această observație deoarece ea este extrem de importantă și în legătură cu lucrarea pusă în discuție). Implicațiile sociale ale temei se confirmă și prin faptul că ideea respectivă va persista multă vreme în cadrul comunităților creștine în rîndul cărora se credea că Nero, asupritorul și dușmanul lor cel mai înverșunat, va reveni pe pămînt în chip de Antichrist el fiind deseori asociat și cu Marea Fiară din textul Apocalipsului. Din aceleași motive textele apocaliptice au cunoscut o largă răspîndire orală ele fiind transmise de către predicatorii ambulănți și primite peste tot cu speranță și încredere.

Chiar și mai tîrziu, în *perioada evului mediu* (cu precădere în Occident) textele apocaliptice vor avea o largă difuzare ca urmare a climatului de nesiguranță generală, a confruntărilor doctrinare sau a condițiilor sociale și politice care au alimentat ideile promovate de o astfel de literatură. «Milenarismul» pe care ele îl propovăduiau a contribuit, îndeosebi în preajma anului o mie (considerat de literatura respectivă drept anul în care va veni «sfârșitul lumii») la declanșarea unei veritabile panici colective. Explicația fenomenului ne-o oferă Henri Focillon în cunoscuta sa lucrare *Anul o mie*: «O societate foarte tulburată și adeseori foarte nenorocită e firesc înclinată nu numai către citirea literală a marilor texte de unde a izvorît milenarismul ci și în general, către o tălmăcire apocaliptică a istoriei, de către cultul unui Dumnezeu minios (...). Ori de cîte ori umanitatea e zguduită în adîncimi de vreun cataclism politic, militar sau moral neobișnuit de amplu, fi vine în gînd sfârșitul veacurilor»⁶. Această viziune asupra lumii va influența climatul de viață occidentală și va reprezenta, după afirmația aceluiași autor, «elementul esențial al gîndirii religioase apusene». Nesiguranța generală, destrămarea de state, prăbușirea unor puteri și ridicarea altora, permanentele războaie (s-a calculat spre exemplu, că în secolul al XVI-lea au fost în Europa doar 7 ani de pace) au întretinut desigur acest spirit de «angoasă».

5. A. Donini, *După chipul și asemănarea omului*, Buc., 1968, p. 279.

6. Henri Focillon, *Anul o mie*, Buc., 1971, pp. 36, 39.

Cît privește *reprezentările plastice* ale temei, la fel ca și în cazul literaturii scrise sau orale, ele se întîlnesc de timpuriu și, fără a intra în detalii, menționăm doar că reprezentări inspirate din Apocalips se cunosc încă din perioada creștinismului primitiv. La Roma, spre exemplu, în intervalul secolelor IV—VII se întîlnesc astfel de imagini-simbol (candelabru cu șapte brațe, cartea cu șapte peceti, viziunile lui Ioan Teologul etc.) într-o serie de bazilici cum sînt Sfinții Cosma și Damian, San Paolo Fuori le Mura, Santa Maria Pudenziana, ș.a.⁷ În creația plastică a Occidentului un rol deosebit în răspîndirea temei l-au avut manuscrisele miniate, influențate la rîndul lor de manuscrisele și miniaturile orientale⁸ pătrunse în Europa (în Spania, Franța, Irlanda) încă din veacurile IV și V. Unul dintre cele mai frumoase manuscrise miniature conținînd ilustrații pe tema Apocalipsului îl reprezintă lucrarea *Comentariu asupra Apocalipsului* scrisă de călugărul Beatus (cca. 730—798) în anul 776. Să mai amintim și faptul că de la Dürer încoace, viziunile «onirice» asupra lumii pot fi frecvent întîlnite atît în pictura cît și în sculptura apuseană și că, o dată cu începutul secolului al XVI-lea, în Europa occidentală se produc mutații esențiale în conștiințe care realizează adevărate «șocuri existențiale», după expresia lui G. R. Hocke (*Lumea ca labirint*).

În aria culturală a *Orientului ortodox* tratările literare sau plastice ale Apocalipsului apar mult mai tîrziu decît în Occident. Este important și semnificativ în același timp, faptul că în acest perimetru geografic și cultural tema apare *abia după ocuparea Constantinopolului de către turci* (1453), în condițiile știute de creare a unui front comun ideologic de rezistență antiotomană⁹. Este cunoscut astăzi că în Sud-Estul Europei, în perioada de puternică expansiune a Imperiului otoman, una din formele de rezistență și, în același timp de unitate de idealuri a popoarelor aflate sub dominația otomană, a fost aceea a apărării și salvării creștinismului de «păgînismul» musulman. Sub această haină a confruntării religioase se ascundeau de fapt ideile și idealurile de libertate națională care, vehiculate în alte condiții și sub alte forme, ar fi creat situații politice extrem de periculoase pentru popoarele respective. În acest context nu este deci deloc surprinzător să întîlnim în unele reprezentări plastice elemente ce vizează direct atitudini antiotomane (așa cum sînt «Cortul Maicii Domnului» în care Fecioara îi apără pe creștini împotriva turcilor, «Asediul Constantinopolului» în care asediatorii nu mai sînt perșii lui Chosroes, ci

7. I. D. Ștefănescu, *Iconografia artei bizantine*, Buc., 1973, p. 183.

8. Dintre reprezentările orientale referitoare la tema Apocalipsului preluate de manuscrisele europene o menționăm pe aceea a «zeului-șarpe» aparținînd repertoriului simbolic-fantastic oriental. Într-un manuscris din secolul al XV-lea, «Femeia desfrînată» reprezentînd Babilonul, poartă pe cap o glugă cu cinci cobre. De asemenea, animalele policefale sau cu mai multe brațe sînt tot alegorii care își au rădăcinile în Orient (vezi despre acesta, Jurgis Baltrusaitis, *Evul mediu lantastic*, Buc., 1975).

9. În Bizanț reprezentarea Apocalipsului pătrunde mai greu deoarece conservatorismul iconografiei ortodoxe nu îngăduia abateri de la erminii. Abia după căderea Constantinopolului sub turci, deci după anul 1453, starea de derută și teamă care a cuprins popoarele ortodoxe din limitele bazinului pontic ale fostului Imperiu Bizantin, va facilita pătrunderea acestei teme și în iconografia ortodoxă. Vezi și Louis Brehier, *Les visions apocaliptiques dans l'art byzantin*, în *Artă și arheologie*, Buc., 1930.

turci, sau cunoscutele «Judecăți de apoi» de la Voroneț și Humor unde sînt figurați turci sau tătari, ș.a.m.d.).

Tot în acest context nu este lipsit de interes să reamintim faptul că prima reprezentare a temei respective în lumea ortodoxă datează de la jumătatea secolului al XVI-lea și se întilnește în pictura trapezei de la Dionysiu-Athos, pictură realizată (nota bene!) cu *cheltuiala unei românce, a doamnei Ruxandra, fiica lui Petru Rareș și soția lui Alexandru Lăpușneanu*, domni a căror atitudine antiotomană este binecunoscută. Pictura de la Dionysiu va deveni totodată un model pentru reprezentarea temei Apocalipsului în pictura ortodoxă dobîndind valoarea unei erminii. Amplasarea sa în cadrul bisericilor ortodoxe se va face, de regulă, doar pe pereții trapezelor nu și în interior, abia din secolul al XVIII-lea, o dată cu pictura de la mănăstirea Portaissa de la Athos, se va accepta reprezentarea ei și în interior, cel mai frecvent fiind amplasată la cupolă¹⁰.

În *Țările Române*, Apocalipsul a avut o circulație restrînsă atît în cadrul literaturii (scrise sau orale) cît și în plastică. Din secolul al XVI-lea și al XVII-lea se cunosc o serie de manuscrise (Codice) care conțin, printre altele și texte inspirate din Apocalips. Așa spre exemplu, în Codex Sturdzanus (copiat între 1580—1620 de către Grigore din Măhaci) aflăm «Apocalipsul apostolului Pavel» precum și «Călătoria Maicii Domnului la iad» texte care se reîntilnesc mai tîrziu și în Codicele Teodorescu (sfîrșitul secolului al XVI-lea, începutul secolului al XVII-lea) avînd probabil un arhetip comun. De asemenea alte texte cum sînt «Moartea lui Avraam» sau «Apocalipsul Sf. Ioan Bogoslovul» aparțin aceleiași categorii de lucrări¹¹. Ele se deosebesc însă de scrierile cu aceeași temă din Occident prin faptul că sînt epurate de excese, vizînd un preponderent scop moralizator, fiind deseori influențate de modul de gîndire și filozofia de viață a omului din popor.

În *pictură* tema se întilnește ceva mai tîrziu ea figurînd doar la cîteva monumente: pridvorul bisericii Krețulescu din București (1722)¹², în paraclisul Buna Vestire de la biserica Sf. Nicolae din Șcheii Brașovului (1733), în pridvorul bisericii vechi din Călimănești (1773), în nartexul bisericii din Dragomirești-Maramureș sau în nartexul bisericii Domnești din Curtea de Argeș (secolul al XIX-lea).

Acest scurt istoric al temei *ne relevă faptul că Apocalipsul a cunoscut momente de intensă circulație îndeosebi în perioadele istorice marcate de grave confruntări și tensiuni ivite în viața societății medievale. Esența ideologică a temei este astfel de natură compensatorie, ea vizînd să dea unei lumi oprimate, lipsită de puterea de a-și face singură dreptate, speranța într-o justiție divină care îi va pedepsi exemplar pe toți opresorii apelînd pentru aceasta la un întreg cortegiu de evenimente de natură cataclismică. Între aceste coordonate ideologice este necesar să amplasăm și să interpretăm tema ce decorează ferecătura Tetraevan-*

10. Juliette Renaud, *Le cycle d'Apocalypse de Dionysiu*, Paris, 1934.

11. Erminia de la Athos va stabili în detaliu modul de reprezentare a acestei teme în lumea ortodoxă.

12. I. Șiadbei, *Istoria literaturii române vechi*, Buc., 1975, pp. 50—51; Al. Piru, *Istoria literaturii române*, Buc., 1977; G. Călinescu, *Istoria literaturii române*, Buc., 1982 (reeditare).

gheliei de la Cotroceni, realizată în anul 1681 de către argintarul «C.V.», la comanda lui Șerban Cantacuzino. Într-adevăr, evenimentele politice care au loc în Balcani și în Europa Centrală în vremea domniei lui Șerban Cantacuzino (și în întreaga perioadă, de fapt) implicând în mod nemijlocit politica expansionistă a Imperiului otoman, justifică pe deplin — în sensul celor arătate anterior — prezența unei astfel de teme în perimetrul artistic românesc. Și nu întâmplător comanditarul, deci cel care optează pentru această temă, este Șerban Cantacuzino, domn a cărui atitudine antiotomană era recunoscută încă de contemporani. În egală măsură nu trebuie să uităm faptul că ne aflăm în momentul de maximă ascensiune a puterii turcești în Europa, ascensiune ce va culmina numai peste doi ani cu asediul Vienei. În asemenea împrejurări problema înfringerii și izgonirii turcilor din teritoriile ocupate devenise mai actuală ca oricând ea constituind un ideal comun de luptă al tuturor popoarelor aflate sub dominația otomană, ideal a cărui întreținere se realiza pe diverse căi și cu felurite mijloace de propagandă ideologică. La curtea lui Șerban Cantacuzino și, mai târziu, la curtea lui Brîncoveanu, existau chiar astrologi aduși de domni pentru a prezice momentele de declin sau chiar data când va avea loc prăbușirea Imperiului otoman și semnificativ este că în unele narațiuni contemporane sultanul era identificat cu fiara policefală din Apocalips. Existau așadar, chiar și în cazul unei analize mai puțin detaliate a climatului politic al epocii, suficiente argumente care să mo-

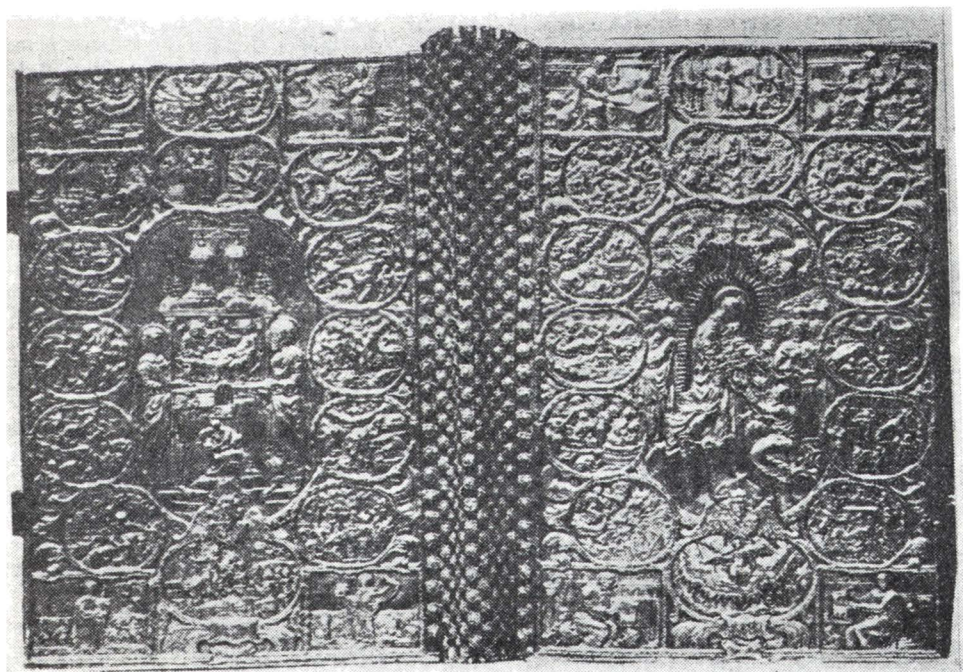

Fig. 1. Ferecătura de la Cotroceni, 1681, meșter «C. V.»

tiveze prezența unei asemenea teme pe o lucrare românească din veacul al XVII-lea, tot așa după cum exista și motivația ideologică pentru implicarea dușmanilor Moldovei în scena Judecării de Apoi din pictura exterioară a unor monumente din Bucovina din veacul al XVI-lea.

În cazul ferecăturii de la Cotroceni constatăm că în nouă din cele 26 de scene ce o decorează (deci în o treime din numărul lor) sînt figurați și turci, lesne de identificat după chip și vestimentație : îmbrăcați în șalvari sau costume de ieniceri, cu turbane pe cap, incinși cu brîie late, purtînd iatagane sau scuturi tipic turcești, etc. (scenele, 3, 5, 12 de pe coperta I și 4, 7, 8, 9, 10, 12 de pe coperta a II-a).

Din punct de vedere iconografic, cele 13 medalioane ale primei coperti redau episoade inspirate din primele nouă capitole ale Apocalipsului iar cele de pe coperta a doua se referă la capitolele 10—21. «Citirea» imaginilor se face pornind de la medalionul central al primului rînd, se continuă cu cel de dedesubt din rîndul al doilea urmînd apoi medalionul din dreapta sa și în continuare cele marginale, urmărind deci sensul de rotire al acelor unui ceasornic (vezi schema în nota 13). În toate scenele

13. Despre acesta, vezi Cornelia Pilat, *Pictura din pridvorul bisericii Krețulescu din București*, în SCIA, IV (1957), nr. 3—4. De același autor și studiul *Quelques aspects du thème de l'Apocalypse dans la peinture de la Valachie du XVIII-e siècle*, în *Revue Roumaine d'histoire de l'art*, Tome X (1973), Nr. 2, pp. 165—204, cu o bogată bibliografie tematică.

14. În ordinea menționată în schema alăturată, scenele reproduc următoarele episoade :

Ioan	1	Matei
13	2	3
12		4
11		5
10		6
9	8	7
Marcu		Luca

Prima copertă : 1) Viziunea Sf. Ioan în Patmos (Fiul Omului între șapte sfeșnice reprezentînd cele șapte Biserici cu șapte stele în mîna dreaptă (simbolul celor șapte ingeri). 2) Tronul lui Dumnezeu cu cei 24 de bătrîni și 4 heruvimi. 3) Cei patru cavaleri (vestitori) ai Apocalipsului. 4) Deschiderea peceții a 5-a : sufletele celor morți care așteaptă judecata. 5) Deschiderea peceții a 6-a : Împărații și domnii lumii se ascund în peșteri. 6) Însemnarea dreptilor. 7) Deschiderea peceții a 7-a : ingerii primesc trîmbițe ; deasupra pămîntului se abat tunete, fulgere și cutremure. 8) Se pornește grindina de foc. 9) Prăbușirea

unui munte în flăcări. 10) Peste ape și izvoare cade o stea uriașă arzînd ca o făclie. 11) Este lovită a treia parte din soare, lună și stele iar din înaltul cerului un vultur deplînge soarta oamenilor. 12) Din fîntina adîncurilor ies lăcuste cu fețe omenești, capete încoronate, pîr ca al femeilor și dinți de leu. 13) Ingerii Eufratului ucid o treime din oameni. Coperta a doua : 1) Ingerul poruncește lui Ioan să înghită cartea. 2) Măsurarea templului. 3) Femeia care naște și balaurul care o prigonește. 4) Fiară ape și a pămîntului. 5) Trei ingeri vestesc judecările lui Dumnezeu. 6) Secerișul și culesul viei. 7) Șapte ingeri varsă cupe cu mînia lui Dumnezeu iar din gura fiarei ies duhuri necurate sub forma unor broaște. 8) Desfrînata cea mare numită Babilonul umblă beată de singe pe o fiară cu șapte capete și zece coarne. 9) Căderea Babilonului. 10) Cuvintele Domnului ca un călăreț pe un cal alb se află în fruntea oștilor. 11) Înălțuirea diavolului de către inger. 12) Căderea ingerului răzvrătit. 13) Ingerul îi arată lui Ioan noul Ierusalim.

La colțurile ferecăturii sînt reprezentați patru prooroci cu simbolurile lor : lira și un volumen, chivotul, sfeșnicul cu 7 brațe, un volumen. Simbolurile sînt însă inversate, lui David fiindu-i atribuit chivotul iar lui Solomon un volumen și coroana. Consemnăm și un detaliu deosebit de interesant : în medalionul în care apare proorocul Zaharia

în care apar, turcii sînt implicați în evenimente care, potrivit textului, au un scop justițiar, acela de pedepsire a fărădelegilor comise. Cele mai multe prezențe (6) se constată pe coperta a doua în centrul căreia este figurat episodul Învierii sub forma Coborîrii în Limb. Se identifică aici cu mai multă ușurință semnificația mesajului, ideea urmărită de autor : în timp ce «dreptii» sînt smulși din adîncul Iadului și mîntuiți de către Iisus, «păcătoșii», din rîndul cărora fac parte și turcii, sînt cumplit pedepsiți și nu vor beneficia de clementa divină urmare a numeroaselor fapte rele săvîrșite. Ilustrarea unei asemenea teme pe copertile unei Teatraevangelii dobîndește astfel semnificația unei invocații, a unei rugăciuni, se solicită ajutorul divinității împotriva forțelor dezlănțuite ale răului, un «rău» care de astă dată devine identificabil și capătă contur precis prin intermediul imaginii artistice. Iată spre exemplu cum, printre domnii și împărații lumii ce se ascund în peșteri spre a se feri de cutremure și de ploaia de foc ce cade din cer, se află și sultanul (scena a 5-a, coperta I) iar alte personaje îmbrăcate în costume de ieniceri sînt atacate și devorate de monștrii hibridi ieșiți din adîncul pămîntului (scena 12, coperta I Fig. 3. B). Un alt grup de turci ingenunchează în fața monstrului policefal care este «Fiara apei și a pămîntului» cerînd să li se cruțe viețile (scena a 4-a, coperta II) ; dar mînia lui Dumnezeu, strînsă în cupe, este aruncată de îngeri asupra păcătoșilor, printre aceștia aflîndu-se, în prim plan, un împărat și un sultan (scena a 7-a, coperta II. Fig. 4. C). Chintesența a păcatului și a viciilor, «Desfrînta Babilonului» călare pe un monstru policefal cu capetele încoronate, (semn al apartenenței la păcătoasa lume terestră) atacă în fața unei cetăți, un grup de turci care, înspăimîntați, imploră iertare (scena a 8-a, coperta II. Fig. 4. B), iar în episodul «Căderii Babilonului» un grup de turci încearcă să se salveze de cataclism ascunzîndu-se într-o peșteră, imaginea Babilonului din această scenă sugerînd mai degrabă o privesc a Istambulului oglîndindu-se în apele Bosforului (scena 9-a, coperta II. Fig. 4. A). O sugestivă confruntare între creștini și păgîni este transpusă în scena a 10-a de pe coperta II : «Cuvîntul Domnului», imaginat ca un împărat ce călărește în fruntea oștilor cerești pe un cal alb, se află în urmărirea «necredincioșilor», figurați printr-un grup de ieniceri înarmați cu lăncii, sulți și iatagane (Fig. 5. C). Sînt, toate acestea, argumente care confirmă că ferecătura de la Cotroceni, comandată de Șerban Cantacuzino, poartă un mesaj ce se inscrie într-un program ideologic mai amplu și mai complex, continuînd astfel tradiția unor înaintași cum au fost Petru Rareș în Moldova, sau Neagoe Basarab în Țara Românească. Interpretarea particulară dată aici temei Apocalipsului relevă imperativul ideologic al momentului, acela de a întreține viu în rîndul poporului idealul de luptă și de independență invocînd pentru aceasta și sprijinul divinității.

întîlnim un element ce constituie o noutate în materie de iconografie și anume, prezența unui lan de porumb amplasat în spatele personajului. Noutatea rezultă din faptul că în timpul domniei lui Șerban Cantacuzino, deci în perioada cînd a fost realizată această ferecătură, se introduce pentru prima dată în Țările române cultura porumbului. Șase ani mai tîrziu, în 1694, Constantin Duca va introduce o dare de un zlot pe pogonul de «popușoiu». Este deci vorba de o actualizare a reprezentării iconografice care atestă încă o dată marea receptivitate a artiștilor la faptele și evenimentele de seamă petrecute în viața localnicilor.

Fig. 3. Detalii — Scenele 7 (C), 8 (B) și 9 (A), Coperta a II-a.

Fig. 4. Detalii — Scenele 7 (C), 8 (B) și 9 (A), Coperta II-a.

Cîteva considerații stilistice și compoziționale. Constituie o noutate pentru decorul ferecăturilor de carte amplasarea scenelor în medalioane (de vizibilă influență barocă) distribuite în jurul scenei centrale. În al doilea rînd, spre deosebire de gravurile cu aceeași temă realizate de Dürer sau Cranach (care au servit în Occident ca model pentru reprezentările Apocalipsului) în care, mai multe episoade sînt prezentate simultan într-o singură scenă, în ferecătura de la Cotroceni fiecare episod este tratat separat, ca o scenă independentă. Episoadele urmăresc desfășurarea cu fidelitate a textului fapt ce imprimă lucrării un caracter narativ, condiție indispensabilă pentru ca mesajul temei să fie înțeles cu cit mai multă ușurință. Fiecare episod este autonom tratat dar evident, este dependent de contextul ideatic general. O asemenea transpunere cvasi-completă a Apocalipsului este un act singular în arta noastră medievală și nu cunoaștem pînă în momentul de față alte cazuri în care tema să fie atît de complet redată (la Ierusalim există o altă ferecătură românească tratînd aceeași temă, dar ea este ceva mai tirzie și despre ea vom vorbi ceva mai jos).

Din punct de vedere stilistic remarcăm înscrierea lucrării în coordonatele artistice ale barocului. Așa spre exemplu se remarcă prezența principalelor scheme compoziționale baroce (axe diagonale, trasee semi-circulare, axe de compoziție centrifuge, utilizarea curbelor și contra-curvelor, etc. De asemenea scenele sînt pline de mișcare, de dinamism, se recurge la racursiuri îndrăznețe, la jocul de planuri și de perspective ce creează sugestii spațiale neașteptate pe aceste suprafețe atît de reduse dimensionale. Dacă adăugăm la toate acestea faptul că însăși tema (care include fenomene cataclismice, focuri, incendii, etc.) este repetabilă la o tratare barocă ne dăm seama că meșterul argintar a găsit modul cel mai adecvat și expresiv de tratare a subiectului respectiv. Transpunerea textului se face, de asemenea, apelînd la o mare varietate de elemente ilustrative: personaje biblice, oameni de rînd, sfinți, îngeri, la care se adaugă felurite animale (reale sau fantastice), peisaje (munți, ape, nori, etc.), elemente arhitecturale ș.a.m.d., precum și o întreagă recuzită de elemente auxiliare menite a sublinia detaliile sau elementele semnificative. Un loc de primă importanță îl dețin reprezentările antropomorfe.

Fig. 5. Detalii — Scenele 10 (C), 11 (B) și 12 (A), Coperta a II-a.

Sînt realizate de cître meşterul argintar peste 130 de personaje, una din cele mai ample figuraţii antropomorfe din argintăria veche românească. În pofida diversităţii figurative, artistul reuşeşte performanţa de a evita în mare măsură stereotipia atît în realizarea chipurilor (se observă o mare varietate de tipologii umane, unele vizînd chiar aluzii portretistice), cît şi în transpunerea mişcării corpurilor (extrem de diversă dar în acelaşi timp firească şi naturală), în gestică (deosebit de expresivă şi de adecvată textului), în modul de realizare al drapajului, ş.a.

Reprezentările animaliere surprind şi ele prin fidelitatea faţă de modelele reale, prin spiritul imaginativ bogat care dă naştere unor animale fantastice, de aspect fabulos, denotînd o bogată fantezie. Desigur, spaţiul nu ne permite analiza detaliată a fiecărui episod, din acest motiv vom prezenta cîteva scene care ni se par mai reprezentative pentru valoarea lucrării.

Cavalcada «Cavalerilor Apocalipsului» (scena a 3-a, coperta I, Fig. 2) surprinde în primul rînd prin forţa sugestivă. Călăreţii, dispuşi în planuri succesive ce creează impresia de adîncime spaţială, au mişcări variate, dinamice, încordate. Caii redaţi într-un galop dezlănţuit, imprimă de asemenea episodului o notă accentuată de violenţă şi dramatism. În prim plan, în partea de jos, trupurile omeneşti prăvălite sînt prezentate în răsursuri îndrăzneţe.

Fig. 2. Detaliu — Scena a 3-a, Coperta I.

În episodul «Fintinii adîncurilor» (scena a 12-a coperta I, Fig. 3 B) care a luat naștere în urma prăbușirii unei stele în flăcări și din care ies fantastice lăcuste cu chip de om, remarcăm sugestivă imagine a stelei incendiate înconjurată de o imensă vîlvătaie, precum și gesturile disperate ale personajelor din prim-plan (turcii, de care s-a amintit) care încearcă să se elibereze de hidoasele insecte.

Scena în care sînt redați «Îngerii Eufratului» (scena a 13-a, coperta I, Fig. 3. A) călărind pe animale fantastice impresionează prin varietatea mișcărilor, dinamismul mulțimii ce dă impresia unui torent dezlănțuit care pare a se prăvăli asupra oamenilor. Este impresionant detaliul din dreapta scenei în care un om căzut în genunchi imploră iertare oșteanului care se pregătește să-l doboare cu o lovitură de spadă.

Fantezia argintarului este pe deplin ilustrată de episodul care o prezintă pe «Desfrînata cea mare numită Babilonul» (scena a 8-a, coperta II, Fig. 4. B). Aceasta călărește pe o fiară cu șapte capete încoronate, un animal fantastic cu chip de balaur și corp de leopard a cărui blană este redată cu un mare efect plastic. Tot în această scenă, în colțul din dreapta — sus, este vizibilă monograma meșterului conținînd inițialele «C. V.».

Unul dintre cele mai reușite episoade ale ferecăturii este, după opinia noastră, acela ce ilustrează distrugerea Babilonului (scena a 9-a, coperta II, Fig. 4. A). Aici atitudinile, gesturile de spaimă ale personajelor din prim plan, modul sugestiv în care este redată masa de apă din planul secund, incendierea spectaculoasă a Babilonului desfășurată panoramic în fundal, sînt, toate, probe ce demonstrează că ne aflăm în fața lucrării unui artist pentru care meșteșugul nu mai are taine.

Din cele expuse pînă aici trebuie să se rețină faptul că, în pofida abordării unei teme dificile care ridică probleme complexe oricărui artist și oricărui tip de reprezentare plastică, acest argintar semnînd cu inițialele «C. V.» realizează în final o lucrare de o excepțională valoare artistică și iconografică. Deși receptiv, în ceea ce privește tratarea temei, la formulele artistice ale barocului apusean, artistul argintar nu devine totuși, efectiv, un exponent al spiritului baroc în înțelesul său occidental, adică al aceluși univers angoasant, teluric, opus ideii de măsură și logică. În Țările române, în a doua jumătate a secolului al XVII-lea lucrările de argintărie realizate de meșterii locali se află încă sub influența Renașterii, deși din aceeași perioadă încep să se ivească (și nu numai în argintărie) elementele stilistice ale barocului, dar, *nota bene!*, nu este vorba de formulele barocului Occidental ci ale aceluși *baroc post-bizantin românesc*. Este momentul să atragem atenția că în pofida unor momente critice din existența poporului român, reacțiile spirituale nu vor cunoaște la noi acele manifestări angoasante pe care le întîlnim în Occidentul medieval european: spaima, teama, teroarea, crizele de misticism exacerbat ca fenomene de psihologie colectivă nu-și vor găsi teren de manifestare în conștiința poporului român, nu devin, din punctul de vedere al interpretării plastice, o caracteristică a artei românești. Chiar teme cum sînt «Judecata de apoi» sau aceste izolate reprezentări ale Apocalipsului nu capătă o dimensiune grosieră, de sub-

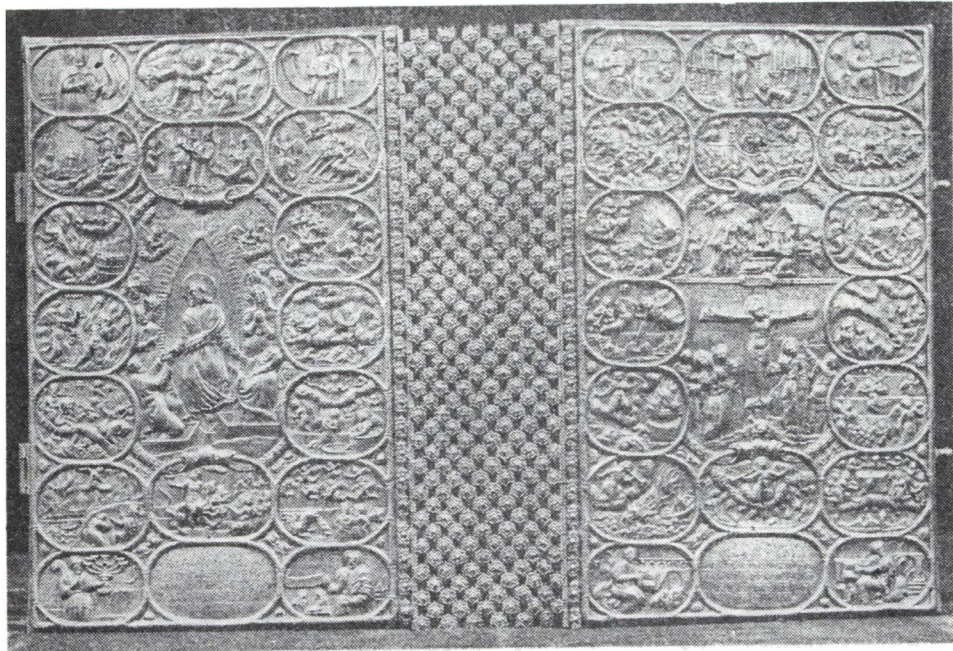

Fig. 6. Ferecătura Evangheliei de la Ierusalim (După M. Beza).

minare a omului ci sint adaptate, cu măsură cuvenită, momentelor și imperativelor epocii vizînd îndeosebi un caracter moralizator.

În ceea ce privește cea de a doua ferecătură (Fig. 6) decorată tot cu scene din Apocalips (de care s-a amintit mai înainte), ea îmbracă o Evanghelie descoperită de Marcu Beza în tezaurul bisericii Sfîntului Mormînt din Ierusalim. Pe o pagină din interior se află următoarea inscripție în limba greacă: ACEASTĂ DUMNEZEIASCĂ ȘI SFÎNTĂ EVANGHELIE S-A SCRIS DE MÎNA MEA UMILUL MITROPOLIT AL UNGROVLAHIEI LUCA ÎN ANUL 7124, LUNA MAI, 4, SAU DE LA CHRISTOS 1616¹⁴. Lucrarea a fost realizată deci în timpul celei de a treia domnii în Țara Românească a lui Radu Mihnea și este ilustrată cu miniaturi ce pot fi considerate azi printre cele mai izbutite creații ale miniaturisticii medievale din Țara Românească. Ferecătura este lipsită de inscripții sau însemne de meșter (atît cît ne-a permis studierea reproducerilor fotografice și informațiile din lucrarea lui Marcu Beza). În această situație datarea ferecăturii ar trebui să aibă în vedere anul realizării manuscrisului, adică imediat după 1616. Dar, analiza comparativă a acestei ferecături cu lucrarea similară de la Cotroceni conduce la o altă concluzie. Se constată în primul rînd o frapantă asemănare între cele două lucrări atît în ceea ce privește tema aleasă cît și în modul de realizare compozițională și stilistică. Cu excepția scenelor centrale a căror tematică di-

14. Marcu Beza, *Urme românești în Răsăritul ortodox*, ediția a II-a, Buc., 1937, p. 25. Ferecătura este reprodusă la p. 20 iar detalii ale celor două coperti ferecate, la p. 77, 78.

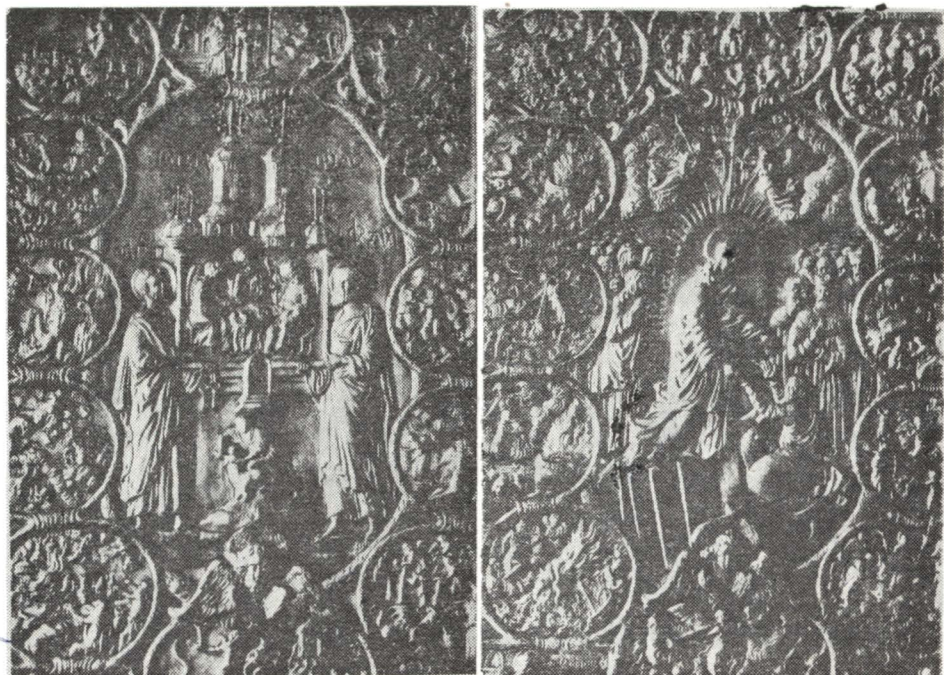

Fig. 7. Ferecătura Evangheliei de la Ierusalim. Coperta I, detaliu (După M. Beza)
 Fig. 8 Ferecătura Evangheliei de la Ierusalim, Coperta a II-a, detaliu (După M. Beza)

feră (Fig. 7—8), în rest ilustrația celor două ferecături este absolut identică : aceleași medalioane conținând aceleași episoade, compuse și tratate în mod asemănător vizând o gândire plastică comună. Toate acestea conduc la concluzia că ambele lucrări aparțin fie unui autor comun fie unui atelier comun, deci ferecătura de la Ierusalim nu putea fi realizată imediat după anul 1616 ci poate, în același timp cu ferecătura de la Cotroceni, dacă nu chiar mai târziu decît aceasta, deci ulterior anului 1681. Ea nu poate fi considerată contemporană cu manuscrisul deoarece din punct de vedere stilistic nu se înscrie în perioada de realizare a manuscrisului. Mai mult chiar, o ușoară barochizare a elementelor vegetale și a compoziției decorative ne îndreptățește să credem că această din urmă lucrare a fost realizată chiar mai târziu decît ferecătura de la Cotroceni care a servit probabil ca model. Se poate avansa ipoteza că ferecătura a fost realizată probabil de către același meșter «C. V.» sau de către atelierul său, la începutul deceniului al optulea al secolului al XVII-lea, în această situație nefiind exclusă posibilitatea ca donatorul să fi fost tot Șerban Cantacuzino care se afla în vremea respectivă în scaunul Țării Românești.

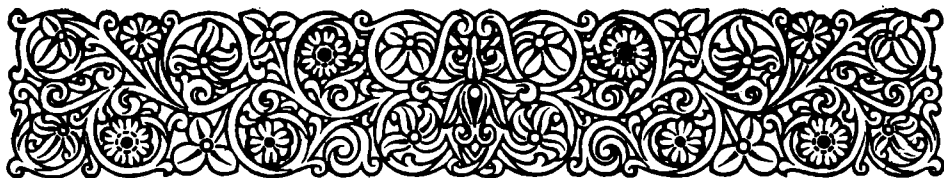
Prin cele două ferecături prezentate, argintăria medievală românească cunoaște singurele exemplare ale genului care se inspiră în decorul lor din iconografia Apocalipsului. Faptul că tema respectivă nu a devenit tradițională în ilustrarea ferecăturilor de carte se explică pe

de o parte prin dificultatea transpunerii pe metal a unei asemenea teme, extrem de laborioasă, iar pe de altă parte prin lipsa de receptivitate a mediului spiritual local la elementele unui limbaj ce nu îi era familiar (motiv pentru care nu s-a răspândit nici în alte genuri artistice).

În studiul istoriei artelor, cunoașterea direcțiilor esențiale ale gândirii într-o anumite etapă a evoluției sale, îngăduie conturarea «istoriei simptomelor culturale», a modului în care un popor, în condiții istorice particulare, își exprimă tendințele esențiale ale gândirii prin teme artistice și conceptele specifice, după cum afirmă Alexandru Dușu, reluând o teorie a lui Erwin Panofsky¹⁵. În acest context este foarte important să aflăm dacă ceea ce s-a făcut reprezintă ceea ce s-a dorit, cu alte cuvinte dacă subiectul ales exprimă efectiv și fidel dorința și opțiunea comanditarului. Din cele prezentate în aceste pagini, din interpretarea cu totul particulară a temei iconografice, avem temeiul să considerăm că opțiunea tematică nu a fost întâmplătoare și că ea s-a înscris într-un program ideologic complex, cu obiective clar precizate. De asemenea credem că nu întâmplător cea de a doua ferecătură a fost dăruită tocmai bisericii Sfintului Mormint din Ierusalim, loc a cărui eliberare devenise pentru mai multe secole obiectivul major al plănuitelor cruciade antiotomane. Așa stînd lucrurile, cele două ferecături prezentate devin prețioase dovezi — care se adaugă altora deja cunoscute — ale modului în care artiștii evului mediu românesc au știut să se racordeze la înaltele idealuri de libertate și independență națională, făcînd din lucrările lor vehiculul unor mesaje de vibrantă rezonanță patriotică.

15. Alexandru Dușu, *Sinteză și originalitate în cultura română*, Buc., 1972, p. 36.

BISERICA ȘI PROBLEMELE VREMII

DIN JUDEȚELE ARHIEPISCOPIEI

REALIZĂRI INDUSTRIALE ȘI ECONOMICE ÎN JUDEȚELE PE CARE SE ÎNTINDE ARHIEPISCOPIA BUCUREȘTILOR IANUARIE-MAI 1985

Ultimul an al cincinalului actual, 1985, e anul marilor realizări industriale, economice și al împlinirilor. S-au împlinit 20 de ani de când în fruntea țării noastre este eroul bărbat Nicolae Ceaușescu. În epoca sa, numită pe bună dreptate, «Epoca Ceaușescu», s-au realizat strălucite transformări revoluționare. Tot anul acesta se împlinesc 40 de ani de la victoria deplină asupra fascismului, 40 de ani de pace și de rodnice realizări industriale.

Numai în acest interval scurt de câteva luni ale anului în curs, în cuprinsul Sfintei Arhiepiscopii a Bucureștilor s-au realizat în Capitală și în sectorul agricol Ilfov un volum total al producției marfă industrială cu 9,7 la sută mai mare decât în 1984. O atenție deosebită este acordată indicatorilor calitativi, creșterii productivității și eficienței muncii și aplicării ferme a mecanismului economico-financiar. Se lucrează la noi construcții care vor însuma 24.300 apartamente, 2 școli, complexe de sănătate, 2 dispensare umane, traseele metroului de 10,4 km (I și II din *Magistrala a II-a, respectiv pozițunea dintre I.M.G.B. și Piața Unirii*).

Tot în acest interval de timp, ianuarie-mai s-au făcut eforturi în vederea acoperirii necesităților economiei naționale de resurse proprii și s-a încheiat construcția noului complex comercial în preajma Întreprinderii 23 August. Se execută finisarea încă a 20 magazine și unități de prestații; iar în cartierul Berceni-Oltenița alte zeci de apartamente sînt date în folosință. Pretutindeni în municipiul București sînt acțiuni hotărîte pentru realizarea exemplară a planului de producție. Există un ritm susținut pe toate șantierele, ca o înaltă răspundere pentru creșterea mai accentuată în realizarea industrială și economică.

Pe meleagurile ialomițene cunoscute pînă nu demult ca o străveche vatră de piine și istorie, valoarea producției industriale cunoaște o creștere de 16,8 la sută față de anul trecut. Aflăm din presă că au fost puse în funcțiune numeroase obiective industriale și agro-zooteh-

nice și anume : etapa a doua a Combinatului de îngrășăminte chimice, moara de grâu și porumb, Întreprinderea de amidon și glucoză Tândărei, Fabrica de paste făinoase, podul Borcea-Fetești și multe complexe zootehnice.

În noul județ Călărași și mai ales în municipiul Călărași, unde altădată conferențiau Nicolae Iorga, părintele Gala Galaction, Octavian Goga etc., se înregistrează noi succese prin îndeplinirea neabătută a planurilor economice.

O nouă fabrică de zahăr în acest trimestru, e dată în folosință la Oltenița. Toate pregătirile sînt făcute și se așteaptă noua recoltă pentru probele necesare. În cuprinsul județului, satele românești contemporane sînt în drum spre urbanizare.

La Congresul al III-lea al F.D.U.S. județul se prezintă cu remarcabile realizări în îndeplinirea obiectivelor de dezvoltare economico-socială.

În județul Giurgiu, ca de altfel în toate județele se realizează fapte de eroism pe frontul energetic, astfel la C.E.T. Giurgiu a fost pus în funcțiune grupul nr. 1 de 50 Mw și continuă să se dezvolte combinatul chimic. Municipiul Giurgiu se înfățișează ca o puternică bază tehnico-materială înscrisă ferm pe coordonatele dezvoltării socialiste. În producția industrială ponderea o dețin ramurile de vîrf ale economiei : construcții de mașini, chimice, energie electrică și termică etc. Anul acesta s-a pus în funcțiune o nouă capacitate a Combinatului chimic.

Mai aflăm că dinamica producției a sporit și sporește în acest an cu 6,2 față de 1980, iar ponderea produselor noi reproiectate reprezintă 43 la sută din valoarea producției industriale.

Ca și în celelalte județe, industria teleormăneană dispune în prezent de un potențial productiv de 226 ori mai mare decît în urmă cu patru decenii, aproape 90 la sută din forțele ei s-au acumulat în «epoca Ceaușescu». Producțiile industriale, cele ale ramurilor construcției de mașini și chimice sînt expediate în peste 60 de țări ale lumii.

În întreg județul Teleorman se fac ample mobilizări pentru îndeplinirea exemplară a sarcinilor economice. Dintre numeroasele ctitorii industriale ale județului, respectiv în «epoca Ceaușescu» ies la iveală : Întreprinderea de rulmenți din Alexandria, Întreprinderea de țevi sudate din oțel de la Zimnicea, Întreprinderea de utilaj chimic din Turnu-Măgurele, Întreprinderea de ulei Roșiorii de Vede. În primul trimestru al anului actual ca o îndeplinire exemplară a sarcinilor economice s-a dat în folosință Schela de producție petrolieră Videle precum și obiectivele necesare explorării zăcămintelor petroliere.

Județul Dîmbovița a înregistrat în această perioadă importante mutații de ordin calitativ, reprezentînd o creștere de 60,4 la sută față de 1980.

S-au conectat la circuitul economic național unități industriale de interes republican din ramuri de vîrf cum sînt : Combinatul de oțeluri speciale, Întreprinderea de strunguri «Saro», Întreprinderea «Oțelinox» și «Romlux». În ansamblul economiei naționale județul Dîmbovița, de-

ține locul al II-lea la producția de strunguri, locul III la produse de ciment și țigări etc. etc.

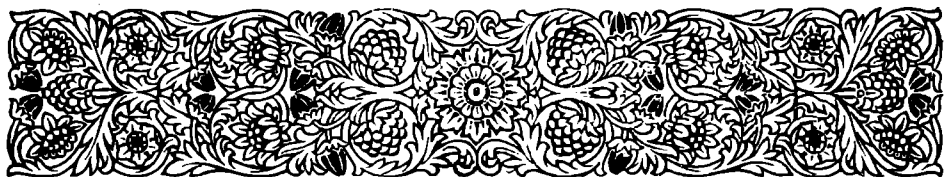
Din realizările precedente, precum și din cele actuale industriale, forța economiei noastre naționale a cunoscut o creștere fără precedent, realizându-se o înaltă productivitate a muncii și o creștere a realizărilor industriale.

Toate acestea au fost posibile numai datorită conducerii noastre de stat socialist și în climatul de pace în decursul celor patru decenii.

Biserica Ortodoxă Română prin sfinții ei slujitori nu numai că se bucură de realizările industriale și economice din țara noastră, dar și-au adus aportul lor prin îndemnul lor la cinstire a muncii din partea credincioșilor și binecuvîntează rodul muncii credincioșilor lor.

Pr. D. D. SANDU

ȘTIRI DIN CUPRINSUL MITROPOLIEI

CONFERINȚA PREOȚEASCĂ DIN LUNA MAI 1985

Cea de a II-a Conferință a clerului din cuprinsul Arhiepiscopiei Bucureștilor s-a desfășurat între 14 și 30 mai 1985, la cele 20 de protoierii din cuprinsul Arhiepiscopiei, sub președinția delegaților chiriarhali.

Cu acest prilej Sfintul Sinod al Bisericii Ortodoxe Române a fixat pentru studiu și prezentare următoarea temă : «*Apărarea păcii și a vieții pe pământ, o datorie a tuturor oamenilor*» (cu prilejul împlinirii a 40 de ani de la sfârșitul celui de al II-lea război mondial).

Desfășurându-se sub climatul acestei aniversări — de la 9 mai, când întreaga omenire a sărbătorit victoria asupra fascismului și hitlerismului, ea a constituit și pentru personalul clerical, nu numai o aniversare, dar și o retrospectivă, pentru ca, în concluzii, să se sublinieze valoarea păcii și a progresului.

Astfel, primind cu bucurie acest subiect care marchează cea mai importantă problemă a lumii, astăzi, când întreaga omenire este amenințată de un nou război nimicitor, de un război nuclear, care ar distruge totul, civilizație și omenire, preoțimea privește cu cea mai mare seriozitate, căutând să răspundă după puterile ei și să sprijine eforturile tuturor iubitorilor de pace din lumea întreagă.

Considerând că popoarele nu au fost niciodată amenințate cu distrugerea vieții, ca acum, toți vorbitorii, în numele credincioșilor pe care îi reprezintă, prezentând tema respectivă, și-au luat angajamentul ca pe linie religioasă, socială și etică, să facă tot ce le este în putință pentru a contribui la biruința păcii și liniștirea zilelor pe care le trăim cu toții.

Astfel conferința a fost prezidată de următorii delegați :

P. S. Episcop Roman Ialomițeanul — la protoieriile I Capitală, III și Oltenița.

P.C. Pr. Vicar Octavian Popescu, la protoieria Circa III Capitală.

P.C. Pr. Consilier Dinu Provian, la protoieria Videle.

P.C. Pr. Prof. Radu Dumitru, la protoieria Sectorul Agricol Ilfov.

P.C. Arhim. Nifon Mihăiță, la protoieria Tîrgoviște.

P.C. Pr. Consilier Vasile Bria, la Protoieria Turnu Măgurele și Urziceni.

P.C. Pr. Consilier C-tin Bădescu, la protoieria Vălenii de Munte.

P.C. Pr. Prof. C-tin Galeriu, la protoieria Slobozia.

P.C. Pr. Nicolae Turcu, la protoierile : Cîmpina, Cîmpulung și Titu.

P.C. Pr. Consilier Mihai Marinescu, la protoierile Ploiești și Călărași.

P.C. Pr. Consilier Ilie Georgescu, la protoierile Ciorogîrla și Giurgiu.

P.C. Pr. Inspector Vasile Diaconescu, la protoieria Găiești.

În cuprinsul referatelor prezentate s-a subliniat documentat glorioasa victorie pe care au avut-o forțele aliate asupra fascismului, cu referiri asupra contribuției pe care a dat-o țara noastră, la eroismul cu care au luptat ostașii noștri, la jertfa adusă de ei pentru înlăturarea dominației hitleriste în sud-estul Europei.

Acest aport, ca cea de a patra forță a coaliției antifasciste, a fost consemnat în istorie drept unul decisiv, cu consecințe majore în grăbirea sfîrșitului războiului, respectiv cu aproape 200 de zile.

S-a subliniat importanța întăririi autorității O.N.U. și a Organizațiilor constituite pentru apărarea vieții și a păcii, a Conferinței General Europene și a Consiliului Mondial al Păcii.

În ceea ce privește problema escaladării înarmărilor și în special a înarmării nucleare, toți cei prezenți au subliniat și au salutat poziția țării noastre și propunerile constructive făcute de către Președintele țării, Domnul Nicolae Ceaușescu de a se continua tratativele, — chiar dacă sînt mai îndelungate, în locul folosirii forței. Cele 18 milioane de semnături depuse pe Apelul adresat Sesiunii speciale ale O.N.U., în anul 1982, au constituit o adeziune deplină a întregului nostru popor pentru acțiunea românească, plină de umanitarism, pentru pace și pentru îndeplinirea marilor aspirațiuni ale lumii contemporane.

S-a arătat, de asemenea vocația de pace a poporului nostru, care și-a găsit expunere și în Apelul pentru dezarmare și pace al organizațiilor componente ale Frontului Democrației și Unității Socialiste din anul 1983.

Spicuiind din intervențiile și completările făcute menționăm :

P.S. *Episcop Vicar Roman Ialomiteanul*, Vicarul Arhiepiscopiei Bucureștilor declara la protoieria Circa I Capitală : «Pacea și viața sînt cele mai mari daruri date de Dumnezeu. Poporul român a avut dintru început aceste caracteristici de iubitori ai vieții și ai păcii. A apăra pacea este o poruncă dată de Dumnezeu, este o datorie. Să avem pacea lăuntrică și cu aproapele».

P.C. Pr. Prof. Radu Dumitru a spus : «Poporul român are vocația păcii. Războiul trebuie îndepărtat de viață. El este o consecință a excesului de putere, a autorității, o sete de putere, de exploatare. El a dat multe jertfe, iar România a dat, în cel de al II-lea război cele mai multe, în raport cu numărul populației. Numai prin luptă putem cîștiga convingerea tuturor că pacea înseamnă viață».

Pr. consilier C-tin Bădescu, declara :

«Dacă România se află în rindurile popoarelor iubitoare de pace, aceasta o datorează experienței ei îndelungate, fiind așezată la această răspîntie a Europei. Ea a luptat continuu pentru libertate și independență, avînd la conducere oameni încercați, animați de o dragoste fierbinte pentru țară și pentru destinele poporului român».

Pr. Consilier Mihai Marinescu, declara :

«Întreaga noastră planetă este frămîntată de pericolul declanșării unui nou cataclism mondial. În această problemă trebuie să triumfe rațiunea și oamenii să găsească modul de rezolvare a divergențelor și diferendelor. Evanghelia noastră pe care o propovăduim este o evanghelie a păcii și a iubirii tuturor».

Pr. Vasile Niculescu, parohia Borcea spune : «Țara noastră enunță că cea mai bună soluție este cea a păcii prin dreptatea socială, pentru care oamenii sint înzestrați, pentru că au rațiune, dar Dumnezeu nu vrea moarte, ci vrea viață».

Pr. Grosu Vladimir, de la parohia Prundu, a spus :

«Problema păcii este o problemă acută și nu trebuie amînată. Nu poate exista pace atîta vreme cît există exploatarea oamenilor și pooare dezvoltate și slab dezvoltate. Este o problemă de etică și de umanitarism rezolvarea acestor probleme, astăzi, în epoca de emancipare tehnică și electronică. Zburăm în cosmos și uităm de fratele nostru «OM».

Pr. Consilier Nicolae Turcu, declara la protoieria Cîmpina :

«Dorim cu toții ca pacea să continue, cu toate că norii negri ai înarmărilor o amenință. Cu toate acestea nădăjduim că pacea va triumfa ; deoarece toate popoarele iubitoare de pace își ridică glasul și forțele întru apărarea ei».

Pr. Consilier Ilie Georgescu, spunea la protoieria Ciorogirla :

«Noi dorim pace pentru că am suferit foarte mult. Noi ne-am apărat nevoile și neamul nostru. Nu sintem singurii doritori de pace. Trebuie un consens al întregii omeniri pentru pace. Presa și televiziunea arată ce ar însemna un nou război, dar unele puteri imperialiste duc lupte în expansiune. De aceea se apelează la preoți și la Biserică, ca cei ce au un cuvînt în lămurirea enoriașilor, să-i învețe a se înrola în marea luptă umanitară pentru pacea tuturor».

Astfel, Conferința a demonstrat că idealurile cele mai sfinte ale Evangheliei se identifică cu cele mai nobile aspirații ale omenirii de pretutindeni. Biserica a făcut din pace climatul firesc al universului, al vieții tuturor oamenilor și popoarelor, ideal pe care îl sprijină, fiind convinsă că un adevărat creștin nu poate trăda cauza sfîntă a păcii, fără să fie un trădător al lui Hristos. Împărăția lui Dumnezeu este împărăția păcii, iar noi, împreună cu Hristos — Domnul păcii sintem fiii ai păcii.

Astfel Conferința a constituit nu numai o aniversare, dar și un omagiu eroilor, ce și-au dat viața pentru victoria asupra fascismului în 1945, de întreaga Biserică și preoțime ortodoxă.

Pr. DAVID POPESCU

SFINȚIREA BISERICII DIN PAROHIA EPUREȘTI-GIURGIU

Dacă lași în urmă șoseaua cea veche ce merge spre valea inverzită a Teleormanului și pornești spre stînga spre bălțile și stufurile pe care le-a călcat cîndva Mihai Viteazul și a dat strălucita luptă cu turcii de la Călugăreni, te oprești în vechea așezare a «Epureștilor» din Vlașca, cu locuitori ce-și împletesc munca și credința cu dragostea de glie și de popor, avînd în mijlocul satului lor bisericuța din deal, ce stă și azi ca o mărturie din veac și pînă în veac, a vieții spirituale de pe aceste meleaguri.

În ziua de 26 mai, epureștenii, încă de dimineață, se aflau în curtea bisericii și așteptau venirea P.C. protoiereu Enache Sibianu de la Circ. Ciorogîrla, delegat al Centrului eparhial, să sfințească lucrările de reînnoire și înfrumusețare a bisericii lor, reparații, consolidări și în fine, o frumoasă pictură murală.

Delegatul chiriarhal este primit, după tradiție, de către credincioșii bisericii, în frunte cu organele parohiale și cu cei doi preoți slujitori, Vasilescu Stelian și Vasilescu Victor. Sint de față P.C. preot Ungureanu Marin, fost protoiereu al regiunii, preotul David Popescu și diaconul Vasile Antohi, de la Centrul eparhial.

După obișnuita sfințire a apei și ocolirea cu ungera bisericii cu Sfîntul și Marele Mir, s-a desfășurat slujba Sfintei Liturghii. Predica zilei a fost rostită de preotul David Popescu. Toți credincioșii au dat răspunsurile omofonic, participînd activ la întreaga desfășurare.

În continuare, preotul Vasilescu Stelian, parohul bisericii, a luat cuvîntul, spunînd, printre altele :

Biserica a fost zidită de către enoriași cu ajutorul proprietarului pămîntului din jur la începutul anului 1848 și, din cauza timpurilor, terminată în anul 1864, după o vreme de restriște. În primul război mondial ocupanții acestor regiuni, au transformat-o în magazie de cereale și i-au adus multe stricăciuni. Din pictura cea veche a rămas numai tîmpla bisericii. De-a lungul vremii i s-au făcut mai multe reparații de întreținere.

Zdruncinată de mai multe cutremure, dar, mai ales de ultimul cutremur din 1977, a fost reparată acum de către credincioși, ridicîndu-se o clopotniță, făcîndu-se lucrări de consolidare, refacerea instalației electrice și o pictură nouă. Biserica este locul sfînt al obștei creștine. Aici ne botezăm, aici ne cununăm, aici ne mîntuim. În cei 120 ani de viață ai ei, a propovăduit prin glasul preoților, adevărul și dreptatea, între credincioșii care au dat foarte mulți intelectuali, dintre care unii s-au întors la glia lor. Primită de la părinții și strămoșii noștri, trebuie să o lăsăm ca pe o comoară deosebită, urmașilor noștri. În încheiere, mulțumește P.F. Părinte Patriarh Iustin pentru ajutorul acordat, Departamentului Cultelor și organelor locale de stat și Păr. Protoiereu, care a îndrumat lucrările în desfășurarea lor. De asemenea tuturor donatorilor și sprijinitorilor bisericii.

Pr. Enache Sibianu, protoiereul Circ. Ciorogirla, după ce aduce binecuvîntarea P.F. Părinte Patriarh, se adresează credincioșilor și aduce mulțumiri lui Dumnezeu pentru ploaia mănoasă ce a dat-o în aceste zile prin aceste locuri. Cîmpurile înverzite au reînviat în această lună mai, luna florilor. Bucuria credincioșilor este mare, pentru că azi își văd munca lor încununată. Cei doi preoți — cumnați — înfrățiți în familie și în muncă, nu au precupețit nimic pentru binele bisericii și al credincioșilor lor. Un bun creștin este și un bun român și un cetățean loial al patriei sale. Felicită, încă o dată pe preoți, organele parohiale și pe credincioși. Aduce mulțumiri P.F. Părinte Patriarh Iustin pentru ajutorul acordat, Departamentului Cultelor pentru sprijinul acordat și preoțimii ortodoxe.

În încheiere, P.C. Sa spune : «Să iubim și să respectăm biserica, munca și societatea, îndeplinindu-ne toate îndatoririle cetățenești și patriotice ale poporului nostru. Să fim uniți, în pace și în colaborare respectuoasă cu toți, să fim uniți în credință și în muncă pentru binele bisericii și al patriei».

Ceremonia s-a închis cu pomenirea vechilor ctitori, slujitori și credincioși ai bisericii.

Pr. DAVID POPESCU

SFINȚIREA BISERICII DIN PAROHIA VASI LAȚI, JUDEȚUL CĂLĂRAȘI

Pe drumul ce trece prin frumoasele păduri și holde, dincolo de Cernica și Plătărești, spre Oltenița, ajungi în frumoasa localitate Vasilați, cu oameni muncitori agricoli, alții navetiști la fabrici din București, toți credincioși care își împletesc viața cu munca și cu dragostea de pămînt și de popor.

Primăvara la Vasilați este deosebit de frumoasă. Florile și trandafirii s-au deschis în pridvoarele caselor gospodărești. Teii sînt în floare. Cireșele au început să pîrguiască. Totul și toate sînt minunate, oferind o atmosferă de încredere și de optimism tuturor.

După o ploaie binefăcătoare și mult așteptată, a sosit ziua de duminică 19 mai cînd credincioșii așteptau venirea P.S. Episcop Roman Ialomițeanul, Vicar arhiepiscopal, ca să sfințească lucrările de reînnoire de la biserica și casa parohială, efectuate prin grija vrednicului preot Teodor Crișmaru, tînăr, energic și plin de dragoste pentru parohia și credincioșii ei.

Soborul de preoți din împrejurimi, colegi și prieteni ai bisericii din Vasilați, în frunte cu P.C. Preot Mateescu Gheorghe, protoiereul Circ. Oltenița au întîmpinat pe delegatul P.F. Părinte Patriarh Iustin, în persoana P.S. Episcop Roman Ialomițeanul.

După sfințirea apei și înconjurarea bisericii și ungerea ei cu Sfîntul și Marele Mir, a urmat Sfînta Liturghie arhierască, în asistența tuturor credincioșilor veniți la această ceremonie. Răspunsurile au fost date de

«toată suflarea» celor de față, în muzica psaltică omofonă, fapt ce a impresionat pe toți, sub conducerea P.P.C.C. arhidiaconi Evgheni Dascălu și Nicanor Motorga.

O hirotonie în preot a unui tânăr teolog a oferit celor de față participarea la ceremonia unei sfinte taine, la care unii nu au avut ocazia să ia parte niciodată.

Predica zilei a fost rostită de către P.C. Pr. Profesor universitar Radu Dumitru, prorectorul Institutului Teologic din București.

În continuare, a luat cuvîntul P.C. Protoiereu Gheorghe Mateescu, de la Oltenița, care, după ce a salutat prezența P.S. Episcop Roman, subliniază rivna credincioșilor parohiei Vasilați, în frunte cu preotul lor, care numai în curs de cîțiva ani a realizat lucrări de consolidare, reparații, împrejmuiri, casa parohială și în fine, pictura bisericii atât de frumoasă și luminoasă.

Aduce mulțumiri Prea Fericitului Părinte Patriarh Iustin pentru ajutorul material acordat în materiale și fonduri și P. S. Episcop Roman pentru oboseala ce și-a luat de a veni aici să sfințească biserica și să binecuvinteze pe credincioși.

Preotul Teodor Crișmaru, parohul bisericii, prezintă o dare de seamă asupra desfășurării lucrărilor. Arată că biserica a fost foarte subrezită, mai ales în urma cutremurului din 1977. A luat măsuri imediat pentru consolidarea ei: reparații interne și externe, clopotniță, garduri, casa parohială și pictura bisericii, toate din contribuția credincioșilor și din ajutorul acordat de Prea Fericitul Părinte Patriarh Iustin de una sută mii lei, prin Arhiepiscopia Bucureștilor. Citează numele unor credincioși care au contribuit în mod excepțional, la lucrările bisericii. Aduce mulțumiri P.F. Părinte Patriarh Iustin, Departamentului Cultelor, P.S. Episcop Roman și tuturor ajutătorilor.

În încheiere, a luat cuvîntul P.S. Episcop Roman, care după ce aduce binecuvîntarea Prea Fericitului Părinte Patriarh Iustin, a spus printre altele: «Biserica este un loc sfînt. Dumnezeu a cerut poporului ales să-și facă locaș de închinare. Pornind de la cuvintele Mîntuitorului Hristos că «oriunde sînt adunați doi sau trei întru numele Meu, acolo sînt și Eu în mijlocul lor» — ori unde s-a preamărit numele lui Dumnezeu s-au ridicat locașuri de închinare «în duh și în adevăr». Aici ne naștem în credință prin botez și devenim fii ai bisericii. Biserica ne sfințește toate evenimentele importante din viața noastră. Ne sfințește pe toți prin sfintele Taine.

Să iubim biserica pentru că aici se rostește cuvîntul sfînt al lui Dumnezeu, — Evanghelia — care ne arată de unde am venit, cum să trăim și unde mergem. Aici aflăm lumina, care este Hristos, Care a zis: «Eu sînt lumina lumii». Să iubim biserica și să o îngrijim și să o cinstim. Să o respectăm ca pe ceva sfînt, duhovnicesc, cald și mîntuitor». Cuvintele Prea Sfîntiei Sale au fost primite cu sfințenie de toți cei de față.

Astfel ziua de 19 mai a constituit sărbătoarea cea mai sfîntită a credincioșilor din Vasilați.

Pr. DAVID POPESCU

ADORMIȚI ÎNTRU DOMNUL

† PREOTUL PROFESOR ALEXANDRU N. CONSTANTINESCU

S-a stins din viață la venerabila vîrstă de 90 de ani, bătrînul nostru dascăl de seminar, preotul Alexandru Constantinescu.

Ne învășasem cu el ca, din cînd în cînd, să urce Dealul Patriarhiei să-și revadă pe foștii lui elevi de la Seminar, să le aducă spre publicare cite un articol religios sau cite vreo predică, să prezinte diferite situații cu aspecte teologice și bisericești de actualitate, ori să mai dea unele îndrumări din tezaurul său de cunoștințe sau din îndelungata sa experiență de preot și profesor.

Venea, ca unul dintre ultimii dascăli ai generației mai înaintate, ca să ne reamintească de anii uceniciei în cele duhovnicești și de elanul ce ni-l insufla pe băncile școlii.

Născut în comuna Fierbinți Tîrg, județul Ialomița în anul 1895 ca fiu de preot, a urmat școala primară în localitatea natală și, apoi Seminarul «Nifon Mitropolitul» din București. Fiind înzestrat cu o memorie deosebită și o putere de muncă rară, a fost trimis de conducerea Bisericii la studii la Universitatea din Kiev, unde a rămas pînă în anul 1917, cînd a revenit în Patrie. A continuat studiile de teologie la Facultatea din București, unde a obținut titlul de doctor în teologie în anul 1922.

Hirotonit diacon pe seama Catedralei episcopale din Galați a fost numit și profesor de științe religioase la fostul seminar «Sfîntul Andrei» din același oraș. În anul 1925 a trecut ca profesor de sectologie la cele două seminare teologice din Capitală — «Nifon» și «Central», la care a funcționat pînă la transformarea învățămîntului teologic în anul 1949.

Concomitent și pînă la pensionare, a funcționat ca diacon și apoi ca preot paroh al Bisericii «Sfîntul Ilie Rahova», vreme de peste 50 de ani, fiind iubit și prețuit de credincioșii săi.

Pentru pregătirea și capacitatea sa agonisită Conducerea Bisericii i-a încredințat sarcini însemnate în activitatea sa. Astfel a fost Consilier mitropolitan, Consilier patriarhal la fostul Consiliu Central Bisericesc, Efor al Bisericii Ortodoxe Române, membru și apoi președinte al Consistoriului Central Bisericesc. Pentru activitatea sa a fost distins cu gradul de Econom Stavrofor, și cu alte ordine de la Bisericile ortodoxe de peste hotare (ordinul Sf. Mormînt).

De la el au rămas înscrise în revistele noastre bisericești multe predici și articole, monografiile, etc., și mai ales un manual de sectologie pentru cursurile seminareale, folosit și astăzi de mulți credincioși și clerici.

Prin stingerea sa din viață Biserica noastră și preoțimea pierde pe unul dintre foștii noștri dascăli de seamă, care au luminat și îndrumat atîtea generații de tineri teologi.

Ceremonia înmormîntării a fost oficială de un sobor de preoți dintre foștii lui elevi, în frunte cu Preot Octavian Popescu, Vicarul Arhiepiscopiei Bucureștilor, care a prezentat regretul Centrului Eparhial pentru mutarea din această viață a distinsului preot Alexandru N. Constantinescu și a adus cuvînt de mîngiere îndureratei familii.

Pr. DAVID POPESCU

PREOTUL ARJOCA AURELIAN DE LA PAROHIA TELEGA-VALE

Intre distiinșii preoți care, și-au desfășurat misiunea în parohia Telega-Vale protopopiatul Cîmpina, personalitatea părintelui Aurelian Arjoca a ocupat un loc aparte.

Inzestrat de bunul Dumnezeu cu alesele daruri ale slujirii preoțești, părintele Aurelian Arjoca s-a identificat timp de 40 de ani cu bucuriile și încercările credincioșilor ortodocși din această parohie.

Ziua de doliu din 8 mai a.c. a însemnat pentru credincioșii parohiei Telega-Vale, nu numai o participare la prohodirea preoțească ce s-a făcut fostului păstor ci și rememorarea momentelor importante ale unei vieți preoțești închinată slujirii aproapelui.

Să ne fie îngăduit ca în rîndurile ce urmează să creionăm personalitatea acestui distins păstor al meleagurilor prahovene.

Născut la 12 XII 1909 în Com. Cîlcești în satul Arjoci, jud. Gorj, într-o familie de buni gospodari, și-a petrecut copilăria alături de ceilalți patru copii ai părinților Gheorghe și Paraschiva Arjoca.

După ce a absolvit școala primară în comuna natală, se înscrie și urmează Seminarul Teologic din Curtea de Argeș, între anii 1921 și 1929.

Cu pregătirea sa teologică și inteligența scilicitoare urmează între anii 1929 și 1933 Facultatea de Teologie din Buc. obținînd licența cu calificativul «Magna cum laude». Se înscrie și frecventează cursurile de doctorat în Teologie timp de doi ani.

Ca unul care a iubit și a dorit preoția, este hirotonit preot în 13 aprilie 1936 pe seama Mănăstirii Țigănești de care va rămîne legat sufletește toată viața.

În anii 1936 și 1937 a funcționat și ca profesor la cursul profesional de ucenici Visarion din București.

În anul 1942 este transferat la parohia Telega Vale unde va sluji pînă la pensionarea sa în anul 1979.

Relieffînd aceste date dorim să arătăm că zestrea nativă a tînărului teolog a fost îmbogățită de învățătura Sfintei Scripturi și a Sf. Părinți.

Ca unul ce a știut culege din cultura românească mireasmă cronicărească și graiul neaș al strămoșilor, adormitul întru Domnul era un minuitor iscusit al cuvîntului. Inzestrat și cu o voce plăcută, răposatul stia face ca fiecare slujbă să devină moment de reculegere duhovnicească, și în același timp o cateheză pentru cei prezenți.

Încercat de Dumnezeu în viața sa de familie, prin moartea soției în anul 1944, preotul A. Arjoca a înțeles să-și chivernisească traiul în parohia pe care nu o va părăsi niciodată.

Să nu uităm că parohia păstorită de Pr. Arjoca Aurelian a fost o pepinieră de slujitori ai altarelor, cucernicia sa avînd un mare merit în această lucrare.

Legat sufletește de toate activitățile bisericesti și sociale ale parohiei Telega-Vale, Pr. Arjoca Aurelian și-a dat toată osteneala pentru desăvîrșirea multor lucrări din acest colț prahovean.

Gîndurile așternute aici au fost exprimate de frații preoți — împreună slujitori la înmormîntarea acestui distins păstor, veniți să omagieze personalitatea dis-

părutului ca reprezentanți ai credincioșilor telegeni, ai protopopiatului Cîmpina și Arhiepiscopiei Bucureștilor.

Dumnezeu să-l odihnească în pace cu aleșii săi.

Pr. V. I. BRIA

Consilier Arhiepiscopia București

PREOTUL PROF. DR. MIHAIL BULACU

În ziua de 24 mai 1985 s-a stins din viață, cel care a fost timp de aproape 65 de ani preot, consilier și profesor de teologie Pr. Mihail Bulacu. Slujba înmormintării a avut loc la biserica Sf. Elefterie ctitoria sa, lângă care se odihnește trupul trudit pînă la Învierea de Obște.

S-a născut în anul 1898 în comuna Lăpușata, jud. Vilcea, ca fiu de agricultor. Mama sa l-a îndrumat spre seminarul din R. Vilcea pe care îl absolvă în 1920 și se hirotonește preot, după care se căsătorește cu Cornelia, fiica pr. Marin Rădoi, în comuna natală. Cînd era în seminar a plecat voluntar pe frontul din Moldova și se eliberează cu gradul de sublocotenent. După ce termină Facultatea de Teologie din București e transferat în comuna Băbeni și e numit de episcopul Bartolomeu, director la Episcopie. În 1925 pleacă la Strassbourg cu o bursă, unde își completează studiile timp de doi ani.

Întors în țară e numit profesor la Academia Teologică din Oradea de către Episcopul Roman Ciorogaru. Susținîndu-și teza de doctorat e chemat în București în anul 1929 și i se dă conducerea Consiliului Cultural de către Patriarhul Miron.

A predat în învățămînt la liceul Gh. Lazăr și Titu Maiorescu, a fost conferențiar și apoi profesor de Teologie pînă în anul 1955, cînd trece definitiv la parohie.

În 1935 pune temelie frumosoasei biserici Sf. Elefterie din Capitală, care se termină abia în 1971, cînd este sfințită de Patriarhul Justinian.

Ca lucrări principale publicate, semnalăm: Studiu Introductiv în Catehetica Ortodoxă, 1928; Omilia exegetică biblică, Studiu omiletic. Oradea 1929, Voroava lui Simeon Arhiepiscopul din Tesalonic, Oradea 1929, Lucrearea Socială în Parohie, Buc. 1930, Școala exegetică biblică din Antiohia, București 1931, Îndrumarea tinerețului către Hristos, București 1934, Pedagogia ortodoxă, Buc., 1935, Reorganizarea învățămîntului teologic, 1937, Noblețea educației creștine după Sf. Ioan Hrisostom, Conștiința creștină după catehezele Sf. Chiril al Ierusalimului, Buc. 1944, Omilia despre predică a Sf. Ioan Hrisostom, Buc., 1946.

Coordonatele vieții sale au fost învățămîntul teologic, construcția la Biserica Sf. Elefterie și familia compusă din soție și trei fete.

Ultimii 30 de ani a avut parte de colegi buni și a colaborat în bună înțelegere, iar ultimii deși puterile îi slăbiseră, s-a bucurat de aceeași înțelegere din partea colegilor. Slujba înmormintării a fost în ziua de 26 mai 1985 în fața unei numeroase asistențe care astfel și-a exprimat prețuirea și dragostea pentru cel ce a fost Pr. prof. Dr. Mihail Bulacu.

Au elogiât viața defunctului P. C. Pr. Const. Galeriu, P. C. Pr. Vicar Octavian Popescu și un coleg de școală.

— ASISTENT —

ARHIEPISCOPIA TOMISULUI ȘI DUNĂRII DE JOS

VIZITE ECUMENICE ÎN CUPRINSUL ARHIEPISCOPIEI TOMISULUI ȘI DUNĂRII DE JOS

În zilele de 6—11 mai a.c., în cadrul relațiilor ecumenice ale Bisericii Ortodoxe Române, și cu binecuvântarea Prea Fericitului Patriarh Iustin, a avut loc, la Techirghiol, la Casa de odihnă a Sf. Patriarhii, al IV-lea dialog teologic luterano-ortodox. Ședințele dialogului s-au ținut în zilele de 7, 8 și 9 mai. Paralel cu convorbirile teologice, delegația Bisericii Luterane din Republica Federală Germania și delegația Bisericii Ortodoxe Române, au făcut vizite la monumente religioase din cuprinsul Arhiepiscopiei Tomisului și Dunării de Jos, în Dobrogea.

Din delegația Bisericii Luterane din R.F.G. au făcut parte: Episcop Dr. Heinz Joachim Held, conducătorul delegației, episcop I. R. Dr. Gerhard Heintze, Uwe Heidinsfeld, prof. Dr. Hans Helmut Esser, prof. Dr. Peter Hauptmann, dr. Joerg Jeremias, prof. Dr. Georg Kretschmar și pastor Claus Schwarz.

Din delegația Bisericii Ortodoxe Române au făcut parte: P. S. Episcop Vasile Coman al Oradiei, conducătorul delegației, pr. prof. Dumitru Stăniloae, pr. prof. Dumitru Radu, pr. prof. Ioan Ică, pr. lector Viorel Ioniță, diacon asist. Ioan Caraza, dl. Ioan Stoica, pr. Alexandru Tudor. De asemenea, au participat și delegați ai Bisericii Protestante din România: Pr. prof. Dr. Zoltan Galfy și Pr. prof. Dr. Hermann Pitters.

Miercuri, 8 mai, însoțiți de p.c. protoiereu Dumitru Stănei din Constanța, oaspeții au făcut un tur al litoralului și au vizitat biserica din Eforie Nord și catedrala din Constanța. Preotul paroh Cănanău Nicolae a salutat prezența oaspeților și a urât succes desfășurării dialogului de la Techirghiol. Au răspuns P. S. Episcop Vasile al Oradiei și episcopul Dr. Heinz Joachim Held. Preoții parohiei și credincioșii care se aflau de față au cântat «Îngerul a strigat», iar oaspeții germani au cântat un cântec bisericesc german de Învierea Domnului.

În continuare, au vizitat stațiunea Mamaia, monumentul roman cu mozaic și bisericile Adormirea II și Sf. Îngeri. S-a făcut apoi un scurt popas la sediul protoieriei Constanța. P. c. protoiereu Dumitru Stănei a salutat prezența oaspeților și a dat explicații despre modul cum este organizată protoieria. Au răspuns P. S. Episcop Vasile al Oradiei și episcopul dr. Heinz Joachim Held, care au adus elogiul pentru buna organizare.

Vineri, 10 mai a.c., a fost rezervată pentru o excursie în nordul Dobrogei. Oaspeții au fost însoțiți de p.c. protopop D. Stănei și de p.c. stareță Semfora Gafton, de la Schitul Techirghiol.

Plecarea de la Techirghiol, a fost la orele 8,30, cu autocarul ONT. Primul popas s-a făcut la cetatea Histria, unde s-a vizitat muzeul și cetatea, cu ruinele templelor și bazilicilor creștine. Această cetate a fost întemeiată de grecii din Milet, în jumătatea secolului VII î.Hr.

S-au oprit apoi la biserica din Babadag, unde au fost întâmpinați de p.c. pr. Ioan Secuianu și de alți preoți și credincioși, care au urât oaspeților bun venit.

La orele 13,30, au ajuns la Tulcea, unde au vizitat biserica Sf. Nicolae. P.c. protoiereu Nicolae Ionescu, împreună cu preoții și unii credincioși din oraș au făcut o primire călduroasă oaspeților. P.c. protopop a rostit un cuvânt de salutare și a rugat

pe reprezentanții Bisericii luterane să transmită credincioșilor din R.F.G. îmbrățișări frățești din partea preoților și credincioșilor din protopopiatul Tulcea. P.S. Episcop Vasile al Oradiei, luînd cuvîntul, a prezentat pe membrii delegației germane, care au venit în țara noastră și la Techirghiol, pentru a purta un dialog frățesc cu delegația Bisericii Ortodoxe Române, pentru realizarea unei mai bune cunoașteri și apropieri între cele două Biserici, în spiritul ecumenității. P.S. Sa a invitat apoi pe episcopul dr. Heinz Joachim Held, conducătorul delegației să adreseze unele cuvinte celor de față, care a acceptat cu plăcere. Printre altele înaltul oaspete a spus: «Am venit aici pentru a construi colibe credinței, dragostei și nădejdi, pentru a construi o casă, nu din lemn sau din metal, ci o casă din oameni vii pentru că Biserica lui Hristos este o casă construită din pietre vii, cu puterea Duhului Sfînt. Am venit aici ca să vedem și să încercăm prin dialogul nostru construirea unei case a iubirii și ne bucurăm că putem construi împreună această casă. Din țări diferite putem sta împreună și considerăm vizita noastră un semn că vom putea realiza în viitor o casă a iubirii». Oaspeții au cîntat apoi o cîntare bisericească de Sfintele Paști în limba germană. Preoții și credincioșii noștri au cîntat «Hristos a înviat».

La orele 14,30, oaspeții s-au îndreptat spre mănăstirea Celic Dere, însoțiți de p.c. protoiereu Nicolae Ionescu și de prof. dr. Heinric Bauman, din partea Muzeului de Istorie și Arheologie din Tulcea.

La mănăstirea Celic Dere, monument istoric, în sunetul armonios al clopotelor, oaspeții au fost întîmpinați de p.c. stareță Iuliana Mocanu, însoțită de un grup de maici și surori. Prima vizită a fost efectuată la paraclis, unde se oficia vecernia. Corul maicilor a cîntat în cinstea oaspeților «Hristos a înviat», iar p.c. stareță a rostit un cuvînt de întîmpinare, manifestîndu-și bucuria sa și a soborului pentru această vizită cu caracter de ecumenicitate. P. S. Episcop Vasile al Oradiei a adresat soborului un cuvînt ocazional, arătînd scopul acestei vizite și a exprimat satisfacția pentru buna organizare a acestei mănăstiri. S-a vizitat apoi biserica mare, împodobită cu o catedrală cu o pictură excepțională, cu galerii și coloane laterale și cu pridvor în față, de unde se poate privi panoramic peste întreaga așezare a Celicului, cu căsuțele maicilor răsfirate în vale, grădinile, dealurile și pădurea pînă în zare, departe. O scurtă vizită s-a făcut și la stăreție, oaspeții rămînînd încîntați de cele văzute în acest vechi așezămint al evlaviei străbune.

La orele 17, cele două delegații s-au îndreptat către mănăstirea Cocoșu, monument istoric, unde au fost așteptați de I.P.S. Arhiepiscop Dr. Antim Nica, înconjurat de soborul mănăstirii, în frunte cu p.c. stareț protos. Modest Zamfir. Se întonează imnul arhieresc și oaspeții au fost invitați în biserica mare. P.c. stareț a rostit un cuvînt de întîmpinare și a prezentat un scurt istoric al mănăstirii. A fost vizitat apoi paraclisul, iar la urmă muzeul mănăstirii, care posedă valoroase exponate patrimoniale. Profesorul H. Bauman, invitat de IPS Arhiepiscop, a dat explicațiile cuvenite.

La agapa care a urmat, în trapeza mănăstirii, au fost rostite scurte cuvîntări și toasturi. Primul care a luat cuvîntul a fost I.P.S. Arhiepiscop Antim, în calitate de gazdă. I.P.S. Sa și-a exprimat mai întîi satisfacția pentru vizita delegației Bisericii Luterane din R.F.G., în frunte cu episcopul dr. Heinz Joachim Held și că dialogul dintre Biserica Ortodoxă Română și cea Luterană din Germania are loc pe teritoriul Arhiepiscopiei Tomisului și Dunării de Jos, pe care o conduce. În continuare a arătat că «pămîntul Dobrogei este pămînt sfînt, pentru că aici au propovăduit Sf. Ap. Andrei cu ucenicii lui și a fost adăpat după aceea cu sângele a numeroși martiri, printre care se numără și cei patru, ale căror sfînte moaște se află în această mănăstire, aduse din cripta de la Niculițel. De asemenea, la Tomis — Constanța de

astăzi, în secolul IV era în flință prima episcopie de pe teritoriul patriei noastre cu episcopi, preoți și credincioși, care au slujit cauza afirmării poporului nostru. De aceea, Sfântul Sinod în 1975, apreciind importanța deosebită a activității vechii Arhiepiscopii a Tomisului pentru neamul nostru, și având în vedere că Episcopia Dunării de Jos este moștenitoarea zestrei spirituale a acelei vechi arhiepiscopii, a ridicat Episcopia Dunării de Jos la rangul de arhiepiscopie, cu denumirea de Arhiepiscopia Tomisului și a Dunării de Jos.

Referindu-se la dialogul cu Biserica Luterană, care pentru a IV-a oară se ține în țara noastră, IPS Sa a afirmat că aceasta are loc când Biserica noastră aniversează o sută de ani de la obținerea autocefaliei sale, eveniment care a urmat după cîștigarea Independenței de Stat a României în 1877.

Din partea delegației Bisericii Luterane a răspuns episcopul dr. Heinz Joachim Held. Excelența sa și-a exprimat mai întii mulțumirea pentru a se afla în aceste părți minunate ale României și în cuprinsul Eparhiei Tomisului și Dunării de Jos și la Techirghiol. A spus apoi că a venit aici «cu sentimente de cinstire pentru martirii din aceste locuri. Dialogul pe care l-am purtat la Techirghiol, cu delegații Bisericii Ortodoxe Române a pus față în față doctrinele învățăturilor Bisericilor noastre și am găsit multe convingeri comune pe care le vom adînci, pentru că dialogul nu trebuie să fie numai al doctrinelor ci și al inimilor. Dragostea este mai mare decît credința. Dialogul purtat în cele patru întruniri ale noastre a adus apropiere între noi și simțim că dragostea lui Hristos ne apropie tot mai mult».

P. S. Episcop Vasile al Oradiei în toastul pe care l-a rostit, a mulțumit I.P.S. Arhiepiscop Antim pentru călduroasa primire. Referindu-se apoi la dialogul de la Techirghiol a spus: «Pentru că ne aflăm către sfîrșitul dialogului nostru, se pare că am încercat să ne apropiem de felul cum trăiau primii creștini. Ei se rugau, munceau și toate le puneau în legătură cu Dumnezeu, căci viața lor era pătrunsă în totalitate de Dumnezeu. Și noi am încercat în aceste zile să simțim prezența lui Dumnezeu între noi. Am stabilit în acest dialog punctele de credință care ne apropie de unitate. Mi se pare că această unitate s-a interiorizat în noi și nu ne mai simțim despărțiți, ci am simțit și am crescut în unitate și ne simțim în stare să trăim în unitate»

Agapa luînd sfîrșit, oaspeții au cîntat rugăciunea în limba germană. I.P.S. Arhiepiscop Antim le-a mulțumit din nou pentru vizită și le-a urat succes în purtarea dialogului.

Luîndu-și rămas bun de la I.P.S. Sa, oaspeții s-au întors spre Techirghiol. În drum, s-au oprit la Niculițel, unde au fost întîmpinați de preoții locali, Gușatu Dumitru și Jecu Stelian și de unii credincioși. Au vizitat biserica Sf. Atanasie, monument istoric din secolul XII, restaurat în anii trecuți, apoi bazilica paleocreștină cu cripta martirilor, care este în curs de restaurare. Prof. Dr. H. Bauman care a făcut cercetările arheologice la acest monument a dat explicațiile.

După terminarea vizitei, oaspeții s-au declarat deosebit de satisfăcuți și, mulțumind pentru ospitalitate, și-au continuat drumul spre Techirghiol, unde au sosit în jurul orei 23, în aceeași zi.

Arhim. IERONIM MOTOC
Vicar administrativ

DIN ACTIVITATEA CENTRULUI ARHIEPISCOPAL GALAȚI (mai — iunie 1985)

1. Slujbe arhieresti, hirotonii și hramuri

— La 19 mai 1985, I.P.S. Arhiepiscop Antim al Tomisului și Dunării de Jos a slujit la catedrala arhiepiscopală din Galați și a hirotonit pe diaconul Marian Tinjală ca preot pe seama parohiei Vulturul, din protopopiatul Constanța.

— La 23 mai, Înălțarea Domnului, I.P.S. Arhiepiscop a participat la hramul metocului Saon, județul Tulcea și a rostit o cuvîntare în cadrul sfintei liturghii.

— La 2 iunie, Duminica Rusaliilor, I.P.S. Sa a oficiat slujba de hram la mănăstirea Cocoșu, județul Tulcea. Din soborul slujitorilor au făcut parte p.c. preot profesor Radu Dumitru, prorector, diacon Cornițescu Emil, diacon David Petre de la Institutul teologic din București, pr. Tudorel Popa, pr. Munteanu Marian, diacon Stavără Mihai de la catedrala arhiepiscopală din Galați și duhovnicii mănăstirii, în frunte cu p.c. stareț protos. Modest Zamfir. Un grup de studenți teologi și credincioși au dat răspunsurile liturgice.

Predica zilei a fost rostită de p.c. prorector Radu Dumitru. Cu acest prilej, ierod. Antonie Grigoraș a fost hirotonit ca ieromonah și duhovnic pe seama mănăstirii Cocoșu, iar candidatul Tănase Ștefan ca diacon, pe seama parohiei Sf. Ap. Petru și Pavel din municipiul Constanța. Ieromonahii Ioanichie Bănică și Gherontie Cristea au fost hirotesii duhovnici pe seama mănăstirii Cocoșu.

La sfîrșitul slujbei p.c. stareț Modest Zamfir a exprimat mulțumiri înalt Prea Sfințitului Arhiepiscop din partea soborului mănăstirii și a credincioșilor prezenți pentru participarea la hramul acelei mănăstiri.

I.P.S. Sa, luînd cuvîntul, între altele în legătură cu hramul acestei mănăstiri, a adresat soborului sfințului locaș și celor prezenți urarea duhovnicească «Să trăiască viu viața creștinească sub oblăduirea Duhului Sfinț, împreună cu toți cei ce au fost botezați și însemnați cu pecetea harului Sfințului Duh. Chemarea harică pe care am auzit-o astăzi, să fie cu noi în toate zilele vieții noastre!». În încheiere, I. P. S. Sa a împărtășit binecuvîntări celor prezenți și a adus mulțumiri soborului mănăstirii, profesorilor și studenților de la Institutul teologic din București și tuturor credincioșilor care au participat la hramul acestei mănăstiri.

— La 3 iunie, de sărbătoarea Sfintei Treimi, I. P. S. Arhiepiscop a asistat la sfînta liturghie de la mănăstirea Celic Dere și a rostit un cuvînt despre sărbătoarea Sfintei Treimi. În aceeași zi a participat la slujba vecerniei la metocul Saon. Și pentru că a doua zi era prăznuirea celor patru sfinți martiri de la Niculițel Zoticos, Ațalos, Camasis și Filippos, I. P. S. Sa a vorbit despre descoperirea moaștelor acestor martiri, care în prezent se află aduse la mănăstirea Cocoșu și a citit din Acatistul în versuri închinat lor, alcătuit de p. c. arhim. Cleopa Ilie.

2. Sfințiri de biserici.

Sfințirea bisericii din parohia Dăeni, județul Tulcea.

La 9 iunie, I. P. S. Arhiepiscop Antim a oficiat resfințirea bisericii din parohia Dăeni, protopopiatul Babadag, păsătorită pînă la acea dată de p. c. preot Mihai Gherghe, noul protoiereu de Babadag. La această biserică au fost executate reparații capitale și pictură nouă.

Din soborul slujitorilor au făcut parte p. c. pr. Eugen Drăgoi, consilier cultural, p. c. protoiereu Dumitru Stănei, de la Constanța, fiu al satului, p. c. pr. Ioan Secuianu fost protoiereu, p. c. pr. Mihai Gherghe, pr. Mihail Constandache, fost slujitor la această parohie, pr. Ioan Malaxa — Galați, pr. Vasile Nicolae — Isaccea, pr. Octavian Dicu — Ostrov, pr. Mocanu Oancea — Peceneaga, pr. Ion Ionașcu — Suhurlui și diaconli Mihai Stăvără și Ștefan Popa de la catedrala din Galați.

După oficierea sfințirii bisericii a urmat sfânta liturghie, cu care prilej p. c. protoiereu Mihai Gheorghe a fost hirotosit sachelar.

La otpust, p. c. preot Ioan Secuianu și p. c. protoiereu Mihai Gherghe au mulțumit I. P. S. Sale pentru darul duhovnicesc făcut parohiei, prin înălțătoarea slujbă arhierescă cu prilejul sfințirii bisericii și pentru sprijinul acordat în vederea înnoirilor efectuate la această parohie.

I. P. S. Arhiepiscop, luînd cuvîntul, a arătat între altele că: «Această zi este cu adevărat o sărbătoare deosebită pentru parohia Dăeni și credincioșii ei care s-au străduit să repare sfînta biserică. La acest praznic — a spus Arhipăstorul — ne-am bucurat să participăm alături de cei care s-au ostenit și au împodobit lăcașul Domnului, binecuvîntînd lucrarea mîinilor lor». Întrucît în piciorul sfîntei mese s-a găsit documentul de sfințire a acestei biserici, din anul 1944, semnat de ctitorii de atunci, I. P. S. Sa a dat citire acestui document, fapt care a produs o vie emoție în rîndul credincioșilor prezenți, unii dintre ei auzindu-și numele lor sau al părinților lor din vremea aceea, trecuți între timp către Domnul. În continuare, I. P. S. Sa a spus: «Doresc ca înnoirea bisericii de astăzi să însemneze o înnoire sufletească a tuturor. Această înnoire să se manifeste în continuare prin dragoste față de lăcașul Domnului, prin bunătate și înțelegere între toți. Să pășim înainte și să ne rugăm pentru pacea întregii lumi. Fie ca Dumnezeu să primească rugăciunile noastre înălțate astăzi, iar numele celor ce s-au ostenit la înfrumusețarea acestei biserici să fie scrise în Cartea Vieții!».

În încheiere, a împărtășit binecuvîntări și mulțumiri preotului paroh, membrilor consiliului parohial și ai comitetului parohial, precum și tuturor enoriașilor pentru frumoasa lucrare pe care au înfăptuit-o, depunînd mult suflet. La rîndul lor, preoții și credincioșii au mulțumit I. P. S. Sale pentru bucuria duhovnicească de care s-au împărtășit prin venirea I. P. S. Sale în mijlocul lor și i-au urat mulți ani de păstorie arhiepiscopală.

b) Sfințirea bisericii din parohia Turcoaia, jud. Tulcea

La 12 mai, a avut loc resfințirea bisericii parohiale din Turcoaia, protopopstatul Babadag, păstorită de preotul paroh Șerban Vasile, și de preotul conslujitor Ardeleanu Tomiță. În ultimul timp, la această biserică au fost executate lucrări de reparații capitale și pictură nouă, care au necesitat resfințirea. Cu binecuvîntarea I.P.S. Arhiepiscop Antim, resfințirea a fost oficiată de p. c. arhim. Ieronim Motoc, vicar administrativ.

Pe lângă cei doi preoți ai parohiei, din sobor au făcut parte p. c. protoiereu Gherghe Mihai, p. c. pr. Dumitru Capaciurea — Măcin, pr. Nicolae Tuluceanu Greci, pr. Constantin Oancea — Isaccea și diaconul Ștefan Popa de la catedrala arhiepiscopală din Galați.

P. c. vicar, în cuvîntul său, a transmis preoților, consiliului și comitetului parohial, precum și tuturor credincioșilor parohiei mulțumirile, felicitările și binecuvîntarea părintească a I. P. S. Arhiepiscop Antim.

3. Conferință preoțească

Între 14-30 mai a.c. a avut loc la sediile protopești din eparhie, conferința de orientare pe trim. II/1985, cu tema: «Apărarea păcii și vieții pe pământ o datorie a tuturor oamenilor (Cu prilejul împlinirii a 40 de ani de la sfârșitul celui de al doilea război mondial)».

Conferințele de la protoieriiile Constanța și Medgidia, din 14 și 15 mai, au fost prezidate de I.P.S. Arhiepiscop Antim, asistat de p. c. consilier economic Constantin Lungu. La protoieriiile Tulcea și Babadag, din 16 și 17 mai, conferințele au fost prezidate de p. c. inspector bisericesc Dumitru Găureanu. Conferința de la Galați, din 28 mai, a fost prezidată de p. c. consilier cultural Eugen Drăgoi, iar cea de la Tecuci, din 30 mai, de p. c. vicar administrativ arhim. Ieronim Motoc.

Ca referenți principali au prezentat tema: La Constanța pr. Vasile Costea — Cioabanu; la Medgidia pr. Vasile Vilcu — Rasova; la Tulcea pr. Mircea Ispas — Chilia; la Babadag pr. Dumitru Popescu — Topolog; iar la Tecuci pr. Ioan Filimon — Gohor II.

Lucrările au fost bine întocmite și actualizate. De asemenea, coreferenții și ceilalți preoți care au luat parte la discuții au adus completări valoroase. Unii s-au referit direct la activitatea socială pe plan local, la colaborarea cu organele de conducere locală și cu organizațiile obștești FDUS, CAP și altele.

În partea a doua a conferinței au prezentat rapoarte de activitate socială la Constanța pr. Constantin Vlad — Ovidiu, pr. Vasile Nartea — Mangalia și pr. Oancea Serghie — Crucea; la Medgidia pr. Timotei Șargarodski — Peștera; la Tulcea pr. Băra Gheorghe — Sarinasuf și pr. Filip Pavel — 23 August; la Babadag pr. Mihai Strghie — Simbăta Nouă și pr. Alexandru Hilohi — Traian; la Galați pr. Marian Băleanu — Tămăoani, iar la Tecuci pr. Iancu Mihai — Gohor I și pr. Vasile Bălan — Crlomănești.

Conferințele s-au desfășurat cu bune rezultate. În conferința de la protoieria Medgidia, I. P. S. Arhiepiscop «a constatat că toți vorbitorii au fost pregătiți așa cum trebuie să fie în permanență, ca să se facă de folos credincioșilor, iar ușurința în exprimare a vorbitorilor a considerat-o ca un lucru bun».

Și la celelalte protoierii, conferințele s-au desfășurat cu bune rezultate.

4. Cursuri misionare

În perioada 17-22 iunie a.c. la sediile protoieriiilor Galați și Tulcea s-au desfășurat cursuri misionare cu preoții din parohiile misionare și misionarii protopești. La Tulcea au participat și preoții din protopopiatul Babadag.

Cursurile au fost prezidate, la Galați de p. c. pr. Eugen Drăgoi, consilier cultural, iar la Tulcea de p. c. pr. Ioan Teoharie consilier ad-tiv bisericesc.

Cu acest prilej, pe baza programului stabilit de Centrul eparhial pe zile și ore, preoții au prezentat referate la diferite teme din Invățătura de credință ortodoxă. predici misionare, expuneri privind metode și mijloace pastoral-misionare, care au fost analizate și completate la discuții, spre a servi în activitatea pastorală. Misionarii protopești au avut o contribuție deosebită la desfășurarea programului. Preoții au manifestat receptivitate față de problemele discutate, și-au îmbogățit cunoștințele teologice și au făcut un valoros schimb de experiență.

Arhim. Ieronim Motoc
Vicar administrativ
Arhiepiscopia Galați

ȘTIRILE DIN CUPRINSUL EPARHIEI BUZĂULUI

pe lunile ianuarie-iunie 1985

1. Sfințiri și resfințiri de biserici

Resfințirea bisericii «Nașterea Maicii Domnului» din Rm. Sărat

La data de 27 ianuarie 1985 P. S. Episcop Epifanie a oficiat slujba de resfințire a bisericii «Nașterea Maicii Domnului» din Rm. Sărat, în urma lucrărilor de consolidare și restaurare a picturii. La această slujbă a fost înconjurat de un însemnat sobor de preoți și diaconi. La sfârșit, P. C. Protoiereu Grigore Petrache a arătat că pe raza protopopiatului mai sînt sfinte locașuri terminate de pictat, care așteaptă să fie resfințite. Preotul paroh Iordache Moldoveanu a făcut pe scurt o dare de seamă asupra lucrărilor executate în ultima vreme, mulțumind P. S. Episcop care s-a ostenit venind aici pentru a binecuvînta strădania depusă de credincioși.

În încheiere, a vorbit P. S. Episcop care și-a exprimat bucuria de a fi prezent în această frumoasă biserică ai cărei credincioși și-au dovedit credința prin această faptă pilduitoare. Pentru strădania și munca depusă, preotului paroh Iordache Moldoveanu și preotului Gheorghe Popescu li s-a acordat rangul de «iconom stavrofor», fiind hirotesiți în fața credincioșilor.

La data de 3 februarie 1985 P. S. Episcop a oficiat slujba de resfințire a bisericii din parohia Jorăști, protoieria Focșani, jud. Vrancea, în urma lucrărilor de restaurare și a împodobirii și cu pictură din nou. A fost înconjurat de un sobor de preoți din împrejurimi, cei doi diaconi de la Centrul Eparhial și un număr însemnat de credincioși.

După terminarea Sfintei Liturghii P. C. Pr. Protoiereu Nicolae Tătaru și-a exprimat bucuria de a primi în mijlocul credincioșilor vrînceni pe Întîistătătorul Eparhiei Buzăului, P. S. Episcop Epifanie, după care a prezentat un scurt raport despre activitatea preoților și credincioșilor de pe aceste meleaguri vrîncene, pline de legendă și istorie, care lucrează în uzine și pe ogoare, dar în același timp sînt și credincioși buni, contribuind după puterile lor la repararea, consolidarea și împodobirea sfintelor locașuri cu pictură.

A luat apoi cuvîntul pr. paroh Ioan Negoită, care a prezentat un scurt istoric al bisericii, precum și un raport cu lucrările executate în această vreme.

La sfârșit, P. S. Episcop Epifanie rostind un scurt cuvînt a îndrumat pe credincioși de a fi uniți în aceeași credință, care trebuie păstrată cu sfințenie, după exemplul înaintașilor noștri. Pentru munca depusă, P. C. Pr. paroh Ioan Negoită i s-a acordat rangul de «iconom stavrofor», fiind hirotesit în fața credincioșilor.

La data de 17 februarie 1985, a oficiat slujba resfințirii bisericii Ovidenia — Focșani, filială a parohiei Precista, în urma importantelor lucrări de consolidare, restaurare și împodobirii cu pictură din nou. Din sobor au făcut parte preoți din oraș și doi diaconi de la Centrul Eparhial, slujbă la care a asistat o mare mulțime de credincioși și de la parohiile învecinate. La sfârșitul slujbei P. C. Pr. Protoiereu Nicolae Tătaru a evidențiat pe scurt munca depusă de preotul paroh Vasile Platon la acest sfînt locaș. În conștinuare, preotul paroh a prezentat o dare de seamă privind lucrările executate în ultimii ani atît în interior cît și în exterior, aducînd mulțumiri credincioșilor pentru contribuția pe care au depus-o pentru înfrumusețarea sfîntului locaș. La sfârșit, luînd

cuvîntul, P. S. Episcop Epifanie a îndrumat pe credincioși să țină credința străbună, să se roage în acest sfînt locaș cu și mai multă rîvnă și evlavie după împodobirea lui cu pictură nouă. Pentru munca și strădania depusă P. C. Pr. paroh Vasile Platon i s-a acordat rangul de «Iconom stavrofor» fiind hirotosit în fața credincioșilor.

Tot la data de 17 februarie s-a resfințit biserica parohiei Homești, protoieria Rm. Sărat în urma importantelor lucrări executate în ultimul timp. Slujba s-a oficiat de către P. S. Episcop-Vicar Pimen Suceveanul, ca fiu al satului, cu aprobarea și din încredințarea P. S. Episcop Epifanie, înconjurat de un sobor de preoți din împrejurimi și arhidiaconul Tudor Mihalache de la Catedrala episcopală Buzău.

Luînd cuvîntul P. S. Episcop-Vicar Pimen și-a exprimat bucuria pe care o trăiește, aflîndu-se în satul natal, pentru a le binecuvînta munca și ostenețile depuse la înfrumusețarea Casei Domnului, rugînd totodată pe P. C. Pr. Protoiereu Grigore Petrache să transmită calde mulțumiri P. S. Episcop Epifanie, pentru îngăduința acordată de a oficia această slujbă.

A luat apoi cuvîntul P. C. Pr. Protoiereu Grigore Petrache care a mulțumit P. S. Episcop Pimen pentru osteneala și efortul făcut prin această resfințire a Sfîntului locaș în satul natal.

La sfîrșit a luat cuvîntul preotul paroh Ion Zidăriță, care a făcut un scurt istoric al parohiei și o dare de seamă asupra lucrărilor efectuate de curînd la cele două biserici Herăști și Homești, aducînd mulțumiri P. S. Episcop Epifanie pentru substanțialele ajutoare bănești ce s-au acordat ambelor biserici.

Slujba s-a terminat cu un polihroniu, după care credincioșii s-au întors bucuroși la casele lor.

Din încredințarea P. S. Episcop Epifanie, după încheierea lucrărilor efectuate, tot la data de 17 februarie 1985 a avut loc resfințirea bisericii parohiei Maxenu, protoieria Buzău, de către P. C. Pr. Gheorghe Guță — Consilier economic, înconjurat de sobor de preoți din parahiile vecine.

La sfîrșit P. C. Protoiereu Dima Stamate a evidențiat munca și strădania depusă de preotul paroh Apostol Vlad.

În încheiere P. C. Pr. Gheorghe Guță, delegat al P. S. Episcop Epifanie, a transmis arhierestii binecuvîntări, tuturor credincioșilor și felicitări, în frunte cu preotul paroh Apostol Vlad, pentru frumoasele realizări obținute prin lucrările ce s-au executat în ultimul timp, cu reparația și pictura bisericii, cu indemnul pentru toți, de a fi credincioși buni ai Bisericii noastre Ortodoxe și devotați cetățeni ai Patriei strămoșești.

La data de 24 februarie 1985, după ce s-au executat lucrările de reparații, consolidări și restaurarea picturii în anii 1962—1984, din încreștințarea P. S. Episcop Epifanie, P. C. Pr. Teofil Dumitrescu, Vicar Ad-tiv, înconjurat de un sobor de preoți din împrejurimi a resfințit biserica parohiei Largu.

După oficierea Sfintei Liturghii P. C. Pr. Dima Stamate a prezentat pe scurt un raport privind etapele prin care s-a trecut pînă la terminarea tuturor lucrărilor de reparații, aceasta fiind posibilă datorită bunei colaborări a preotului paroh Aurelian Udrea cu credincioșii și cu organele parohiale.

Luînd cuvîntul, preotul paroh a prezentat un scurt raport cu referire specială la lucrările din ultimii ani, mulțumind P. S. Episcop pentru grija deosebită de a delega pe P. C. Pr. Vicar Ad-tiv să resfințească acest locaș.

Încheind șirul cuvîntărilor, P. C. Pr. Teofil Dumitrescu și-a exprimat bucuria pentru cîntea ce i-a fost acordată, fiind delegat de P. S. Episcop, pentru a resfinți această biserică. În continuare, referindu-se la Evanghelia zilei, P. C. Sa subliniază :

«Una dintre condițiile mântuirii noastre este iertarea. În rugăciunea Tatăl nostru, iertarea noastră este condiționată, iar ca să putem ierta trebuie să fim stăpniți de porunca iubirii care este cea dintâi și cea mai mare poruncă».

În încheiere P. C. Sa a spus că această zi trebuie să rămână ca o zi de amintire, o zi de sărbătoare, căci s-au împlinit strădaniile credincioșilor prin înfrumusețarea Sfințului locaș cu restaurarea picturii.

În continuare, a mulțumit Prea Sfințitului Părinte Episcop, pentru grija ce o manifestă tuturor locașurilor de cult din Eparhie, organelor parohiale și preotului paroh Aurelian Udrea pentru frumoasele realizări pe linie administrativ-bisericească și pastoral-misionară, îndemnând totodată pe credincioși să-și facă datoria deplin la locurile lor de muncă și să păstreze dreapta credință ortodoxă, în vederea realizării păcii și bunăstării generale.

La data de 21 aprilie 1985, a oficiat slujba resfințirii bisericii «Nașterea Maicii Domnului» din Buzău, la care a participat un sobor de preoți din oraș și doi diaconi de la Catedrala episcopală. La sfârșitul Sfintei Liturghii P. C. Pr. Dima Stamate — protoiereu de Buzău, a arătat că grija deosebită pe care o poartă Sfințelor locașuri P. S. Episcop Epifanie se vede și la acest monument de arhitectură, căruia i s-au făcut lucrări de consolidări în urma cutremurului din 1977, după care s-a restaurat și completat pictura.

Preotul paroh Mircea Bratu a făcut o dare de seamă asupra tuturor lucrărilor executate în ultimii ani, care ajutat de preotul conslujitor, Nicolae Bivolaru, de Consiliul parohial, comitetul parohial și de credincioși, a reușit să redea acestui sfânt locaș frumusețea pe care a avut-o la început, mulțumind totodată P. S. Episcop Epifanie pentru substanțialele fonduri acordate de la Centrul Eparhial pentru efectuarea și terminarea acestor importante lucrări. La sfârșit, P. S. Episcop Epifanie a evidențiat munca depusă și buna colaborare dintre cei doi slujitori, efortul depus de toți credincioșii pentru înfrumusețarea Casei Domnului, îndemnându-i să trăiască în pace și liniște și să se roage în acest sfânt locaș cu credință și evlavie.

Preoților Mircea Bratu și Nicolae Bivolaru, pentru strădania depusă la înfrumusețarea Casei Domnului, li s-a acordat rangul de «iconom stavrofor».

La data de 12 mai 1985, P. S. Episcop Epifanie a oficiat slujba resfințirii bisericii parohiale «Adormirea Maicii Domnului», de la parohia Cotu Ciorii, protoieria Buzău, unde P. S. Sa a fost înconjurat de un sobor de preoți de la Centrul Eparhial Buzău și din împrejurimi, precum și doi diaconi de la Catedrala episcopală.

La sfârșitul Sf. Liturghii P. C. Pr. Dima Stamate — protoiereu de Buzău a rostit un cuvânt de salut adresat Prea Sfințitului nostru Episcop, scoțind în evidență bucuria credincioșilor și a întregului sobor de a-l avea în mijlocul lor pe Întâistătătorul Eparhiei noastre.

Apoi a luat cuvântul preotul paroh Dionisie Grigore, care a făcut un scurt istoric al acestui sfânt locaș, el fiind construit la 1848 de moșii și strămoșii acestor meleaguri din câmpia Bărăganului. În continuare, a prezentat, pe scurt, un raport privind etapele prin care s-a trecut la finalizarea lucrărilor de consolidare, reparații și pictură din nou, lucrări ce s-au putut realiza în ultimul timp, prin dragostea credincioșilor acestei parohii. În final, mulțumește P. S. Episcop Epifanie pentru bunăvoința ce a avut de a veni personal să binecuvânteze munca credincioșilor de aici, asigurând pe P. S. Sa că și în viitor se va strădui să răspundă tuturor nevoilor parohiei pe linie gospodărească, precum și solicitărilor credincioșilor pe linie de slujire pastorală.

Luind cuvîntul, P. S. Episcop Epifanie precizează, printre altele :

«În această zi binecuvîntată de Dumnezeu, am resfințit această biserică la care s-au făcut mari lucrări de reparații și la care dumneavoastră ați participat cu toții, fie prin muncă personală, fie material sau în alt mod v-ați adus partea de contribuție. De aceea apreciem sirguința, strădania și munca depusă de Părintele Consilier, parohul acestei parohii, Consiliul parohial, Comitetul parohial și de toți credincioșii acestei parohii, aceasta fiind un exemplu demn de urmat și de alți preoți și credincioși din parohiile vecine».

Adresîndu-se în mod special credincioșilor cu referire la Sfînta Evanghelie în care s-a prezentat convorbirea Mîntuitorului cu femeia samarineancă, P. S. Sa a adresat credincioșilor, printre altele și următoarele învățături :

1. «Toți trebuie să ne închinăm în duh și adevăr, care înseamnă și păstrarea cu sfințenie a dreptei credințe.

2. Apa cea vie este harul lui Dumnezeu care se dă credincioșilor prin Sfintele Taine. Fără acest har nu putem crește din punct de vedere duhovnicesc, așa după cum pămîntul fără apă nu poate da roade.

3. Fintina este Biserica Mîntuitorului Hristos. Femeia samarineancă era păcătoasă, iar mîntuirea ei a început după convorbirea cu Mîntuitorul Hristos. Așa se va întîmpla și cu noi toți dacă venim la Biserica Lui cea sfîntă și ne rugăm cu credință Mîntuitorului Hristos».

În încheiere P. S. Sa a îndrumat pe toți să fie «stăruitori în muncă, pe ogoare, sirguințioși în rugăciune și să trăiască în pace unii cu alții, iar Dumnezeuul păcii ne va da tuturor liniște, sănătate și bună sporire în toate».

După aceasta s-a oficiat polihroniul și slujba parastasului pentru ctitori.

Pentru munca depusă, preotului paroh Dionisie Grigore i-a fost acordat rangul de «iconom stavrofor», fiind hirotosit în fața credincioșilor.

La data de 19 mai 1985, a oficiat slujba de resfințire a bisericii filiala Jiliște, în urma pictării ei din nou, pendinte de parohia Slobozia Ciorăști, protoieria Focșani, hirotosind «iconom stavrofor» pe preotul Ștefan Argatu și hirotonind diacon pe candidatul Ion Munteanu.

La data de 26 mai 1985 a sfințit biserica din parohia Ghizdita, protoieria Rm. Sărat, ca urmare a importantelor lucrări executate în ultima vreme. În seara zilei de 25 mai s-a oficiat slujba vecerniei cu priveghere, iar în dimineața zilei de 26 mai a sosit P. S. Episcop Epifanie însoțit de P. C. Pr. Teofil Dumitrescu Vicar Administrativ, care a fost întîmpinat cu mare bucurie de credincioși.

După sfințirea și după oficierea Sf. Liturghii, P. C. Pr. Grigore Petrache — protoiereu de Rm. Sărat, a exprimat, în numele credincioșilor, bucuria de a avea în mijlocul lor pe Prea Sfințitul Părinte Episcop Epifanie, conducătorul spiritual al Eparhiei Buzăului.

A luat cuvîntul preotul Ion Alexandru care a făcut o succintă dare de seamă asupra lucrărilor executate, aducînd calde mulțumiri Prea Sfințitului Episcop, care a binevoit să vină și să binecuvînteze strădania și munca credincioșilor.

În încheiere a vorbit P.S. Episcop Epifanie, care și-a exprimat bucuria de a fi prezent în această monumentală biserică, ai cărei credincioși și-au dovedit credința prin faptele lor pilduitoare și împodobirea Sf. locaș cu pictură din nou, unde vor veni să se roage și de acum înainte cu mai multă evlavie și căldură sufletească. P. S. Episcop a felicitat pe preotul paroh și pe toți credincioșii care au contribuit cu fapta și cu cu-

vîntul la infrumusețarea Casei Domnului. Pentru munca depusă, preotul paroh a fost distins cu rangul de «sachelar», căruia i s-a citit rugăciunea de hirotesie, în fața credincioșilor.

La data de 2 iunie 1985, a resfințit biserica din parohia Movila Miresii, protoieria Brăila, în urma lucrărilor de reparații și restaurarea picturii care s-au terminat anul acesta.

Un sobor de preoți din împrejurimi, împreună cu doi diaconi de la Centrul Eparhial au săvîrșit simbătă seara slujba vecerniei cu priveghere. Duminică de dimineață, P. S. Episcop Epifanie, însoțit de P. C. Pr. Teofil Dumitrescu — Vicar Ad-tiv, de soborul de preoți, diaconi și un mare număr de credincioși a resfințit biserica, după care s-a oficiat, în continuare, Sf. Liturghie și vecernia specială fiind «Duminica Pogorîrii Duhului Sfînt».

La sfîrșit, P. C. Pr. Gheorghe Marinescu — protopop de Brăila, a adresat un cuvînt de bun venit, P. S. Episcop Epifanie, arătînd, în continuare, lucrările ce se execută la bisericile din protopopiatul Brăila, printre care picturi din nou sau restaurări de pictură.

Apoi a luat cuvîntul preotul paroh Costache Tureacă, care a făcut un scurt istoric al bisericii, al lucrărilor de reparații ce s-au executat și restaurarea picturii, mulțumind P. S. Episcop Epifanie, pentru că a binecuvîntat munca, strădaniile preotului, ale credincioșilor, ale Consiliului și Comitetului parohial.

Luînd cuvîntul, P. S. Episcop Epifanie a arătat însemnătatea praznicului «Cincizecimii» pentru viața credincioșilor.

Indemnîndu-i la rugăciune, fapte bune, hărnicie și bunăînțelegere între ei, P. S. Sa, în încheiere a arătat: «Inițiativa pentru lucrări precum și strădania permanentă a fost a pr. paroh, dar cheltuielile s-au făcut din contribuția enoriașilor, devenind astfel fiecare, prin obolul dat, ctitori ai acestui Sfînt locaș. Să fiți mîndri de realizările de aici și de înaintașii care au zidit această biserică».

Ca apreciere pentru activitatea desfășurată, P. S. Episcop Epifanie i-a acordat pr. paroh Costache Tureacă, rangul onorific de «sachelar».

La data de 29 iunie 1985, a resfințit biserica «Sfinții Apostoli» de la Mînăstirea Ciolanu, în urma lucrărilor de consolidare și restaurare a picturii care s-au executat între anii 1982—1985.

La data de 30 iunie 1985, a resfințit biserica parohiei Gîrлаși din Buzău, în urma lucrărilor de consolidare, restaurare și împodobire cu pictură din nou care s-au executat între anii 1983—1985.

•

2. Vizite canonice

Protopopiatul Buzău, la parohiile: Clondiru, Săhăteni, Năeni, Proșca, Vispești din protopopiatul Buzău, Zărnești, Vintileanca, Gura Sărătii, Ulmeni, M-rea Rătești, M-rea Ciolanu, toate din protoieria Buzău, precum și la bisericile: Broșteni, Sfinții Îngeri, Sf. Gheorghe, Tut. Sfinților, Gîrлаși, Nașterea Maicii Domnului, Cuv. Paraschiva, toate din municipiul Buzău.

Protopopiatul Brăila, la parohiile: Sf. Gheorghe, Buna Vestire, Sf. Nicolae, Cuv. Paraschiva, toate din municipiul Brăila, precum și la parohiile Filipești, Galbenu, Movila Miresii, Sătuc, din Protoieria Brăila.

Protopopiatul Focșani, la parohiile: Sf. Gheorghe Nord, Sf. Dumitru Uzină, Sf. Nicolae-Umbră, Donie, Sf. Ioan Botezătorul, Ovidenia, Sf. Spiridon toate din municipiul Focșani, precum și la parohia Mera, fostul schit Vărzărești, Metohul Dălhăuți din protoieria Focșani.

Protopopiatul Panciu, la parohiile: Homocea, Mărășești, Minăstirea Sihastru, fostul schit Mușnoaiele.

Protopopiatul Rm. Sărat, la parohiile: Vadu Pașii, Stănțești, Săgeata, Beilic, Găvănești, Banița, Dîmbroca, Robeasca, Moșești, Ghizdita, Topliceni, din protoieria R. Sărat, precum și biserica Adormirea Maicii Domnului din orașul Rm. Sărat.

Protopopiatul Pătîrlagele, la parohiile: Policiori, Plopeasa de Sus, Plopeasa de Jos, Cîndești și Unguriu.

3. Hirotonii

La data de 1 ianuarie 1985, candidatul Nicolae Goleșteanu a fost hirotonit diacon în biserica catedrală din Buzău, iar pe data de 6 ianuarie 1985 a fost hirotonit preot și hirotesit duhovnic în Catedrala episcopală din Buzău, pe seama parohiei Popești, postul II, din protopopiatul Focșani, jud. Vrancea. Tot la această dată a fost hirotonit diacon și candidatul Gheorghe Constantin.

La data de 13 ianuarie 1985, a fost hirotonit preot și hirotesit duhovnic în catedrala episcopală din Buzău diaconul Gheorghe Constantin pe seama parohiei Dumitrești din protopopiatul Focșani, jud. Vrancea. Tot la această dată a fost hirotonit diacon candidatul Simion Caba.

La data de 20 ian. 1985, a fost hirotonit preot și hirotesit duhovnic diaconul Simion Caba în biserica «Sfinții Ingeri» din municipiul Buzău, pe seama parohiei Valea Sării, din protopopiatul Panciu, jud. Vrancea.

La data de 7 aprilie 1985, a fost hirotonit diacon în biserica catedrală din Buzău, candidatul Gheorghe Văsuianu, iar pe data de 14 aprilie 1985, a fost hirotonit preot și hirotesit duhovnic în aceeași catedrală, pe seama parohiei Păulești, din protopopiatul Panciu, jud. Vrancea. Tot la aceeași dată a fost hirotonit diacon candidatul Vasile Strat.

La data de 21 aprilie 1985, a fost hirotonit preot și hirotesit duhovnic diaconul Vasile Strat, în biserica «Nașterea Maicii Domnului» din Buzău, pe seama parohiei Pădureni din protopopiatul Panciu, jud. Vrancea.

La data de 28 aprilie 1985 a fost hirotonit diacon candidatul Teodor Fusaru în biserica parohiei Păunești II, protoieria Panciu, iar diaconul Dorel Noroceă a fost hirotonit preot și hirotesit duhovnic pe seama parohiei Broșteni, protoieria Focșani, jud. Vrancea.

La data de 12 mai a fost hirotonit preot și hirotesit duhovnic, diaconul Teodor Fusaru în biserica «Adormirea Maicii Domnului» din Cotu Ciorii, pentru parohia Anghelești, protoieria Panciu, județul Vrancea.

La data de 19 mai 1985, a fost hirotonit diacon candidatul Ion Munteanu în biserica filială Jiliște, protoieria Focșani, iar la data de 21 mai a fost hirotonit preot și hirotesit duhovnic în biserica parohiei Simileasca din Buzău, pe seama parohiei Crucea Dumbrava, din protopopiatul Panciu, jud. Vrancea.

La data de 16 iunie 1985 a fost hirotonit diacon candidatul Ion Dragomir în Catedrala episcopală din Buzău, iar la data de 23 iunie a fost hirotonit preot și hi-

rotesit duhovnic în aceeași catedrală, pe seama parohiei Scurtești, protopopiatul Rm. Sărat, jud. Buzău.

4. Conferințele preoțești

Conferința preoțească din luna martie 1985

Cea dintâi conferință preoțească din anul acesta fixată de Sf. Sinod al Bisericii Ortodoxe Române s-a intitulat :

«Orientări și perspective în dezvoltarea economică și socială a patriei noastre în lumina directivelor actuale ale forurilor superioare de conducere a țării».

Conferința, la toate cele șase protopopiate din Eparhia Buzăului, s-a desfășurat în zilele de 20, 26, 27, 28 martie 1985, fiind prezidată din încredințarea P.S. Episcop Epifanie, la protoieriiile Brăila și Rm. Sărat de P.C. Pr. Gheorghe Guță — Consilier economic; la protoieriiile Buzău și Pătirlagele de P.C. Pr. Dionisie Grigore — Consilier administrativ; la protoieriiile Focșani și Panciu de P.C. Pr. Nicolae Popescu — Inspector eparhial.

Referatele întocmite, au fost bine documentate și susținute de următorii preoți : la protoieria Brăila de către P.C. Pr. Dumitru Staicu de la parohia Lacu Sărat; la protoieria Buzău de către P.C.Pr. Apostol Vlad de la parohia Maxenu; la protoieria Focșani de către P.C. Pr. Adrian Alanei — parohia Urechești; la protoieria Panciu de către P.C. Pr. Ticu Bolovan — parohia Burea; la protoieria Pătirlagele de către Pr. Dumitru Gogeanu — parohia Chiojd I; la protoieria Rm. Sărat de către P.C. Pr. Gheorghe Ispas de la parohia Zilișteanca.

În cuvîntul de deschidere, P.C. Pr. delegați de la Centrul Eparhial au arătat însemnătatea subiectului conferinței, subliniind că aceasta se concretizează și în votul unanim dat de fiecare din noi, la 17 martie, pentru ridicarea țării noastre pe noi trepte de dezvoltare, promovarea destinderii, colaborării și păcii internaționale pentru fericirea poporului nostru.

În concluziile de la sfârșit, delegații au arătat că în toată această operă de ridicare a României pe cele mai înalte trepte de înflorire și progres, rolul principal aparține Domnului Președinte Nicolae Ceaușescu care, cu prilejul Congresului al XIII-lea, a fundamentat programul grandios al dezvoltării Patriei noastre în următorul cincinal și pînă în anul 2000.

Prea Sfințitul Episcop Epifanie, participînd la conferința preoțească de la protoieria Focșani, printre altele, a spus și următoarele :

«Atmosfera în care are loc această conferință, este o atmosferă de avînt creator cu împliniri epocale fără de precedent în istorie. Orientările și perspectivele de dezvoltare economică și socială a Patriei noastre, trebuie să ne însuflețească și pe noi toți. Avem datoria să contribuim cu mijloacele și de pe pozițiile noastre la bunăstarea, liniștea și fericirea întregului popor, căci sîntem fii ai aceluiași neam».

Conferința preoțească din luna mai 1985

Conferința preoțească din luna mai 1985, în cuprinsul Eparhiei Buzăului, s-a desfășurat în zilele de 7, 9, 14, 15, 16 mai 1985, avînd ca temă :

«Apărarea păcii și a vieții pe pămînt, o datorie a tuturor oamenilor» (Cu prilejul împlinirii a 40 de ani de la sfârșitul celui de-al doilea război mondial).

La fiecare protopopiat s-a oficiat Te-Deum și Polihroniu pentru P. S. Episcop și conducerea țării noastre.

Lucrările conferinței au fost conduse la protoieria Focșani de către P.S. Episcop Epifanie, care a fost întâmpinat de către un delegat al Centrului Eparhial. Din încredințarea Prea Sfinției Sale, la protoieria Buzăului lucrările au fost conduse de P.C. Pr. Nicolae Popescu — inspector eparhial; la protoieriile Panciu și Brăila lucrările au fost conduse de P.C. Pr. Gheorghe Guță — consilier economic; iar la protoieriile Pătirlagele și Rm. Sărat lucrările au fost conduse de P.C. Pr. Grigore Dionisie — consilier administrativ.

Tema conferinței a fost susținută de preoții desemnați de comisia de lectură a fiecărei protopopiat astfel: la protoieria Rm. Sărat — preotul Virgil Costea — parohia Murgești; la protoieria Focșani — preot Valeriu Tufaru, parohia Nănești; la protoieria Pătirlagele — preot Dumitru Dobre — parohia Săseni; la protoieria Panciu — preot Grigore Ciubotaru — parohia Mărășești; la protoieria Buzău — preot Traian Coman — parohia Padina II; la protoieria Brăila — preot Mihail Mircioiu — parohia Sf. Treime Radu Negru.

La discuțiile purtate în legătură cu tema conferinței au adus completări un număr însemnat de preoți, arătând că cele două evenimente «40 de ani de la sfârșitul celui de al doilea război mondial» și «9 mai — Ziua independenței de stat a României», constituie și pentru noi slujitorii Sf. Altare, un deosebit prilej de a ne manifesta din nou voința unanimă pentru apărarea păcii și vieții pe pământ. Și noi preoții de pe poziția și cu mijloacele noastre, putem să ne alăturăm aspirațiilor poporului nostru, pentru ca pacea să învingă totdeauna războiul, să contribuim la asigurarea păcii, securității, înțelegerii și colaborării între toate popoarele lumii.

La sfârșitul conferinței P.S. Episcop Epifanie printre altele a spus:

«Astăzi trăim un moment festiv, prilejuit de evocarea importanțelor evenimente istorice din anii 1877—1878 (Cucerirea independenței de stat) și 1944—1945 (încheierea celui de al doilea război mondial și victoria asupra fascismului).

Am ținut ca această zi să fie festivă și să reprezinte un simbol al recunoașterii față de înaintașii noștri, care s-au jertfit pentru mai-binele țării și al omenirii.

Sfânta Scriptură ne spune: «Fericiți făcătorii de pace că aceia fiii lui Dumnezeu se vor chema». Noi sintem propovăduitori ai păcii, dar trebuie să fim și făcători de pace prin plida vieții și prin ținuta noastră. La locul nostru de muncă să fim împăcuiitori, să contribuim plener la bunăstarea țării. În același timp să luptăm pentru mai-binele țării și al nostru pentru ca viața și pacea să triumfe pe planeta noastră.

5. Conferința administrativă din luna aprilie 1965 cu tema: «Căi, metode și mijloace pastorale pentru întărirea și păstrarea dreptei credințe în rândul credincioșilor»

Conferința administrativă din luna aprilie s-a desfășurat în zilele de 24, 25, 26, 30 aprilie, fiind condusă de delegați de la Centrul Eparhial astfel:

La protoieriile Focșani și Pătirlagele P.C. Pr. Gheorghe Guță — consilier economic; la protoieriile Buzău și Rm. Sărat P.C. Pr. Nicolae Popescu — inspector eparhial; la protoieriile Brăila și Panciu P.C. Pr. Dionisie Grigore — consilier administrativ.

Referatul conferinței a fost susținut de următorii preoți: Pr. Balica Nicolae — parohia Smîrdan, protoieria Buzău; Pr. Edu Cătănuță — parohia Policiori, protoieria Pătirlagele; Pr. Bivolaru Gh. — parohia Dălhăuți, protoieria Focșani; pr. Vasile Ispas — parohia Ianca, protoieria Brăila; Pr. Angheluță Hristache — parohia Tăbă-

cești, protoieria Panciu; Pr. Crețu Constantin — parohia Sf. Nicolae, protoieria Rm. Sărat.

La discuțiile purtate în legătură cu tema conferinței au adus completări prețioase un număr însemnat de preoți, arătând că fiecare dintre noi trebuie să ne facem datoria ca slujitori față de păstorii încredințați nouă, purtând grijă de Sfințele locașuri, cimitire, case parohiale, etc.

Să slujim cu dragoste poporul, convinși fiind că slujind oamenilor slujim lui Dumnezeu și prin aceasta îndeplinim o înaltă datorie de solidaritate umană și socială.

Să ne facem datoria din conștiință și din convingere față de autoritatea bisericească și de stat, aducându-ne aportul în acțiunile ce se întreprind pentru binele Bisericii și al Patriei.

*

6. Activitatea misionară

a) Slujbe arhieresti-misionare

La data de 20 ianuarie 1985 P.S. Episcop Epifanie, a oficiat slujbă arhierescă misionară la parohia «Sfinții Ingerii» din mun. Buzău; la data de 30 ianuarie a oficiat slujba arhierescă misionară la parohia «Sf. Gheorghe» din municipiul Brăila; la data de 25 martie a oficiat slujbă arhierescă misionară la parohia «Banu» din municipiul Buzău; la data de 19 aprilie P.S. Sa a oficiat slujbă arhierescă misionară la parohia «Buna Vestire» din municipiul Brăila; la data de 23 aprilie a oficiat slujba arhierescă misionară la parohia «Sf. Gheorghe-Nord» din municipiul Focșani; la data de 21 mai, a oficiat slujba arhierescă misionară la parohia Simileasca din municipiul Buzău.

b) Slujbe misionare cu preoți distinși, delegați ai Centrului Eparhial, s-au oficiat la următoarele parohii:

Protopopiatul Buzău, Parohia Ulmeni filiala Vilcele — preot Nicolescu Ioan; parohia Săhăteni filiala Istrița de Jos — preot Manole Vasile; parohia Șimileasca — Buzău — pr. Dragomirescu Aurel; parohia Movila Banului — pr. Leon Cristian; parohia Limpeziș — preot Jianu Fănică; parohia Brăgăreasa — preot Stamate Dima; parohia Florica — preot Bivolaru Nicolae; parohia Valea Botei — preot Dumitran Ion; parohia Greceanca — preot Mihalcea Ionel; parohia Maxenu — preot Izbășoiu Constantin; parohia Vizireni — preot Dumitran Ion; parohia Bălteni — preot Oglinzeanu Gheorghe; parohia Mihăilești — preot Diaconu Alexandru.

Protopopiatul Rm. Sărat, parohia Nicoești — preot Horhocea Ion; parohia Dăscălești — preot Ivan Gheorghe; parohia Boldu — preot Moldoveanu Iordache; parohia Vilcele — preot Dîrdîiac Gheorghe; parohia Dedulești — preot Crețu Constantin; parohia Topliceni — preot Petrescu C-tin; parohia Sălcioara — preot Șbirnea Ștefan; parohia H. Rădulescu — preot Ispas Cristea; parohia Ziduri — preot Negoită Constantin.

Protopopiatul Pătîrlagele, parohia Nehoiu — preot Furtună Gheorghe; parohia Tronari — preot Teșcan Constantin; parohia Cîndeștii — preot Dobre Dumitru; parohia Policiori — preot Grigore Gheorghe; parohia Goidești — preot Grama Valerian; parohia Cătiaș — preot Moldoveanu Nicolae; parohia Beciu — preot Moise Stelian; parohia Chiojd I — preot Vasiloiu Gheorghe; parohia Gura Aninoasei — preot Necula Enache; parohia Pănătău — preot Mihalcea Gheorghe.

Protopopiatul Panciu, parohia Rădăcinești — preot Soare Ion; parohia Cimpuri — preot Cobzaru Nicolae; parohia Mărăști — preot Aga Ștefan; parohia Păunești I — preot Tudose Alexandru; parohia Pisești — preot Mihăilă Costică; parohia Mărăști — preot Mazăre Traian; parohia Păunești I — preot Soare Ștefan; parohia Rădăcinești — preot Strat Vasile; parohia Pisești — preot Oceanu Nicolae.

Protopopiatul Focșani, parohia Gugești — preot Burghiu Constantin; parohia Mihălceni — preot Drăgoi Gheorghe; parohia Virteșcoi Beciu — preot Sanda Nicolae; parohia Suraia — preot Erbaru Nicolae; parohia Golești — preot Chițiga Ioan; parohia Maluri — preot Hainăroșie Cornel; parohia Jariștea — preot Curcă Liviu; parohia Voetin — preot Dumbravă Nicolae; parohia Popești — preot Lilă Nicolae; parohia Dragosloveni — preot Munteanu Boris.

Protopopiatul Brăila, parohia Făurei — preot Copae Fănel; parohia Gropeni — preot Vlad Ilie; parohia Chiscani — preot Postolache Marin; parohia Casazu — preot Dinescu Marin; parohia Romanu — preot Tureatcă Costache; parohia Siliștea — preot Cheleş Ioan; parohia Latinu — preot Dirnea Nicu; parohia Lișcoteanca — preot Lăzărescu Petre; parohia Gemenele — preot Simon Nicolae; parohia Bărăganu — preot Custură Ștefan.

c) *Cursuri misionare*

Între 27 și 31 mai 1985, s-au ținut cursuri misionare de scurtă durată cu preoții din parohiile misionare la protopopiatele: Rm. Sărat, Brăila și Focșani, sub directa îndrumare și supraveghere a P.S. Episcop Epifanie.

Menirea acestor cursuri, a constat pe de o parte, în reîmprospătarea cunoștințelor teologice, iar pe de altă parte, schimbul reciproc din experiența pastorală proprie a fiecărui preot.

La aceste cursuri au fost invitați să susțină prelegeri P.C. Profesori de la Seminarul Teologic din Buzău, preoții misionari de la fiecare protopopiat și preoți distinși cu pregătire și experiență deosebită din Eparhie.

De asemenea, tot în această perioadă s-au făcut și exerciții de cântare omofonă, cu toți cîntăreții din protopopiatele respective, sub îndrumarea P.C. Arhid. Tudor Mihalache profesor de muzică la Seminar, P.C. Diac. Petre Matei și P.C. Pr. Pr. Nicolae Popescu — inspector eparhial, după cîntările Sf. Liturghii ale d-lui prof. Nicolae Lungu.

7. Alte activități

La data de 22 ianuarie 1985, din încredințarea P. F. Patriarh Iustin, ca delegat al Bisericii Ortodoxe Române, P. S. Episcop Epifanie a luat parte la funeraliile mitropolitului Ioasaf al Bisericii de Rit Vechi, care au avut loc în Brăila.

La data de 28 ianuarie 1985 P.S. Episcop Epifanie a luat parte la conferința județeană F.D.U.S., cînd a fost ales în Consiliul acestui for.

La data de 6—7 februarie 1985, P.S. Sa a participat la Congresul al III-lea F.D.U.S. și la cea de a doua Conferință pe țară a O.D.U.S.

La data de 9 februarie 1985, P.S. Episcop Epifanie a participat la ședința Comitetului județean al F.D.U.S. Buzău. În după-amiaza aceleiași zile a participat la șezătoarea literară organizată la Seminarul Teologic, cu prelegerea ținută pentru elevi despre poetul Vasile Voiculescu de către P. C. Arhim. Bartolomeu Anania.

La data de 3 martie 1985, P.S. Episcop Epifanie a participat la festivitatea aniversării a 75 de ani de la naștere a P.F. Părinte Patriarh Iustin.

La data de 17 aprilie 1985, P.S. Sa a condus lucrările conferinței cu P. C. Preoți misionari protopopești, privind problemele misionare din Eparhia Buzăului.

La data de 3 mai 1985, P.S. Sa a luat parte la ședința Comisiei de istorie ecleziastică ce a avut loc la Institutul Teologic din București.

La data de 5 mai 1985 a luat parte la programul desfășurării festivităților prilejuite de centenarul recunoașterii autocefaliei Bisericii Ortodoxe Române.

La data de 28 mai 1985, P.S. Episcop Epifanie a participat la cursurile cu preoții din parohiile misionare, de la protoieria Rm. Sărat, iar în 30 mai 1985 la cursurile cu preoții din parohiile misionare de la protopopiatul Focșani.

*

ADORMIȚI ÎN DOMNUL

† PREOTUL GALOIU CONSTANTIN

La data de 25 ian. 1985 a încetat din viață, la locuința sa, preotul pensionar Constantin Galoiu, fost preot paroh la parohia «Sfinții Apostoli» din orașul Panciu.

S-a născut la data de 29 sept. 1912 în comuna Odobești — Putna, din părinții Tița și Ștefan.

Școala primară a urmat-o în satul natal, după care, în anul 1924 s-a înscris la Seminarul Teologic din Iași pe care l-a absolvit în anul 1935, între anii 1935—1939 a urmat cursurile Facultății de Teologie din Cernăuți, fiind proclamat licențiat la 25 octombrie 1939.

În anul 1940, luna noiembrie, ziua 29 se căsătorește cu D-ra Eufrosina Șerban, din a căror căsnicie au rezultat doi copii — Gabriela și Mihail.

Pr. Constantin Galoiu a funcționat între anii 1937—1942 cîntăreț bugetar la parohia Sf. Cruce din Odobești, jud. Putna. De la 1 august 1942 pînă la 1 noiembrie 1942 a fost diacon onorific la parohia Chicerea, iar de la 1 noiembrie 1942 pînă la 1 august 1949 a fost diacon bugetar la parohia Sf. Apostoli din Panciu.

La 18 august 1943 a fost hirotonit preot pe seama parohiei Sfinții Apostoli Panciu, unde a slujit pînă la 1 noiembrie 1984 cînd s-a pensionat.

Înmormîntarea a avut loc în ziua de 29 ianuarie 1985, la care a participat un sobor de 13 preoți, credincioșii din parohie și împrejurimi. Activitatea celui decedat a fost evidențiată de P.C. Pr. Constantin Dobrin, — protopop de Panciu —, care a prezentat condoleanțe familiei și enoriașilor din partea P.S. Episcop Epifanie. Au mai cuvîntat despre cel dispărut P.C. Pr. Costică Mihăilă — șef birou ad-tiv la protoieria Panciu, din partea preoților pensionari P.C. Pr. Gh. Cojan și P.C. Pr. V. Văcăreanu, iar din partea Consiliului parohial a vorbit dl. Gh. Pușcă — epitrop casier.

După slujba de prohodire sicriul cu corpul nefînsflețit a fost depus în cimitirul orașului.

Dumnezeu să-l ierte și cu dreptii să-l odihnească.

† PREOTUL CONSTANTIN FRÎNCU

În ziua de 7 februarie 1985 a încetat din viață preotul Constantin Frîncu de la parohia Pietroasele de Jos, în vîrstă de 77 ani, care se și pensionase pentru motive de sănătate.

P.C. Sa, s-a născut la 31 martie 1909, în com. Zilișteanca, jud. Buzău, din părinți Constantin și Maria.

A urmat școala primară în satul natal, după care s-a înscris la Seminarul «Chesarie Episcopul» din Buzău pe care l-a absolvit în anul 1933. În anul 1932 s-a căsătorit cu D-ra Elvira, din a căror căsnicie au rezultat trei copii: Ernesta, Magdalena și Octavian. La 24 decembrie 1934 a fost hirotonit preot pe seama parohiei Colți unde a păstorit pînă la 25 noiembrie 1947 cînd se transferă la parohia Pietroasele de Jos, unde și-a desfășurat activitatea preotească conștiincios pînă în ultimele clipe ale vieții, făcînd lucrări de reparații și pictură la cele două biserici. În afară de activitatea pastorală și gospodărească pr. C-tin Frîncu avea și frumoase preocupări intelectuale, concretizate în diferite materiale și poezii apărute în publicațiile bisericilor. Ultima sa contribuție a fost publicată în Îndrumătorul bisericesc al Episcopiei Buzăului pe anul 1985.

Duminică 10 febr. 1985 a avut loc slujba înmormîntării la care a participat un număr însemnat de preoți din împrejurimi și colegi. În frunte cu P.C. Pr. Dima Stamate — protopop de Buzău, care a descris viața și activitatea vrednicului pr. C-tin Frîncu și a transmis condoleanțe din partea P.S. Episcop Epifanie familiei îndurerate și credincioșilor.

După oficierea slujbei, sicriul cu cel decedat a fost purtat de preoți în jurul bisericii și depus în cripta din cimitirul parohial unde a slujit cu devotament 50 de ani.

Dumnezeu să-l odihnească cu dreptii în locașurile sale veșnice.

† PREOTUL ALEXANDRU IONESCU

La data de 18 februarie 1985, s-a stins din viață preotul pensionar Alexandru Ionescu care a slujit la parohia Mercei protoieria Buzău.

Preotul Alexandru Ionescu s-a născut la data de 30 august 1903, în comuna Mercei, jud. Buzău, din părinți preot Ioan și presbitera Steliana.

Școala primară a făcut-o în satul natal, după care în anul 1917 se înscrie la Seminarul «Chesarie Episcopul» din Buzău pe care îl termină în anul 1924, după care și-a desăvîrșit studiile absolvînd facultatea de teologie din București în anul 1929.

Între anii 1928—1930 urmează Seminarul pedagogic, iar în anul 1931 se căsătorește cu D-ra Alexandrina din comuna Sărăteanca, bunul Dumnezeu dăruindu-le doi copii: Mircea și Adrian.

P.C. Pr. Alexandru Ionescu a fost hirotonit la data de 1 decembrie 1931 pe seama parohiei Mercei pe care o păstorește pînă în anul 1982 cînd se pensionează.

În ziua de 21 februarie 1985, a avut loc slujba de prohodire la care au participat cinci preoți.

Activitatea defunctului preot în cei 50 de ani a fost evidențiată de P.C. Pr. Dima Stamate, care a transmis din partea P.S. Episcop Epifanie condoleanțe familiei îndurerate, pentru dispariția bunului soț și tată.

P.C. Pr. paroh Constantin Duțu a evocat munca administrativ-gospodărească depusă de preotul Alexandru Ionescu prin reparațiile executate la cele două biserici, inclusiv restaurarea picturii la biserica parohială.

Corpul neinsuflit al preotului Alexandru Ionescu a fost depus după ce i s-a făcut slujba, în cavoul din cimitirul parohial Merei.

Veșnică să-i fie pomenirea!

† PREOTUL VASILE ALEXANDRESCU

La data de 12 mai 1985, a încetat din viață preotul Vasile Alexandrescu, de la parohia Sf. Ilie din municipiul Brăila.

P.C. Pr. Vasile Alexandrescu s-a născut la 1 august 1906 în comuna Grebănu, județul Buzău. Cursul primar l-a făcut în satul natal după care a urmat Seminarul teologic «Chesarie-Episcopul» din Buzău și Facultatea de Teologie din București pe care a absolvit-o în anul 1932.

În anul 1933 se căsătorește cu D-ra Elena Ștefăneșcu din a căror căsnicie a rezultat un fiu pe nume Petre. A fost hirotonit preot la 16 noiembrie 1933 pe seama parohiei «Sf. Treime» din Brăila unde a funcționat până în anul 1949, în care timp a muncit cu dăruire atât din punct de vedere pastoral cât și gospodăresc, aici construind biserică și executând pictură din nou în ea. Din anul 1949, s-a transferat la parohia «Sf. Ilie» unde a funcționat până în clipa decesului.

Pentru meritele sale deosebite pe tărîm pastoral și economic gospodăresc, autoritatea superioară bisericească i-a acordat rangul de «Iconom Stavrofor».

Marți, 14 mai 1985, după Sfînta Liturghie, s-a oficiat înmormîntarea de un sobor de preoți din oraș și județ în frunte cu P.C. Pr. Gh. Marinescu — protopop de Brăila, care a transmis familiei îndoliate condoleanțe și cuvinte de mîngiere, din partea P.Ș. Episcop Epifanie, evidențiind totodată activitatea desfășurată de pr. Vasile Alexandrescu în cei 52 de ani. La sfîrșit a vorbit pr. paroh Costică Enache, care și-a exprimat regretul pentru moartea colegului de slujire preotească și a evidențiat buna colaborare ce a existat între dîșii, precum și activitatea depusă la această parohie.

În sunetul clopotului, sicriul cu corpul neinsuflit al preotului Vasile Alexandrescu a fost luat de preoți și condus la locul de veșnică odihnă al familiei din cimitirul Sf. Constantin din Brăila.

Veșnică să-i fie pomenirea!

† PREOTUL EUGEN ALDEA

S-a stins din viață printr-o moarte fulgerătoare la data de 15 mai 1985, pr. Eugen Aldea, constructor în postul II la parohia Sutești, Prot. Brăila.

S-a născut la data de 15 nov. 1945 în localitatea Cătina, jud. Cluj, din părinții pr. Ioan și presbitera Eugenia Aldea.

După terminarea școlii primare și generale din satul natal, a urmat cursurile Seminarului teologic din Cluj și apoi Facultatea de Teologie din București pe care a absolvit-o în anul 1970.

În anul 1973 s-a căsătorit cu D-ra Dobrin Sofica din parohia Tudor Vladimirescu, județul Brăila, din a căror căsnicie au rezultat doi copii: Adrian și Iulian. La data de 26 sept. 1973 a fost hirotonit preot pe seama parohiei Babahalma din Protoieria Sighișoara, Episcopia de Alba-Iulia, unde a activat pînă la 12 iulie 1979, cînd s-a transferat în postul II de preot de la parohia Sutești, Episcopia Buzăului, slujind împreună cu preotul paroh Victor Epureanu pînă în ultima clipă a vieții sale.

Sicriul cu corpul neinsuflit a fost depus la biserica din parohia Tudor Vladimirescu, satul de naștere al doamnei preotese.

Înmormintarea a avut loc sîmbătă 18 mai 1985 cu un sobor de 12 preoți, în frunte cu P.C. Pr. G. Marinescu — Protopop de Brăila — care a transmis familiei îndurerate condoleanțe și cuvinte de mîngiere din partea P.S. Episcop Epifanie, pentru această grea suferință, evidențiind totodată activitatea și buna colaborare dintre cei doi slujitori.

În continuare preotul paroh Victor Epureanu și-a exprimat regretul său cît și al tuturor credincioșilor, pentru pierderea timpurie a preotului Eugen Aldea.

Apoi sicriul cu corpul neînsuflit al preotului Eugen Aldea a fost purtat de preoți în jurul bisericii și depus în mormîntul rînduit din curtea bisericii.

Veșnică să-i fie pomenirea !

Pr. GRIGORE DIONISIE
Consilier-administrativ,

† PROTOS. DOSOFTEI MOCĂNAȘU

Vestea încetării din viață la 5 aprilie 1985, a virtuosului, dascălul multor discipoli și duhovnicul protos. Dosoftei Mocănașu de la M-rea Rătești — Buzău, a umplut de întristare inimile tuturor ce l-au cunoscut.

Părintele duhovnic Mocănașu s-a născut în comuna Doagele — Vaslui în anul 1904, fiind al 7-lea din cei 8 copii.

Tînărul Mocănașu D-tru la vîrstă de 18 ani intră ca frate în M-rea Bogdana-Bacău, iar în anul 1925 merge la Seminarul de la M-rea Neamț. Se călugărește după efectuarea stagiului militar la vîrsta de 25 ani într-o minăstire de obște.

Prin anii 1930 ajunge la M-rea Valea Neagră-Vrancea, unde a fost stareț 15 ani, evidențiindu-se ca bun gospodar, fără a neglija cu nimic trăirea duhovnicească și regula minăstirească.

Datorită calităților sale multiple, în anul 1949 este numit stareț la M-rea Sihastru — Județul Vrancea unde s-au adunat în jurul său tineri, dornici de trăire minăstirească, sădind în sufletele lor : smerenia, dragostea, buna orînduire, fiind un bun slujitor al altarului, cîntăreț de strană, iscusit și îndrumător exemplu viețuito-rilor din minăstire. Îndemna la muncă, disciplină prin cuvinte și viață pilduitoare și povătuia cu pasiune și răbdare, cu stăpînire de sine, virtuți proprii pustnicilor din Thebaida.

Așa l-am cunoscut noi cei din M-rea Sihastru pînă în anul 1952. Apoi cu trecerea timpului ne-am găsit fiecare rosturile aproape în întreaga țară : la Mitropolia Sibiului P.S. Luciar, în orașul Bălen, București. M-rea Dălhăuț — Vrancea, M-rea Necula — Cluj, Schitul Bunea, M-rea Cozia, M-rea Cocoș — Tulcea și vreo 5 preoți la M-rea Ciolanu, Județul Buzău.

A mai fost duhovnic la M-rea Troțușeanu — Vrancea, apoi prin anul 1955 la M-rea Rătești — Buzău. Aici a avut și deosebite preocupări gospodărești. Astfel, în curtea și incinta minăstirii a sădit trandăfiri, pomi și flori. În biserică unde vedea că maicile nu au atins supremul frumos, pr. Dosoftei a făcut ca biserica să fie cer, cum zice troparul : «în Biserica slavei Tale stînd, în cer a sta mi se pare» ; aproape orice colț la M-rea Rătești vorbește de părintele Dosoftei.

Nu a putut trece cu vederea și parcă ceva îl mina să facă din cimitirul minăstirii cu adevărat un loc «de odihnă» și pentru cei vii nu numai pentru cei morți. L-a înzestrat cu osuar, cu alei și flori. Fire activă și cite a făcut, totuși i se părea că ar mai trebui ceva. De aceea, a tocmit 100 de străni din lemn de stejar sculptate ce-și vor lua locul în biserica cea mare cu hramul «Sf. Treime — 1844».

Dotat cu o voce frumoasă și puternică, umplea biserica cu glasul său deosebit, transfigura inimile ascultătorilor și înflăcăra pe credincioși. A trăit în smerenie, în rugăciune caldă, cu grija păstorului de a îndemna prin exemplul său de bunătate și blindețe naturală care dezarma orice răutate. În preajma P.C. Sale, maicile și credincioșii se simțeau ca sub o aripă protectoare de mare sprijin alături în biserică cât și în afară, avându-l de mare folos, prin îndemnul cu cuvântul și cu fapta.

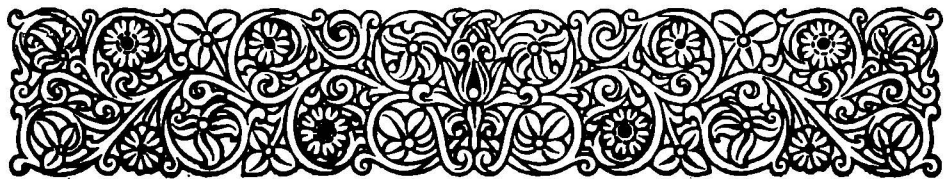
Providența a vrut ca în ființa părintelui Mocănașu să se adune, pe lângă calitățile arătate mai sus și omenia. Avea o inimă largă și generoasă, primea pe toți și-i miluia și asta parcă a întrecut cu mult pe celelalte.

P.S. Episcop Epifanie al Buzăului, l-a apreciat mult pentru calitățile sale deosebite și activitatea depusă.

Pr. Dosoftei Mocănașu lasă în urma sa și în amintirea tuturor icoana unui părinte bun, a unui duhovnic înțelept și a unui devotat și modest călugăr.

Slujba prohodirii a avut loc în ziua de 7 aprilie 1985, cu un sobor de 10 preoți în frunte cu P.S. Lucian, din incuviințarea P.S. Epifanie al Buzăului, majoritatea fiindu-i ucenici ai decedatului. Rămășițele pămîntesti ale părintelui Dosoftei au fost înhumate în cimitirul Mînăstirii, în dangăt de clopot și, cu toții am făcut cele 12 închinăciuni la mormînt, rugînd pe bunul Dumnezeu ca să-l ierte și să-l odihnească.

Arhim. NIFON STOICA

NOTE ȘI COMENTARII

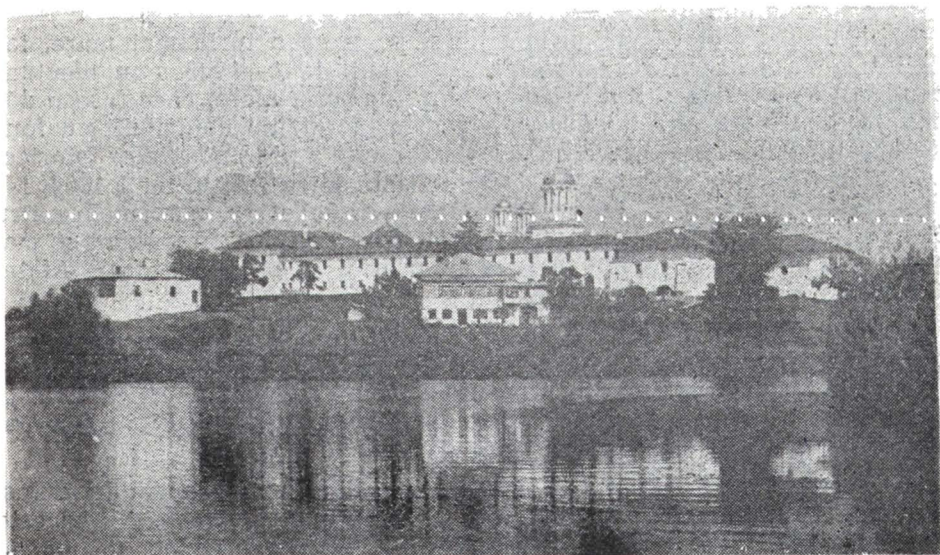
MÎNĂSTIREA CĂLDĂRUȘANI

Minăstirea Căldărușani este situată pe o peninsulă înconjurată de apele lacului cu același nume, între gurile de vărsare în lac a râurilor Vlășia și Cociovaliștea, la o distanță de circa 40 km nord-est de București și aparține teritorial de comuna Moara Săracă din Sectorul Agricol Ilfov.

Această minăstire este ctitoria domnitorului muntean Matei Basarab, care a ridicat-o în anul 1638, pe temelii ale unei alte așezări minăstirești mai vechi.

În pisania bisericii mari cu hramul «Sf. Mucenic Dimitrie», însuși domnitorul relatează astfel întemeierea acestui lăcaș :

«...vrut-am și aici în locul acesta, carele se cheamă Căldărușani, a zidi casă Domnului, care loc singur domnia mea l-am găsit cu gândul,

Minăstirea Căldărușani Vedere generală

întru mărirea și lauda sfântului, marelui mucenic Dimitrie, ... și s-au început a se zidi din luna iulie 10 și s-au săvârșit în luna lui octombrie 20, iar de la zidirea lumei leat 7174, iar de la Hristos 1638».

În secolul următor, un hrisov al domnitorului Alexandru Ipsilanti confirmă cele afirmate de Matei Voievod, arătând că minăstirea Căldărușani «e zidită din temelie de răposatul și bunul creștin domn Matei Basarab Vvd.».

După zidirea bisericii, Matei Basarab a înconjurat-o cu așa-numita cetate, în care se găsesc chiliile călugărilor la adăpostul unor puternice ziduri. Inițial cetatea avea numai parter pe trei laturi, spre răsărit avînd doar un zid de apărare. Suprafața totală a cetății este de circa 2.000 m.p.

Starețul Filaret a adăugat cetății un etaj între anii 1775—1778, iar în vremea starețului Meletie s-a mai zidit o pivniță, care are deasupra, în partea de răsărit, un paraclis și o mare trapeză.

În anul 1945 un incendiu a distrus întreaga cetate, fiind necesară o nouă restaurare, care s-a efectuat între anii 1946—1949, cu fonduri date de Stat și de Sf. Arhiepiscopie a Bucureștilor.

În minăstirea Căldărușani a fost și o vestită școală de pictură, întemeiată în timpul domniei lui Alexandru Ipsilanti, așa cum se arată într-un hrisov din anul 1778. Această școală a fost condusă de pictorul diacon Evghenie Lazăr, la care a fost ucenic marele nostru pictor Nicolae Grigorescu între anii 1854—1857. În prezent se mai găsesc în minăstire 7 icoane pictate de Nicolae Grigorescu în vremea cînd era ucenic.

Minăstirea Căldărușani are în prezent trei biserici și anume :

— *Biserica «Sf. Mucenic Dimitrie»*, zidită de Matei Basarab în anul 1638, în formă de treflă, din cărămidă și piatră de rîu, în amintirea biruinței dobîndite de acesta la Teleajen asupra lui Vasile Lupu domnitorul Moldovei. Dimensiunile bisericii sînt: 33,50 m lungime, 11,50 m lățime și 22 m înălțime la turla mare.

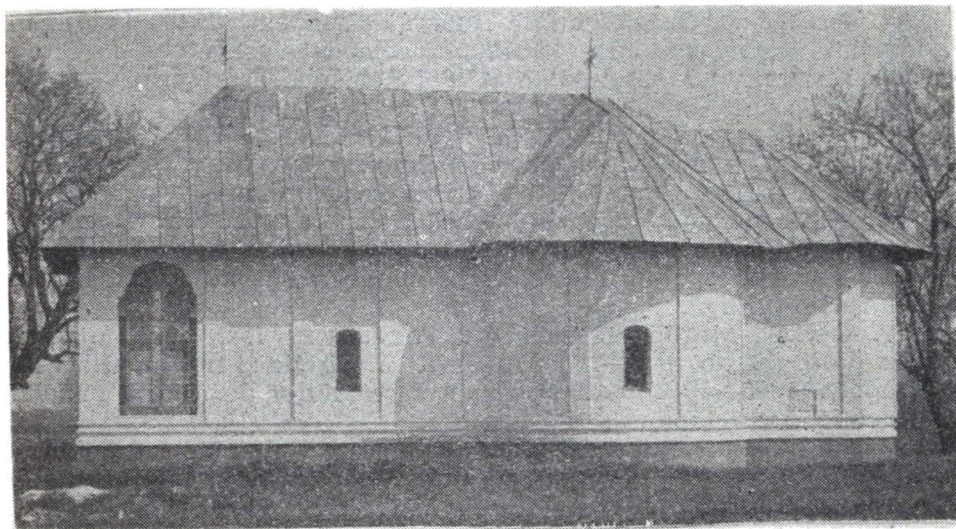
Pe pronaos are două turla mici și pe naos o turlă mai mare, iar la intrare are un pridvor deschis. Între anii 1941—1943 s-au efectuat reparații la biserică și s-a construit din nou turla mare, care fusese dărimată de cutremurul din 1940. La aceste lucrări au contribuit cu fonduri fostul Minister al Cultelor și fosta Direcție a Monumentelor Istorice.

Prima pictură a bisericii a fost realizată în frescă, în anul 1638, iar actuala pictură a fost executată în tempera de către pictorul Dumitru Belizarie în anul 1911, atît în interior cît și în exterior. În prezent se mai păstrează și pe pronaos picturile care reprezintă pe domnitorul Matei Basarab și pe soția sa doamna Elena.

După cutremurul din anul 1940 pictura la turla cea mare a fost executată tot în tempera de pictorii Musculeanu și Teofan.

Următorul cutremur din 4 martie 1977 a provocat fisuri vizibile la baza celor trei turla, precum și crăpături în interiorul bisericii. Acestea au fost reparate ulterior în anii 1979—1980.

— *Biserica «Sf. Ioan Evanghelistul»*, aflată în afara cetății a fost zidită în anul 1804 de frații Toma și Constantin Krețulescu. Astăzi este biserică de cimitir. A fost construită din cărămidă, avînd formă de treflă și în față un pridvor închis.

Biserica «Tuturor Sfinților» (Cocioc)

A fost pictată în anul 1825 de către pictorii călugări din minăstirea Căldărușani, în tehnica tempera. De jur împrejur are un brîu format din firide înalte ce decorează exteriorul.

— *Biserica «Tuturor Sfinților» (Cocioc)* este situată în afara incintei minăstirii, la o distanță de circa 600 m. sud-vest de cetate.

A fost construită în anul 1825 cu cheltuiala fraților Ioan și Nicolae Bițcoveanu, logofeți la mitropolie, lucrările fiind conduse de starețul Gheorghe și apoi renovată în anul 1898 de către mitropolitul Ghenadie Petrescu.

O ultimă renovare a acestei biserici s-a făcut între anii 1981—1982 de către starețul arhimandrit Irineu Iurașcu.

În timpul mitropolitului Grigorie Dascălul, în apropierea acestei biserici a existat o tipografie, al cărei conducător a fost monahul Inochentie, ajutat de ieromonahul Macarie.

Turnul Clopotniței a fost zidit din cărămidă în anul 1638, odată cu biserica «Sf. Mucenic Dimitrie», fiind atunci mai înaltă cu 10 m. față de nivelul chiliilor. În timpul mitropolitului Ghenadie Petrescu, cînd s-a făcut o restaurare a clădirilor, clopotnița a fost mult redusă ca înălțime.

În afara cetății, de jur împrejur se mai află încă opt clădiri și anume :

1. — Casa Mitropolit Teoctist, construită din cărămidă și avînd destinația de locuință a mitropolitului, după ce va ieși la pensie.

2. — Clădirea vechii stăreții, aflată în apropierea Casei Mitropolit Teoctist, construită din cărămidă și fiind destinată pentru adăpostirea pelerinilor.

3. — Casa Martinian, aflată alături de Stăreția veche, a fost construită de călugărul Martinian, de la care îi vine și numele. Acesta a fost stareț pe vremea mitropolitului Ghenadie Petrescu ; în prezent este locuită de un călugăr, nepot al lui Martinian.

4. — Clădirea fostei școli de cîntăreți bisericești (1940—1945) care a fost dată în folosință, prin contract de comodat, Institutului de Gravi-metrie, Geodezie și Seismologie al R.S. România. Este construită din cărămidă și se află în partea de răsărit a incintei mînăstirii.

5. — Cancelaria mînăstirii, construită din cărămidă și situată pe marginea lacului, în partea de nord a incintei.

6. — Stăreția actuală a mînăstirii, care cuprinde și camerele ofi-ciale, este locuită de stareț și de încă trei persoane din personalul mînăstirii. Este construită din cărămidă și are o vechime de circa 100 ani. I s-au făcut reparații din fondurile mînăstirii, în urma cutremurului din 4 martie 1977.

7. — Casa Mitropolit Ghenadie Petrescu a fost construită din cărămidă între anii 1840—1850. A servit ca stăreție și în timpul acestui mitropolit (1896—1918), care fiind un mare iubitor de artă, a împodo-bit-o cu frumoase tablouri.

8. — Casa fostului atelier de tămîie, construită din cărămidă, și avînd o vechime de 80—90 ani. Se află în stare bună și este locuită de economul mînăstirii.

În cadrul mînăstirii Căldărușani au fost organizate de-a lungul ani-lor trei colecții de obiecte bisericești, după cum urmează :

— Colecția de icoane, manuscrise și vestminte, amenajată în fosta trapeză, construită de starețul Meletie și renovată cu binecuvîntarea Patriarhului Justinian Marina. Această colecție a fost reamenajată de călugării din mînăstirea Căldărușani în anul 1972.

— Colecția «Tezaur» amenajată în fosta sală de sfat a domnitorului Matei Basarab, conține icoane confecționate din diferite metale și obiecte de cult din textile sau lemn.

— Colecția «Pinacotecă» organizată în anul 1972 în Casa Mitro-polit Ghenadie Petrescu, conține tablouri foarte frumoase pictate de : Sava Henția, Gheorghe Tatarescu, V. Georgescu, I. Bărbulescu și alții.

Toate aceste colecții sînt des vizitate de numeroși turiști din țară și din străinătate.

AUREL NEGOIȚĂ

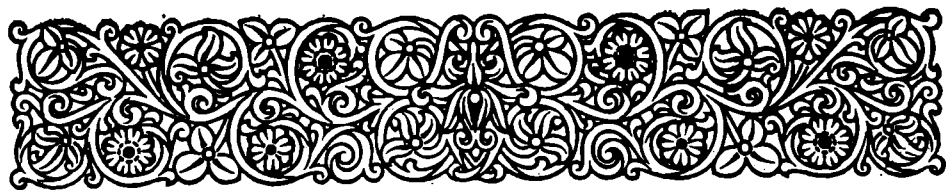
BIBLIOGRAFIE :

Damian Stănoiu, «Istoria M-rii Căldărușani» 1870.

Victor Brătulescu, «Mînăstiri și biserici din jud. Ilfov», 1935.

Nicolae Stoicescu, «Bibliografia localităților și monumentelor feudale din România, vol. I, 1970.

Ghika Budești, «Evoluția arhitecturii în Țara Românească» --- B.C.M.I. --- XXV, 1932.

NOTE ȘI RECENZII

Pr. Dr. Ioan Mircea, *Dicționar al Noului Testament*, tipărit cu binecuvîntarea Prea Fericitului Iustin, Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române, Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, București, 1984, 528 pag. + 7 hărți și planuri.

În ultimii ani, studiul biblic a cunoscut în Biserica Ortodoxă Română importante și semnificative progrese. Pe lângă tipărirea textului sfînt (Sfînta Scriptură, 1982, Mica Biblie, 1984, Psaltirea, 1985, Noul Testament cu Psalmi, 1985), au apărut în Editura Institutului Biblic «Studiul Noului Testament pentru Seminarile Teologice», 1981, «Studiul Noului Testament pentru Institutele Teologice», 1983, «Călăuza bunului creștin în Sfînta Scriptură», 1983, «Epistola Sf. Apostol Pavel către Galateni, introducere, traducere și comentariu», 1984, «Studiul Vechiului Testament pentru Institutele Teologice», 1985, și în Editura Mitropoliei Banatului, «Călăuza biblică» și «Viața și învățătura Mîntuitorului Iisus Hristos» etc. Aceștia li se adaugă o bogată literatură privind studiul Sfîntei Scripturi publicată în cele 8 reviste bisericești centrale și mitropolitane, însumînd un număr de peste 7000 de pagini anual.

Dicționarul Noului Testament se adaugă, la rîndul său, acestei literaturi privind studiul biblic și constituie, într-un anumit fel, o sinteză a strădaniilor din acest domeniu, depuse în acești ultimi ani.

Autorul, Pr. Dr. Ioan Mircea, un cunoscut specialist în domeniul studiului Noului Testament, autor al unor apreciate comentarii asupra Epistolelor Sf. Apostol Petru și al unor studii privind ierarhia bisericească în epoca apostolică și traducerea Noului Testament, a urmărit să pună la dispoziția cititorilor un instrument de informare asupra conceptelor de bază, asupra toponimelor și onomasticii Noului Testament.

Materia lucrării este organizată alfabetic, iar metoda de lucru este cea consacrată în lucrările de același gen apărute pînă în prezent.

Fără să fie prea întinsă, lucrarea întrunește totuși, în cea mai înaltă măsură, atribuțiile unei prezentări aproape complete și științifice a materiei specifice.

La fiecare articol este transcris și corespondentul grecesc al conceptului avut în vedere, sînt amintite locurile principale și semnificative în care acesta se întîlnește în Noul Testament, după care urmează prezentarea termenului respectiv din punct de vedere exegetic și teologic.

Autorul face dovada unei depline cunoașteri a materiei de care se ocupă, a terminologiei complexe de care se folosește și a metodei științifice presupuse de această temerară strădanie științifică.

Definițiile care fac parte din substanța însăși a unui dicționar sînt, în lucrare, de o mare limezime și profunzime, autorul făcînd dovada unei deosebite însușiri de generalizare și sinteză. Un exemplu: «Cunoștință — cunoaștere γνῶσις, actul de în-

sușire prin noțiuni a conținutului lor și a ceea ce ele reprezintă» (p. 102). Alt exemplu: «*elenist*: opus termenului evreu, *elenist* era evreul care trăia în țară străină, în afara Palestinei, și vorbea limba greacă. Tot *eleniști* se numeau și păgânii convertiți la iudaism, care primeau tăierea-împrejur» (p. 134).

Definiția este urmată, de fiecare dată, de o expunere cuprinzând învățătura Noului Testament asupra articolului respectiv. Este partea cea mai importantă a *Dicționarului*, pe care autorul o realizează cu respectarea celei mai stricte metode de expunere științifică. De aceea, partea cea mai reușită a lucrării este reprezentată de definiții și explicarea conceptelor teologice și morale ale Noului Testament (conștiință, cunoștință-cunoaștere, extaz, evlavie, iertare, libertate, mîntuire — a mîntui, răscurm-părare, Taină, Testament etc.). Este remarcabil că autorul citează, pentru a face cit mai deplin înțelesul noțiunilor pe care le definește, din operele Sf. Părinți, îndeosebi din opera exegetică a Sf. Ioan Hrisostom și din acelea ale scriitorilor bisericești. Este un merit al lucrării că indică în cea mai mare parte a cazurilor data de prăznuire a persoanelor ale căror nume sînt întîlnite în Noul Testament, și de care autorul se ocupă în paginile lucrării sale.

Intr-o lucrare ca cea de față autorul are libertatea de a-și alcătui cuprinsul potrivit propriei sale concepții și planului pe care-l urmărește prin întocmirea ei. De aceea, alegerea și stabilirea articolelor din care este alcătuită lucrarea oglindește această concepție și acest plan. Considerăm totuși, că, indiferent de concepția sau planul pe care autorul le-a avut în vedere în alcătuirea listei articolelor lucrării, unele teme nu pot să lipsească din lucrare. Am aminti în această ordine de idei, titlurile cărților din canonul Noului Testament care trebuiau înscrise ca atare la locul cuvenit și potrivit unui plan corespunzător (autor, destinatar, scopul și motivele, data și locul scrierii lor etc.) să fi fost prezentate în mod succint. Deși aceste cărți sînt amintite, fie la articolele despre autorii sau destinatarii lor, fie la articolul despre Noul Testament, prezentarea rămîne întîmplătoare, incompletă și neomogenă. Din lucrare lipsesc unele nume proprii întîlnite în Noul Testament, ca de pildă: Iulia (Rom. 16, 15), Matia (Fapte 1, 23, 26), Harmaghedon (Apoc. 16, 16), Booz (Luca 3, 32), Gavriil (Luca 1, 19, 26), Salem (Evrei 7, 1), Sinai (Gal. 4, 24), Siria (Gal. 1, 21), Urie (Matei 1, 6) etc. Termeni ca decalog, dragon, familie, nevăzul, supunere, ulei, parabolă (cu trimiterea corespunzătoare la *pildă*), preștiință, proverb(e), religie-religios, cutremur, carne, coborîre (la iad), ar fi putut deveni scurte articole în Dicționar.

Unele afirmații sau expresii ar fi trebuit explicate dacă nu chiar evitate. De exemplu: «Dumnezeu, numele impropriu dat Ființei supreme» (p. 131), «iudaizantii — vrăjmașii de moarte ai lui Pavel» (p. 51), «iudeo-gnostici» (p. 51), «organizantii cu episcopi (pluralul nu se justifică, n.n.), preoți și diaconi, Biserica din Efes...» (p. 133); «Unul din cei 70 de *apostoli mai mici*» (p. 50, 90, 136 etc.), «prin alegerea celor două categorii de apostoli...» (p. 58), «Învierea, *renașterea* după moarte a trupului *lăpturilor*» (p. 252), «sfîrșitul lumii» (p. 442), «femeile au venit cele dintîi la credință» (p. 156), «mîntuirea sufletului» (p. 153), «Apollo activase probabil și în Corint» (nu probabil, ci sigur, n.n.; Fapte 27, 28), «apostoli secunzi» (p. 33) etc. Unele afirmații, mai puține, sînt eronate: «Iar ceva mai tîrziu el (Pavel) scrie și lui Timotei, episcopul Efesului, două Epistole *pentru triumful creștinismului asupra păgînismului*» (p. 133). Se știe că altul este țelul celor două Epistole către Timotei. Se folosește termenul «devterocanonice» (p. 55) pentru «necanonice». Stadiul e definit ca «măsură de lungime echivalentă cu 108 m... Emausul (Luca 24, 13) era «ca la șasezeci de stadii» departe de Ierusalim, sau 11.100 m = 11.100 km». Însă, $108 \times 60 = 6.480$ m. Nu este exclusă o greșeală de tipar.

Alte enunțuri n-au temei scripturistic, ca de exemplu: «În prezența celor 12, El (Hristos) a hirotonit și pe cei 70 de apostoli mai mici: pe unii episcopi, pe alții preoți și pe alții diaconi, încât cincizecimea găsește ierarhia Bisericii încheată» (p. 207). Se creează situația că unii dintre cei 70 ca Sf. Arhidiacon Ștefan, să fie rehirotonit ca diacon și de apostoli (p. 47). De altfel, în general, trebuie revăzute numeroasele referiri din lucrare privind activitatea, lista și poziția celor 70 în Biserica Apostolică. Un alt exemplu de afirmație fără temei scripturistic: «Aici (pe muntele Tabor, la Șchimbarea la față) s-a descoperit încă o dată Sfânta Treime, ca mai înainte, la râul Iordan, cu prilejul botezului» (p. 474).

Epistolele pastorale nu sînt amintite în rîndul epistolelor pauline, ci după epistolele sobornicești (p. 140). Nu se menționează autorul lucrării, «Sf. Scriptură și interpretarea ei în opera Sf. Ioan Hrisostom» (Cernăuți, 1942, p. 489).

Observațiile de mai sus năzuiesc să contribuie la îmbunătățirea *Dicționarului* care rămîne o lucrare remarcabilă, de pionierat, la o eventuală retipărire.

Pr. SABIN VERZAN

Sfîntul Grigorie Taumaturgul și Metodiul de Olimp, *Scrieri*, Studiu introductiv, traducere, note și indici de Pr. Prof. Const. Conișescu, în Colecția «Părinți și Scriitori Bisericești», vol. X, Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, București, 1984, 250 p.

Cu binecuvîntarea Prea Fericitului Părinte Patriarh Dr. Iustin Moiescu, literatura teologică de limbă română și-a îmbogățit zestrea cu noul volum din Colecția «Părinți și Scriitori Bisericești», ce conține lucrările a doi scriitori bisericești din perioada pre-niceană, Grigorie Taumaturgul († 270) și Metodiul de Olimp († 311).

Traducerea acestor scrieri a fost făcută, de Pr. Prof. C. Cornișescu, după textul editat de Migne, coroborat — printre altele — cu edițiile critice ale lui H. Crouzel, G. N. Bonwetsch și V. H. Debidour, care i-au servit la studiul introductiv și la notele bibliografice.

Din scrierile Sfîntului Grigorie Taumaturgul, volumul de față cuprinde «Discursul» adresat lui Origen și Expunerea de credință.

Discursul Sfîntului Grigorie Taumaturgul adresat lui Origen, în Cezareea Palestinei, este o autobiografie, presărată cu bogate idei dogmatice, și un cuvînt de laudă adus dascălului său. După propria-i mărturisire, Grigorie Taumaturgul a intenționat să studieze dreptul roman la Beirut, «unul dintre cele mai romanizate orașe, locul unde se studiază aceste legi» (p. 20). Providența divină i-a îndreptat însă pașii spre Cezareea Palestinei, unde înflănește pe Origen. Rațiunile neștiute ale călătoriei sale «erau cunoașterea acestui om și studiul disciplinelor referitoare la cuvînt și la cele necesare mîntuirii sufletelor noastre sub conducerea lui» (p. 21).

Din prima zi, Grigorie a aflat de la dascălul său erudit că «...este imposibil a arăta Stăpînului tuturor cuvenita adorare... fără ajutorul filosofiei» (p. 22). Și, de atunci, pe Grigorie l-a preocupat și i-a fost drag «un singur lucru...: filosofia și interpretul ei, acest om divin» (p. 23), adică teologul alexandrin Origen.

Pentru Grigorie, Origen a fost primul și singurul dascăl care l-a convins să studieze «filosofia grecilor și prin purtarea sa m-a convins — mărturisirea Sf. Grigorie Taumaturgul — să iau aminte la preceptele moralei și să mă conformez lor...» (p. 28).

Acest «Discurs» al Sfîntului Grigorie Taumaturgul, care s-a vrut un «prinos de mulțumire și recunoștință» (p. 37), este un adevărat model al genului encomiastic. În

portretizarea chipului dascălului său, Sfintul Grigorie vădește propriile sale calități sufletești alese. Simțul observației și cunoașterea intuitivă nativă i-au permis să citească în sufletul mare al dascălului său, care a trăit ceea ce a predicat și învățat pe alții. Discursul Sfântului Grigorie Taumaturgul, care rămâne o pagină inegalabilă a literaturii universale a genului encomiastic, oferă teologilor tuturor timpurilor înțînirea fericită cu portretul moral și intelectual al unuia dintre pionierii teologiei pre-niceene.

Expunerea de credință a Sfântului Grigorie Taumaturgul este una dintre cele mai vechi mărturisiri de credință ale Bisericii primare. Nu este exclus ca acest simbol de credință să fi fost propriu Bisericii din Cezareea Palestinei și celei din Neocezareea. În acest caz, meritul Sfântului Grigorie Taumaturgul ar consta în expunerea (redactarea) credinței mărturisite de cele două Biserici Ortodoxe locale, și ipso facto de dascălul său Origen.

Referitor la a treia Persoană a Sfintei Treimi, expunerea de credință declară că «există și un Duh Sfânt, care își are existența de la Dumnezeu, care s-a arătat oamenilor prin Fiul ...» (p. 38). După cum se știe, expresia «prin Fiul» a fost proprie și Sfântului Vasile cel Mare, care a alcătuit paginile filocalice din opera lui Origen. S-ar putea deci acredita ipoteza că această expresie a fost cunoscută și mărturisită și de Origen.

Dintre lucrările lui Metodiu de Olimp, ni se prezintă în traducere «Banchetul», «Aglaoфон sau Despre Înviere», «Despre liberul arbitru» și «Despre voință și despre lucrarea rațională».

Banchetul sau Despre castitate — singura lucrare care s-a păstrat integral în limba greacă — este un imn elogios adus virtuții fecioriei.

Un fragment din Banchetul lui Metodiu de Olimp se păstrează în Biblioteca Durazzo din Genova (Codice A.I. 10). (Vezi Santo Lucă, Un nuovo testimone del Banchetto di Metodio d'Olimpo, în «Orientalia Christiana Periodica», vol. L, fasc. II, Roma, 1984, p. 446—450).

Pentru Metodiu de Olimp, «...castitatea este un lucru foarte rar și greu de realizat de către oameni... Ea presupune firi robuste și nobile, care, strunindu-și cu siguranță pornirile, își îndreaptă vehicolul sufletului spre înălțimi, apoi trec cu ochii minții de granițele acestei lumi și, ..., contemplă... direct Incoruptibilitatea însăși...» (p. 48). Dar, «nu numai trupurile trebuie păstrate neîntinate, ci și sufletele; ...fiind statuile trupurilor, acestea trebuie împodobite cu sfințenie» (p. 48). Pentru că este «o insultă să păstrăm virgine organele de procreație — declara Metodiu de Olimp — dar să nu avem fecioare limba, vederea, auzul și mîinile sau să le avem pe toate acestea fecioare, dar inima să se destrăbăleze cu mindria și minia» (p. 114).

Metodiu de Olimp atrăgea atenția că «pe cei cu o viață superioară îi pîdesc greșeli tot mai mari, pentru că cel rău dușmănește mai mult pe cel cu adevărat bun, decît pe cel mediocru» (p. 114). În concluzie, Metodiu de Olimp afirmă că «sufletul care este încarcerat de poftă dar rămîne cast este mai bun decît cel ce nu este încercat de dorințe și rămîne cast» (p. 120).

Pentru Metodiu de Olimp, căsătoria este o taină binecuvîntată prin însuși actul creației, de aceea «sămînța umană nu trebuie socotită a fi ceva rău» (p. 55). El consideră «absurd să se interzică relațiile intime dintre soți...» (p. 53), dar fecioria rămîne — după părerea sa — mijlocul cel mai sigur de a realiza asemănarea cu Hristos (I Cor. VII, 38), aceasta fiind «steaua cea mai strălucitoare și mai de preț din constelația darurilor primite de la Hristos» (p. 68). Același ierarh ne spune că «un lucru devine bun sau rău prin folosința care i se dă» (p. 55), «pentru că sînt lucruri bune, drepte și sfinte prin firea lor, altele prin participare» (p. 61).

În lucrarea lui Metodiu de Olimp, intitulată «Banchetul sau despre castitate» aflăm și unele interpretări originale la unele pericope scripturistice. «...Cele 99 de oi reprezintă — după interpretarea lui Metodiu de Olimp — puterile, începătoriile și stăpînirile (Efes. I, 21), pe care Stăpînul și Păstorul le-a părăsit atunci cînd a coborît să caute oaia cea pierdută» (p. 61), adică omul căzut în păcat și devenit muritor.

În tilcuirea lui Metodiu de Olimp, jertfa pe care trebuia să o aducă Avraam (Gen. XV, 9) «înseamnă, ... așa: adu-mi și păstrează-mi fără jug și nevătămat sufletul tău, ca pe o junincă; adu-mi trupul tău ca pe o capră, pentru că întocmai ca și aceasta străbate locuri înalte și pline de prăpăstii; adu-mi cugetul tău, ca pe un berbec, pentru ca, întocmai cum acesta săltînd nu cade în prăpăstii, cugetul să nu alunece de la adevăr. În felul acesta, Avraame, dacă îmi vei consacra și sufletul și simțurile și cugetul — conchidea Metodiu de Olimp — vei fi un om desăvîrșit» (p. 72).

Referindu-se la cele trei străji ale nopții, și la cele trei venituri ale lui Hristos — amintite în textul de la Luca XII, 35—38 — Metodiu de Olimp ne spune că Mintuitorul «a făcut aluzie la cele trei momente ale vieții noastre: la copilărie, maturitate și bătrînețe. El zice că, chiar pe cînd ne aflăm în primul moment al vieții, adică atunci cînd sîntem copii, dacă ar veni să ne ia din lume, trebuie să fim pregătîți și curați, fără să fi făcut ceva rău; același lucru îl vrea și dacă ar veni să ne ia la al doilea sau la al treilea moment al vieții» (p. 71).

Despre cele 10 fecioare din parabolă, ne spune că au fost «împărțite în două grupe de cîte cinci, pentru că unele dintre ele și-au păstrat curate și departe de înținăciune cele cinci simțuri, pe care cei mai mulți le numesc porți ale înțelepciunii, celelalte, din contră, le-au mînjit cu o mulțime de păcate și le-au umplut de răutate» (p. 79). Prin urmare, este necesară o castitate a tuturor celor cinci simțuri.

După părerea lui Metodiu de Olimp, prin cuvintele «Eu am venit să arunc foc pe pămînt...» (Luca XII, 49), Mintuitorul Hristos «a vrut să spună că vrea aprinse de focul învățaturii sale corturile noastre pămîntești» (p. 79—80).

Condamînd teza predestinației — vehiculată de unii ereziarhi ai vremii sale — Metodiu de Olimp declară că «...nu există destin... Legea anulează destinul, atunci cînd susține că virtutea poate fi deprinsă și că răutatea poate fi evitată... deci nimeni nu este rău... Răutatea nu poate exista de la sine» (101).

În «Banchetul» — scris de Metodiu de Olimp — instituția fecioarelor, proprie Bisericii primare, a găsit cea mai frumoasă exhortație pentru virtutea castității. Monahismul ortodox — și cel feminin îndeosebi, a făcut din lucrarea lui Metodiu de Olimp o carte de căpătîi, din care s-au inspirat trăitorii întru feciorie ai atîtor veacuri creștine.

În «Aglafon sau despre Înviere» — lucrare scrisă tot sub formă de dialog — aflăm idei și afirmații reprezentative gîndirii teologice a lui Metodiu de Olimp despre Înviere. «...Afirmațiile ereticilor care răstălmăcesc credința în înviere — mărturisirea Metodiu de Olimp — nu mă mîhnesc atîta ca afirmațiile oamenilor Bisericii. Pentru că, ce am eu să judec pe oamenii din afară (I Cor. V, 12), care nu cred drept, nici adevărat? Nu mă las învățat de ei și nu sînt obligat să le cercetez în amănunt afirmațiile» (p. 131). Din nefericire, Metodiu de Olimp a avut față de Origen — om al Bisericii — o atitudine pîrtinitoare, acuzîndu-l printre altele că a respins învățătura în învierea morților. După propria-i mărturie, Metodiu și-a întemeiat această acuzație pe scrierile și cuvîntările lui Origen «pe care le-am păstrat în amintire...» (p. 131). Acțiunea de restituire a operei lui Origen, și de reabilitare a teologiei sale, va apela, desigur, și la această afirmație a lui Metodiu de Olimp, care

dovedește că multe dintre acuzațiile care i s-au adus au fost făcute fără temeii, păstrate și vehiculate de adversarii săi mediocri.

Ne reține atenția și admirația că Dumnezeu a imprimat omului «trăsăturile divinității, chipul autentic al Tatălui și al Fiului» (p. 146). Doctrina «Theosis» va fi însă dezvoltată ulterior de Sfântul Atanasie cel Mare.

Tributar mentalității epocii respective, Metodiul de Olimp afirmă că «patru sînt fețele celor care țin universul: a omului, a leului, a vițelului și a vulturului. Omul poate fi comparat cu aerul, pentru că este plantă cerească; leul cu focul, din cauza agilității și a puterii sale; vițelul cu pămîntul, iar vulturul cu apa, pentru că păsările s-au născut din apă» (p. 178). Reprezentarea evangheliștilor prin cele patru chipuri își are deci o tradiție veche, care a putut găsi un temei și în interpretarea lui Metodiul de Olimp.

O altă lucrare a lui Metodiul de Olimp, «Despre liberul arbitru», este un dialog imaginar, între un ortodox și un gnostic, despre Dumnezeu și materie. Ortodoxul demonstrează că «materia nu există (din veci, necreată)» (p. 225), și că «nu este nimic rău prin natura sa, din contră, un lucru este rău după modul în care este folosit...» (p. 227). Metodiul de Olimp conchide că «...omul s-a născut liber, ...răul n-a preexistat și... omul n-a primit puterea de a săvîrși cele rele. Omul a avut de la început puterea de a se supune sau nu voii lui Dumnezeu. Această putere se numea liberul arbitru... Răul a început odată cu nesupunerea față de poruncile divine» (p. 230).

În opusculul «Despre viața și purtarea rațională», Metodiul de Olimp amintește de preceptele Didahiilor. «Dacă vrem să ascultăm de Dumnezeu — conchide el — se cuvine să nu apucăm pe calea cea largă, pentru că ea este calea morții, ci pe calea cea strîmtă și anevoioasă, pentru că este calea vieții» (p. 241). Cel care dorește să meargă pe calea vieții trebuie să îndeplinească poruncile divine și «să suporte multe încercări: să renunțe la căsătorie, la care natura îl îndeamnă și-i dă dreptul; avînd două haine să dea una celui sărac și gol; să nu treacă cu vederea pe cel ce-i cere mîncare, să adape pe cel însetat, să dea adăpost celui ce nu are, să viziteze pe cel întemnițat și să ajute pe cel bolnav. Un astfel (de om) va fi numit fiu al lui Dumnezeu. Va trăi într-o pace de negrăit și se va face părtaș al împărăției lui Dumnezeu...» (p. 241). De altfel, aceste îndrumări parenetice, cu caracter moral duhovnicesc, străbat întreaga operă a lui Metodiul de Olimp, care și-a găsit, în Sfînta Scriptură și în trăirea personală, temeiul și adevărarea celor crezute și predicate.

După cum era și firesc, traducerea Pr. Prof. C. Cornițescu — un frumos și util dar făcut teologiei ortodoxe românești — se încheie cu un indice scripturistic și onomastic.

Bun cunoscător al limbii elene, traducătorul a izbulit să ne redea o versiune românească competentă, de bună factură, și cît mai fidelă originalului. Această prîgă a osteneților sale întru cele ale traducerii, îl îndreptățește pe tînărul teolog biblicist, Pr. Prof. C. Cornițescu, la o promițătoare și prolifică activitate de traducător pentru colecția «Părinți și Scriitori Bisericești».

Pr. Asist. Dr. DURĂ V. NICOLAE

Cosma Lazăr Octavian, *Hronicul Muzicii Românești 1898—1920*. Volumul VI, Ed. Muzicală, București, 1984, 530 pag.

Consecvent scopului propus și totodată mărturisit, de a prezenta fenomenul muzical în toată amploarea sa, muzicologul Octavian Lazăr Cosma mergînd pe firul evoluției muzicale românești cu perseverența-i bine cunoscută, prezintă în volumul al

VI-lea al hronicului său, etapa 1898—1920, etapă însemnată, «nu atât prin masivitatea tomurilor publicate deodată, ci prin masivitatea tomurilor ce se constituie dintr-o miniaturală muncă de cronicari, efectuată zi de zi, ce impresionează prin spirit militant, inteligență, vervă scriitoricească, pasiune în jalonarea drumului propus evoluției muzicii românești» (pag. 6).

Împărțit în 15 mari capitole și un Indice de nume, Volumul al VI-lea al cărui titlu l-am menționat mai sus, îmbrățișează o largă și impunătoare arie de preocupări muzicale a unor personalități ale culturii românești ce s-au afirmat plenar în această etapă.

Având în vedere acestea, autorul prezintă în primul capitol al cărții intitulat: «Activitatea muzicologică» (pag. 5—17) multiplele forme teoretice de evidențiere a bogatei activități muzicale ce a avut loc în această frământată etapă. Între acestea, enumerăm: eseul, articolul de atitudine, de orientare, de lămurire a unui principiu estetic etc. Sînt menționate de asemeni: interviul, gîndirea muzicală analitică, colaborările muzicienilor la periodice străine, precum și participarea acestora la diverse manifestări internaționale de muzicologie.

Climatul acesta de puternică afirmare a creației muzicale autentice, a fost ajutat de vigilenții cronicari ai acelor ani care au ridicat critica muzicală românească la o «strălucită ars militans, pentru muzica românească» (p. 11).

În continuare, este prezentată sintetic istoria criticii muzicale românești, menționîndu-se în același timp personalitățile de vîrf ale acesteia, precum și calitățile fundamentale ale criticului muzical de profesie.

În capitolul intitulat: «Periodicele muzicale» (pag. 17—106), sînt prezentate succint periodicele muzicale ale acelor ani și totodată temele majore pe care aceste publicații le dezbăteau în coloanele lor.

Se insistă în mod deosebit asupra activității celor mai de seamă reviste muzicale ca: «România Muzicală», înființată în 1890 de Mihai C. Cordoneanu; revista «Muzica», cu cele trei faze ale sale de manifestare (1908, 1916, 1919); Revista «Izvoarașul», înființată la 1 iunie 1919 și condusă de către preotul-învățător Gheorghe Dumitrescu-Bistrița; Revista «Cultura» — revistă a cîntăreșilor bisericești din România — care apare la București sub direcția lui Ion Popescu-Pasărea de la 1 ianuarie 1911 pînă la 31 decembrie 1944; Revista muzicală «Ioan Cucuzel» (15 martie 1912); «Glasul stranei» (1914—1915) și «Cultura Stranei» (1919—1921). Sînt menționate apoi revistele epocii care au acordat rubrici permanente problemelor muzicale.

Între acestea enumerăm: «Gazeta Artelor», revistă ce apare între 27 octombrie 1902 și 15 aprilie — 15 mai 1904; «Curierul Artelor» care apare la 1 noiembrie 1919 și continuă 64 de numere pînă în octombrie 1923; revista «Cavalul» editată la Craiova în 1895 de profesorul D. S. Vasulescu și ziarul «Rampa» care apare la București începînd cu 15 octombrie 1911, condus fiind de binecunoscutul critic literar N. D. Cocea.

În capitolul intitulat «Critici muzicali» (pag. 107—164), sînt trecuți în revistă toți criticii muzicali ce au activat în această perioadă, stăruindu-se însă mai mult asupra criticilor muzicali de direcțiune, ca: Constantin M. Cordoneanu; Grigore Ventura; Juarez Movilă — în preocupările căruia au intrat și corurile bisericești și cel mai înzestrat dintre toți Mihail Mărgăritescu care, «a înscris o pagină densă în istoria artei noastre muzicale, deschizînd orizonturi noi în gîndirea teoretică, prin profunzimea analitică, vigoarea aforistică a ideilor și pasiunea nedezmințită cu care a slujit muzica națională în toate ipostazele șale» (pag. 125). În subcapitolul intitulat: «Noua generație de critici», este prezentată prodigioasa activitate a criticilor

muzicali de înaltă conștiință scriitoricească, ce s-au afirmat plenar în această perioadă, ca: Constantin Brăiloiu, Maximilian Costin și Emanoil Ciomac. Deși autorul le face portrete cu totul deosebite celor trei critici muzicali scoțind în relief contribuția impresionantă pe care au adus-o la direcționarea creației autentice muzicale românești, totuși, pe Constantin Brăiloiu îl consideră, «unul dintre marii corifei muzicali ai criticii secolului al XX-lea, unul dintre cei mai scriitori mînuitori ai condeiiului în publicațiile muzicale românești» (pag. 149).

În capitolul intitulat: «Compozitori în ipostază de critici» (pag. 165—209) sînt prezentați cei mai de seamă compozitori ai țării care au avut și preocupări muzicologice și de critică muzicală și, «au contribuit la înălțarea climatului muzical, la profesionalizarea criticii, în sensul că au avut o marcantă contribuție pe linia eliminării literaturizării, descriptivismului facil, consemnării neangajate a evenimentelor vieții muzicale» (pag. 166). Se insistă în continuare asupra activității de critic muzical a compozitorului Mauriciu Cohen-Linariu, a compozitorului ieșean Eduard Caudella, Tiberiu Brediceanu, Dimitrie Cuclin și Stan Golestan care consideră că, «la originea cîntării populare se află dansurile care nasc muzica instrumentală și asimilarea cîntărilor bisericești prin prisma simțirii compozitorului» (pag. 182).

În capitolul intitulat «Polemica în serviciul luminării adevărului» (pag. 210—236) sînt redată cu fin discernămint cele mai semnificative polemici cu rezonanță în timp care au contribuit substanțial la afirmarea muzicii autentice românești în țară și peste hotare. Cele patru personalități muzicale — Eduard Wachmann și D. G. Kiriac pe de o parte și Alexandru Podoleanu și Gavriil Musicescu pe de altă parte — sînt personalitățile care prin activitatea lor bogată în realizări artistice de o incontestabilă autenticitate, au dat naștere unor aprigi și usturătoare polemici — unele îndreptățite, altele nu — aducînd totuși, un trainic și prețios aport afirmării muzicii românești.

Exemplu concret este D. G. Kiriac care nefiind înțeles în acțiunea lui de înveșmîntare armonică a melodiilor bisericești tradiționale, a fost victima unor atacuri vehemente manevrate de oameni conduși de pizmă și nepricepere. După trecerea anilor însă, se poate constata cu satisfacție că, «detractările nu au putut clătina personalitatea lui Kiriac, muzician complex, compozitor cu o operă nu atât de impresionantă, dar cu un rol marcant în dinamizarea vieții noastre artistice» (pag. 220).

Capitolul intitulat «Muzica în preocupările scriitorilor» (pag. 237—277), este dedicat acelor scriitori care s-au arătat preocupați de evoluția muzicii românești și totodată de locul pe care-l ocupă aceasta în contextul creației muzicale universale. Avînd în vedere acest lucru, autorul menționează pe cei mai de seamă literați ai noștri cu preocupări muzicale evidente. Astfel sînt prezentați în detaliu scriitorii: Iosif Vulcan — întemeietorul și conducătorul revistei «Familia» —; marele scriitor român I. L. Caragiale; Octavian Tăslăuanu «susținător fervent al demnității și originalității culturii românești» (pag. 259); publicistul de mare răsunet Emil D. Fagure; savantul de renume mondial N. Iorga; scriitorul și folcloristul Ovid Densusianu și cei doi mari ostenitori în cîmpul literaturii române Liviu Rebreanu și Camil Petrescu. Toți aceștia, slujitori ai scrisului românesc au militat prin scris pentru o muzică națională, o muzică izvorîită din bogata și nesecata creație populară românească.

În continuare, se trece la prezentarea în detaliu a capitolului intitulat: «Muzica în creația poetică. Simbolistii» (pag. 278—335). Și aici, ca și în capitolul anterior, sînt prezentate personalitățile literare a căror contribuție literară are adînci implicații în planul creației muzicale autohtone. Între aceștia, autorul consideră că nici un alt scriitor român n-a acordat atîta atenție aspectelor muzicale ale limbajului poetic ca Alexandru Macedonski, pe care-l consideră pe drept cuvînt, «promotorul

simbolismului în România» (pag. 279). Este bine știut că el nu a fost cronicar muzical în adevăratul înțeles al cuvintului, dar a fost un poet care a integrat muzica în arsenalul mijloacelor sale de creație, invocând în majoritatea poeziilor numele marilor creatori muzicali ai lumii ca: Beethoven, Wagner, Verdi, Mozart etc.

Un alt scriitor spre care autorul are mare predilecție este Ion Minulescu care invocă în bogata sa creație poetică numele instrumentelor muzicale clasice și populare dezvoltând într-un fel mijloacele de lucru ale lui Alex. Macedonski, «într-o manieră mai puțin onomatopeică, dar nu mai puțin persuasivă» (pag. 296).

George Bacovia este de asemenea poetul ce intră în preocupările de seamă ale autorului cărții care selectându-i poeziile cu contur muzical declarat ca: Largo, Serenadă, Vals de toamnă, Piano, Dies Irae, Psalm, Marș funebru, Requiem, Romantă, Balet etc., arată că, «prezența instrumentelor sau a genurilor muzicii populare este restrinsă și adiacentă în opera lui Bacovia» (pag. 303).

Spre deosebire de aceștia, poetul Traian Demetrescu se ocupă de muzică nu numai de a introduce aspectele sonore în tehnica versului, ci și într-o serie de articole literare sau cronică în care descrie succesele creației lui Liszt, ale celei cîntărețe Elena Teodorini, precum și bogata activitate a lui G. Fotino și A. Bobescu.

În continuare, sînt prezentați și alți scriitori simbolști a căror contribuție literară este modestă, dar care au fost foarte sensibili la înfuriările muzicii asupra labirintului sufletesc uman. Între aceștia menționăm pe: Cincinat Pavelescu, Radu Ionescu, Mircea Demetriad, Alexandru Obedenaru, Alexandru Stamatiad, Mihail Săulescu și alții.

În capitolul intitulat: «Poetii acreditează virtuțile muzicii. Nesimboliști», autorul se ocupă pe larg de acei poeți care nu se încadrează în grupa simbolștilor dar care au demonstrat prin creațiile lor poetice că preocuparea pentru o cît mai fericită potrivire a cuvintelor cu scopul de a obține sonorități armonioase apare definitorie, «pentru orice poet autentic și este atît de veche ca însăși poezia» (pag. 336). Sînt analizate cele mai reprezentative creații ale poezilor români de notorietate: Șt. O. Iosif, George Coșbuc, Alexandru Vlahuță, Duiliu Zamfirescu, George Topîrceanu, Octavian Goga și Victor Eftimiu. Între aceștia, Victor Eftimiu ocupă un loc deosebit întrucît lărgeste aria muzicii românești, absentă, sau foarte timidă, în poezia simbolistă care amintea numele unor muzicieni obscuri, arătînd că «apropierea poetului de muzică este livrească, fără trăiri autentice, vibrația sa apare de suprafață, adeseori mimată» (pag. 350).

Octavian Goga este pentru autor poetul care a redat un mare și de durată adevăr și anume că: «muzica populară și mesagerii săi, lăutarii, au fost cei care au păstrat cu sfințenie conștiința strămoșească, datinile, cîntările, jocurile, întreținînd ideea unității» (pag. 349).

Ștefan Octavian Iosif a cărui moștenire literară este de necontestat, se înscrie în rîndul scriitorilor cu preocupări muzicale, prin traducerea libretelor a patru drame wagneriene: Olandezul zburător; Rienzi, Lohengrin și Taunhăuser.

Cît privește pe George Coșbuc, poetul a cărei muzicalitate este unanim recunoscută, autorul îi consideră creația poetică cu cele mai mari interferențe muzicale în care compozitorii vremii au găsit rezonante puternice, devenind piese de mare popularitate destinate copiilor, serbărilor dedicate adulților și altor manifestări artistice.

În capitolul următor intitulat: «Culegerea și cercetarea cîntecului popular» (pag. 353—402) se face o trecere în revistă a celor mai de seamă colecții de cîntece populare publicate în această perioadă oprindu-se cu precădere asupra colecțiilor instrumentale a căror importanță științifică este de necontestat. Între culegătorii de

melodii populare fie vocale, fie instrumentale, autorul se oprește asupra lui Eduard Wachmann cu «melodii populare române, culese și transcrise pentru pian»; L. Wiest cu *Airs populaires roumains en style de Fantasies*; F. Ferlendis care publică «Cîntece din Jianu»; Leopold Meyer cu «Trois airs Valaques»; H. Ehrlich care publică printre primii culegători «Arii naționale române»; Eduard Caudella cu cele «Douăsprezece cîntece naționale române»; Zane Dimitrescu cu: «52 hori naționale din România», «Melodies Nationales Roumaines» și «50 de sîrbe pentru pian»; Robert Klencck este de asemenea autorul a două caiete de «Arii și danțuri populare pentru vioară și pian»; T. Opreșcu are: «Colecțiune de danțuri și cîntece naționale» în care nu se mărginește la prelucrare, ci înserează între portative, cuvintele cîntecului. În acest fel avem după colecțiile lui Anton Pann, «una dintre cele dintii colecții care nu neglijează textul poetic al cîntecului popular, într-o redare duală, concesivă, dînd satisfacție și celor care cereau versiune instrumentală și celor care, pe bună dreptate, pretindeau notarea exactă a cîntecului deci și a textului» (pag. 384). În continuare este prezentată colecția lui George N. Ochialbi intitulată «Colecțiune de dansuri și arii naționale», a lui Antoniu Sequens «Iedera»; Guilem Șorban «10 cîntări populare românești»; Leopold Stern «Carnaval de Bucharest» (I și II); Năstase Ionescu «Colecțiune de cîntece naționale»; J. Paschill cu «Frinturi de suflet» și Gheorghe A. Dinicu cu «Colecțiune de arii noi românești», lucrare importantă nu atît prin numărul pieselor, cît mai ales prin valoarea lor artistică. Prin această colecție, Gheorghe A. Dinicu face «un salt în stilul muzicii noastre populare lăutărești, marcînd escaladarea virtuozității instrumentale» (pag. 390).

Culegerile moderne de folclor (pag. 403—428). În acest capitol este prezentată pe larg «culegerea» ca acțiune de teren și «culegerea» ca acțiune livrescă, ocazională etc. Tot aici autorul face și o distincție între culegerile unor muzicieni care le-au dat la lumină sub forma unor prelucrări corale cum sînt: Gavriil Musicescu; Dimitrie Georgescu-Kiriac; Teodor Teodorescu; Bazil Anastasescu și culegerile semnate de Tudor Pamfile: «Jocuri de copii adunate din satul Țepu» și «Sărbătorile la români — Crăciunul», apoi Pompiliu Pîrvescu cu «Hora din Cartal» avînd arile notate de C. M. Cordoneanu; Alexandru Vasiliu cu «Cîntece, urături și bocete de-ale poporului», notate de Sofia Teodoreanu. Este importantă această colecție pentru bogatul material cules din comuna Tătăruși—Suceava, ce reprezintă stratul folclorului țărănesc. Constantin Rădulescu-Codin și D. Mihalache publică «Sărbătorile poporului», iar Constantin Rădulescu-Codin singur publică «Comorile poporului», unde emite părerea că «melodiile nu se recomandă a fi culese de la lăutarii țigani» (pag. 412).

În continuare sînt prezentate colecțiile lui P. Ciorogariu «Cîntece din popor»; Alexandru Voevidca, care din 1907 pînă în 1924, exceptînd lunile războiului (mai 1914 — august 1915), «a realizat o zestre impresionantă de circa 3000 de cîntece și jocuri, riguros numerotate» (pag. 416). Apoi Romul Popa culegător bănățean, care cu o meticulozitate surprinzătoare «a acordat atenție deosebită detaliilor, adică broderiilor care îmbogățesc linia melodică. În acest mod, se reține «una din caracteristicile fundamentale ale melosului românesc și în special ale celui din Banat, anume, stilul melodic parlando-rubato» (p. 419).

Importante pentru literatura folclorică sînt și colecțiile notate și publicate de Gheorghe Mateiu sub titlul: «30 Arii» ale compozitorului Timotei Popovici și Ioan Ignaton care au notat 5 cîntece religioase, 1 bocet, 9 cîntece lumești și 6 dansuri solicitate fiind de Victor Păcală autorul monografiei comunei Rășinari care le-a inclus într-un scurt capitol al monografiei sub titlul «Cîntece».

Și în sfârșit, se încheie acest mare și interesant capitol cu prezentarea colecției publicată de învățătorul Gheorghe Fira intitulată «Cinzece și Hore», despre care autorul cărții scrie că este, «prin calitatea materialului muzical, o oglindă de cristal venetian, cu imagini extrem de clar reflectate, ceea ce și justifică preluarea multor motive de către creatori» (pag. 428).

În capitolul intitulat «Compozitori culegători și cercetători ai creațiilor populare» (pag. 429—475) sînt prezentați cei mai de seamă compozitori ai țării noastre ca: Tiberiu Brediceanu și D. G. Kiriac, care au avut un rol covârșitor în culegerea și publicarea de folclor muzical românesc.

Astfel, Tiberiu Brediceanu este primul folclorist care va cerceta din punct de vedere muzical creațiile folclorice literare începînd cu versiunea Mioriței, publicată de George Catană.

În preocupările folcloristice ale lui T. Brediceanu autorul distinge mai multe faze de culegere și ordonare a materialului folcloric, ce corespund cu zonele din care a cules. În acest sens, în prima fază a cules empiric în Banat și Transilvania, după ce inaugurează faza a doua cu vestitul lăutar Nica Iancu Iancovici din Lugoj și Sofia Vlad-Rădulescu de la care a cules melodii bănățene pe care le-a armonizat. A treia fază este considerată cea în care a cules folclor muzical cu ajutorul Societății pentru fond de teatru român din Lugoj ce achiziționase fonografe în 1904. A patra fază, este considerată a fi cea din Maramureș, în 1910, cînd din însărcinarea Academiei Române culege melodii populare, fiind însoțit de preotul folclorist Ion Birlea.

O nouă fază este cea din Banat între 1920—1925, unde culege 810 melodii populare, culegere premiată de Societatea Compozitorilor Români.

În final, folcloristul ajunge să însumeze un bogat fond de melodii populare ce atinge circa 2050 de cîntece și jocuri.

Cît privește sistemul de notare a acestora, Tiberiu Brediceanu l-a adoptat pe cel al folcloristului finlandez Ilmari Krohn, preconizat de acesta în 1904.

Fără îndoială, întreaga bogăție folclorică lăsată posterității de compozitorul Tiberiu Brediceanu este «un adevărat tezaur de cîntec românesc, ce oferă capodopere vocale de o neasemuită frumusețe» (pag. 435).

Referitor la culegerea de melodii maramureșene, autorul consideră că Tiberiu Brediceanu a adus cu aceasta un aport de prim-ordin «la cunoașterea și permanențizarea tezaurului de gîndire și simțire muzicală a uneia dintre cele mai vechi, neaoșe și autentice vetre românești» (pag. 437).

Celălalt reputat compozitor cu preocupări folcloristice a fost după cum se știe D. G. Kiriac care demonstrează o viziune modernă în aprecierea cîntecului popular sesizîndu-i virtuțile și rolul educativ, la configurarea componisticii naționale. Tot aici este prezentat în detaliu rolul deosebit pe care l-a jucat acesta în publicarea culegerii întocmită de către compozitorul maghiar Bella Bartók cu folclor muzical din Bihor, Banat, Cîmpie, Gherla, Cluj, Cîmpeni, Abrud, Zlatna.

Interesul compozitorului maghiar manifestat permanent față de folclorul muzical românesc se constată și din studiul intitulat Dialectul muzical al românilor din Hunedoara prezentat în februarie 1914 la o ședință a Societății Ungare de Etnografie și publicat în același an în revista «Etnographia». În continuare sînt prezentate investigațiile folclorice ale neobositului cercetător al creației orale a poporului român Teodor T. Burada, care scrie după anul 1900 despre călătoriile întreprinse la românii din Komenitz — Padols, Kraina, Croația și Dalmația.

În Capitolul intitulat «Istoriografia muzicală», sînt prezentate pe larg contribuțiile pe care le-au adus la cristallizarea unei istorii a muzicii românești, compozitorii: Eduard Caudella, Guilelm Șorban, Teodor T. Burada și N. E. Idieuru. Astfel

Eduard Caudella este compozitorul care avind o pregătire muzicală superioară, va încerca prin seria de articole publicate în revistele *Gazeta Artelor* și *Arta Română*, să prezinte două generații de compozitori a căror contribuție la îmbogățirea tabloului creației muzicale românești, este incontestabilă.

Indrăznețele idei asupra alcătuirii unei istoriografii muzicale românești pe provincii ale lui Guilelm Șorban, sînt lăudabile dar insuficiente. Studiile și articolele sale publicate în *Rampa*, *Tribuna*, *Musa Română* etc. nu prezintă în întreaga sa amploare fenomenul muzical românesc ce luase avînt prin afirmarea pe plan național și internațional a grupului de compozitori care s-au adunat în jurul marelui Enescu dînd creații muzicale cu colorit național de o reală și impunătoare forță artistică.

În continuare sînt trecute în revistă contribuțiile lui Theodor Fuchs, Valeriu Braniște, G. Gabrielescu, A. L. Ivela, Oscar Pursch și Nifon Ploșteanu, aduse la îmbogățirea tabloului istoriografic al muzicii românești prin publicații mai mult sau mai puțin importante, oprindu-se cu precădere asupra cărții publicată de Nifon N. Ploșteanu pe care o consideră «destul de pertinentă și încheată istorie a muzicii bisericesti» (pag. 493).

În capitolul următor intitulat «Muzica în volume de Istoria Artei», autorul se ocupă pe larg de muzicienii și oamenii de cultură care, publicînd lucrări de istoria artei, au rezervat un loc considerabil în corul acestora și muzicii. În primul rînd este menționat N. E. Idieru cu «Istoria Artelor Frumoase» pe care o consideră «cea mai erudită și mai bine concepută tentativă de istorie a muzicii» (pag. 497). Sînt prezentați de asemenea Dimitrie C. Ollănescu cu *Teatrul la români*, Teodor T. Burada cu bogatele sale cercetări asupra istoriei mișcării teatrale din București, Moldova, Transilvania și asupra fenomenului muzical românesc în plină ascensiune; apoi Ianoș Seprödi care a scos la lumină două documente de mare însemnătate pentru trecutul artistic transilvănean: *Codicéle Bathyany* și mai ales *Codicéle Căianu* și apoi Eusebie Mandicevski care prin munca de întocmire a unor ediții critice de opere muzicale «a contribuit la mai buna înțelegere a creațiilor unor compozitori universali» (pag. 511).

Capitolul intitulat «Lexicografia muzicală» și ultimul al acestei cărți, este rezervat muzicienilor: Leopold Stern, Titus Cerne, Juarez Movilă, Timotei Popovici și Teodor T. Burada, care, pe lîngă preocupările lor didactice, dirijorale și compo-nistice, au adus serioase contribuții și la încheierea unei lexicografii autohtone prin publicarea de dicționare muzicale a căror utilitate este mereu simțită și în zilele noastre. Sînt citate în acest sens lucrările: *Dicționar portativ pentru toate espresiu-nile urmate de musică* (Leopold Stern); *Dicționar muzical*, de Titus Cerne, despre care autorul crede că, «reprezintă piatra de temelie a lexicografiei muzicale românești» (pag. 513); *Artiștii noștri*, de Juarez Movilă este de asemeni o lucrare cu profil lexicografic; *Dicționar de musică*, de Timotei Popovici este un instrument de lucru util și foarte bine elaborat și în sfîrșit Teodor T. Burada, multilateral în preocupări, care s-a dedicat și problemelor lexicografiei muzicale prin materialele publicate, în revista *Arta română*. Toate aceste realizări artistice publicate în perio-dicele vremii, au fost prezentate cu perspicacitate și ales disce-nămînt de către bine-cunoscutul muzicolog O. L. Cosma, dîndu-ne în acest fel imaginea reală a întregului fenomen muzical românesc pe o perioadă de aproximativ un sfert de veac.

Lucrarea sa, cu titlul menționat mai sus, reprezintă nu numai o contribuție la cunoașterea în detaliu a trecutului nostru muzical, dar și o pirghie de mare forță a viabilului fenomen muzical românesc în plină ascensiune.

Diac. Prof. MARIN VELEA